

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

RUSYA'NIN KORELER POLİTİKASI (1992-2008)

Doktora Tezi

ÖZLEM DEMİRKIRAN

Ankara-2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI**

RUSYA'NIN KORELER POLİTİKASI (1992-2008)

Doktora Tezi

ÖZLEM DEMİRKIRAN

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Erel TELLAL

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

RUSYA'NIN KORELER POLİTİKASI (1992-2008)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erel TELLAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Erel TELLAL	E. TELLAL
Prof. Dr. Çınar ÖZEM	Çınar ÖZEM
Prof. Dr. Selçuk Savaşoğlu	Savaşoğlu
Prof. Dr. Tuncan KODAMAN	Tuncan KODAMAN
Doç. Dr. Erdem DENİZ	E. DENİZ

Tez Sınav Tarihi: 27.03.2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (26./03./2005.)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

BÖLEM DEMİRKIRAN

İmzası

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iii
TABLO, GRAFİK VE HARİTA LİSTESİ.....	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
İKİ KUTUPLU SİSTEM SONRASINDA KUZEYDOĞU ASYA'DA DEĞİŞEN GÜÇ DENGESİ	12
I. Sovyetler Birliği'nin Dağılması ve Rusya Federasyonu'nun Genel Asya-Pasifik Politikası.....	15
A. Güney Kore'nin Tanınması.....	16
B. Toprak Bütünlüğü Kaygısı.....	17
C. Etkin Bölge Politikası	25
II. ABD'nin Doğu Asya'daki Varlığı	31
A. Japonya.....	35
B. Güney Kore	38
C. 11 Eylül Saldırıları	41
III. Japonya'nın Etkinliğinin Artması	46
IV. Çin'in Yükselişi	52
V. Rusya-Çin Yakınlaşması.....	57
İKİNCİ BÖLÜM	
GÜNEY KORE'NİN MERKEZE YERLEŞMESİ (1992-2000).....	72
I. Güney Kore Odaklı Kore Politikası (1992)	74
II. Korelerle Daha Dengeli İlişkiler Kurma Arayışı (1993-1995)	82
A. Üst Düzey Görüşmeler	84
B. Nükleer Bunalım	88
1. Rusya'nın Yaklaşımı.....	88
2. Çözüm Çabaları.....	93
3. Kuzey'le Askeri İşbirliği'nin Durdurulması	95
C. Ticaret ve Borç Ödemeleri	98
III. Rusya-Kuzey Kore İlişkilerinin Normalleşmesi (1996-1999).....	102

A. Görüşmeler, Sorunlar ve Uzlaşma Çabaları.....	104
B. Askeri İşbirliği	112
C. Krizin Gölgesinde Ekonomik İlişkiler	118
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
DENGE ARAYIŞI (2000-2008)	127
I. Üst Düzey Görüşmeler	134
A. Kuzey Kore'yle Normalleşme.....	134
B. Güney Kore'yle Denge Politikası	144
II. İkinci Nükleer Krizde Arabuluculuk Çabaları	151
III. Koreler'in Birleşmesine Yönelik Politika.....	172
IV. Gelişen Ekonomik İlişkiler ve Ortak Projeler	177
A. Teknoloji Yoğun	178
B. Emek Yoğun	181
C. Üçlü Ekonomik İşbirliği Arayışı/ Ortak Projeler	188
1. Demir İpek Yolu	190
2. Rusya-Güney Kore Doğalgaz Boruhattı	197
SONUÇ	202
KAYNAKÇA	211
ÖZET.....	236
ABSTRACT.....	237

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABM	Anti-Ballistic Missile/ Anti-Balistik Füze
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation/ Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu
ARF	ASEAN Regional Forum/ ASEAN Bölgesel Forumu
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations/ Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BDA	Banco Delta Asia/ Delta Asya Bankası
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
CFC	Combined Forces Command/ Birleşik Kuvvetler Komutanlığı
CSCAP	Council for Security Cooperation in the Asia Pacific/ Asya Pasifik Güvenlik İşbirliği Konseyi
CSTO	Collective Security Treaty Organization/ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
DAZ	Doğu Asya Zirvesi
EASR	East Asia Strategy Report/ Doğu Asya Strateji Raporu
ESPO pipeline	East Siberia Pacific Ocean pipeline/ Doğu Sibirya Pasifik Okyanusu petrol boru hattı

GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	International Monetary Fund/ Uluslararası Para Fonu
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
KEGÖ	Kore Yarımadası'nda Enerji Geliştirme Örgütü
KOGAS	Korea Gas Corporation/ Kore Gaz Şirketi
LNG	Liquified Natural Gas/ Sıvılaştırılmış Doğalgaz
NATO	North Atlantic Treaty Organization/ Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NMD	National Missile Defense/ Ulusal Füze Savunma sistemi
NPT	Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons/ Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması
SDF	Self Defense Forces/ Japon Öz Savunma Gücü
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute/ Stockholm Uluslararası Barış Enstitüsü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
TMD	Theater Missile Defense/ Bölgesel Füze Savunma Sistemi
UAEK	Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu
WTO	World Trade Organization/ Dünya Ticaret Örgütü

TABLO, GRAFİK VE HARİTA LİSTESİ

TABLolar

Tablo 1: Çin'e en çok silah sağlayan üç tedarikçi, ithalatın değeri ve toplam ithalatın içindeki payı (1990 sabit fiyatlarıyla milyon ABD doları)	65
Tablo 2: Sovyetler Birliği/Rusya Federasyonu'nun Güney Kore ve Kuzey Kore ile Ticareti, 1990-1999 (Milyon ABD Doları)	125
Tablo 3: Rusya Federasyonu'nun Kuzey ve Güney Kore ile Ticareti (Milyon ABD Doları)	177

GRAFIKLER

Grafik 1: Rusya'nın Çin'le ticareti (1995-2010) (Milyar ABD Doları)	68
Grafik 2: Çin'in Rus dış ticaretinde payı, %	69
Grafik 3: Rusya Federasyonu'nun Güney Kore'yle ticareti (Milyon ABD Doları)	180
Grafik 4: Rusya Federasyonu'nun Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon ABD Doları)	186

HARİTALAR

Harita 1: Doğu Asya.....	15
Harita 2: Japonya'daki Amerikan Üsleri.....	37
Harita 3: Tarabarov ve Bolşoy Ussuriyski Adaları/ RF-ÇHC yeni sınırı	64
Harita 4: Rusya'nın doğalgaz ve petrol alanları.....	123
Harita 5: Rus Uzakdoğusu (Uzakdoğu Federal Bölgesi)	133
Harita 6: Kuzey ve Güney Kore Demiryolu Hatları	192
Harita 7: Rusya ile Kore Yarımadası'nı bağlayan ana demiryolu hatları	193
Harita 8: Rajin-Hasan demiryolu hattı	197

GİRİŞ

Rusya'nın topraklarının üçte ikisi Asya'dadır. Fakat yaklaşık 142 milyon¹ nüfusun yalnızca 40 milyonu Asya'daki topraklarında yaşamaktadır.² Rus nüfusun yönelimi gibi Rusya'nın politikalarının yönelimi de batı istikametli olmuştur. Rusya'nın ekonomik bağları büyük oranda Batı iledir. Resmi askeri doktrini halen ABD ve NATO'ya odaklanmıştır. Bununla birlikte Rusya, ekonomik ve politik anlamda güçlenen Asya-Pasifik bölgesiyle giderek etkileşimini artırmaktadır. Avrupa ile olduğu gibi Asya'yla da ilgili olduğunu göstermek için Rusya'nın Avrasya gücü olduğuna vurgu yapılırken 2000'lerin başlarından itibaren Avro-Pasifik gücü olduğu dillendirilmeye başlanmıştır.³

Ruslar 17. yüzyılda Pasifik'e ulaşmışlar, fakat Rus dış politikasında Asya-Pasifik ancak Soğuk Savaş döneminde önem arzetmeye başlamıştır. Bölge iki kutuplu sistemde blok liderlerinin nüfuz mücadelelerine sahne olmuştur. Yeltsin Yönetimi, Batılı devletlerle eşit ortak olarak kabul edileceği, ekonomik işbirliği içine gireceği ve cömertçe yardım sağlayacağı beklentisiyle, Batı eksenli politikalar izlemiştir. Ancak bu beklentilerinin karşılanmaması, başka dış ve iç faktörlerle birleşince 1990'lı yılların ortasından itibaren Rusya Federasyonu'nda politika ve söylem değişikliği ortaya çıkmıştır. Pek çok Rus analist ve politika yapıcısına göre, NATO'nun Balkanlar'daki müdahalesi komşu topraklara Batı kurallarının dayatılmasının en iyi örneği olmuştur. "Çok kutuplu dünya" olarak adlandırılan alternatif bir uluslararası toplum modeli olduğu tartışılmıştır. Yevgeni Primakov

¹"Russia", **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>>, (25.11.2014).

²"Asia Population 2014", <<http://worldpopulationreview.com/continents/asia-population/>>, (25.11.2014).

³Dmitri Trenin, "Euro-Pacific Nation", **Russia in Global Affairs**, 24 Mart 2003, <http://eng.globalaffairs.ru/number/n_639>, (17.12.2013).

döneminde çok kutupluluk fikri geleceğin ideal dünyasının tasviri olarak ortaya atılmış ve uygulanabilir politika hedefi olarak ele alınmıştır.⁴ Bu çerçevede Rusya'nın başta Çin olmak üzere Asya-Pasifik'teki yükselen güçlerle ilişkilerini geliştirmesi ve bölgedeki çok taraflı yapılara aktif katılımı, ABD'nin dengelenmesinin bir yolu olarak değerlendirilmiştir. Bunun da, Rusya'nın etkinliğini artırma çabalarına olumlu katkı sağlayacağı beklenmiştir.

Diğer taraftan, bölge küresel kalkınmanın lokomotifi olarak tanımlanmaya başlamıştır, dünyanın en fazla ticaret yapılan bölgesidir. Toplam ithalatın % 37'si toplam ihracatın % 38'i bölge ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Uluslararası yatırımların % 38'i bu bölgeye yapılmaktadır.⁵ Hammadde zengini Rusya ise, dünyanın sekizinci büyük petrol rezervlerine, dünyanın en büyük doğalgaz rezervlerine sahiptir. Bu kaynakların bölgeye ulaştırılması için yeni boru hatları inşa etmektedir. Bunun dışında, Rusya bazı bölge ülkelerine silah da sağlamaktadır. Rus Uzakdoğusu ve Sibirya'nın ekonomik kalkınması ihtiyacından dolayı bölgenin Rus dış politikasında öneminin arttığı hem 1993 hem de 2000 yılında başkan tarafından kabul edilen dış politika konseptinde vurgulanmıştır.

Asya-Pasifik'te silahlanma ve nükleer güç tehdidinin sürmesi, hem coğrafi konumu nedeniyle hem de küresel politikada elde etmeye çalıştığı statü nedeniyle Rus dış politikası açısından bölgenin önemini artırmıştır. Rusya, bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması için başlatılan çabalara katılmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan bölünmüşlük ve sıcak çatışma ihtimalinin sürdüğü Kore Yarımadası Rusya'nın Asya-Pasifik politikasında öne çıkmaktadır.

⁴ Andrey Makarychev ve Viatcheslav Morozov, "Multilateralism, Multipolarity, and Beyond: A Menu of Russia's Policy Strategies", **Global Governance**, 17 (2011), s. 354-355.

⁵ UN ESCAP, **Asia-Pacific Trade and Investment Report 2014: Recent Trends and Developments**, Bangkok, 2014, s. xvii-1.

1993'te Yeltsin ve 2000'de Putin'in onayladığı dış politika konseptinde Kore Yarımadası'nın özel yerinden bahsedilmiştir. Aralarında 19 kilometrelik bir ortak sınırın olduğu Kuzey Kore ile Güney Kore arasında barışın sağlanamamış olması ve Kuzey Kore'nin nükleer silaha sahip olma çabaları dolayısıyla bölgede savaş ya da rejimin çökmesi nedeniyle kaos çıkması ihtimali Rus yöneticilerin gündemini meşgul etmiştir. Rus Uzakdoğusu'nun güvenliği ve istikrarı dışında, Rusya'nın bölgede etkinliğini artırma isteği de Kore Yarımadası'na yönelik dış politikada etkili olmuştur. Rusya'nın Kore üzerinde etkisini artırması bölgesel olduğu kadar küresel politikaları çerçevesinde de anlamlıdır. Son olarak, Sovyet sonrası dönemde Kore Yarımadası ekonomik anlamda önem arz etmektedir. Rusya, SSCB'nin dağılmasından itibaren yaşadığı büyük krizde Güney Kore'den ekonomik yardım ve işbirliği beklentisi içinde olmuştur. Rusya'nın ekonomik göstergeleri olumlu seyir kazandıktan sonra da Güney Kore'yle ekonomik işbirliği çabaları sürmüştür. 2000'lerle birlikte Kuzey Kore de işbirliği planlarında yer almaya başlamıştır.

Bu çalışmada, Boris Yeltsin ve Vladimir Putin'in ilk iki devlet başkanlıkları döneminde Rusya'nın Kuzey ve Güney Kore'ye yönelik izlediği politika incelenecektir. Sovyetler Birliği Aralık 1991'de dağıldığı için, Rusya'nın Kore politikasını 1992 yılından itibaren değerlendirmek uygun görülmüştür. Ancak devamlılık arz eden politikalar nedeniyle Gorbaçov dönemi de ele alınmıştır. Kore Yarımadası'nın Soğuk Savaş dönemi kutuplaşmasının somut bir örneği olması ve Kuzey Kore'nin Rusya'nın selefi ve dönemin iki kutbundan birinin lideri olan Sovyetler Birliği'nin müttefiki olması dolayısıyla Korelere yönelik Sovyet politikalarını anahatlarıyla bilmek gerekmektedir. Bu sayede Soğuk Savaş sonrası dönem daha iyi anlaşılacaktır.

Soğuk Savaş dönemi Kuzey Kore denilince, 1940'ların sonlarından 1990'a kadar Sovyetler Birliği'yle genellikle iyi ilişkilere sahip olduğu yönünde bir algı mevcuttur. Ancak bunun tamamen doğru olduğu söylenemez. Kuzey Kore devleti, 1945-48 yılları arasında Sovyet ordusunun himayesinde kurulmuş ve Kore Savaşı'na kadar sıkı Sovyet kontrolü altında kalmıştır. Kore Savaşı'nda Sovyet güçleri resmen savaşın taraflarından biri olmamıştır fakat Sovyetler Birliği'nin Kuzey Kore'yi desteklediğine ilişkin belgeler ortaya çıkmıştır.⁶ BM güçlerinin Kuzey Kore topraklarına geçmesi üzerine Çin savaşa katılarak Kuzey Kore rejiminin çökmesini engellemiştir.⁷ 1953'te Stalin'in ölümünden sonra yönetime gelen Kruşçev de-Stalinizasyon sürecini başlatmış ve komünizmin daha liberal ve daha az baskıcı versiyonunu uygulamaya koymuştur.⁸ Kuzey Kore liderliği, Kruşçev tarzı sosyalizmi benimsememiş ve bu yeni Sovyet politikalarının kendi iktidarını da tehdit ettiğini düşünmüştür. Kim İl Sung, 1950'lerin ortasından itibaren ülkesini Sovyet etki alanından uzaklaştırmaya başlamıştır. Ağustos 1956'da kendine yönelik başarısız darbe girişimine katılmalarından yararlanarak Sovyet yanlısı görevlileri tasfiye etmiştir.⁹ Bu dönemde Kuzey Kore, daha bağımsız bir politika izleme çabasının

⁶ Kathryn Weathersby, "New Evidence on New Russian Documents on the Korean War", **Cold War International History Project Bulletin**, No.6/7 (1995-1996), s. 30-84; Alexandre Y. Mansourov, "Stalin, Mao, Kim, and China's Decision to Enter the Korean War, September 16-October 15, 1950: New Evidence from the Russian Archives", **Cold War International History Project Bulletin**, No.6/7 (1995-1996), s. 94-119.

⁷ Andrei Lankov, "Soviet-DPRK Relations: Purges, Power, and Dissent in North Korea's Formative Years", **SinoNK**, 29 Mart 2013, <<http://sinonk.com/2013/03/29/lankov-on-ussr-dprk-50s-60s/>>, (12.01.2014).

⁸ Andrei Lankov, "Russia's Korean Peninsula Policy", **13th International Symposium on Security Affairs 2010**, 2 Aralık 2010, The National Institute for Defence Studies, Tokyo, Japan, s. 92, <http://www.nids.go.jp/english/event/symposium/pdf/2010/e_06.pdf>, (12.01.2013).

⁹ Lankov, 2013, <<http://sinonk.com/2013/03/29/lankov-on-ussr-dprk-50s-60s/>>, (12.01.2014); Jane P. Shapiro, "Soviet Policy Towards North Korea and Korean Unification", **Pacific Affairs**, 48/3 (1975), s. 338.

sembolü olan *Juche*¹⁰ felsefesini uygulamaya koymuştur.¹¹ Doğal olarak Sovyet yönetimi bu felsefeye sıcak bakmamıştır. 1950'lerin sonunda Çin-Sovyet ayrılığı ortaya çıkınca, Pyongyang önce iki büyük komünist ülkeye eşit mesafede kalmayı tercih etmiş, Sovyetler Birliği ya da Çin'i desteklemekte tereddüt etmiştir. İki devî birbirine karşı dengeleme çabaları Kuzey Kore'ye daha bağımsız bir pozisyon sağlamıştır.¹² Kim İl Sung'un, Moskova ve Pekin arasındaki manevraları her ikisinden de hayati ekonomik ve askeri yardım almasını sağlamıştır.¹³ 1961'de Sovyetler Birliği ile Kuzey Kore -tarafardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerinin tüm olanaklarıyla yardımda bulunması hükmünü içeren- Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardım Anlaşması'nı imzalamıştır.¹⁴ Fakat, Ekim 1962 Küba Krizi'nde SSCB'nin füzeleri sökmesi Kuzey Kore liderliğinde, SSCB'nin ABD'yle barış içinde birarada yaşama uğruna küçük sosyalist müttefiklerinin çıkarlarını feda edebileceği¹⁵, 1961 Antlaşması çerçevesinde Kuzey Kore'yi savunma konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmeyeceği düşüncesi oluşturmuştur. Kriz, Kuzey Kore'nin kendi nükleer gücünü oluşturma konusundaki kararlılığını artırmış ve Pyongyang'ı Pekin'e yaklaştırmıştır.¹⁶ Kuzey Kore Yönetimi, SSCB'yi revizyonist

¹⁰ Kim İl Sung'un, Marksist-Leninist prensipleri Kuzey Kore'nin modern siyasi gerçeklerine yaratıcı bir uygulaması olduğu iddia edilmektedir. Üç temel bileşeni vardır: Chaju (iç ve dış bağımsızlık), Charip (ekonomik bağımsızlık, kendine yeterlik) ve Chawi (askeri bağımsızlık, ülkeyi kendi gücüyle koruyabilme). Grace Lee, "The Political Philosophy of Juche", **Stanford Journal of East Asian Affairs**, 3/1 (2003), s. 105-107.

¹¹ Robert Scalapino, "China and Korean Reunification: A Neighbor's Concerns", Nicholas Eberstadt ve Richard J. Ellings, (ed.), **Korea's Future and the Great Powers**, Seattle, University of Washington Press, 2012, s. 109.

¹² Robert A. Scalapino, "The Major Powers and the Korean Peninsula", **The Korean Journal of National Unification**, 3 (1994), s. 22-23.

¹³ Lankov, 2010, s. 91.

¹⁴ Shapiro, 1975, s. 339.

¹⁵ Charles K. Armstrong, **Tyranny of the Weak : North Korea and the World, 1950-1992**, Ithaca, Cornell University Press, 2013, 132.

¹⁶ James Person, "The Cuban Missile Crisis and the Origins of North Korea's Policy of Self-Reliance in National Defense", **North Korea International Documentation Project E-Dossier Series**, 12 (2012),

<http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/NKIDP_eDossier_12_North_Korea_and_the_Cuban_

yolu seçmekle ve emperyalist ABD'yle barış içinde birarada yaşamakla suçlayan sert söylemlerde bulunmuştur. Pyongyang'ın sert tavrına karşılık SSCB, ülkeye yaptığı tek taraflı ekonomik, teknolojik ve askeri yardımları kesmiş¹⁷, Kuzey Kore endüstrisinin bağımlı olduğu mühendislerini geri çağırarak, ticaret miktarını düşürmüş ve hatta Kuzey Kore'yi diğer komünist ülkelerden izole etmeye çalışmıştır.¹⁸ Çin, Kuzey Kore'nin en önemli mal, teknik destek ve eğitilmiş personel sağlayıcısı haline gelmiştir. Kuzey Kore'nin SSCB'yle ilişkilerinin azalması olumsuz ekonomik sonuçlar doğurmuştur. Ekim 1964'te Kruşçev'in iktidardan uzaklaştırılmasından sonra yakınlaşma fırsatı ortaya çıkmıştır.¹⁹ 1965 ve 1966'da yapılan anlaşmalarla askeri, ekonomik ve teknik yardım tekrar başlamıştır.²⁰ Bu yıllarda SSCB, Kuzey Kore'nin Kültür Devrimi²¹ nedeniyle Çin'le ilişkilerinin gergin olması dolayısıyla en önemli ekonomik dayanağı haline gelmiştir.²² Diğer taraftan Kuzey Kore, 1968'in başından itibaren Sovyet Yönetimi'ni 1961 Anlaşması çerçevesinde sıcak çatışmaya sürükleyebilecek eylemler gerçekleştirmiştir ve Sovyet

Missile_Crisis.pdf>, (14.03.2015); Uoong Tack Kim, **Sino-Soviet Dispute and North Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pennsylvania Üniversitesi Sanat ve Bilim Enstitüsü, 1967, s. 305.

¹⁷ 1962'ye kadar Kuzey Kore, 1.4 milyar dolar ekonomik yardım almış ve bunun % 48.8'i Sovyetler Birliği, % 30.9'u Çin ve geri kalanı Doğu Avrupa ülkeleri tarafından sağlanmıştır. Joungwon Alexander Kim, "Soviet Policy in North Korea", **World Politics**, 22/2 (1970), s. 249.

¹⁸ Hee-Young Kwon, "The Soviet Union and Divided Korea", Il Yung Chung (ed.), **Korea and Russia: Toward the 21st Century**, Seoul, The Sejong Institute, 1992, s. 46-48.

¹⁹ Hai-Su Youn, **The Politics of Maneuverability: Chinese-Soviet Conflict and North Korea**, Yayınlanmamış doktora tezi, Connecticut Üniversitesi, 1989, s. 56.

²⁰ Joungwon Alexander Kim, 1970, s. 250.

²¹ Çin Kültür Devrimi, 1966-1976 yılları arasında Çin Komünist Partisi Genel Başkanı Mao Zedung tarafından komünizm ve devrimci değerlere bağlılığın azaldığına istinaden başlatılan hareket. Bir süre sonra Mao'nun kontrolünden çıkıp Kızıl Muhafızlar denen gençlik teşkilatının şiddet eylemlerine dönüşmüştür. 1968'in sonlarından itibaren hızını kaybetmiş, 1976'da Mao'nun ölümüyle sona ermiştir. Bkz. Hong Yung Lee, **The Politics of the Chinese Cultural Revolution: A Case Study**, London, University of California Press, 1978; Barbara Barnouin ve Changgen Yu, **Ten Years of Turbulence: The Chinese Cultural Revolution**, Oxon, Routledge, 2010.

²² Kültür Devrimi sırasında, Çin tarafından, Kuzey Kore revizyonist olarak tanımlanmış, Kim İl Sung yozlaşmış bir devrimci olarak nitelenmiş, milyoner, aristokrat ve burjuva olmakla suçlanmıştır. Kim İl Sung'un devrilmesi çağrısında bulunulmuştur. Hatta Mart 1969'da sınırda Kuzey Kore ile Çin güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Youn, 1989, s. 57; Bernd Schaefer, North Korean "Adventurism" and China's Long Shadow, 1966-1972, **Cold War International History Project Working Paper Series**, 44 (2004).

Yönetimi'nin tepkisini çekmiştir. Fakat Kuzey Kore'nin Çin'le yakınlaşmasına imkan vermemek için Kuzey Kore'nin yanında yer almıştır. 17 Ocak 1968'de otuz kişilik bir Kuzey Koreli komando grubu, Güney Kore Cumhurbaşkanı Park Chung Hee'ye Seul'de Mavi Ev'de²³ suikast girişiminde bulunmuştur. Kim İl Sung, bu suikastın gerçekleşmesinin yaratacağı siyasi karışıklığın, Seul'de Kuzey Kore yanlısı unsurların iktidara gelmesini ve istenen birleşmeyi sağlamak için Kim'e imkan tanınmasını ümit etmiştir.²⁴ Suikast girişiminin başarısız oluşu üzerine Pyongyang ilgiyi başka yöne çekmek için 23 Ocak'ta Amerikan donanmasına ait Pueblo gemisini kaçırmıştır.²⁵ Sovyet liderleri, olay hakkında bilgileri olmamasına rağmen kendilerini Kuzey Kore'yi desteklemek zorunda hissetmişlerdir. Moskova'nın rolüne ilişkin yanlış anlama Kuzey Kore'yi ABD'nin misillemesinden kurtarmıştır.²⁶ Kuzey Kore, Nisan 1969'da bir Amerikan keşif uçağını vurmuş, Sovyetler Birliği'ne göre, Moskova'nın hoş karşılamayacağı kadar saldırgan davranmıştır.²⁷ Kuzey Kore de Haziran 1969'da Moskova'da düzenlenen Dünya Komünist Partileri Konferansı'na katılmamış ve ilişkiler tekrar gerilmiştir.²⁸ Diğer taraftan, Çin Kültür Devrimi'nin en şiddetli döneminin sona erdiği 1969 yılından itibaren Kuzey Kore ile Çin ilişkilerini tamir etmeye başlamışlardır.

1970'lerde Çin'in ABD'yle yakınlaşması, Kuzey Kore ile Sovyetler Birliği ilişkilerinde gelişme görülmesine neden olmuştur. 1980'lerin sonuna kadar Sovyetler Birliği, askeri ve ekonomik anlamda Kuzey Kore için hayati önem taşımaya devam

²³ Güney Kore Cumhurbaşkanlığı Sarayı.

²⁴ Sergey S. Radchenko, "The Soviet Union and the North Korean Seizure of the USS Pueblo: Evidence from Russian Archives", **The Cold War International History Project Working Paper Series**, 47 (2005), s. 12.

²⁵ Schaefer, 2004, s. 60.

²⁶ Kathryn Weathersby, "Dependence and Mistrust: North Korea's Relations with Moscow and the Evolution of Juche", **U.S.-Korea Institute Working Paper Series**, (2008), s. 14-15.

²⁷ Kwon, 1992, s. 48.

²⁸ Kwon, 1992, s. 48.

etmiştir. Kuzey Kore'nin askeri teçhizatı büyük oranda Sovyetler Birliği'nden sağlanmış ve Kuzey Kore en geniş çapta ticareti Sovyetler Birliği ile yapmaya devam etmiştir.²⁹

Soğuk Savaş döneminde, zaman zaman yaşanan gerilimlere rağmen Sovyetler Birliği, Kuzey Kore ile ideolojik ve stratejik çıkarları temelinde işbirliği içinde olmuştur. Kuzey Kore'nin "Tek Kore Politikası"nı desteklemiş ve Güney Kore'nin bağımsız bir devlet olduğunu kabul etmemiştir. Gerçekte, Güney Kore'yi ABD'nin emperyalist kontrolü altındaki bir koloni olarak görmüştür.³⁰ 1970'lerin başından itibaren Moskova, Seul'le sınırlı ekonomik, kültürel ve sportif ilişkiler kurmuşsa da, Seul'le ilişkilerini siyasi ve resmi düzeye taşımamaya çalışmış ve ısrarla siyaseti ekonomiden ayırmayı tercih etmiştir.³¹ 1983'te Kore Hava Yolları'na ait bir yolcu uçağının hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle Ruslar tarafından Sahalin üzerinde düşürülmesi, Sovyet-Güney Kore ilişkilerinde tekrar soğumaya neden olmuştur.³²

Gorbaçov'un yönetime gelmesinden sonraki ilk birkaç yıl da, Moskova'nın dış politikasında ciddi bir değişiklik yaşanmamıştır.³³ Sovyetler Birliği, Pyongyang'a askeri ve ekonomik yardımını sürdürmüştür.³⁴ Fakat Gorbaçov, Temmuz 1986'da Vladivostok'ta yaptığı konuşmasında, SSCB'nin tüm Asya-Pasifik ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye çalışacağını ifade ederek Rusya'nın Doğu Asya politikasının

²⁹ Scalapino, 1994, s. 23; Byung-Joon Ahn, "South Korean-Soviet Relations: Contemporary Issues and Prospects," *Asian Survey*, 31/9 (1991), s. 823.

³⁰ Jae-nam Ko ve Seung-whan Choi, "Russia's South Korea Policy: A Comparison of Soviet and Post-Soviet Dynamics", *East Asian Review*, 14/2 (2002), s. 40.

³¹ Seung-Ho Joo, "Russia's Policy Toward the Two Koreas", Tae-Hwan Kwak ve Edward A. Olsen (eds.), *The Major Powers of Northeast Asia: Seeking Peace and Security*, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 1996a, s. 106.

³² Scalapino, 1994, s. 23.

³³ Bu dönemde, Gorbaçov'un değişimin alt yapısını hazırladığı, Sovyet liderliği içinde gücünü sağlamlaştırdığı savunulmaktadır. Seung-Ho Joo, "Soviet Policy Toward the Two Koreas, 1985-1991: The New Political Thinking and Power", *Journal of Northeast Asian Studies*, 14/2 (1995), s. 26-27.

³⁴ Peggy Falkenheim Meyer, "Gorbachev and Post-Gorbachev Policy toward the Korean Peninsula: The Impact of Changing Russian Perceptions", *Asian Survey*, 32/8 (1992), s. 758.

değişeceği sinyallerini vermiştir.³⁵ Eylül 1988’de Krasnoyarsk konuşmasında Seul’le ekonomik ilişkilerini geliştirmenin ülkesinin çıkarlarına uygun olduğunu belirtmiştir. Dışişleri Bakanı Shevardnadze Eylül 1988’de BM’ye yaptığı konuşmada Sovyet dış politikasının ideolojiden arındırılacağını ve ulusal çıkarı dayalı dış politikaya geçildiğini ilan etmiştir.³⁶ Dış politikadaki bu değişimle birlikte ekonomik sistemde yaşanan tıkanma, “Sovyetler’in kaynaklarını sömüren” geleneksel müttefik Kuzey Kore’yle ideolojik bağların önemini azaltmış, kapitalist Güney Kore’yle ekonomik ve siyasi ilişkilerin önemini artırmıştır. Bunun dışında, Sovyet liderliğinin değişen bakış açısı, Kuzey Kore’nin devrimci bir savaşla Güney’e saldırmasına karşı çıkması durumunu yaratmıştır. Son olarak, farklı sosyo-ekonomik sistemlerin barış içinde bir arada yaşayabileceği prensibi, Sovyetler Birliği’nin Güney Kore’yi uluslararası toplumun yasal bir üyesi olarak kabul etmesine imkan sağlamıştır.³⁷ Bu doğrultuda, Eylül 1990’da diplomatik ilişkiler kurulmuştur.

Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği’nin Kore politikasını ideoloji ve askeri-stratejik önem şekillendirmiştir. Kuzey Kore’nin Sovyetler Birliği’nin yanında olması, öncelikle Japonya ve ABD’ye karşı, Çin-Sovyet ayrımının ortaya çıkmasından sonra da Çin’e karşı önem arz etmiştir. Yumuşamayla birlikte, Kuzey Kore’nin eylemleri Sovyetler Birliği’nin tepkisini çekmişse de politika değişikliğine neden olmamıştır. 1980’lerin ikinci yarısından başlayarak, artan ekonomik sorunlar ve Gorbaçov’un dış politikayı ideolojiden arındırma iddiası Sovyet liderliğinin Kore Yarımadası’na bakışını değiştirmiştir. Böylece Yarımada’nın güneyi öne çıkmaya başlamıştır.

³⁵ “Text Excerpts From Gorbachev Speech”, **Associated Press**, 28 Temmuz 1986, <<http://www.apnewsarchive.com/1986/Text-Excerpts-from-Gorbachev-Speech/id-e6cbe1bf882605e5de36071ec75cff1c>>, (28.09.2014).

³⁶ Meyer, 1992, s. 759, 763.

³⁷ Joo, 1995, s. 24-25.

Çalışmanın temel çıkış noktası, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra büyük bir çöküş yaşayan Rusya'nın Putin'le birlikte iç yapısal düzenlemeler ve ekonomik kalkınma sayesinde uluslararası politikada yeniden güç kazanmasıdır. Bu bağlamda çalışmanın en önemli varsayımı, 1990 sonrasında büyük güç konumunu ve bölgede etkinliğini kaybeden Rusya'nın Putin döneminde Kore Yarımadası'nda etkinliğini artırdığı ve bölge barış ve güvenliğinin sağlanmasında rol aldığıdır.

Çalışmanın diğer bir varsayımı, Rusya'nın Kore Yarımadası'na yönelik politikasını ekonomik kazanç elde edilmesi ve Rus Uzakdoğusu'nun kalkınmasının sağlanması, bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması ile Yarımada'da Rusya'nın etkinliğinin artırılması ve büyük güç olma isteğinin yönlendirdiğidir.

Son olarak, Putin döneminde Rusya yeniden Kuzeydoğu Asya'da aktif hale gelmeye başlayınca Rus dış politikasında Kuzey Kore yeniden önem kazanmıştır ve Moskova pekçok konuda Pekin'le birlikte Pyongyang'ın yanında yer almıştır. Ama bu durum Rusya'nın Kuzey Kore'ye koşulsuz desteği anlamına gelmemiştir.

Bu bağlamda, tezin ilk bölümünde, Soğuk Savaş sonrasında Rusya'nın Kore politikasını etkileyen Kuzeydoğu Asya'da güç dengesinin nasıl değiştiği ele alınmıştır. Ayrıca, Rusya'nın Kore politikasını hangi ortamda belirlediği ve hangi koşulların politikayı sınırladığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Rusya'nın genel Asya-Pasifik politikası yanında ABD'nin bölgedeki varlığı, Japonya'nın etkinliğinin artması, Çin'in yükselişi ve Rusya ile Çin'in yaklaşması değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, Yeltsin döneminde Kore Yarımadası'na yönelik politika üç evreye ayrılarak ele alınmıştır. İlk olarak 1992 yılını içeren sadece Güney Kore'ye

odaklanan dönem incelenmiştir. Daha sonra 1993-1995 yılları arasında Rusya'nın iki Kore'yle denge arayışı içinde olduğu dönem irdelenmiş, bu dönemde Rusya'nın ilk nükleer krizde izlediği politika, Kuzey Kore'yle yapılmış olan 1961 Anlaşmasının süresi dolması nedeniyle yeni bir anlaşma yapma çabaları yanında, bu dönemde Rusya ile Koreler arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler mercek altına alınmıştır. Bu bölümde son olarak, 1996-1999 yılları arasında Güney Kore'yle kurulan iyi ilişkiler sürdürülmeye çalışılırken, Kuzey Kore'yle ilişkilerin normal komşuluk seviyesine çıkarılma gayretinin gösterildiği dönem değerlendirilmiştir.

Son bölümde, Putin döneminin iki Kore'ye yönelik politikaları üst düzey görüşmeler, nükleer krizde arabuluculuk çabaları, Koreler'in birleşmesine yönelik politika ile gelişen ekonomik ilişkiler ve ortak projeler başlıkları altında incelenmiştir.

İki kutuplu sistemin sona ermesinin dünya ölçeğinde sonuçları olmuştur. Doğu Asya uluslararası güç dengesinin yeniden inşa edildiği bölgelerden biridir. Bu dönüşüm, eski sistemden miras kalan anlaşmazlıkları da etkilemektedir. Soğuk Savaş döneminin süregelen anlaşmazlıklarından biri olan "Koreler" sorunu 21. yüzyılda dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşümü SSCB sonrasında Rusya Federasyonu'nun izlediği dış politika merceğinde izlemek anlamlı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİ KUTUPLU SİSTEM SONRASINDA KUZEYDOĞU ASYA'DA DEĞİŞEN GÜÇ DENGESİ

Soğuk Savaş Dönemi'nin ilk on yılında uluslararası sistemdeki ideolojik bölünmüşlük Kuzeydoğu Asya'da da Sovyetler Birliği liderliğindeki Komünist bloğa dahil olan Kuzey Kore ve Çin ile ABD önderliğindeki Batı bloğunun bir parçası olan Güney Kore, Tayvan ve Japonya arasında yaşanmıştır. İki süper güç de, kendi bloğundaki ülkelerle ittifak anlaşmaları ve uluslararası örgütler vasıtasıyla güvenlik rejimi oluşturmuştur. Sovyetler Birliği, Çin ve Kuzey Kore'yi hem Varşova Paktı ve Uluslararası Komünist Hareket gibi geniş çaplı örgütlenmelere dahil etmiş hem de ikili dostluk ve güvenlik anlaşmaları³⁸ imzalamıştır.³⁹ ABD ise bölgeye yönelik NATO benzeri bir örgüt oluşturmamış ancak Güney Kore, Japonya ve Tayvan ile ikili güvenlik anlaşmaları yapmıştır. 1960'larla birlikte Batı bloğunda Fransa daha bağımsız politikalar izlemeye çalışırken, Doğu bloğunda da Yugoslavya'nın dışında Çin ile Sovyetler Birliği arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır.⁴⁰

1970'lerde Kuzeydoğu Asya'da büyük bir stratejik değişiklik ortaya çıkmıştır. Odom'a göre, Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki çatışmanın saklanamayacak kadar açık hale gelip, Pekin-Washington yakınlaşmasının yaşanmasıyla bölgede beş faktörlü yeni bir stratejik denge meydana gelmiştir. Bu

³⁸ Çin ile 14 Şubat 1950 ve Kuzey Kore ile 6 Temmuz 1961 tarihlerinde yapılmış Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardım Antlaşmaları.

³⁹ Taehwan Kim, "Impassive to Imperial? Russia in Northeast Asia from Yeltsin to Putin", Vinod. K. Aggarwal, Min Gyo Koo, Seungjoo Lee, Chung-in Mood (eds.), **Northeast Asia: Ripe for Integration (The Political Economy of the Asia-Pacific)**, Berlin, Springer, 2008, s. 183-184.

⁴⁰ Lowell Dittmer, "The Emerging Northeast Asian Regional Order", Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2004, s. 332-333.

faktörler, bölgede artan Sovyet askeri tehdidi, askeri anlamda zayıf fakat zengin Japonya, askeri ve ekonomik olarak zayıf Çin, Kore'deki askeri çıkmaz ve Güney Kore ve Japonya'da konuşlanmış hatırı sayılır Amerikan gücü idi. Gorbaçov'un "Yeni Düşünce" yaklaşımıyla, Sovyetler Birliği'nin önce Çin sonra da Güney Kore'yle ilişkilerini geliştirmesi bahsi geçen faktörlerden ilkinin ortadan kaldırmıştır. Böylece bölgedeki stratejik denge değişikliğe uğramıştır.⁴¹ Ross'a göre ise, Soğuk Savaş'ın ikinci yarısında, iki süper güçten oluşan global sistemle aynı anda Doğu Asya'da ABD, Rusya ve Çin'in oluşturduğu bir "stratejik üçgen"⁴² bulunmaktaydı. Bu sistem, ilk olarak 1960'ların başlarında, Çin'in Doğu Asya'da Sovyetler Birliği'ni destekleyen bir rol oynamayı bırakıp bağımsız olarak Hindicini'ndeki Amerikan gücüne meydan okuduğunda ortaya çıkmıştır. Bölgedeki çok kutupluluk ABD'nin 1973'te Hindicini'nden çekilmesiyle daha açık hale gelmiştir.⁴³

Günümüzde Kuzeydoğu Asya, askeri ve ekonomik imkan ve kabiliyetler açısından dünyanın en yoğun bölgesidir. Dünyanın en önemli üç nükleer gücü (ABD, Rusya ve Çin), bir yarı nükleer devleti (Kuzey Kore), nükleer silaha sahip olmanın eşliğinde üç devlet (Japonya, Güney Kore ve Tayvan), satın alma gücü temelinde dünyanın en büyük üç ekonomisi (ABD, Japonya ve Çin), dünyanın en çok ticaret yapan beş ülkesinden (ABD, Almanya, Japonya, Fransa ve Çin) üçü ve Asya'nın en

⁴¹ William E. Odom, "From US-Soviet to US-Russian Relations: The Implications for Korea", **Korean Journal of Defense Analysis**, 9/2 (1997), s. 47.

⁴² "Stratejik üçgen" kavramını ABD, Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ilişkiye Gerald Segal ve Lowell Dittmer uyarlamıştır. Gerald Segal, **The Great Power Triangle**, New York, St. Martin's Press, 1982; ve Lowell Dittmer, "The Strategic Triangle: An Elementary Game Theoretical Analysis", **World Politics**, 33/4 (1981), s. 485-515. Teorik olarak stratejik üçgen, üç ikili ilişkinin doğasının gözlenmesiyle doğrulanabilir. Bu ilişkiler dostluk (olumlu) ya da düşmanlık (olumsuz) şeklinde tanımlanabilir. Üçlü taraflı dostane bir ilişki olabileceği gibi ikili olumlu bir olumsuz, bir olumlu iki olumsuz ya da üç olumsuz ilişki de olabilir. Huei-Ming Mao, "The U.S.-China-Russia Strategic Triangle Relationship- Since the Beginning of the Bush Administration", **Tamkang Journal of International Affairs**, 8/3 (2005), s. 78-79.

⁴³ Robert S. Ross, "Bipolarity and Balancing in East Asia", Paul T. V., James J. Wirtz ve Michel Fortmann (eds.), **Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century**, Palo Alto, CA, Stanford University Press, 2004, s. 269.

büyük üç ekonomisi (Japonya, Çin ve Güney Kore) bu bölgede bulunmaktadır.⁴⁴ Yaklaşık yarım asır önce üç yıl boyunca süren ve iki nesil boyunca Soğuk Savaşı şekillendirmiş olan Kore çatışması bölgede yaşanmıştır. Bugüne kadar Kuzeydoğu Asya'da NATO ya da AGİT'e benzer bir bölgesel güvenlik çatısı oluşturulamamış ve Kore Yarımadası'nda bir barış anlaşması yapılamamıştır.⁴⁵

Kim'in deyişiyle, Kuzeydoğu Asya, Kore Yarımadası'nın stratejik önemiyle birlikte, dünyanın dört büyük gücünün –Çin, Japonya, Rusya ve ABD- mecburen bir araya geldiği, birbirini etkilediği ve hepsinin kendi çıkarlarının birleştiği, rekabet ettiği ya da çatıştığı tek uluslararası bölge ya da alt bölgedir.⁴⁶ Dolayısıyla bölgedeki güç dengesi önem arz etmektedir. Bu nedenle iki kutuplu sistem sonrasında bahsi geçen aktörlerin sahip olduğu güç ya da gücünde meydana gelen değişim, bölgeye yönelik izledikleri politikalar, diğer devletlerle yakın ya da mesafeli ilişkileri değerlendirilmelidir.

⁴⁴ Samuel S. Kim, "Northeast Asia in the Local-Regional-Global Nexus: Multiple Challenges and Contending Explanations", Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2004, s. 5.

⁴⁵ Kent E. Calder, "The New Face of Northeast Asia", **Foreign Affairs**, 80/1 (2001), s. 106.

⁴⁶ Samuel S. Kim, 2004, s. 5.

Harita 1: Doğu Asya

Kaynak: <http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/txu-pclmaps-oclc-780028873-asia_east_pol-2011.jpg> (04.12.2012)

I. Sovyetler Birliği'nin Dağılması ve Rusya Federasyonu'nun Genel Asya-Pasifik Politikası

Rusya'nın Asya-Pasifik'te varlığı 1600'lü yıllara dayanır. Ruslar Sibirya'nın doğu sahillerine hakim olmuş ve ilk limanı 1647'de Okhotsk'ta kurmuşlardır. Ancak üç yüzyıldan fazla bir süre bu bölge Rusya için ikincil öneme sahip olmuştur. Soğuk

Savaş dönemiyle bu durum kısmen değişmeye başlamış, Avrupa önceliğini sürdürürken Uzak Doğu ve Pasifik Sovyet stratejik hesaplarında öne çıkmıştır. ABD'yle topyekün bir savaş ihtimali mevcutken, 1960-80 yılları arasında Rusya-Çin ilişkilerindeki uzaklaşma Sovyetler'in Asya, Pasifik ve Afrika'daki politik varlığının önemini artırmıştır.⁴⁷

Soğuk Savaş dönemi sonrası Rusyası'nın Asya-Pasifik'e yönelik politikası, öncülü SSCB'nin son devlet başkanı Gorbaçov zamanında başlamış bir değişimin devamını içermektedir. O nedenle, Rusya'nın Pasifik politikasını değerlendirebilmek için Gorbaçov dönemine de değinmek gerekmektedir.

A. Güney Kore'nin Tanınması

Mihail Gorbaçov Yönetimi'nde, Moskova'nın Asya'ya yönelik politikasında değişiklik meydana gelmiştir. Yönetim, 1980'lerin ortasından itibaren Sovyet ekonomisinde yaşanan durgunluğu aşmak için yeniden yapılanma (*perestrojka*) sürecini başlatmış, yeniden yapılanmayı başarabilmek ve dönüşümü sağlayabilmek için siyasal sistemde açıklık (*glasnost*) ve demokratikleşme (*demokratizatsiya*) politikalarını uygulamaya koymuştur. Ekonomik ve siyasal sisteme ilişkin reformları tamamlayıcı olarak dış politikada kapitalist ve sosyalist devletlerin birbirlerine tehdit oluşturdukları ve doğal olarak sıfır toplamlı çıkarları olduğuna dair Leninist teoriyi reddeden “yeni düşünce” yaklaşımı benimsenmiştir.⁴⁸ Gorbaçov'dan önceki liderler ideolojik ve stratejik çıkarları doğrultusunda Kuzey Kore'yle yakın işbirliğine yönelik politikalar izlemiş ve Güney Kore ile resmi temasta bulunmamışlardır. Çin

⁴⁷ Alexey D. Muraviev, “Russia-21: Understanding the Northern Giant”, AIIA Policy Commentary : **Bear on the Prowl? The Return of Russia as a Great Power**, Australian Institute of International Affairs, Kasım 2008, s. 24.

⁴⁸ Celleste A. Wallander, “Lost and Found: Gorbachev's ‘New Thinking’”, **The Washington Quarterly**, 25/1 (2002), s. 118.

ile de 1960’larda başlayan anlaşmazlık 1980’li yılların sonlarına kadar devam etmiştir. Gorbaçov döneminde, Çin’le ilişkilerin normalleştirilmesi için Sovyetler’in Afganistan’dan ordusunu çekmesine, Vietnam’ın Kamboçya’yı işgaline destek vermeyi durdurmasına, Moğolistan dahil Çin sınırı boyunca askeri yapılanmayı geri çekmesine karar verilmiştir.⁴⁹ Ayrıca, Japonya’yla II. Dünya Savaşı’nda Sovyetler Birliği’nin eline geçen Kuril adaları sorunuyla ilgili görüşme önerileri gündeme gelmiş ve Sovyetler Birliği’nin Doğu Asya’daki başlıca müttefiklerinden biri olan Kuzey Kore politikasında büyük dönüşüm yaşanmıştır. Sovyet ekonomisinin tahammül edemeyeceği bir düzeye ulaşan Kuzey Kore’ye yapılan yardımları azaltma isteği, Moskova’daki reformcu liderlerin muhafazakar komünist rejim hakkındaki olumsuz fikirleri ve Güney Kore’yle yapılacak işbirliğinin Sovyet ekonomisine büyük katkı sağlayacağı düşünceleri geleneksel müttefik Kuzey Kore’yle ilişkilerin gerginleşmesi ve eski düşman Güney Kore’nin Eylül 1990’da resmen tanınıp bu ülkeyle siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi durumunu ortaya çıkarmıştır.⁵⁰

B. Toprak Bütünlüğü Kaygısı

Gorbaçov’un Sovyetler Birliği’ni güçlendirmek için uygulamaya koyduğu reformlar, ülkenin çöküşüyle sonuçlanmıştır. 1991 yılının sonunda SSCB’nin dağılmasıyla uluslararası sisteme 14 yeni devlet katılmıştır. Rusya, bu yeni devletlerin iki katı yüzölçümüne sahipti. SSCB nüfusunun yarıdan fazlası Rusya sınırları içinde yaşıyordu. Ayrıca Sovyetler’in sahip olduğu petrolün % 90’ı, doğalgazının % 80’i, altın madenlerinin % 70’i ve elektrik üretiminin % 62’sine

⁴⁹ Gilbert Rozman, “Russian Foreign Policy in Northeast Asia”, Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2004, s. 203.

⁵⁰ Herbert J. Ellison, “Russia, Korea and Northeast Asia”, Nick Eberstadt and Richard J. Ellings (ed.), **Korea’s Future and the Great Powers**, 2. Basım, Seattle, University of Washington Press, 2003, s. 165.

sahipti.⁵¹ 2007 yılı sonu itibariyle bile dünya petrol rezervlerinin % 6,4'ünü elinde bulundurarak, dünyadaki sekizinci büyük petrol rezervlerine sahip iken, dünya toplamının % 25,17'si ile dünyada en büyük doğalgaz rezervlerini elinde bulundurmaktaydı.⁵² Ancak 1990'lı yıllarda içeride yaşanan ekonomik ve siyasi dönüşüm nedeniyle sahip olduğu gücü kullanamamıştır. 1992 yılının başında uygulanmaya başlanan “şok terapi” olarak anılan ekonomik reform programıyla hızlı bir şekilde piyasa ekonomisine geçişin sağlanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede fiyatlar serbest bırakılmış, geniş çaplı özelleştirmeler yapılmış, özelleştirmelerden faydalanan üst düzey bürokratlar küçük bir zengin gruba oluşturmuştur.⁵³ Sancılı geçiş sürecinde, tüketici ve üretici fiyatları muazzam derecede artmış, enflasyon oranı, reformun ilk yılında % 2508,8, 1993'de % 839,9 olarak gerçekleşmiştir.⁵⁴ 1990'da 100 ruble karşılığı alınan mal/hizmete 1998'de 1.170.000 ruble ödenmiştir. Ülkede, GSYİH 1990'dan 1998'e % 40 ile 50 arasında azalmıştır.⁵⁵ Yaşanan ekonomik çöküş, suç oranlarının artması ve mafya tipi örgütlenmelerin çoğalması sonucunu da doğurmuş ve Rusya'da ciddi güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Bunun dışında IMF ve Dünya Bankası'na bağımlılık artarken, uygulanan politikalar zamanla, yoksul halkın desteğini de alacak geniş bir muhalefet oluşturmuştur.⁵⁶

⁵¹ Erel Tellal, “Rusya’yla İlişkiler (1990-2001)”, Baskın Oran (der.), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 542.

⁵² “Oil and Gas in Russian Federation”, <<http://www.mbeni.com/indy/oil/as/ru/p0005.htm>>, (26.04.2012).

⁵³ Merve İrem Yapıcı, **Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler**, Ankara, USAK Yayınları, 2010, s. 16.

⁵⁴ William H. Cooper, “Russia’s Economic Performance: Entering the 21st Century”, **Russia’s Uncertain Economic Future: With a Comprehensive Subject Index**, John Pearce Hardt (ed.), M.E. Sharpe Inc., 2003, s. 7.

⁵⁵ Marshall I. Goldman, “Render Unto Caesar: Putin and the Oligarchs”, **Current History**, 102/666 (2003), s. 321.

⁵⁶ Yapıcı, 2010, s. 16-17.

Rusya'da 1990'lı yılların başında yaşanan çöküş sadece ekonomiye değil, devlet yapısı, toplumsal yapı ve değerlere kadar her alana yansımıştır. Bu yıllarda Rusya'nın dış politikasını da bu zayıf yapı belirlemiştir.⁵⁷

Rusya'nın kurulmasının hemen ardından Atlantikçi anlayışa sahip devlet başkanı Boris Yeltsin ve Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev yönetimindeki dış politika yapıcılarının ülkenin kaderinin demokrasi ve piyasa ekonomisine geçmek suretiyle Batı'yla bağlı olduğunu ve Rusya'nın uzun vadeli ekonomik gelişimi ve güvenliğinin ABD, Batı Avrupa ve Japonya'yla yakın işbirliğine dayandığını savunmuşlardır.⁵⁸ Nitekim, Yeltsin Yönetimi ülkeye yönelik bir dış tehdidin olmadığını ve temel tehdidin içeride yaşanan ekonomik çöküş olduğunu, bunun da Batı'nın yardımıyla ortadan kaldırılabileceğini ileri sürmüştür.⁵⁹

Rusya'nın ilk hükümetinin komşu Kuzeydoğu Asya ülkelerine karşı politikasında da bu durumun etkileri izlenmiştir. Rusya, bölgedeki statükonun korunmasına yardım eden ABD kontrollü ikili anlaşmalara daha sempatik yaklaşmıştır. İç meseleleriyle boğuşan Moskova, bölgede ABD'yle rekabet edecek kapasiteye ve isteğe sahip olamamıştır. Bu doğrultuda Rusya, hem siyasi istikrarına hem de ekonomik çıkarlarına hizmet edecek bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Yeltsin bölgesel bağları düzeltmek için, toprak ihtilafları ve hudut tayini gibi uzun zamandır ilişkilerde gerginliği tahrik eden meseleleri ele almıştır.⁶⁰ Bu çerçevede Japonya, "Asya'daki Batı"⁶¹ olarak, ekonomik reformun

⁵⁷ Erel Tellal, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 65/3 (2010), s. 199.

⁵⁸ Chikahito Harada, **Russia and North-east Asia**, The Adelphi Papers Series, 310, London, Oxford University Press for the International Institute for Strategic Studies, 1997, s. 14-15.

⁵⁹ Yapıcı, 2010, s. 277-278.

⁶⁰ Taehwan Kim, 2008, s. 187.

sürdürülmesi, özellikle Rus Uzakdoğusu'nun gelişmesinde ekonomik desteğinin sağlanması ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası ekonomik yapılara ve Asya-Pasifik'e ilişkin politik ve ekonomik süreçlere dahil olmakta desteğinin kazanılması gereken bir ülke olarak görülmüştür. Bu doğrultuda Yeltsin, Şubat 1992'de Japon Başbakan Kiichi Miyazawa'ya bir mektup yazarak Japonya'yı "potansiyel bir ittifak ortağı" olarak tanımlamıştır. Bu söylem çerçevesinde, Yeltsin iki ülke ilişkilerini kilitleyen Ruslar'a göre "Güney Kuril adaları", Japonlar'a göre "Kuzey Toprakları" sorununun derhal çözülmesini istemiştir. Mayıs 1992'de ertesi yıl içinde Japonya ile bir barış anlaşması imzalamak istediğini vurgulamıştır.⁶² Ancak Duma'daki milliyetçi-komünist uzlaşmasını ifade eden "kızıl-kahverengi koalisyon"un Yeltsin'in adalar konusundaki esnek tavrına yönelik yoğun tepkisi, Moskova'nın taviz vermesini engellemiştir. Bunun üzerine, Yeltsin Yönetimi, aralarında sorun olmayan ve Asya'nın yükselen ekonomik güçlerinden biri olan Güney Kore'ye yönelmiştir.⁶³ Yeltsin Yönetimi'nin ilk yıllarında, demokratikleşmeye çalışan Rusya ile Stalinist türden bir diktatörlük olan Kuzey Kore'yle ilişkilerdeki gerginlik sürmüş, iki ülke arasındaki ticaret hızla düşmüş, Rusya Kuzey Kore'yle olan askeri işbirliğini azaltmıştır.⁶⁴ Diğer taraftan Gorbaçov döneminde başlayan Çin'le yakınlaşma da devam etmiştir.

⁶¹ Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson, "Overview", Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 10.

⁶² Harada, 1997, s. 50-51.

⁶³ Başkan Yeltsin'in Kasım 1992'de tepkiler üzerine Tokyo yerine Güney Kore'ye gerçekleştirdiği ziyaretin ardından Güney Kore Milli Meclisi, Rus politikasının odağının Asya'ya kaydığını ve Seul'ün Moskova'nın bölgedeki en önemli ortağı haline geldiğini ilan etmiştir. Selçuk Çolakoğlu, **Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya**, Ankara, USAK, 2009, s. 146; Ellison, 2003, s. 169.

⁶⁴ Evgeny P. Bazhanov, "Korea in Russia's Post-Cold War Regional Political Context", Charles K. Armstrong, Gilbert Rozman ve Samuel S. Kim (eds.), **Korea at the Center: Dynamics of Regionalism in Northeast Asia**, Armonk, NY, M.E. Sharpe, Inc., 2006, s. 219; Ellison, 2003, s. 170.

Yeltsin Yönetimi'nin Batı yönelimli politikası, içeride özellikle Yüksek Sovyet'teki muhafazakarlar ve milliyetçiler tarafından çok eleştirilmiştir. İç baskıya ek olarak dış ilişkilerde de sorunlar yaşanması, Rus yöneticilerin politikalarını gözden geçirmelerine sebep olmuştur. Reform programına Batı'nın düşük orandaki desteği hayal kırıklığı yaratmış, NATO'nun genişlemesinin sürmesi ve ülkenin Dünya Ticaret Örgütü gibi bazı ekonomik örgütlenmelere dahil olmakta yaşadığı sıkıntılar Batı'ya duyulan güvensizliği güçlendirmiş, Batılıların Rusya'nın en önemli nakit kaynaklarından biri olan silah satışına itirazları Rusların şüphelerini artırmıştır.⁶⁵ 1992 sonu ve 1993 başlarında Moskova, dış politikasındaki Amerikan-yanlısı, Batı-yanlısı eğilimi düzeltme isteğini ve Asya-Pasifik bölgesinde daha aktif bir diplomasi uygulayacağını ilan etmeye başlamıştır. Rus yönetimi içinde, Rusya'nın ilerlemesinde, Rusya'nın Asya toprakları ve Asya-Pasifik bölgesinin artan öneme sahip olduğu görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Yeltsin, Eylül 1992'de Seul ziyaretinde, Rus diplomasisinin Rusya'nın hem doğuya hem de batıya bakan eski iki başlı kartal ambleminin ruhunu izlemesi gerektiğini söylemiştir.⁶⁶ Moskova, Doğu'ya giderek güvenilir uluslararası ortaklar olarak bakmaya başlamıştır.⁶⁷ 23 Nisan 1993'te Rus Güvenlik Konseyi'nin hazırlayıp devlet başkanının onayladığı dış politika konsepti, Rus dış politikasındaki değişikliği açığa çıkarmıştır. Burada Rusya'nın bir "büyük güç" olarak kalacağı ve o şekilde muamele edileceği vurgulanmış ve resmi bir belgede ilk kez ülkenin ulusal çıkarlarının ABD'nin

⁶⁵ Harada, 1997, s. 14-15.

⁶⁶ Rouben Azizian, "Russia in Asia, Unwelcome Intruder or Accomadative Player", **Working Paper**, 16 (2000), Center for Strategic Studies, Victoria, University of Wellington, 2000, s. 4

⁶⁷ Daryl Morini, "Putin's Pacific Power: An Asia-Pacific Strategy for the Twenty-First Century", **The 4th Oceanic Conference on International Studies**, (30 June-2 July 2010), Victoria, University of Wellington, s. 5, <www.ocis.org.nz/ocis/files/Morini.doc> (19.10.2011).

çıkarlarından farklı olduğu ifade edilmiştir.⁶⁸ Belgede Rusya'nın diğer ülkelerle ilişkileri öncelik sırasına göre listelenmiştir. Buna göre ilk sırayı Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) alırken, Avrupa ve ABD'nin ardından kendini hızla dünya politikası ve ekonomisinin merkezine dönüştüren Asya-Pasifik bölgesine yer verilmiştir. Rusya'nın Asya-Pasifik politikasının, bölgesel uluslararası ilişkilerin çok merkezli sisteminde Rusya'nın bağımsız rolünü güvenceye alma ihtiyacına dayanması gerektiği ifade edilmiş ve Asya-Pasifik ülkeleriyle dengeli, istikrarlı ve mümkün olduğu ölçüde karşılıklı bağımsız ilişkiler kurulmasının önemi vurgulanmıştır.⁶⁹

Büyük devlet statüsünü korumak, Rusya'da giderek hakim politika amacı haline gelmiştir. Rusya'nın Batı'yla ortak olma durumuna yapılan vurgu Rusya'nın eşit görülmesi ihtiyacına dönüşmüştür. Rus elitleri Rusya'nın batıyla olan bağlarını doğuyla bağlantılarını artırarak dengeleyebileceklerini fark etmeye başlamışlardır. Şubat 1994'te Duma'da yaptığı konuşmasında Yeltsin, Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesiyle ilişkilerini güçlendirmeyi 1994 yılının diplomatik hedeflerinden biri olarak açıklamış ve Rusya'nın bir Avrasya gücü olduğuna vurgu yapmıştır.⁷⁰

Seçim öncesinde Yeltsin'in ilk dönemindeki ABD eksenli politikaya yönelik eleştirilerin azaltılması amacıyla⁷¹ Ocak 1996'da Kozirev'in yerine Yevgeni Primakov'un dışişleri bakanı olarak atanması ile Rus dış politikasında yeni bir süreç başlamıştır.⁷² Primakov, Rusya için ulusal çıkarları öne çıkararak, pragmatik ve dengeli

⁶⁸ Harada, 1997, s. 15.

⁶⁹ 1993 Dış Politika Konsepti'nin İngilizce tam metni için bkz. "Foreign Policy Conception of the Russian Federation (1993)", **Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities**, Andrei Melville ve Tatiana Shakleina (eds.), Budapest, Central European University Press, 2005, s. 27-64.

⁷⁰ Harada, 1997, s. 16.

⁷¹ Tellal, 2010, s. 210.

⁷² Primakov, Eylül 1998- Mayıs 1999 tarihleri arasında da başbakanlık görevini üstlenmiştir.

bir dış politikayı savunmuştur.⁷³ Çok kutuplu bir uluslararası sistem öneren bir dış politikayı uygulamaya koymuştur.⁷⁴ Dünyanın “çok kutupluluğu” kavramını farklı güç merkezlerinin varlığı -özellikle Asya ülkeleri- üstü kapalı olarak Amerikan tek kutupluluğunun aşırılığına karşı denge olarak vurgulamıştır.⁷⁵ Yeltsin de, 1996 yılının Haziran ayında Ulusal Güvenlik Federasyon Konseyi’ne hitaben yaptığı konuşmada Asya-Pasifik bölgesini, BDT ve Batı Avrupa’dan sonra ve ABD’den önce gelen üçüncü öncelikli bölge olarak nitelemiştir.⁷⁶ Bu yeni yaklaşımın odak noktası Çin olmuştur. Rusya ile Çin arasında “stratejik ilişkiler” geliştirilmiş, iki ülke arasında daha önce silahlı çatışmaya neden olan sınır meselesinde önemli ölçüde çözüme ulaşılmış, 2000’li yıllarda Şanghay İşbirliği Örgütü’ne dönüşecek girişimin temeli 1996’da atılmıştır.⁷⁷ İki ülke çok kutupluluğa vurgu yapan ve ABD hegemonyasını eleştiren bir dizi ortak açıklama yapmıştır.⁷⁸

Primakov döneminin pragmatik ve dengeli dış politikası sadece Çin’le sınırlı kalmamıştır. 1990’ların başında yaşadığı ekonomik çöküş nedeniyle büyük beklentilerle yöneldiği Güney Kore’den beklediği desteği alamamış ve hem ekonomik hem de siyasi kazanç sağlayacak olan Kore yarımadasına ilişkin süreçlerden dışlanmış olan Moskova⁷⁹, Koreler arasında da dengeli bir politika

⁷³ Seung-Ho Joo, “Russia and North Korea, 1992-2006: From Distant Allies to Normal Neighbors”, **Korea Observer**, 38/1 (2007a), s. 70.

⁷⁴ Tellal, 2010, s. 209-210.

⁷⁵ Morini, 2010, s. 6.

⁷⁶ Azizian, 2000, s. 5.

⁷⁷ Tellal, 2010, s. 213.

⁷⁸ Leszek Buszynski, “Russia and Northeast Asia: Aspirations and Reality”, **The Pacific Review**, 13/3 (2000), s. 403.

⁷⁹ Mart 1995’te ABD, Güney Kore ve Japonya Kore Yarımadası Enerji Geliştirme Örgütü (KEGÖ) kurulması konusunda anlaşmıştı. Bu anlaşmanın öngördüğü 4,5 milyar dolar değerindeki maliyetleri Seul ve Tokyo tarafından karşılanacak nükleer reaktörler için Moskova teklif vermiş, ancak kabul edilmemiştir. Ayrıca, Nisan 1996’da Güney Kore ve ABD, Çin ve Kuzey Kore’ye Dörtlülük Barış Görüşmeleri yapılmasını önermiş ve Rusya barış görüşmelerinin dışında kalmıştır.

yürütmeye ve Seul'ün tepkisini çekmeden Pyongyang'la da ilişkilerini geliştirmeye yönelmiştir.

Primakov, Japonya ile ikili ilişkilerde de farklı bir atmosfer yaratmıştır. İki ülke arasında karşılıklı ziyaretler ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden beri gerçekleştirilememiş olan barış anlaşmasının imzalanmasına uygun ortamın sağlanması için her konuda işbirliğini artırma konusunda anlaşmaya varılmıştır. Barış anlaşması için görüşmelere başlanmıştır. Tartışmalı Kuril adalarının ekonomik gelişiminin Rusya'yla birlikte sağlanması çerçevesinde Japon Dışişleri Bakan yardımcısı adaları ziyaret etmiştir. Siyasi ilişkilerdeki bu olumlu seyir ticarete de yansımış, Japonya Rus Uzak Doğusu'nun en önemli ticaret ortağı haline gelmiştir. Kasım 1997'de Yeltsin ve Japon Başbakan Hashimoto Sibiry Krasnoiarsk'da bir araya gelmiş ve 2000 yılının sonuna kadar aralarındaki adalar sorunun çözülmesini ve barış anlaşmasının imzalanmasını taahhüt etmişlerdir.⁸⁰ İki liderin adıyla anılan, iki ülkenin Rus Uzakdoğusu ve Sahalin adasının ekonomik gelişimi için ekonomik işbirliğini öngören bir plan da kabul edilmiştir. 1998'de ise, balıkçılık konusunda bir anlaşma yapılmıştır. Japonya ve Rusya'nın aralarındaki sorunların çözümüne ilişkin çabaları, uluslararası arenadaki eylemlerine de yansımıştır. Japonya, Rusya'nın APEC ve Dünya Ticaret Örgütü, Rusya da Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi üyeliğini desteklemiştir.⁸¹

Yeltsin döneminde Rusya'nın, doğu sınırındaki komşu ülkelerle ilişkilerini geliştirme çabalarının yanında bölgesel örgütlerle de yapısal bağlar kurmaya çalıştığı görülmüştür. Bu çerçevede, 1994 yılında kurucu üye olarak ASEAN Bölgesel

⁸⁰ Ancak barış anlaşmasının imzalanması mümkün olmamıştır.

⁸¹ Natasha Kuhrt, **Russian Policy Towards China and Japan: The Elt'sin and Putin Periods**, Oxon, Routledge, 2007, s. 92-98.

Forumu'na (ARF) katılmış, 1998'de Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu'na (APEC) tam üyeliğe kabul edilmiş, 1996 yılında ise Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği'ne (ASEAN) diyalog ortağı olmuştur.

C. Etkin Bölge Politikası

Rus dış politikasında iki düşünce etkili olmuştur: Atlantikçilik⁸² ve Avrasyacılık⁸³. Yeltsin'in ilk döneminde yönetimi elinde bulunduranların Batı odaklı dış politikası “Atlantikçi”lerin üstünlüğü olarak yorumlanırken, Primakov'un dışişleri bakanı olduğu Yeltsin'in ikinci döneminde Rusya'nın Asyalı komşularıyla iyi ilişkiler geliştirilmesiyle “Avrasyacı”ların dış politikada etkili olduğu ileri sürülmüştür. Putin, bir bakıma iki düşüncenin bir sentezini oluşturmuştur.⁸⁴ Putin, dış politikanın yürütülmesinde pragmatik ve çıkarıcı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşımın temeli ise Temmuz 2000'de imzalanan Ulusal Güvenlik Kavramı belgesine⁸⁵ dayanmaktadır.⁸⁶ Yeni yaklaşım, aslında Primakov'un politikalarıyla benzerlikler içermektedir. Fakat özellikle ABD'ye yönelik politikada farklılık göstermektedir. Putin de “çok kutupluluk” vurgusu yapmakla birlikte en azından ilk döneminde ABD'yi dışlamamakta, küresel stratejik istikrarı güvence altına alabilmek için Rus-Amerikan işbirliğini gerekli görmektedir. Putin, Asya'ya da önem

⁸² Atlantikçilik, Rusya'nın demografik merkezi Avrupa'da olduğu ve kültürü Bizans'tan geldiği için hem coğrafi hem de kültürel olarak Avrupa'nın parçası olduğunu, çıkarlarının Batı'da olduğunu ve Avrupa ile daha yakın bağlar kurması gerektiğini savunan düşünce akımıdır.

⁸³ Avrasyacılık, Avrupalılaşmaya alternatif olacak biçimde, 20. yüzyılın başında Rus entelektüellerince temelleri atılarak sistematize edilen ve 1990'lı yıllarda yeni biçimiyle tekrar canlanan bir düşünce akımıdır. Rusya'nın kimliği ve dolayısıyla dış politika önceliklerinin Avrupa ve Asya'nın birleşme noktasındaki coğrafi konumuyla bağlantılı olduğunu esas alır. Farklı kişiler tarafından farklı şekillerde yorumlanmakta ve tarihsel gelişim süreci içinde Klasik Avrasyacılık ve Yeni Avrasyacılık (Neoklasik Avrasyacılık) gibi iki evreye ayrılarak incelenmektedir.

⁸⁴ Tellal, 2010, s. 204.

⁸⁵ Ulusal Güvenlik Kavramı İngilizce metni için bkz. “National Security Conception of the Russian Federation (2000)”, **Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities**, Andrei Melville ve Tatiana Shackleina (eds.), Budapest, Central European University Press, 2005, s. 129-146.

⁸⁶ Çolakoğlu, 2009, s. 176; Yoshinori Takeda, “Putin's Foreign Policy Toward North Korea”, **International Relations of the Asia-Pacific**, 6 (2006), s. 190.

vermekte, Sibiryaya ve Rus Uzakdoğusu'nun kalkındırılması ihtiyacı doğrultusunda Asya ekonomileriyle işbirliği öne çıkmaktadır.⁸⁷

Şubat 2000'de Dışişleri Bakan Yardımcısı Grigory Karasin, Yeltsin-sonrası Rus dış politikasının Asya-Pasifik'e ilişkin üç ana hedefini açıklamıştır. Hedeflerin ilki, Rusya'nın bölgedeki istikrar ve öngörülebilirliği güvence altına almaya yardım edecek uluslararası yapılara maksimum katılımıydı. Sonrasında, Rus sınırlarının güvenliğinin sağlanması ve uzun vadeli güven artırıcı önlemlerin alınmasıdır. Karasin üçüncü olarak, Rus Uzakdoğusu'nun kalkındırılmasına yardım edecek tüm bölge ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkilerin kurulmasını ifade etmiştir. Karasin bu çerçevede enerji, taşımacılık ve ileri teknoloji sektöründeki projelerin hayata geçirilmesini işaret etmiştir.⁸⁸ Bu hedefler çerçevesinde Rusya'nın bölge ülkeleriyle ilişkileri geliştirilmiştir. Bölge ülkeleri içinde ise Çin daha ön plana çıkmıştır. Vladimir Putin, dört kez Pekin'i ziyaret etmiş, Çinli mevkidaşı da dört kez Moskova'da Putin'le görüşmüştür. Putin'in göreve gelmesinden birkaç ay sonra Çin'e gerçekleştirdiği ilk ziyarette Pekin yönetimi ile ABD'nin kurmayı planladığı füze savunma sistemini kınayan bir ortak bildiri yayınlamıştır. Ertesi yıl iki ülke 1950'de Mao ile Stalin'in imzaladığı anlaşmadan sonra ilk kez benzer içerikli İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalamışlardır.⁸⁹ Yapılan görüşmeler sonucunda Çin ve Rusya arasındaki sınır çizilmiştir. İki ülke arasındaki yakın ilişkiler, Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sınır meselelerinin çözümü amacıyla ortaya çıkan oluşumun 2001 yılında Şanghay İşbirliği Örgütü'ne (ŞİÖ) dönüştürülmesiyle kurumsallaşmıştır. Bunların dışında,

⁸⁷ Çolakoğlu, 2009, s. 177; Ellison, 2003, s. 183.

⁸⁸ Seung-Ho Joo, "Russia and the North Korean Nuclear Crisis", **North Korea's Second Nuclear Crisis and Northeast Asian Security**, Seung-Ho Joo ve Tae-Hwan Kwak (eds.), Aldershot, Ashgate Publishing Ltd., 2007b, s. 134.

⁸⁹ Taehwan Kim, 2008, s. 195.

Yeltsin döneminde iki ülke arasında başlamış olan ekonomik değişimin iki temel alanı olan, sınır ötesi ticaret ve askeri-teknolojik işbirliğine Putin döneminde enerji ihracı ayağı eklenmiştir.⁹⁰

Putin Yönetimi, 2000'lerin başında Moskova'nın Seul'le işbirliğini sürdürürken Pyongyang'la dostane ilişkileri tamir ederek Kore Yarımadası'nda kaybettiği nüfuzu kazanabileceğini hesaplamıştır.⁹¹ Bu çerçevede, Putin iki Kore'ye de ziyaret gerçekleştirmiştir.⁹² Şubat 2000'de Rusya ile Kuzey Kore arasında 1961'de imzalanmış olan anlaşmanın⁹³ yerini alacak, fakat otomatik askeri müdahale maddesi içermeyen Dostluk, İyi Komşuluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.⁹⁴ İki ülke ile de ekonomik işbirliğinin artırılması için görüşmeler yapılmasının dışında, Trans-Sibirya Demiryolunu, Güney ve Kuzey Kore'yi boydan boya geçen Trans-Kore Demiryolu'na bağlayacak "Demir İpek Yolu"⁹⁵, Kore Yarımadası'na Doğu Sibirya'dan petrol, Sahalin'den doğal gaz sağlayacak boru hatları gibi projeler üretilmiştir.⁹⁶ George Bush'un iktidara gelmesinden sonra Washington'un Kuzey Kore'ye karşı sert bir dış politika izlemesi, 11 Eylül saldırılarından sonraki Bush'un "şer eksenini" konuşması, ABD'nin Afganistan ve Irak müdahalesi Pyongyang'ı Moskova'ya itmiştir. 2002 yılının kışında, ABD'nin Kuzey Kore'nin 1994 Çerçeve Anlaşması'nı ihlal ettiği suçlamasının ardından ortaya çıkan ikinci nükleer krizde

⁹⁰ Dmitri Trenin, "Russia's Asia Policy under Vladimir Putin, 2000-5", Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 116.

⁹¹ Takeda, 2006, s. 193.

⁹² Putin, kuruluşundan beri ziyaret eden ilk Rus lider olmuştur.

⁹³ 1961 Sovyetler Birliği- Kuzey Kore Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması taraflardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerinin derhal elindeki bütün olanaklarla askeri ve her türlü yardımda bulunması yükümlülüğünü içermektedir.

⁹⁴ Takeda, 2006, s. 196.

⁹⁵ Böylece, Batı Avrupa ve Rusya'nın endüstriyel ve ulaşım merkezleri, Doğu Asya'ya açılan kapı olan Güney Kore'nin donmayan limanları arasında bir stratejik bağlantı yaratılacaktır. Muraviev, 2008, s. 27-28.

⁹⁶ John W. Bauer, "Unlocking Russian Interests on the Korean Peninsula", **Parameters**, 39/2 (2009), s. 55-56.

yapılan barış görüşmelerinde Rusya bu defa masada yer almıştır. Kuzey Kore nükleer sorununda kendisini tarafsız arabulucu olarak kabul ettirmeye çalışmıştır.⁹⁷

Vladimir Putin'in Ocak 2000'de iş başına gelmesinden sonra ülkenin ekonomik zayıflığı karşılaşılan en büyük tehdit olarak tanımlanarak canlı ve başarılı bir ekonomi geliştirilmesi temel dış politika görevi olarak belirlenmiştir.⁹⁸ Bu çerçevede, ekonomik amaçlar doğrultusunda dış politikayı araçsallaştıran Putin, diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerini güçlendirme yolunda çaba sarf etmiştir. Ekonomik kalkınmanın dış yardım yerine ticaret ve yatırımla gerçekleşmesini hedeflemiş, Avrupa, BDT ve Asya'ya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu durumda Rusya'nın sahip olduğu enerji kaynakları öne çıkmış, Putin Rusya'yı Avrupa ile Asya arasında bir enerji köprüsüne dönüştürmeye çalışmıştır.⁹⁹ Rusya'nın enerji üretimindeki artış, enerji fiyatlarındaki tırmanışla birleşince Rus ekonomisi önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Hatta uygulanan politikalar sayesinde 2006 yılında Rusya dünyanın 12. büyük ekonomisi haline gelmiştir.¹⁰⁰

Rusya'nın ekonomik anlamda tekrar güç kazanmasının yanında, Putin'in aldığı çeşitli tedbirlerle iç politikada kontrolü ele geçirmesiyle daha etkin bir dış politika izlemesi mümkün olmuştur. Putin dönemi Rus dış politikası "çok kutupluluk" söylemi üzerine kurulmuştur.¹⁰¹ Rusya, ABD'nin tek kutupluluğuna karşı bloklar oluşturmak ve ABD'yi dengeleyebilmek için Çin, Japonya, Koreler ve

⁹⁷ Seung-Ho Joo, "Moscow-Pyongyang Relations under Kim Jong-il: High Hopes and Sober Reality", **Pacific Focus**, 24/1 (2009), s. 112-114.

⁹⁸ Celeste A. Wallander, "US-Russian Relations: Between Realism and Reality", **Current History**, 102/666 (2003), s. 308.

⁹⁹ Yapıcı, 2010, s.370-371.

¹⁰⁰ Tellal, 2010, s. 200-201.

¹⁰¹ Tellal, 2010, s. 215.

ASEAN üyeleriyle sıkı ilişkileri kurmaya çalışmıştır. “Çok vektörlü”¹⁰² dış politika sloganı, Moskova’nın Asya-Pasifik’te hem politik hem de artan oranda ekonomik ve güvenlik işbirliğine dahil olması ile gerçeklik kazanmıştır. Bu çerçevede Rusya, üyesi olduğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) forumu, ASEAN Bölgesel Forumu (ARF) ve Asya Pasifik Güvenlik İşbirliği Konseyi (CSCAP) gibi bölgesel yapılarla etkileşimini artırmaya çabalamıştır. 2012 APEC Zirvesi’nin Rusya’nın ev sahipliğinde Vladivostok’ta yapılması kararı bu dönemde alınmıştır. Ayrıca Doğu Asya Zirvesi (DAZ), İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) gibi örgütlerle katılmak için girişimlerde bulunmuştur.¹⁰³ Rusya, 2005 yılında hem İKÖ hem de DAZ’a gözlemci statüsü ile dahil olmuştur. 2011 yılında DAZ’a üyeliği gerçekleşirken, Rusya’nın 1996’dan beri diyalog ortağı olduğu ASEAN’a üyeliği henüz gerçekleşmemiştir.

Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği’nin Pasifik politikasında askeri-stratejik ve ideolojik önem temel iken Rusya daha çok uzun vadeli ekonomik hedefleri için bölgeye yönelmiştir. Rusya kendisini gelecekte Asya-Pasifik ile Batı Avrupa arasında stratejik transit bağlantıyı gerçekleştirecek ve ihtiyaç duyulan enerji kaynaklarının sağlayacak temel güç olarak konumlandırmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için Rusya mevcut limanlarını modernize etmeyi, yeni deniz altyapı tesisleri kurmayı ve Trans-Sibirya demiryolunu Trans-Kore demiryoluna bağlama projesinde olduğu gibi karasal iletişim ağlarını genişletmeyi planlamaktadır. Ayrıca,

¹⁰² Tek bir güç merkezine yönelmeyip dünyanın farklı güçleriyle bağlantı kurmaya dayalı dış politika. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov’a göre, özü Rusya’nın hem Doğu’da hem de Batı’da ayaklarının üzerinde durmasıdır. Sergey Lavrov, “ASEAN Regional Forum”, Izvestia Gazetesi’nde 28 Temmuz 2005’te Rusça yayınlanmış makale, İngilizce metni için bkz.

<http://mid.ru/brp_4.nsf/0/13AA3BFBCAF11234C325704D004C9D72>, (05.07.2013).

¹⁰³ Bobo Lo, **Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics**, Washington, Brookings Institution Press, 2008, s. 115-116; Taehwan Kim, 2008, s. 195.

Sibirya ve Rus Uzak Doğusu'nun kıta sahanlığı da dahil olmak üzere kullanılmayan kaynaklarını araştırarak, Güneydoğu ve Güney Asya'daki alıcılara ulaşmayı sağlayacak yenilenmiş deniz altyapısıyla bağlantılı güçlü bir boru hattı ağı kurarak, topraklarını Pasifik Asya ile Avrupa arasında stratejik transit noktası olmasına çabalayarak Rusya kendisini güçlü bir ekonomik ortak haline getirmeye çalışmaktadır. Bu planların altında Rus Uzak Doğusu'nun ekonomik çekiciliğinin artması, bölgede yaşam koşullarının iyileşmesi ve yerel demografik krizlerin aşılması beklentileri de bulunmaktadır.¹⁰⁴

Nitekim, 2012'de Rus yetkililer, Doğu Sibirya'dan başta Çin, Japonya, ABD ile Güney Kore, Singapur, Filipinler, Tayland ve Malezya'ya petrol taşıyan 4700 km. uzunluğundaki -tamamlandığında dünyanın en uzun boru hattı olacağı iddia edilen-¹⁰⁵ Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu (ESPO) boru hattının açılışını yapmışlardır.¹⁰⁶

Rusya uzun vadeli çıkarlarıyla uyumlu bölgesel politik ve güvenlik oluşumlarının geliştirilmesi girişimlerini desteklemektedir. şİÖ himayesinde güçlü bir güvenlik örgütü oluşturma ihtimali güçlü politik kazanç sağlayabilir. Ruslar şİÖ'yü Batılı deniz koalisyonlarına karşı bir denge unsuru ve büyük Avrasya ve sonra Asya çapında koruyucu olarak kullanmak istemektedir. şİÖ üyelerinin gerçekleştirdiği Barış Misyonu-2007 tatbikatları, Moskova'nın kendi kontrolü altında bir savunma unsuru yaratma fikri olduğunu göstermektedir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Muraviev, 2008, s. 27-30.

¹⁰⁵ “Asya'da dev enerji (Rusya-Çin) ittifakı”, 3 Ocak 2011, <<http://www.abhaber.com/haber.php?id=33005>> (02.06.2012).

¹⁰⁶ Ewa Fisher, “Completion of the ESPO oil pipeline connects Siberia to the Pacific Ocean”, 9 Ocak 2013, <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-01-09/completion-espo-oil-pipeline-connects-siberia-to-pacific-ocean>>, (02.10.2014).

¹⁰⁷ Muraviev, 2008, s. 31.

Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından 2007 yılında yayınlanan Rus Dış Politikası Değerlendirmesi raporunda, Asya-Pasifik bölgesi dünya ekonomisinin motoru ve küresel kalkınmanın temel itici güçlerinden biri olarak tanımlanmış ve öneminin giderek arttığı belirtilmiştir. Asya-Pasifik'in bölgesel inşa sürecinde ABD'nin bölgede etkisini korumak için çaba harcadığı, Rusya'nın da kendi ulusal güvenliğini korumak için iç ve dış politika çıkarlarını birlikte düşünerek, bölgeye yönelik politikasını oluştururken bu şartları ciddi şekilde göz önünde bulundurması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada, Sibiry ve Rus Uzakdoğusu'nun kalkındırılmasından özellikle bahsedilmektedir. Belgede ayrıca, uzun vadede istikrarın sağlanması için bölge ülkeleriyle derin ve dengeli ilişkiler kurulması yanında Rusya'nın bölgedeki bütünleşme çalışmalarına katılımının gerekliliğine de değinilmiştir.¹⁰⁸

II. ABD'nin Doğu Asya'daki Varlığı

ABD'nin Doğu Asya'daki varlığı, Commodore Mathew Perry'nin Japonya'nın iki yüz yıllık bir dışı kapanma döneminden sonra Batı'yla ticari ve diplomatik ilişki kurmaya zorlayan 1853 Japonya ziyaretine dayandırılabilir. ABD, 1898 İspanya-Amerika Savaşı'ndan sonra Filipinler'i topraklarına katarak bölge devleti haline gelmiştir. 1900'ün başında John Hay'in Çin'de "Açık Kapı" politikası ilanıyla bölge siyasetinde önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰⁹ 1854'te Batı'ya açıldıktan sonra idari, sosyal ve ekonomik yapısında reformlara giderek hızla gelişen ve sömürgeci bir devlet haline gelen Japonya, Çin topraklarına yönelmiştir. Japonya,

¹⁰⁸ The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, **A Survey of Russian Federation Foreign Policy**,

<http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/89a30b3a6b65b4f2c32572d700292f74?OpenDocument> (23.05.2012).

¹⁰⁹ Zhigun Zhu, "America's Military Presence in Northeast Asia after the Cold War: Winning Without Fighting?", **East Asian Review**, 12/2 (2000).

1894-1895 Çin-Japon Savaşı'nda Güney Mançurya'yı ele geçirmiş, ancak Rusya, Almanya ve Fransa'nın ultimatoyuyla iade etmiştir.¹¹⁰ 1932 yılında, Japonya Mançurya'yı ilhak etmiş¹¹¹ ve 1937'de Çin'i işgal etmek üzere harekete geçmiştir.¹¹² ABD ise başlangıçtan itibaren Japonya'nın çekilmesini ve "Açık Kapı"ya saygı göstermesini istemiştir. Fakat, bazı ekonomik önlemler dışında, herhangi bir eylemde bulunmadığı için Japonlar Amerikan Yönetimi'ni dikkate almamışlardır. 7 Aralık 1941 günü gerçekleşen Pearl Harbour saldırısı sonrasında, ABD Japonya'ya savaş ilan ederek II. Dünya Savaşı'na dahil olmuştur.¹¹³

Savaşın sonunda ABD'nin öncelikli amacı, Japonya'nın askeri güçten arındırılması ve demokratikleştirilmesi olmuştur. Ancak Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Amerikan güçlerinin Kuzey Kore ve Çin'e karşı Güney Kore yanında bu savaşa dahil olması ile Japonya'nın ileri üs olması durumu ortaya çıkmıştır. Amerikan askerlerinin bölgedeki varlığı Amerika'nın küresel stratejisi ve müttefiklerinin güvenliği için önem arz etmeye başlamıştır.¹¹⁴ Soğuk Savaş sırasında Amerikan politikası açısından en önemli şey, ABD ve SSCB arasındaki askeri ve ideolojik karşıtlık olmuştur. Japonya, Güney Kore ve Tayvan komünizme karşı siper haline gelmiştir.¹¹⁵

Sovyetler Birliği'nin yıkılması, Doğu Asya'da resmen ya da gayri resmi olarak ABD'yle müttefik olan devletlerin çoğunun temel ideolojik, politik ve askeri tehdit kaynağı kabul ettikleri gücü ortadan kaldırmıştır. Bu değişim, bölgedeki

¹¹⁰ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Genişletilmiş 13. Baskı, Alkım Yayınevi, 1995, s. 91-93.

¹¹¹ Armaoğlu, s. 234-236.

¹¹² Armaoğlu, s. 269-276.

¹¹³ Stephen E. Ambrose, **Dünyaya Açılım: 1938'den Günümüze Amerikan Dış Politikası**, Ruhican Tul (çev.), Ankara, Dış Politika Enstitüsü, 1992, s. 9-13.

¹¹⁴ Zhu, 2000.

¹¹⁵ Zhu, 2000.

ideolojik ve askeri gerilimi azaltırken eski düşmanlar arasında işbirliği ümitlerini artırmış, diğer taraftan eski müttefikler arasındaki ekonomik ve daha az olmakla birlikte askeri rekabeti keskinleştirmiştir.¹¹⁶

Kısa vadede bölgedeki devletler arasındaki askeri ve ekonomik güç dengeleri aynı kalmıştır. ABD mevcut askeri gücünü azaltmakla¹¹⁷ birlikte bölgede tutmaya devam etmiş ve Pasifik Komutanlığı altında bölgedeki üsler zinciriyle (Alaska, Hawaii, Guam, Avustralya, Diego Garcia, Singapur, Japonya ve Güney Kore) varlığını sürdürmüştür.¹¹⁸ Bütün ülkeleri aynı derecede etkileyen kuvvet indirimlerinden sonra bile, ABD askeri gücü büyük bir farkla, bölgenin iki öncü gücü Japonya ve ÇHC dahil, Asya devletlerini geride bırakmıştır.¹¹⁹ Soğuk Savaş sırasında Rusya'nın ve müttefiklerinin stratejik özgürlüğünü sınırlama amacı taşıyan üsler bugün Rusya'dan ziyade Çin ve Hindistan'ı çevreleme ve Kuzey Kore'yi caydırma gibi bir anlam taşımaktadır.¹²⁰

¹¹⁶ Haruhiro Fukui ve Shigeko N. Fukai, "The Role of the United States in Post-Cold War East Asian Security Affairs", **Journal of Asian and African Studies**, 33/1 (1998), s. 114-115.

¹¹⁷ 1990 yılında, ABD Asya-Pasifik'ten 50.000 Japonya ve 44.400 Güney Kore'den olmak üzere toplam 135.000 birlik çekti. 1994 yılının sonunda ABD'nin bölgedeki askeri birliği 100.000 civarına inmişti. Zhu, 2000.

¹¹⁸ 1992'de Filipinler Parlamentosu, ülkesinde bulunan, bölgedeki en büyük iki Amerikan üssünün kapatılmasına karar verdi. Bu kaybın olumsuz etkilerini kısmen azaltmak için ABD, aynı yıl Singapur'la ülkede donanma üssü kurulması konusunda anlaşma sağladı. Andrey Sushentsov, "U.S. Military Presence in Asia-Pacific Region", <http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=488> (27.05.2012).

¹¹⁹ ABD, 1989'dan 1997'ye kadar kıtalararası balistik füzelerini 1000'den 580'e, balistik füze denizaltılarını 32'den 17'ye, 'ağır' bombardıman uçaklarını 359'dan 174'e, uçak gemilerini 16'dan 11'e, muharip gemileri ve saldırı denizaltılarını 287'den 192'ye, taktik hava filosunu 25'ten 13'e indirmiştir. ABD'nin aktif personeli 2,1 milyon iken 1,5 milyonun da altına çekilmiştir. 1997 itibarıyla Japonya'nın nükleer silahı, uçak gemisi ve bombardıman uçağı yoktu, sadece 63 kara birliği, 17 denizaltı, 7 konvansiyonel hava grubu ve çeyrek milyondan az aktif hizmet personeli vardı. Çin'in ABD'den iki kat fazla aktif görevde personeli, 17- kıtalararası balistik füzesi, 54 muharip gemisi, bazıları nükleer silahlı ve çoğu füze donanımlı 63 denizaltısı vardı. Fukui ve Fukai, 1998, s. 115.

¹²⁰ Zdzislaw Lachowski, "Foreign Military Bases in Eurasia", **SIPRI Policy Paper**, 18 (2007), s. 36.

1990'dan beri Amerikan Savunma Bakanlığı her iki ya da üç yılda bir Kongre'ye Doğu Asya Strateji Raporu (EASR) sunmaktadır.¹²¹ Başkan Bush Yönetimi zamanında açıklanan 1990 ve 1992 raporlarında Asya-Pasifik bölgesinde “ileri konuşlandırılmış” Amerikan kuvvetlerinde önemli kesintiler yapılacağı açıklanmıştır. Ancak Cumhuriyetçi yönetimin politikası, Başkan Clinton döneminin 1995 raporuyla tersine çevrilmiştir. Raporda, “ABD'nin iki temel bölge çatışmasıyla aynı anda ilgilenmesini mümkün kılmak” olarak tasarlanmış “Amerikan liderliğine dayalı bir stratejinin” bir parçası olarak Doğu Asya'daki 100,000 kişi civarındaki mevcut kuvvet düzeyini sürdürmesi önerilmiştir.¹²²

1995 raporunda, içinde nükleer güce sahip olan ülkelerin de olduğu dünyanın en büyük ordularının çoğunun ve BM Güvenlik Konseyi'nin iki üyesinin bulunduğu bölge ile ABD'nin yakından ilgilenmesinin ve askeri varlığının sürmesinin gerekçeleri de açıklanmıştır. Bu nedenlerin başında ticaret gelmektedir. Başta Japonya olmak üzere, Çin, Tayvan, Hong Kong, Güney Kore, Singapur, Malezya, Endonezya ve Tayland gibi küresel ekonomide hızla önemi artan ülkelerin ABD'nin başlıca ticaret ortakları olduğu belirtilmiştir. Global banka rezervlerinin % 40'ının yedi Doğu Asya ülkesinde olması bölgenin ABD için artan öneminin diğer bir nedenini oluşturmaktadır. Ayrıca, Amerikan askeri gücünün Asya-Pasifik'teki varlığının, petrol ihtiyacının büyük oranda Orta Doğu bölgesinden karşılandığı göz önünde bulundurularak deniz yollarının güvenliğinin sağlanmasında, bölgede silahlı çatışma yaşanmasının önlenmesinde ve bölgesel işbirliğinin gelişmesinde rol oynadığı ileri sürülmüştür. Bölgedeki Amerikan kuvvetlerinin rakip ve düşman bir güç ya da güçler koalisyonunun Asya-Pasifik'te siyasi ve ekonomik kontrolü ele

¹²¹ Zhu, 2000.

¹²² Fukui ve Fukai, 1998, s. 116.

geçirmesini engellediği de vurgulanmıştır. Bu raporda, Asya'daki Amerikan varlığı ortadan kaldırılırsa, Asya güvenliğinin tehlikeye gireceği ve bu durumun ABD'nin olayların gidişatını etkileme kabiliyetlerini kısıtlayacağı, pazar ve çıkarlarını tehlikeye sokacağı ifade edilmiştir. Asya-Pasifik bölgesinin büyüme ve zenginliğinden fayda sağlayabilmesi için ABD'nin bölgeyle ekonomik, diplomatik ve askeri anlamda bağlantılı kalması gerektiği vurgulanmıştır.¹²³

1990'lardan itibaren ama özellikle 2000'li yıllarda, Kuzey Kore'nin faaliyetleri ve Çin'in hızlı yükselişi ABD'nin Asya-Pasifik'teki müttefikleriyle işbirliğini ve bölgedeki etkinliğini genişletme çabalarının artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, Asya'daki en büyük Amerikan üssünü bulunduran Japonya tekrar öne çıkmıştır.

A. Japonya

1951 yılında Karşılıklı Güvenlik Yardım Paktı ve 1960'ta bu anlaşmanın yerini alan Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Anlaşması'nın imzalanmasıyla, Japonya, Amerikan birliklerinin topraklarında konuşlanması kabul etmiştir.¹²⁴ Ülke Soğuk Savaş boyunca batı Pasifik'teki temel Amerikan üssü, Japon başbakanının deyimiyle "ABD'nin Pasifik'teki batmayan uçak gemisi" olmuş¹²⁵ ve çevreleme politikasının önemli bir aktörü haline gelmiştir.

Japon topraklarının % 1'inden azını oluşturan Okinawa adasında, Amerikan kuvvetlerinin % 65'i konuşlandırılmıştır.¹²⁶ Bugün itibarıyla 25–30 bin civarında

¹²³ Office of the Secretary of Defense, **United States Security Strategy for the East Asia- Pacific Region**, Washington, Şubat 1995, s. 2-9.

¹²⁴ Emma Chanlett-Avery, **The U.S.-Japan Alliance**, CRS Report for Congress, RL 33740, 18 Ocak 2011, <<http://www.cfr.org>> (30.11.2011), s. 2.

¹²⁵ T.J. Pempel, "Japan's Search for the 'Sweet Spot': International Cooperation and Regional Security in Northeast Asia", **Orbis**, 55/2 (2011), s. 258.

¹²⁶ Chanlett-Avery, 2011, s. 7.

ABD askeri personelinin çalıştığı üsteki Amerikan varlığı, yer işgal etmesi ve turizm potansiyelini baltalayarak adanın ekonomisine darbe vurmasının yanında, Amerikan askerlerinin adanın yüz kızartıcı suçlara karışması nedeniyle ada halkının tepkisine yol açmaktadır.¹²⁷ Tepkileri hafifletmek için, 1 Mayıs 2006'da ABD ile Japonya arasında üslerin konumlarının yeniden düzenlenmesi için bir yol haritası ortaya konularak 2014'e kadar yaklaşık sekiz bin Amerikan personelinin Guam'a taşınması kararlaştırılmıştır.¹²⁸ Adadaki ABD üslerinin ağırlığını azaltmak ve bir kısım toprağı daha halkın kullanımına açabilmek için denizin ortasına bir helikopter pisti inşası gibi çeşitli projeler üzerinde durulmuştur. Helikopter pistinin inşasının yapım masrafını Japonya hükümetinin üstlenmesine karar verilmiştir. Pistin inşa edileceği yerin mercan kayalıkları olması ve bunun yarattığı çevre sorunları da dâhil birçok hukuki-siyasi sorun ile uğraşılması gerekmiştir.¹²⁹ Adadaki Futenma isimli üssün nüfusun yoğun olduğu Ginowan kentinden, nüfus yoğunluğunun daha az olduğu Nago kentindeki başka bir üssün yakına taşınması düşünülmüştür. Ancak, yerel yöneticiler ve halk karşı çıkmıştır.¹³⁰ Çalışmanın yapıldığı dönem içinde bu projelerden hiçbiri gerçekleşmemiştir.

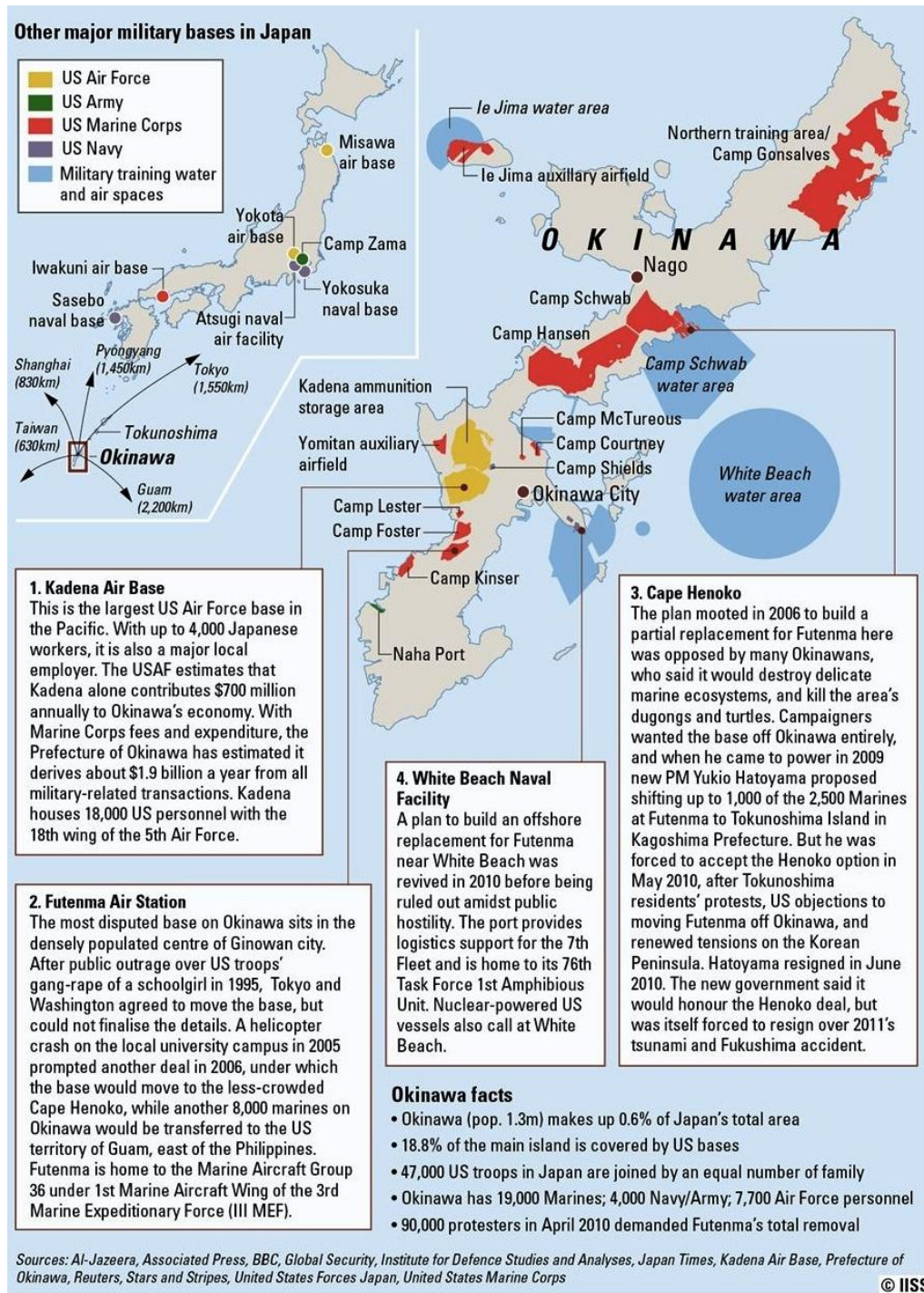
¹²⁷ Bahadır Pehlivanürk, "ABD - Japonya İlişkileri: Cennete Bir Diken", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 12 Aralık 2009, <<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/700/abd-japonya-iliskileri-cennete-bir-diken.aspx>> (25.04.2012).

¹²⁸ Matake Kamiya, "The Relocation of US Marines from Okinawa to Guam: Strategic Implications for Japan", <<http://www.asianz.org.nz/our-work/track-2/opinions-essays/matake-kamiya>> (04.12.2012).

¹²⁹ Pehlivanürk, 2009, <<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/700/abd-japonya-iliskileri-cennete-bir-diken.aspx>> (25.04.2012).

¹³⁰ "Bidding starts on Futenma base relocation work", **The Japan Times**, 21 Ocak 2014, <<http://www.japantimes.co.jp/news/2014/01/21/national/bidding-starts-on-futenma-base-relocation-work/#.UuEHT9Jahkh>>, (23.01.2013).

Harita 2: Japonya'daki Amerikan Üsleri

Kaynak: The International Institute for Strategic Studies (IISS),

<<http://www.iiss.org/whats-new/iiss-voices/map-us-military-bases-in-okinawa>>

(03.12.2012)

B. Güney Kore

ABD'nin, Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'nin Asya'daki etki alanını genişletmesini engellemek üzere ittifak kurduğu diğer bir ülke Güney Kore olmuştur. ABD ile Güney Kore 1954'te -diğer bir deyişle Kuzey ile Güney arasında ateşkesin imzalanmasından hemen sonraki yıl- bir Karşılıklı Güvenlik anlaşması imzalamış ve herhangi bir dış saldırı durumunda iki ülkenin birbirini savunacağını hükme bağlamışlardır. Bu taahhüt çerçevesinde ABD, Güney Kore'ye asker konuşlandırmıştır. 1978 yılında ise, Güney Kore'yi savunmak için Seul'de Amerikan generali komutasında Birleşik Kuvvetler Komutanlığı'nı (CFC) oluşturmuşlardır.¹³¹ Japonya gibi tamamen olmamakla birlikte güvenliği büyük oranda ABD'ye bırakan Güney Kore de hızlı bir ekonomik gelişme göstermiştir. 2000'li yıllarda, Asya'nın üçüncü, dünyanın on ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir.¹³²

ABD-Güney Kore ittifakı yarım yüzyıl büyük oranda başarıyla işlemiş, fakat Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Öncelikle, ABD'nin Güney Kore'yi koruduğu Sovyet tehdidi ortadan kalkmıştır. Ayrıca, Güney Kore ittifak kurulduğunda zayıf ve Amerikan yardımına muhtaç durumda idi. Aradan geçen zamanda önemli derecede ekonomik kalkınmayı ve demokratikleşmeyi gerçekleştirmiştir. Bunların sonucunda Güney Kore'nin kendi ulusunu ve uluslararası çevreyi algılayışı değişmiş¹³³, bu da ABD'yle görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹³⁴

¹³¹ Bajoria, Jayshree ve Lee, Youkyung, "The U.S.-South Korea Alliance", **Background**, 13 Ekim 2011, <<http://www.cfr.org/south-korea/us-south-korea-alliance/p11459>> (30.11.2011).

¹³² Zannou Andre Corneille, "ROK-U.S. Military Alliance and the Future of Korea's Defense Policy", **The Review of Korean Studies**, 10/2 (2007), s. 148.

¹³³ Güney Kore'de 2000'li yıllarda yapılan kamuoyu araştırmalarına göre, Amerikan karşıtlığı artarken, Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi işgal etme ihtimaline inananların sayısı 1990'lı yılların başlarında yapılan araştırmalara oranla neredeyse yarı yarıya azalmıştır. Choong-Nam Kim,

1998-2008 yılları arasında Güney Kore, Kuzey Kore'yle ilişkileri yumuşatma çabalarını içeren Günişığı Politikası olarak adlandırılan dış politikayı benimsemiştir. 11 Eylül saldırılarından sonra, Başkan Bush ise Kuzey Kore'yi “şer eksen”nin bir parçası olarak göstermiştir. Cha'ya göre, Başkan'ın bu tutumuna yönelik eleştiriler, Güney Kore'de ABD'nin barışa Kuzey Kore'den daha büyük bir tehdit olarak görülmesini teşvik etmiştir. Hatta, ABD ile Güney Kore ittifakının sonunun geldiği yorumlarının yapılmasına neden olmuştur.¹³⁵ Fakat böyle bir durum ortaya çıkmamıştır.

Güney Kore ile ABD arasında, Nisan 2003-Ağustos 2004 arasında ittifakın geleceğine ilişkin yapılan görüşmelerde Kore'deki Amerikan üslerinin birleştirilmesi ile yeniden konumlandırılmasının yolları tartışılmıştır. Görüşmeler sırasında ulaşılan anlaşma ile iki ülke Kore'deki Amerikan üslerinin yeniden düzenlenmesini ve yarımada'daki Amerikan askeri varlığının azaltılmasını kararlaştırmışlardır.¹³⁶ 2004 yılında ABD Güney Kore'deki askeri gücünün 1/3'ünü Irak'a kaydıracağını açıklamıştır. 2007 yılı başlarında Güney Kore'de 29.000 Amerikan askeri personeli bulunmaktaydı. ABD'nin planı, yarımada'da bulunan askeri personel sayısını azaltmak, Kuzey ve Güney arasındaki askersizleştirilmiş bölgeye yakın asker bulundurma stratejisinden vazgeçmek, savunma görevlerini büyük oranda Güney Kore'ye devretmek, merkezi üsler çevresinde Amerikan varlığını güçlendirmek ve küçük ama yarımada'nın her yerine yayılmış üs düzenine geçmektir. Böylece, yerel halkın tepkisini azaltmayı ve Kore yarımadasındaki Amerikan hızlı intikal güçlerinin

“Changing Korean Perceptions in the Post-Cold War Era and the US-ROK Alliance”, **Asia-Pacific Issues**, 67 (2003), s. 2-4.

¹³⁴ Choong-Nam Kim, 2003, s. 2.

¹³⁵ Victor D. Cha, “Winning Asia”, **Foreign Affairs**, 86/6 (2007), s. 103-104

¹³⁶ Sung-han Kim, “New Vision for Korea-U.S. Alliance: Restructuring of USFK”, **Korea Focus**, 12/5 (2004), <http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=63> (28.05.2012).

(*rapid deployment forces*) bölgesel kriz ve çatışmalara karşılık verebilmesine imkan tanıyacak stratejik esnekliğe sahip bir politika izleyebilmeyi ümit ediyordu.¹³⁷ Diğer taraftan, Güney Kore Cumhurbaşkanı Roh Moo-hyun 15 Ağustos 2003 tarihinde ulusal bağımsızlığın 58. yılını kutlama törenlerinde ilk kez Güney Kore'nin “kendini savunma sistemi” (*self-defense system*) geliştirmesinin gerektiğini ilan etmiştir.¹³⁸ Roh, ülke için “kendine güvenen bir askeri sistem” kurulması ihtiyacına vurgu yapmıştır. Bu politika, Güney Kore'nin kendi silahlı kuvvetlerinin askeri yeteneklerini geliştirmekle birlikte, aşamalı olarak ABD'nin Kore'deki askeri gücünün azaltılmasını amaçlamaktaydı. Bu çerçevede Güney Kore hükümeti, 2012 yılında, savaş zamanında¹³⁹ askeri komutanın kontrolünü ABD'den almaya karar vermişti.¹⁴⁰ Ancak Amerikan askeri gücünün azaltılması ve görevlerin Güney Kore'ye devredilmesi zaman ve maddi kaynak gerektirmekteydi. Bu şartlar altında, Mayıs 2004'te Başkan Roh, Seul'deki Amerikan Komutanlığı ile “ortak kendini savunma sistemi” (*cooperative self-defense system*) kavramını dile getirmiştir. Böylece hükümet, Güney Kore-ABD ittifakı ile Güney Kore'nin otonom savunma kabiliyetlerini birbirini tamamlayıcı olarak gören bir yaklaşım geliştirmiştir.¹⁴¹ Güney Kore'nin kendi savunma kabiliyetlerini geliştirme çabası çerçevesinde, 2005 yılında takip eden beş yıl içinde ülkenin bu kalemde 150 milyar dolar harcamasını öngören bir reform planı onaylanmıştır.¹⁴²

¹³⁷ Lachowski, 2007, s. 38-39.

¹³⁸ Sung-han Kim, 2004,

<http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=63> (28.05.2012).

¹³⁹ 1950 yılında, Güney Kore birliklerinin kontrolünü ABD'ye devretmiştir. 1994 yılında barış zamanı kontrol Seul'e geri verilmiştir. Corneille, 2007, s. 153-154.

¹⁴⁰ 2010 yılında taraflar operasyonel kontrolün transferini 2015 yılına ertelemişlerdir. “Wartime operational control transfer delayed for 3 years till 2015”, **Korea Times**, 26 Haziran 2010, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/06/113_68311.html> (28.05.2012).

¹⁴¹ Sung-han Kim, 2004,

<http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=63> (28.05.2012).

¹⁴² Corneille, 2007, s. 153.

Son olarak, ABD'nin bölgedeki silah yarışındaki payı dolayısıyla da askeri varlığından bahsedilebilir. 1995'te, ABD 13 milyar dolar değerindeki satışıyla tüm dünyadaki silah satışının yaklaşık % 44'ünü gerçekleştirerek Soğuk Savaş sonrası dönemin en büyük silah ihracatçısı olurken, aynı yıl, satılan silahın yaklaşık dörtte birini alarak Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan sonra en çok silahı ithal eden bölge Doğu Asya idi.¹⁴³

C. 11 Eylül Saldırıları

11 Eylül saldırıları tüm dünyada şaşkınlık yaratmış, devletler karşısındaki ortak tehdidi fark etmiş, tüm dünyada ABD'ye karşı bir sempati oluştururken ABD'nin Usame bin Ladin ve Taliban'a karşı mücadelesinde önemli bir desteği yanında bulmasını sağlamıştır.

11 Eylül saldırıları ve Bush Yönetimi'nin terörizmle savaşı, sadece küresel güç yapısında değil, Kuzeydoğu Asya'daki güç dengesinde de değişiklik yaratmıştır. ABD, bölgesel güvenlik meseleleriyle ilgili ikili düzenlemelerden vazgeçip terörizme karşı çok taraflı işbirliği arayışlarına girmiştir.¹⁴⁴ ABD'nin yardım çağrılarına Japonya hemen cevap vermiştir. Japon Diet'i¹⁴⁵ Ekim 2001'de savunma güçlerinin, savaş dışı alanlarda, ABD'nin uluslararası terörizmle mücadelesine lojistik, tedarik, nakliyat ve iletişim desteği vermesine imkan tanıyan Terörizm Karşıtı Özel Önlemler Yasası'nı kabul ederek II. Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez savunma güçlerini bölge dışında konuşlandırmıştır.¹⁴⁶ Tayvan, ABD'nin önerdiği tüm silahları almış ve

¹⁴³ Fukui ve Fukai, 1998, s. 116.

¹⁴⁴ Taehwan Kim, 2008, s. 196.

¹⁴⁵ Japonya'nın iki meclisli parlamentosu.

¹⁴⁶ Dittmer, 2002, s. 55; Bates Gill, "September 11 and Northeast Asia: Change and Uncertainty in Regional Security", **The Brookings Review**, 20/3 (2002), s. 44-45. Bkz. "Japonya'nın Etkinliğinin Artması", s. 38.

ABD'yle arzuladığı genişletilmiş askeri işbirliği şansını yakalamıştır.¹⁴⁷ Bush Yönetimi, Kuzey Kore'yi İran ve Irak'la birlikte “Şer Eksenine”ne dahil etmiş ve bu devlete yönelik geleneksel katı politikasına dönmüştür. Güney Kore ile ABD arasındaki ilişkiler bozulmuş, Güney Kore Yönetimi sadece ekonomik nedenlerle değil, yükselen Japon milliyetçiliğine ortak tepki göstermek ve Kuzey Kore ile barışçı ve diplomatik yöntemlerle ilişkilerini artırabilmek için Çin'le yakınlaşmıştır.¹⁴⁸

11 Eylül saldırılarından sonra Moskova Yönetimi de ABD'nin yanında yer almıştır. ABD'nin talepleri doğrultusunda Putin, Pentagon'un kendi topraklarındaki terörist tehdide yoğunlaşabilmesi için bazı askeri tatbikatları iptal etmiş, ABD nükleer güçlerinin alarm düzeyini yükseltmelerine karşılık normal koşullarda Rus silahlı kuvvetlerinin alacağı tedbir düzeyini düşürmeleri emrini vermiştir.¹⁴⁹

Saldırıların ardından ABD'nin Taliban'a askeri karşılığı düşündüğü ortaya çıkınca Putin, Rus devlet televizyonundan Moskova'nın Amerikalılara tekliflerini açıklamıştır. Buna göre, Rusya istihbarat paylaşımı konusunda yardım edecek, insani yardım sağlayan Amerikan uçaklarına hava sahasını açacak, Afganistan'da arama kurtarma operasyonlarına yardım edecek, Taliban-karşıtı Kuzey İttifakı'na askeri yardımı artıracak ve ABD'nin Afganistan'da yürüteceği operasyon için eski Sovyet Orta Asya devletlerinin hava sahalarını ve üslerini açmalarına destek verecekti.¹⁵⁰ Sonrasında Rusya uluslararası işbirliğine de katılmış, BM Güvenlik Konseyi'nin

¹⁴⁷ Dittmer, 2002, s. 55.

¹⁴⁸ Taehwan Kim, 2008, s. 196-197.

¹⁴⁹ Oksana Antonenko, “Putin's Gamble”, **Survival**, 43/4 (2001-2002), s. 50.

¹⁵⁰ “Russia Outlines How It Will Cooperate with U.S.”, **CNN**, 24 Eylül 2001, <http://articles.cnn.com/2001-09-24/world/ret.russia_1_sergei-ivanov-russian-defense-minister-uzbekistan?_s=PM:WORLD> (01.03.2012).

1373 sayılı kararına destek vermiştir.¹⁵¹ Ayrıca, Filistin, İran ve Çin liderleri, Rusya'nın BDT ortakları ile görüşmeler yaparak ABD'nin terörizm karşıtı kampanyasında uluslararası bir koalisyon kurma çabalarına politik destek sağlamış, Ekim 2001 Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) Şanghay Toplantısı'nda Amerikan askeri kampanyasına tam destek verdiğini açıklamıştır.¹⁵²

Rus yetkililer de radikal İslami hareketleri kendi toprak bütünlüğü açısından açık bir tehdit olarak görmekteydiler.¹⁵³ Zaten Rusya, Sovyet-sonrası dönemde Orta Asya'nın güvenliğini tehdit eden Taliban'la mücadele etmekteydi. Hatta Rus yetkililer Sovyet-sonrası Avrasya'da terörizme karşı koymada Taliban'a karşı ABD'nin desteğini aramaktaydı. Rus güçleri uzun zaman Afganistan'daki Kuzey İttifakını desteklemişti.¹⁵⁴ Sonuç olarak, ABD 2001'de Taliban ve El-Kaide'ye karşı operasyona başladığında Rus askeri ve istihbarat servislerinin sunabilecekleri somut bilgi, bağlantı ve varlığı mevcuttu. Rusya değerli bilgileri paylaşmış ve Rus güçleri Amerikan güçlerinin koordine ettiği Kuzey İttifakı'yla birlikte savaşmıştır.¹⁵⁵ Ayrıca,

¹⁵¹ Karar, bütün devletlerin terörizmin her türüne ve şekline karşı bir mücadele başlatmasını öngörmektedir. Terörist eylemlerin finansmanının önlenmesi, terörle bağlantılı kişi ve kuruluşlarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan mal varlıklarının dondurulması, terörizmle bağlantılı kişi ve kuruluşlara aktif veya pasif destek verilmesinden kaçınma, terörist eylemlerin önlenmesi için bilgi paylaşımıyla diğer devletlerin uyarılması için gerekli adımların atılması, terörist eylemlere girişenlerin ağır suçlu olarak yargılanmaları, teröristlere mülteci statüsü tanınmaması, BM üyesi ülkelerin terörizmle mücadele için uluslararası işbirliğini öngören tüm sözleşmelere süratle katılmaları gibi hususlar içermektedir. Kararın İngilizce metni için bkz. BM Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı kararı, <[http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20\(2001\).pdf](http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20(2001).pdf)>, (25.01.2014).

¹⁵² Antonenko, s. 50.

¹⁵³ Rus yetkililer, El-Kaide örgütü ve Taliban rejiminin Orta Asya, Orta Doğu ve Kafkaslarda İslami bir devlet kurmak istediğine inanıyorlar ve Hizb-ul Tahrir gibi bölge örgütlerinin de yardımıyla böyle bir devleti kurabileceğini düşünüyorlardı. Bu tür bir devletin kurulması halinde, Rusya daha kuzeye çekilmek zorunda kalacak ve topraklarının %28'ini kaybedecektir. Ertan Efeğil, "11 Eylül Sonrası Orta Asya'da Silahlanma Girişimleri ve Bölge Güvenliğine Etkileri", Kamer Kasım, Zerrin A. Bakan (der.), **Uluslararası Güvenlik Sorunları**, Ankara, ASAM Yayınları, 2004, s. 144.

¹⁵⁴ Matthew Evangelista, **Chechen Wars: Will Russia Got the Way of the Soviet Union?**, Washington, DC, USA, Brookings Institution Press, 2002, s. 179.

¹⁵⁵ Celeste A. Wallander, "Silk Road, Great Game or Soft Underbelly? The New US-Russia Relationship and Implications for Eurasia", **South European and Black Sea Studies**, 3/3 (2003), s. 96.

bu dönemde Amerikan askerlerinin bölge devletlerinde konuşlandırılmasına tepki göstermemiştir.

Rusya, 1998'den beri terörizmi kendi çıkar ve güvenliğine tehdit olarak gördüğünü açıklamış, Çeçenistan'da terörizmle mücadele ettiğini iddia etmiş ve Orta Asya'da anti-terörist bir blok oluşturmaya çalışmıştır.¹⁵⁶ 11 Eylül saldırıları Putin'e Çeçenistan'daki savaşı Amerikan topraklarına kadar uzanan ortak terörist tehdidin bir parçası gibi gösterme fırsatı yaratmıştır. Putin, Çeçen sorunu ve 11 Eylül saldırılarının "ortak bir kaynaktan" yayılarak "tüm uygar dünyaya karşı bir tehdit" oluşturduğunu savunmuştur. 11 Eylül'ün Rusya'nın Bosna, Kosova ve Çeçenistan çatışmalarının dünya çapındaki aynı radikal İslamcı ağ tarafından yönetildiği görüşünü kanıtladığını iddia etmiştir.¹⁵⁷

11 Eylül saldırılarından sonra Pekin Yönetimi de, BM Güvenlik Konseyi'nde alınan terörizme karşı güç kullanılmasına ilişkin kararları desteklemiştir. ABD'ye kontra terör ve istihbarat uzmanlarından oluşan bir delegasyon göndermiş, Taliban ve El-Kaide destekçilerinin Çin'e girmesini önlemek için Afganistan sınırını güçlendirmiş, Çin ve Hong Kong bankalarındaki terörist örgütlerle bağlantılı hesapları dondurmak için girişimlerde bulunmuştur. Pekin-Washington işbirliği Çin'in Orta ve Güney Asya'daki dostları arasında devam eden diplomatik ve politik desteği de –muhtemelen istihbarat paylaşımı da dahil- içermiştir.¹⁵⁸ Çinli liderler de, Putin gibi, ABD'nin radikal dinci terörizmle mücadelesine destek vermeyi, kendi içinde bağımsızlık ya da özerklik isteyen Müslüman azınlıklarını bastırma çabalarını

¹⁵⁶ Stephen J. Blank, "An Ambivalent War: Russia's War on Terrorism", **Small Wars and Insurgencies**, 14/1 (2003), s. 127.

¹⁵⁷ Sharyl Cross, "Russia's Relationship with the United States/NATO in the US-led Global War on Terrorism", **Journal of Slavic Military Studies**, 19 (2006), s. 178.

¹⁵⁸ Gill, 2002, s. 45.

haklılaştırma fırsatı olarak görmüşlerdir.¹⁵⁹ Ekim 2001’de Başkan Bush, Şanghay APEC Zirvesi’nde Jiang Zemin’le buluşmuş ve Şubat 2002’de de Pekin’e kısa bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Washington Yönetimi, Çin’in Pakistan’a sağladığı desteği, Çin’in batı sınırlarındaki Orta Asya Cumhuriyetleri’ndeki askeri varlığına gösterdiği toleransı ve Kuzey Kore’ye müzakere çağrısında bulunmasını takdirle karşılamıştır. Çin’e karşı Bush Yönetimi’nin ilk başlarda kullandığı “stratejik rakip” söylemi değişmeye başlamıştır. Amerikalı yetkililer tarafından, Çin’in rakip olmasının yanında Kore gibi stratejik çıkarların kesiştiği alanlarda işbirliği yapılmak istenen bir ticari ortak olduğu ifade edilmiştir.¹⁶⁰ Dışişleri Bakanı Colin Powell, Şubat 2002’de Senato Dış İlişkiler Komitesi’nde, ABD’nin Çin’le kurmaya çalıştıkları ilişkileri “anlaşamadıkları yerde samimi, anlaşma zemini olan yerlerde yapıcı ve ortak bölgesel, küresel ya da ekonomik çıkarlarının olduğu yerlerde de işbirliği içinde” olarak tanımlamıştır.¹⁶¹

ABD’nin terörizmle savaşı Amerikan gücünün sınırlarını da ortaya çıkarmıştır. ABD, Afganistan ve Irak’ta ekonomik ve askeri anlamda önemli sıkıntılar yaşamıştır. İlk etapta, 11 Eylül saldırıları sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Kuzeydoğu Asya ülkelerinde de ABD’ye karşı bir sempati oluşmuş ve bölge devletleri ABD’ye destek vermişse de zamanla Başkan Bush’un terörizmle savaşı Amerikan karşıtlığını artırmıştır.¹⁶²

¹⁵⁹ Robert E. Hunter, “After 9/11: US Policy in Northeast Asia”, **Asia-Pacific Review**, 10/1 (2003), s. 6.

¹⁶⁰ Dittmer, 2002, s. 56.

¹⁶¹ Wendy Liu, “Continue Colin Powell’s Pragmatic Policy toward China”, The Seattle Times, 15 Aralık 2004, <http://seattletimes.nwsourc.com/html/opinion/2002119585_wendyliu15.html> (21.04.2012).

¹⁶² Taehwan Kim, 2008, s. 198.

III. Japonya'nın Etkinliğinin Artması

Japonya, Kuzeydoğu Asya'nın tarihinde önemli bir rol oynamıştır. 19. yüzyılın sonunda Çin'i yenerek Tayvan'ı kolonileştirmiştir. 20. yüzyılın başında ise Rusya'yı yenerek Kore'yi önce koruması altına almış, sonra kolonisi haline getirmiştir. Ayrıca Mançurya'daki etkisini artırmış ve 1931'de Mançurya'yı ele geçirmiştir.¹⁶³ Japonya'nın bu sömürgeci geçmişinden kaynaklanan sorunlar günümüzde de Çin, Tayvan ve Korelerle ilişkilerine etki etmekte ve Japonya'nın askeri gücünün artması bu ülkeleri endişelendirmektedir.

II. Dünya Savaşı'nda aldığı yenilgi sonucunda Japonya, 1945-1951 yılları arasında Amerikan işgali altında kalmıştır. ABD'nin Japonya'yı savaşa götüren politik sistemin dönüştürülmesi isteği doğrultusunda 1947'de yürürlüğe giren yeni anayasanın 9. maddesi¹⁶⁴ ile kara, deniz ve hava gücü oluşturması yasaklanmıştır. Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın başlaması üzerine, ülkede iç güvenliğin sağlanması amacıyla General MacArthur tarafından Japon hükümetine, 75.000 kişilik Ulusal Polis Teşkilatı'nın ve 18.000 kişilik Deniz Güvenlik İdaresi'nin kurulması talimatı verilmiştir.¹⁶⁵ Soğuk Savaş'ta çevreleme politikasının uygulamaya geçirilmesinden sonra Japonya'nın ABD'nin müttefiki olabileceği görülerek, 1951'de Japonya ile

¹⁶³ Derek McDougall, **Asia-Pacific in World Politics**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, Inc., 2007, s. 76.

¹⁶⁴ “Madde 9: Düzen ve adalete dayalı uluslararası bir barışı gönülden dileyen Japon milleti, halkın hükümranlık hakkı olarak savaştan ve uluslararası anlaşmazlıkları çözmekte tehdit ve kuvvet kullanmaktan, daimi şekilde feragat eder.

Üstteki paragrafta dile getirilen hususu sağlayabilmek amacıyla, diğer savaş potansiyellerinin yanı sıra kara, deniz ve hava güçleri asla bulundurulmayacaktır. Devlete savaş ilan etme hakkı tanınmayacaktır.” Anayasanın İngilizce metni için bkz. **The Constitution of Japan**, <http://www.kantei.go.jp/foreign/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html> (24.05.2012).

¹⁶⁵ Hakan Gönen, “ABD Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları”, **Uluslararası İlişkiler**, 1/4 (2004), s. 121.

ABD arasında bir barış anlaşması ile Karşılıklı Güvenlik Anlaşması yapılmıştır.¹⁶⁶ Buna göre, Japonya'nın, doğrudan veya dolaylı saldırılardan korunması amacıyla Amerikan birlikleri Japon topraklarında konuşlanabilecekti. Uzak Doğu'da barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla bu kuvvetler kullanılabilirdi.¹⁶⁷ 1954'te ABD ile Karşılıklı Savunma Anlaşması¹⁶⁸ yapılmış ve Anlaşma, Japonya'nın egemen bir ulus olarak doğal ve kolektif meşru müdafaa hakkına sahip olduğunu teyit etmiştir. 1950'de iç güvenliğin sağlanması amacıyla kurulan Ulusal Polis Teşkilatı, 1952 yılında, Güvenlik Gücü olarak revize edilmiş ve genişletilmiştir. 1954 Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra ise bu güçler Japon Öz Savunma Gücü'ne (SDF) dönüştürülmüştür.¹⁶⁹ 1960 yılında Karşılıklı Savunma Anlaşması'nın revizyonu ile Japonya'nın iç ve dış saldırılara karşı ABD tarafından savunulmasını öngören 1951 Anlaşması'nın birinci maddesi kaldırılmıştır. Böylece Japonya kendi savunması için doğrudan sorumluluk altına girmiştir. Ancak, Amerikan kuvvetlerinin ulusal güvenliğe katkıda bulunmak ve Uzak Doğu'da barışı sağlamak için Japon hava, kara ve deniz sahasını kullanması kabul edilmiştir.¹⁷⁰ Soğuk Savaş yıllarında Japonya'nın güvenlik stratejisi, ekonomik yeniden yapılanma ve kalkınma odaklı, minimum düzeyde savunma öngören ve Japonya'nın askeri anlamda ABD tarafından korunmasını garanti eden ABD-Japonya Güvenlik İttifakı'na güvenmeye dayalı¹⁷¹

¹⁶⁶ McDougall, 2007, s. 78.

¹⁶⁷ Anlaşma'nın İngilizce tam metni için bkz. **Bilateral Security Treaty Between the United States of America and Japan** (8 Eylül 1951), <http://afe.easia.columbia.edu/ps/japan/bilateral_treaty.pdf> (09.12.2012).

¹⁶⁸ Anlaşma'nın İngilizce tam metni için bkz. **U.S. and Japan Mutual Defense Assistance Agreement** (8 Mart 1954), <<http://www.learner.org/workshops/primarysources/coldwar/docs/usjapan.html>> (09.12.2012)

¹⁶⁹ Gönen, 2004, s. 123-124.

¹⁷⁰ Gönen, 2004, s. 126. Anlaşma'nın İngilizce tam metni için bkz. **Japan-U.S. Security Treaty** (19 Ocak 1960), <<http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>> (10.12.2012)

¹⁷¹ Hirata Keiko, "Reaction and Action Analysing Japan's Relations with the Socialist Republic of Vietnam", Syed J. Maswood, **Japan and East Asian Regionalism**, London, Routledge, 2000, s. 93.

“Yoshida Doktrini”¹⁷² olarak adlandırılan esaslar üzerine kurulmuştur.¹⁷³ Amerikan savunma şemsiyesi altına giren Japonya, minimum askeri harcamayla önemli bir ekonomik başarı elde etmiştir.

1990’ların başından itibaren Japonya’nın edilgen dış politikası değişmeye başlamıştır. Öncelikle, ABD, Japonya’yı uluslararası arenada sadece finansal alanda değil, siyasi ve askeri alanlarda da daha büyük sorumluluk almaya teşvik etmiştir. Diğer taraftan, ülke içinde “normal” bir ulus-devlet olma, ülkenin ekonomik gücünü siyasi güce dönüştürme ve uluslararası ilişkilerde sesini yükseltme yönünde bir kararlılık ortaya çıkmıştır.¹⁷⁴ Soğuk Savaş sonrası Japonya’nın askeri alanda yeniden güçlenme ve uluslararası ve bölgesel güvenlik konularına daha fazla müdahil olma çabaları genellikle “normalleşme” kavramıyla tanımlanmaktadır.¹⁷⁵ Normalleşme doğrultusunda, Körfez Savaşı sonrasında Japon dış politikası daha aktif ve iddialı olmuştur.¹⁷⁶ Haziran 1992’de sınırlı koşullarda Japon Öz Savunma Gücü’nün (SDF) barış koruma operasyonlarına katılmasına izin veren öneri Diet’te kabul edilmiştir. Bu çerçevede SDF, Kamboçya, Mozambik, Golan Tepeleri, Kosova ve Doğu Timor’da görev almıştır.¹⁷⁷ Japon hükümetleri, BM Barış Gücü Operasyonlarına katılımında daha aktif rol oynamaya başladığı gibi, BM Güvenlik Konseyi’nde temsil edilebilme yönünde arayış içinde olmuşlar ve bu çerçevede Güvenlik Konseyi’nin

¹⁷² 1946-47 ve 1948-54 yılları arasında başbakan olan Shigeru Yoshida’nın ifade ettiği esaslardır.

¹⁷³ Emine Akçadağ, “Yumuşak Güç Japonya’nın Sert Güç Arayışları”, **Bilge Strateji**, 1/3 (2010), s. 10.

¹⁷⁴ Yongwook Ryu, “The Road to Japan’s “Normalization”: Japan's Foreign Policy Orientation since the 1990s”, **Korean Journal of Defense Analysis**, 19/2 (2007), s. 64.

¹⁷⁵ Bhuhindar Singh, “Japan’s Post-Cold War Security Policy: Bringing Back the Normal State”, **Contemporary Southeast Asia**, 24/1 (2002), s. 82-105.

¹⁷⁶ Ryu, 2007, s. 64.

¹⁷⁷ McDougall, 2007, s. 81.

yeniden yapılandırılmasına yönelik reform istekleri Japonya tarafından Genel Kurul'da sürekli gündeme getirilmiştir.¹⁷⁸

1994 Kuzey Kore nükleer krizi¹⁷⁹ ve 1995-96 yıllarındaki Tayvan Boğazı krizinden¹⁸⁰ sonra ABD, Japonya'yı kendini savunmasının çok ötesinde Asya-Pasifik'in güvenliğinde aktif bir garantör olarak sorumluluk üstlenmeye yönlendirmiştir. Bu eğilim, kısa vadede Kuzey Kore'den algılanan tehdit nedeniyle ortaya çıkmıştır ancak uzun vadede yükselen Çin'in meydan okuması göz önünde bulundurularak Japonya'nın güvenlik sorumluluklarının genişletilmesi kararlaştırılmıştır. 1996 Japonya-ABD Ortak Güvenlik Deklarasyonu¹⁸¹ ile iki ülke güvenliğinin Asya-Pasifik bölgesinin geleceğine ayrılmaz bağlarla bağlı olduğu açıklanmıştır.¹⁸² Eylül 1997'de Amerikan-Japon Savunma İşbirliğinin Ana Hatları'nın gözden geçirilmesiyle ittifak güçlendirilmiştir.¹⁸³

11 Eylül saldırıları, ABD-Japonya arasındaki güvenlik işbirliğini artırmış ve Japonya uluslararası arenada önemli adımlar atmıştır. Anti-terörizm Önlemleri Özel Yasası'nın parlamentodan geçmesinin ardından Afganistan'daki koalisyon güçlerine

¹⁷⁸ Akçadağ, 2010, s. 10.

¹⁷⁹ Mart 1993'te Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (NPT)'den çekileceğini ve UAEK'nın nükleer tesislerini denetlemesine izin vermeyeceğini açıklaması üzerine başlayan ve 21 Ekim 1994'te ABD ile Kuzey Kore arasında anlaşılmış çerçevenin imzalanmasıyla sone eren kriz.

¹⁸⁰ ABD, 1992'den itibaren, 1982'de Çin'le yapılan anlaşmaya aykırı olarak, Tayvan'a silah satışı artırmıştır. 1995 yılında Tayvan Cumhurbaşkanı'na vize sağlayarak ABD'ye girişine izin vermiştir. Çin'in bakış açısıyla, ABD Tayvan politikasında değişikliğe gitmiş, bu durum da Tayvan'daki yöneticilerin Tayvan'ın Çin'den bağımsızlığını ilan etmeye cesaretlendirmiştir. ABD'yle Tayvan politikası konusunda yapılan müzakerelerin düğümlemesi üzerine Çin, Tayvan yakınlarında askeri tatbikatlar ve füze denemeleri yapmıştır. ABD, Çin'in askeri eylemlerini gözlemek için bölgeye iki uçak gemisi göndermiştir. Tayvan'da bağımsızlık yanlısı adayın da yarışacağı 1996 başkanlık seçimlerinden önce Çin, Tayvan'ın önemli limanlarının yakınlarına ikinci kez füze göndermiştir.

¹⁸¹ Deklarasyon'un İngilizce tam metni için bkz. **Japan-U.S. Joint Declaration on Security - Alliance for the 21st Century** (17 Nisan 1996), <<http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/security.html>> (24.05.2012).

¹⁸² Daniel Twining, "America's Grand Design in Asia", **The Washington Quarterly**, 30/3 (2007), s. 80.

¹⁸³ Office of the Secretary of Defense, **United States Security Strategy for the East Asia- Pacific Region**, Washington, 1998, s. 6.

destek vermek için Hint Okyanusu'na su ve yakıt ikmal hizmeti sağlayan donanma gemileri göndermiştir.¹⁸⁴ Aralık 2002'de Japon hükümeti SDF'nin destekleyici bir rolden ziyade ana barış koruma görevlerinde yer almasına imkan tanıyan yasa değişikliklerini gerçekleştirmiştir.¹⁸⁵ Japonya, Irak'taki yeniden inşa faaliyetleri için, II. Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez uluslararası bir manda yönetimi olmaksızın, ülkeye 600 askeri personel göndermiş,¹⁸⁶ yaklaşık 5 milyar dolar değerinde yardım paketi ile Irak'ın yeniden yapılandırılması için en çok yardım yapan ikinci ülke olmuştur. Nisan 2007'de Başkan Bush ile Japonya Başbakanı Şinzo Abe arasında gerçekleşen zirvede Tokyo, Irak ve Afganistan'daki operasyonlarını sürdürmenin yanında El Kaide'nin sığınağı olduğundan şüphelenilen doğu Pakistan'da federal olarak yönetilen kabile alanlarına yaptığı yardımı artırmayı kabul etmiştir. Sonuçta Japonya, ABD ile ittifakı çerçevesinde, daha küresel bir aktör haline gelerek güvenlik profilini genişletmiştir.¹⁸⁷

10 Mayıs 2004'te Koizumi hükümetinin onayladığı yeni ulusal savunma programı (*National Defense Program Outline*), Japonya'nın güvenlik ve savunma politikasına önemli değişiklikler getirmiştir. 2004 Programı SDF'nin uluslararası operasyonlarda yer almasını, anakaranın savunulması ve güçlü ABD-Japonya ittifakının sürdürülmesi ile eş değerde kabul etmiştir. Japonya'nın "karşılık veren, değişken, esnek ve çok amaçlı" ve "yüksek teknolojik ve istihbari kabiliyetler"le desteklenen savunma kabiliyetlerine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için, sadece balistik füze sistemlerine değil her türlü

¹⁸⁴ Akçadağ, 2010, s. 15; Cha, 2007, s. 103; McDougall, s. 108.

¹⁸⁵ McDougall, 2007, s. 81.

¹⁸⁶ Chanlett-Avery, 2011, s. 3.

¹⁸⁷ Cha, 2007, s. 103; McDougall, s. 108.

güvenlik tehditlerine karşılık verebilecek kabiliyetlere sahip olmasının gerektiğini belirtmiştir. ABD'yle ittifakı bağlamında daha aktif rol alması tavsiye edilmiştir.¹⁸⁸

2007 yılında, bir normalleşme adımı olarak Japon Savunma Ajansı Savunma Bakanlığı'na dönüştürülmüştür. Bakanlığın savunma politikaları dört maddede özetlenmiştir: “BM faaliyetlerini ve uluslararası işbirliğini desteklemek, dünya barışının sağlanmasındaki yükümlülüklerini yerine getirmek; halkın refahını sürdürmek, vatanseverliği beslemek, ulusal güvenliğinin temellerini kurmak; savunma kapasitesini meşru müdafaa ölçülerinde, ulusal kısıtlamalarla uyumlu olarak tahsis etmek ve çatışmalarda güvenlik antlaşmalarıyla uyumlu olarak ABD ile birlikte hareket etmek.”¹⁸⁹

Japonya normalleşme dönemine girmiş olmakla birlikte anayasanın 9. maddesindeki kısıtlamalar nedeniyle çelişkiler içindedir. 1990'lı yılların başından beri anayasa değişikliği Japonya'nın gündemindedir. Ancak anayasa değişikliğinden sonra savunma harcamalarının artarak zaten durgun olan ekonomiye yeni bir yük getireceğine ilişkin eleştiriler nedeniyle bugüne kadar bir sonuca ulaşamamıştır.¹⁹⁰ Diğer taraftan anayasa gereği kara, deniz ve hava gücü kurması yasak olmasına rağmen, Japonya askeri gücünü artırmaktadır. 2008 yılı itibarıyla 130.000 kara, 44.000 deniz ve 45.600 hava personeli olmak üzere toplam 230.000 kişilik savunma gücüne sahiptir.¹⁹¹ Ayrıca, Japonya'nın savunma harcamaları, barış anlaşmasının bir gereği olarak, GSYİH'nin yaklaşık % 1'i ile sınırlandırılmıştır.¹⁹² Ancak Japonya

¹⁸⁸ Yuki Tatsumi, “National Defense Program Outline: A New Security Policy Guideline or a Mere Wish List?”, **Japan Watch**, Center for Strategic and International Studies, 20 Aralık 2004, <<http://www.csis.org/media/csis/pubs/jw041220.pdf>> (30.11.2011).

¹⁸⁹ Akçadağ, 2010, s. 17.

¹⁹⁰ Akçadağ, 2010, s. 18.

¹⁹¹ Akçadağ, 2010, s. 17.

¹⁹² McDougall, 2007, s. 77-78.

2008 yılı itibariyle, 4.34 trilyon dolar GSYİH ile dünyanın üçüncü büyük ekonomisidir.¹⁹³ Dolayısıyla bu kısıtlamaya rağmen 46.3 milyar dolar ile 2008 yılında dünyada en çok askeri harcama yapan yedinci ülke olmuştur.¹⁹⁴

Özetle, Çin ve Kuzey Kore'nin ABD için tehdit oluşturması ve Çin'in ekonomik yükselişi, ABD'nin askeri anlamda da daha güçlü bir Japonya'ya olan ihtiyacını arttırmıştır. Diğer taraftan teknolojik ve ekonomik anlamda önemli bir güç haline gelen Japonya da Asya-Pasifik'te daha aktif politikalar izlemek istemektedir. Bu çerçevede devletin güvenlik politikaları gözden geçirilmekte, bölgesel ve uluslararası alanda daha aktif rol almaya çalışılmakta, bu doğrultuda ülkeyi kısıtlayan Anayasa'nın 9. maddesinin kaldırılması istemi sıkça dile getirilmektedir.

IV. Çin'in Yükselişi

1978 yılında Çin Komünist Parti lideri Deng Xiaoping'in önderliğinde radikal ekonomik reformlarla, Çin'in planlı ekonomisini değiştirmeye ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Zamanla "Sosyalist Piyasa Ekonomisi"¹⁹⁵ olarak adlandırılan merkezi planlı ekonomi ile pazar ekonomisi arasında karma bir sistem oluşturulmuştur. 1997-2002 yılları arasında verimsizlik ve teknolojik başarısızlığın neden olduğu iddia edilen büyümede düşüşün görüldüğü bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. 2003'ten itibaren yeniden yüksek büyüme oranlarına ulaşan Çin, dünya ekonomisinin en önemli güçlerinden biri haline gelmiştir.¹⁹⁶

¹⁹³ CIA The World Factbook 2009, <<https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2009/index.html>> (12.12.2012).

¹⁹⁴ Sam Perlo-Freeman, Catalina Perdomo, Elisabeth Sköns ve Petter Stålenheim, "Military Expenditure", *SIPRI Yearbook 2009*, Solna, 2009, s. 182.

¹⁹⁵
¹⁹⁶ Mehmet Ozan Saray ve Levent Gökdemir, "Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları", *Journal of Yaşar University*, 2/7 (2007), s. 663-668.

Çin'in yükselişi anlamında ilk göze çarpan, büyüme rakamlarıdır. Dışa açılma ve 1978'de ekonomik reform başladıktan sonra, Çin ekonomisi yıllık ortalama % 9,4 büyüme kaydetmiştir.¹⁹⁷ 1993'te 379 milyar dolar olan GSYİH, 2000 yılında 1.198 trilyon dolara, 2005 yılında 2.256 trilyon dolara ve 2010 yılında 5.93 trilyon dolara ulaşmıştır.¹⁹⁸ Çin, 2010 yılı itibariyle 14.586 trilyon dolar Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya sahip ABD'nin çok gerisinde görünmektedir. 2010 yılı itibariyle dünya GSYİH'nin henüz % 9,5'ine sahipse de, bu oran 2005'te sahip olduğu oranın neredeyse iki katıdır.¹⁹⁹

Ekonomik yapısını yeniden düzenlemeye başladıktan sonra, 1980'den beri üye olduğu Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası yanında 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne (WTO) üye olması Çin'in uluslararası ekonomiye daha fazla katılmasını sağlamıştır.²⁰⁰ Çin'in dış ticaret hacmi 1950'lerde birkaç milyar dolar iken, 1970'lerin sonlarında 20 milyar dolar, 2001'de 510 milyar dolara yükselmiştir. Ticaretin GSYİH'daki oranı her on yılda bir iki kattan fazla artmıştır: 1970'de % 5,2 olan oran, 1980'de % 12,9, 1990'da % 26,8 ve 2001'de % 44 olmuştur. 2001 yılında 510 milyar dolarlık dış ticaret ile Çin, ABD (1.911 trilyon dolar), Almanya (1.063 trilyon dolar), Japonya (755 milyar dolar), Fransa (642 milyar dolar) ve Birleşik Krallık'ın (606 milyar dolar) ardından dünyanın altıncı en çok ticaret yapan ülkesi konumuna gelmiştir.²⁰¹ 2002 yılında 620 milyar dolar

¹⁹⁷ Zheng Bijian, "China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status", **Foreign Affairs**, , 84/5 (2005), s.

¹⁹⁸ World Bank Databank tarafından sağlanan veriye dayanmaktadır.

<<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx?isshared=true&ispopular=series&pid=2>>, (25.01.2014).

¹⁹⁹ "Chinese GDP share of the world's total jumps to 9.5 pct: NBS",

<http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-03/24/c_13796714.htm> (04.06.2012).

²⁰⁰ McDougall, 2007, s. 63.

²⁰¹ Samuel S. Kim, 2004, s. 33.

ticaretle beşinciliğe yükselirken²⁰² 2010 yılında 2.973 trilyon dolar ile ABD'nin ardından ikinci en çok ticaret yapan ülke olmuştur.²⁰³

Çin'in global ekonomide artan öneminin diğer bir göstergesi de, bu ülkenin çektiği doğrudan yabancı yatırımların değerinin hızla artmış olmasıdır. 1979-1989 döneminde sadece 17.2 milyar dolar olan doğrudan yabancı yatırımların toplamı 1992'de 11 milyar dolar, 1993'te 27.5 milyar dolar, 1995'te 37.5 ve 2002'de ABD'yi geçerek 52.7 milyar dolara ulaşmıştır.²⁰⁴ 2011 yılında bu rakam 116 milyar dolar olarak açıklanmıştır.²⁰⁵

Çin'in ekonomik anlamda etkinliğinin artması, askeri gücünde de artışa neden olmuştur. Bu çerçevede savunma harcamaları gücün artışı konusunda fikir verebilir. Çin, 1989 yılında 16.6 milyar dolar (GSYİH'nin % 2,5'u) askeri harcama yapmışken, 1996'da bu değer 23 milyar dolar (% 1,4'ü), 2003'te 51.955 milyar dolar (% 2,1'i) ve 2008'de 96.663 milyar dolar (% 2'si) olmuştur. 2008 yılı itibariyle Çin, 629.095 milyar dolar harcamasıyla ABD'den sonra askeri harcama açısından ikinci sırada gelmektedir.²⁰⁶ Çin'in askeri harcamasındaki büyük artışın temel nedeni ordusunu modernize etme girişimleridir. Körfez Savaşı'nda kullanılan yüksek teknoloji ürünü silahlar, Çin'in modern savaşta ne kadar geride kaldığını Çinli liderlere göstermiş ve modernleşmenin yolunu açmıştır. Başta Tayvan sorunu, Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiaları gibi bölgesel mücadelelerde üstünlük sağlama ve diğer büyük

²⁰² World Trade Organization, **International Trade Statistics 2003**,
<http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2003_e/its03_toc_e.htm> (03.04.2012).

²⁰³ World Trade Organization, **International Trade Statistics 2011**,
<http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm> (03.04.2012).

²⁰⁴ Samuel S. Kim, 2004, s. 33.

²⁰⁵ Ministry of Commerce People's Republic of China, "Statistics of January-December 2011 on National Absorption of FDI",
<<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/foreigninvestment/201202/20120207948411.html>>
(04.04.2012).

²⁰⁶ Stockholm International Peace Research Institute SIPRI Military Expenditure Database tarafından sağlanan veriye dayanmaktadır. <<http://milexdata.sipri.org/>>

güçlere karşı stratejik konum sağlayacak savunma yeterliliği elde etme güdüsü ile Çin savunma alanında modernizasyona yönelmiştir.²⁰⁷

1991 yılında Sovyetler Birliği yıkıldığında Doğu Asya'da Çin ve ABD etkili iki güç olarak kalmıştır. Zayıf bir Rus devletinin ortaya çıkması Çin'in Asya'da hegemonik politika izlemesine imkan tanımıştır.²⁰⁸ Dolayısıyla, Sovyetler Birliği'nden boşalan yeri Çin doldurmuştur. Kuzey Kore'nin ekonomi ve güvenliğinde Çin egemen olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi Çin'in büyük güç statüsünü sağlamlaştırırken, ikili bir bölgesel yapıyı ortaya çıkarmıştır.²⁰⁹

1991'de Çin'in Doğu Asya anakarasındaki denetiminin tek istisnası, Güney Kore'nin ABD'yle ittifakıydı. Yine de Güney Kore, ABD'nin Güney Kore'nin güvenliği ve Kore bütünleşmesi konusundaki taahhütlerini yeniden gözden geçirmesi ve birleşme durumunda komşu olması ihtimalini göz önünde bulundurarak Çin'le ilişkilerini geliştirme yoluna gitmiştir. 1990'ların ortasında Güney Kore-Çin ilişkileri hem askeri hem ekonomik alanda oldukça gelişmiştir. 2001 yılında Çin, Güney Korelilerin en çok doğrudan yatırım, 2002 yılında Güney Kore'nin en çok ihracat yaptığı ülke haline gelmiştir.²¹⁰

1990'ların başında, daha çok Çin'in dışında, ülkenin komşuları için büyüyen bir tehdit mi yoksa bölgenin geri kalanı için fırsat mı olduğu çok tartışılmıştır. 2003 yılında "Çin tehdidi" tezine karşılık, Pekin yeni bir strateji uygulamaya başlamıştır. "Barışçıl yükseliş" ya da "barışçıl kalkınma" olarak adlandırılan strateji, daha yüksek refah ve güce ulaşmak istediğini kabul etmekte ancak Çin'in yükselişinin bölgeye ve

²⁰⁷ Wu Xinbo, "Changing Roles: China and the United States in East Asian Security", *Journal of Northeast Asian Studies*, 15/1 (1996), s. 39.

²⁰⁸ Odom, 1997, s. 48.

²⁰⁹ Ross, 2004, s. 269.

²¹⁰ Ross, 2004, s. 270.

dünyaya barış ve istikrar getireceğini savunmaktadır. Zha, Çin'in barışçıl yükselişinin Doğu Asyalı komşuları açısından, Çin merkezli bir bölgesel düzen yaratmaya çalışmayacağını bir güvencesi olduğunu ileri sürmektedir.²¹¹ Bijian da, Çin'in hegemonya kurmak istemediğini, reformlar vasıtasıyla ve uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesiyle ulaşılabilecek çok kutuplu yeni bir siyasi ve ekonomik düzeni savunduğunu ifade etmektedir.²¹² Ayrıca, Çin'in barışçıl yükselişinin, ekonomisini daha çok dışa açması nedeniyle, büyük bir pazar olarak uluslararası toplum için bir tehditten ziyade artan fırsatlar sağlayan bir ülke olduğunu iddia etmektedir.²¹³

Nam ve Takagi'ye göre, Asyalı realist analistlerin bir kısmı er ya da geç Çin'in yükselişinin Doğu Asya'da aşılması zor bir bölgesel güvenlik sorunu olarak ortaya çıkacağını düşünmektedir.²¹⁴ Voskressenski ise, bazı analistlerin barışçıl bir yükseliş ve büyük gücün düşüşünün birlikte sistemi değiştirdiğinin tarihsel bir örneği olmadığı için, bu sorunun küresel çapta ortaya çıkacağını düşündüğünü savunmaktadır.²¹⁵ Örneğin Mearsheimer'a göre, gelecek on yıllar boyunca Çin etkileyici ekonomik büyüme hızını korumayı sürdürdüğü takdirde, ABD ve Çin'in potansiyel bir savaş tehlikesini barındıran yoğun bir güvenlik rekabeti içine girmeleri

²¹¹ Daojiong Zha, China's "Peaceful Rise" and Prospects for Peace in Northeast Asia, **East Asian Initiative Working Paper Series**, 5 (2005), s. 1.

²¹² Bijian, 2005, s. 7.

²¹³ Bijian, 2005, s. 7.

²¹⁴ Changhee Nam ve Seiichiro Takagi, "Rising China and Shifting Alliances in Northeast Asia: Opportunities and Challenges Facing America and its Allies", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 16/2 (2004), s. 154.

²¹⁵ Alexei D. Voskressenski, "The Rise of China and Russo-Chinese Relations in the New Global Politics of Eastern Asia", Iwashita Akihiro (ed.), **Eager Eyes Fixed on Eurasia - Russia and its Eastern Edge**, Sapporo, SRC Slavic Eurasian Studies, 2/16 (2007), s. 4.

muhtemeldir.²¹⁶ Günümüzde, ABD'nin tekrar Asya-Pasifik bölgesiyle ilgilenmeye başlamış olması bu ihtimali güçlendiren bir detay teşkil edebilir.

V. Rusya-Çin Yakınlaşması

Rusya ile Çin'in stratejik ilişkilerinin temelleri 1980'li yıllara dayanmaktadır. Ancak iki ülke arasındaki ilişkiler asıl ivmeyi 1990'larda kazanmıştır.²¹⁷

Soğuk Savaş sonrası dönemin başlarında Çinli yetkililer tamamen Batılılaşacak Rusya'nın Çin'i daha fazla tecrit edeceğinden büyük korku duymuşlardır. Fakat Rusya'daki yeni yönetim, Çin'e yönelik düşmanca bir politika izlemediği gibi ikili ilişkilerin normalleşmesi için açık kapı bırakmıştır.²¹⁸

Rusya ile Çin arasındaki yakın ilişkinin 17-19 Aralık 1992 tarihlerinde Başkan Yeltsin'in Çin'e gerçekleştirdiği ziyaretle başladığı söylenebilir. Ziyaret sırasında Yeltsin ve Jiang Zemin iki ülkenin ikili ilişkilerini yöneten temel prensipler üzerine bir ortak deklarasyon yayınlamışlar, resmen “dost devletler” olacaklarını ve ikili ilişkilerini geliştireceklerini açıklamışlardır.²¹⁹ Ayrıca iki ülkenin devlet başkanları Sibiryaya ve Rus Uzakdoğusu'nun doğal kaynaklarının işlenmesinde Çin'in yer alması, Çin'de nükleer reaktör yapılması planlarını ve diğer bilimsel ve teknik işbirliği alanlarını içeren 12 anlaşma daha imzalamıştır. Bu anlaşmalardan sonra Çin Rusya'dan silah alımına başlamıştır.²²⁰ Gorbaçov'un söz verdiği Rus birliklerinin Moğolistan'dan çekilmesi Mart 1992'de tamamlanmıştır. Aynı yıl Rus Uzak

²¹⁶ John Mearsheimer, “Why China's Rise Will Not Be Peaceful”, 17 Eylül 2004, <<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0034b.pdf>> (07.12.2012).

²¹⁷ Sherman Garnett, “Challenges of the Sino-Russian Strategic Partnership”, **The Washington Quarterly**, 24/4 (2001), s. 41.

²¹⁸ Yong Deng, “Remolding Great Power Politics: China's Strategic Partnerships with Russia, the European Union, and India”, **The Journal Strategic Studies**, 30/4-5 (2007), s. 867.

²¹⁹ Jeanne L. Wilson, “Strategic Partners Russian-Chinese Relations and the July 2001 Friendship Treaty”, **Problems of Post-Communism**, 49/3 (2002), s. 3.

²²⁰ Harada, 1997, s. 39.

Doğusu'ndaki birlik sayısı 200,000 azaltılmış ve Aralık 1992'de çoğu birlik ve saldırı silahlarının Rusya-Çin sınırından yüz mil içe çekilmesine ilişkin anlaşma imzalanmıştır.²²¹ Sınır sorunlarının çözümü için de müzakereler başlamıştır.

Yeltsin'in ziyaretine karşılık 2-6 Eylül 1994'te Jiang Zemin'in Rusya'ya gerçekleştirdiği ziyarette iki devlet başkanı imzaladıkları ortak deklarasyonda ikili ilişkilerini "yapıcı ortaklık" olarak nitelendirmişlerdir. İki taraf birbirlerine karşı güç kullanmama, nükleer silahlarıyla birbirlerini hedef almama, sınır birliklerinde indirime gitme, askeri işbirliğini artırma, Kuzeydoğu Çin'e bir Rus nükleer güç istasyonu inşa etme ve Rusya'nın Çin'e çeşitli endüstriyel tesislerin inşasında yardım etmesi konularında da anlaşmıştır.²²²

Nisan 1996'da Rusya, Çin ve üç Orta Asya ülkesi -Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan- düzenli olarak askeri tatbikatlarda bilgi alışverişi ve bu tür tatbikatları en fazla 40 bin askerle sınırlamayı da içeren ortak sınırlarında bir güven inşa edici önlemler seti üzerinde anlaşma sağlamışlardır. Ertesi yıl yapılan zirvede de sınırdaki birliklerinin % 15 azaltılması konusunda anlaşmışlardır.²²³

Nisan 1996'da Yeltsin'in Pekin'e gerçekleştirdiği ziyaretten sonra Rusya-Çin ilişkilerini tanımlamak için "stratejik ilişki" terimi kullanılmaya başlanmıştır. Nisan 1997'de Jiang Zemin'in Moskova'yı ziyareti sırasında iki ülke lideri çok kutuplu bir dünya çağrısında bulunmuş, tek gücün egemenliğine karşı olduklarını deklare etmişler ve Zemin, Duma'ya yaptığı konuşmada ülkesiyle Rusya arasındaki "stratejik ortaklık"tan bahsetmiştir.²²⁴

²²¹ Herbert J. Ellison ve Bruce A. Acker, "The New Russia and Asia: 1991-1995", **NBR Analysis**, 7/1 (1996), s. 10.

²²² Harada, 1997, s. 39-40.

²²³ Garnett, 2001, s. 43.

²²⁴ Buszynski, 2000, s. 403.

Rusya ile Çin'in stratejik ortaklık ilan ettiği dönem Rusya'da Ağustos 1995'te eski Yugoslavya'ya gerçekleştirilen NATO bombardımanı nedeniyle Amerikan karşıtlığının yükseldiği, Duma içinde komünist ve milliyetçilerin sayısının arttığı, Rusya devlet başkanlığı seçimi öncesi, Çin açısından da Tayvan nedeniyle ABD'yle gerginliğin arttığı bir dönemdi. Harada'ya göre, iki ülke yakın ikili ilişkilerini göstererek, ABD'nin askeri güç gösterisi ve NATO'nun doğu yönlü genişlemesine karşı Batı'ya sert bir mesaj göndermiş oldular.²²⁵ Yeltsin, Çin-Rusya ilişkilerinin uzun vadeli stratejik karaktere sahip olduğunu, geçici siyasi faktörlerden etkilenmeyeceğini ifade etmiştir. Li'ye göre, her ikisi de uzun zamandır ülke içinde reform ve kalkınmayla uğraşmakta, barışçıl, işbirliğinin mevcut olduğu bir uluslararası ortama ihtiyaç duymaktaydı. Dolayısıyla birlikte çalışmaktan başka çareleri yoktu.²²⁶

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dünya politikasında önemli değişiklikler meydana gelmiş ve yeni bir dünya düzeni ortaya çıkmıştır. ABD tartışmasız tek süper güç haline gelmiş, diğer taraftan dünyanın çok kutupluluğuna doğru pozitif eğilimin arttığı yorumları yapılmıştır. Rusya ile Çin de dünyanın çok kutupluluğunu geliştirmek için çaba sarf etmeleri üzerinde durmuşlar, hem kendi söylemlerinde hem de birlikte imza koydukları metinlerde bu konuyu dile getirmişlerdir. 23 Nisan 1997 tarihli Ortak Deklarasyon çok kutupluluğa vurgu yapan ve Amerikan hegemonyasını eleştiren bir dizi açıklamanın ilki idi. Açıklamada, tüm ülkelerin uluslararası toplumun eşit üyeleri olduğu, hiçbir ülkenin hegemonya kuramayacağı, güç politikaları uygulayamayacağı ve uluslararası ilişkileri tek kutuplu hale

²²⁵ Harada, 1997, s. 40-41.

²²⁶ Jingjie Li, "Pillars of the Sino-Russian Partnership", *Orbis*, 44 (2000), s. 531.

getiremeyeceği belirtilmiştir.²²⁷ İki ülkenin dünyanın gidişatına ilişkin endişeleri, 1999'da ABD'nin Kosova'yı işgali ve Çin'in Belgrad Büyükelçiliği'nin "yanlışlıkla" bombalanmasıyla somut hale gelmiştir. Çin ve Rusya'nın bunun üzerine yayınladığı yeni Ortak Deklarasyon'da, özellikle ABD'nin Kosova'daki eylemleri, Ulusal Füze Savunma Sistemi kurma düşüncesi ve Nükleer Denemelerin Kısmen Yasaklanması Anlaşması'nı onaylamayı reddetmesi ile uluslararası güvenlik alanında olumsuz bir ivmenin yaşandığı ve uluslararası toplumun tek kutuplu bir dünya modelini kabul etmeye zorlandığı vurgulanmış ve eleştirilmiştir.²²⁸

Temmuz 2000'de Putin'in Pekin ziyaretinde iki ülke ilişkilerini daha üst bir düzeye taşıyacaklarını göstermişlerdir. İmzaladıkları ortak deklarasyonda, ABD'nin tek taraflı askeri üstünlüğünü kurabilmesine imkan tanıyacağını ve kendilerinin güvenliğini ortadan kaldıracağını düşündükleri ulusal füze savunma sistemi geliştirme planlarını kınamışlardır. Ayrıca, birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı ve ayrılıkçı hareketlere karşıtlık konularındaki bilinen konumlarını tekrar belirtmişler, sınır bölgelerinde güven inşa edici önlemleri genişletmek ve yeni bir dostluk anlaşması hazırlamakta anlaşmışlardır.²²⁹

Bu uzlaşmanın sonunda 16 Temmuz 2001'de Zemin'in Moskova ziyaretinde imzalanan İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'nda, daha sonra yapılan açıklamalarla çok kutupluluğun kastedildiği²³⁰ "makul ve adil bir dünya düzeni kurulması ve desteklenmesi" ortak niyetlerine yer vermişlerdir. 11 Eylül

²²⁷ Deklarasyon'un İngilizce tam metni için bkz. **Sino-Russian Joint Statement** (23 Nisan 1997), <<http://cns.miis.edu/programs/eanp/ttt/sread/less14/sinr97.pdf>> (11.04.2012).

²²⁸ Deklarasyon'un İngilizce tam metni için bkz. **Joint China-Russia Statement** (10 Aralık 1999), <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm>> (11.04.2012).

²²⁹ Elizabeth Wishnick, "Russia and China: Brothers Again?", **Asian Survey**, 41/5 (2001), s. 801.

²³⁰ "President Jiang Zemin Meets Russian Foreign Minister", 28 Şubat 2003, <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/dozys/gjlb/3220/3222/t16799.htm>> (11.04.2012).

saldırılarıyla çok kutupluluk çağrılarını bir süre durmuştur. 2002 yılında ABD'nin BM'den Irak'ın işgalini istemesi ve ertesi yıl BM kararı olmaksızın Irak'ı işgal etmesi, Rusya ve Çin açısından kontrol edilemeyen süper güç tehlikesini gözler önüne sermiş ve iki ülkenin tekrar yeni bir uluslararası düzen, çok kutuplu bir dünya vurgusuna dönmelerine neden olmuştur.²³¹

Çok kutupluluk vurgusu yapmakla birlikte, İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması²³² herhangi bir güce karşı sıkı askeri bir ittifak öngörmüyordu. 9. maddesine göre, taraflardan birine yönelik saldırı tehdidi ortaya çıkarsa iki taraf bir araya gelerek tehdidin ortadan kalkması için alınması gereken önlemleri görüşeceklerdi. Anlaşma tarafların havacılık, uzay, nükleer, bilgi teknolojisi ve askeri modernizasyon konularında genişletilmiş işbirliği içinde bulunması hükmünü içeriyordu. İki ülke BM Güvenlik Konseyi, Dünya Bankası, APEC, ARF ve diğer uluslararası ve bölgesel örgütlerde koordineli politikalar izleyeceklerdi. Dittmer, bu anlaşmanın, iki ülkenin Soğuk Savaş döneminde yaptıkları anlaşmadan en azından iki önemli açıdan farklı olduğunu ifade etmektedir. İlk olarak, karşılıklı savunma anlaşması, dünya devrimi gibi üzerinde anlaşılmış bir uluslararası hedef için stratejik koordinasyon içermekteydi. 2001'de yapılan anlaşma, uluslararası örgütler, insan hakları aktivistleri ve liberal küreselleşmenin diğer ajanlarına karşı ulusal statükoyu savunmayla ilgiliydi. İkincisi, yeni anlaşma ideolojik olarak dışlayıcı ve bir blok oluşturucu değildi.²³³ Her ikisi de ABD'yle ilişkilerini bozmak istemiyordu,

²³¹ Susan Turner, "Russia, China and A Multipolar World Order: The Danger in the Undefined", **Asian Perspective**, 33/1 (2009), s. 164.

²³² Anlaşmanın İngilizce metni için bkz. **The Treaty of Good Neighborly Friendship and Cooperation Between the Russian Federation and the People's Republic of China** (16 Temmuz 2001), <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm>> (10.04.2012).

²³³ Dittmer, 2004, s. 340-341.

ABD'nin tek başına dünyayı düzenleyici rolünü uzun zaman sürdürmesini engellemek için önlem almaya çalışıyorlardı.²³⁴

Rusya ile Çin ilişkilerinin kurumsallaşmasını sağlayan Şanghay İşbirliği Örgütü bağlamında da, ABD'nin tek taraflı politikalarını ve hegemonyasını engellemeye çalışmışlardır. Daha önce de belirtildiği gibi, 1996 yılında sınır sorunlarının çözülmesi için bir araya gelen beş komşu ülkenin girişimi 2001 yılında Örgüt'ün kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Üye ülkeleri tarafından hiçbir üçüncü tarafı hedef almadığı ve bir blok oluşturma girişimi olmadığı ifade edilen bu örgüt tartışmasız şekilde Amerikan hegemonyasına ve Batı değerlerinin dayatılmasına karşı çıkmaktadır.²³⁵ 2005 yılında yapılan zirve toplantısında Moğolistan, İran, Pakistan ve Hindistan'ın gözlemci olarak örgüte katılmasıyla ŞİÖ, dört nükleer güce sahip ve İran ile bu güce sahip olmaya aday ülkeyi ve neredeyse dünya nüfusunun yarısını bünyesine almış bulunmaktadır.²³⁶ Bu toplantıda ABD'ye Orta Asya'daki üslerden çekilmesi çağrısı yapılmış ve Özbekistan ülkesinde bulunan Amerikan üssünü kapatmıştır.²³⁷ Ancak her ne kadar ŞİÖ, Avrasya'da önemli bir örgüt haline gelmekteyse de, daha çok ekonomik yönüyle öne çıktığı da belirtilmelidir.

Rusya-Çin arasındaki olumlu seyreden ilişkiler, iki ülke arasındaki köklü sınır meselesinin çözümünü de getirmiştir. Çin'e göre Çarlık Rusya'sı zamanında yapılan

²³⁴ Yuri Tsyganov, "Russian Policy Toward Northeast Asia: In Search of a New Approach", **CERC Working Papers Series**, 2 (2003), s. 27-28,

<<http://www.political.narod.ru/ARCHIVE/AsiaP/AsiaP2.htm>>, (22.09.2010).

²³⁵ Lo, 2008, s. 104.

²³⁶ Marcel de Haas, **Russia-China Security Operation**, *Power and Interest News Reports*, 27 Kasım 2006, s. 3.

²³⁷ 13 Mayıs 2005'te Özbekistan'ın Andican şehrinde çıkan isyan, merkezi yönetimin güç kullanarak bastırması sebebiyle yüzlerce kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. ABD ve Batılı ülkelerin Andican olayları konusundaki eleştirileri ve uluslararası bağımsız bir soruşturma yapılması çağrısında bulunmaları sonrasında Özbekistan'daki Karşı-Hanabad üssünün kapatılması kararı alınmıştır.

“eşit olmayan” anlaşmalarla²³⁸ Rusya, Çin’in 1,5 kilometrekare toprağını gasp etmiştir. İki ülke arasındaki belirsiz sınır, 1969’da Sovyetler Birliği ile Çin arasında silahlı çatışmaya neden olmuştur. Soğuk Savaş’ın sonuna doğru iki ülke ilişkilerinin normalleşmeye başlamasıyla 1991 yılında Çin-Sovyetler Birliği paylaştıkları sınırın doğu bölümünü belirleyen bir anlaşma imzalamışlardır.²³⁹ 1992 yılında da ilk kez sınır işaretlenmeye başlanmıştır ancak karmaşık bir sürece dönüşmüştür. Özellikle sınırı oluşturan nehirlerdeki adalar sorun yaratmıştır. 1994 yılında Rus-Çin sınırının batı bölümüne ilişkin anlaşma yapılmıştır. 2001 yılında iki ülkenin imzaladığı İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması’nda mevcut sınırların meşruluğu kabul edilmiştir.²⁴⁰ 2005 ve 2008 yılında yapılan anlaşmalarla iki ülke arasındaki 4300 km’lik sınır nihai olarak çizilmiştir.²⁴¹ 2008 anlaşmasıyla Rusya, Tarabarov adasını ve Bolşoy Ussuriyski adasının yarısını Çin’e bırakmış ve emperyalist Rusya’dan bugüne gelen Çin’in “eşit olmayan anlaşmalar” iddialarına dayanan sınır sorununu çözüme ulaştırmıştır.²⁴²

²³⁸ Aigun (1858), Peking (1860) ve Tarbagatai (1864) Anlaşmaları.

²³⁹ Lo, 2008, s. 21-28.

²⁴⁰ McDougall, 2007, s. 273.

²⁴¹ “China, Russia solve all border disputes”, 2 Haziran 2005,

<http://news.xinhuanet.com/english/2005-06/02/content_3037975.htm> (30.06.2012); “China, Russia complete border survey, determination”, 21 Temmuz 2008,

<http://news.xinhuanet.com/english/2008-07/21/content_8739941.htm> (30.05.2012).

²⁴² Vidya Nadkarni, **Strategic Partnerships in Asia: Balancing Without Alliances**, Oxon, Routledge, 2010, s. 65.

Harita 3: Tarabarov ve Bolşoy Ussuriyski Adaları/ RF-ÇHC yeni sınırı

Kaynak: <<http://jzobk.wordpress.com/category/ideas>> (04.12.2012)

Rusya-Çin ilişkilerinin bir başka unsuru da askeri-teknik işbirliğidir. 1950 ve 60'lı yıllarda Çin'in neredeyse tek silah sağlayıcısı konumundaki Sovyetler Birliği 1969-89 yılları arasındaki gergin ilişkiler nedeniyle Çin'in silah pazarında yer almamıştır. Ancak Tiananmen Olayları'ndan sonra Batı'nın silah boykotu uygulamaya başlaması ve eski Sovyet müşterisi Irak'ın 1991 Körfez Savaşı'nda yenilmesi üzerine Çin Rusya'dan silah almaya başlamıştır. Stockholm Uluslararası Barış Enstitüsü'ne (SIPRI) göre, 1991-1997 yılları arasında Rusya Çin'e 6 milyar dolardan fazla silah satmıştır.²⁴³ 2005-2009 yılları arasında en çok silah satın alan

²⁴³ Dittmer, 2004, s. 338; Nadkarni, 2010, s. 66.

ülke olan Çin, Rusya'nın toplam silah transferinin % 35'ini satın alarak en iyi müşterisi haline gelmiştir.²⁴⁴ Çin, 2008 yılında dünya çapında yapılan askeri harcamanın % 5,8'i ile ABD'den (% 41,5) sonra en çok askeri harcama yapan ülke olmuştur.²⁴⁵ 1990'larda yaşadığı ekonomik çöküntü nedeniyle Rus ekonomisi için Çin önemli bir kaynak olmuştur. Günümüzde de Çin'e gerçekleştirilen silah satışı Rusya'nın ödemeler dengesine önemli derecede katkıda bulunmaktadır.²⁴⁶ Fakat bu satışlar ve buna bağlı olarak iki ülke arasında genişleyen savunma ve teknoloji alanındaki işbirliği bölgedeki askeri dengeyi zamanla Çin'in lehine değiştirme potansiyeli taşımaktadır.

Tablo 1: Çin'e en çok silah sağlayan üç tedarikçi, ithalatın değeri ve toplam ithalatın içindeki payı (1990 sabit fiyatlarıyla milyon ABD doları)²⁴⁷

Yıl	1950-59	1960-69	1970-79	1980-89	1990-99	2000-07
Tedarikçi	SSCB	SSCB	Fransa	ABD	SSCB/RF	RF
Değer	29.544	4.952	162	166	6.373	19.833
Toplam silah ithalinin %	100	99	70	37	81	94
Tedarikçi	-	Arnavutluk	SSCB	Fransa	Fransa	İngiltere
Değer	-	32	60	141	663	454
Toplam silah ithalinin %	-	0,7	26	32	8,5	2
Tedarikçi	-	Fransa	Almanya	Almanya	İsrail	Fransa
Değer	-	14	10	101	295	435
Toplam silah ithalinin %	-	0,3	4	23	3,8	2

Kaynak: SIPRI Silah Transfer Veritabanı

(www.sipri.org/research/armaments/transfers/databases/armstransfers)

İki ülkenin askeri ilişkileri, silah satışından başka alanlar da işbirliği içermektedir. Çok sayıda Çinli subay Rusya'da eğitim almış ya da almaktadır. 2002

²⁴⁴ Paul Holtom, Mark Bromley, Pieter D. Wezeman ve Siemon T. Wezeman, "International Arms Transfers", **SIPRI Yearbook 2010**, Solna, 2010, s. 14.

²⁴⁵ Perlo-Freeman, vd., 2009, s. 182.

²⁴⁶ Dittmer, 2004, s. 338-339.

²⁴⁷ Nadkarni, 2010, s. 67.

yılında, son birkaç yıl içinde 2000 Çinli subayın Rusya’da eğitim aldığı ve 200 subayın da eğitime devam ettiği açıklanmıştır.²⁴⁸ Aralık 2004’te de iki ülke arasında “2005-2010 Yılları Arası Askeri-Teknik İşbirliğine Dair Anlaşma” imzalanmıştır.²⁴⁹ 2006 yılında, 140’tan fazla Çin Halk Kurtuluş Ordusu mensubu Rusya’da lisans üstü programlarda eğitim almıştır. İki ülke arasındaki anlaşmalar kapsamında, Rusya’da hava ve deniz savunma sistemleri için mürettebat yetiştirilmektedir.²⁵⁰ Ağustos 2005’te Rusya ve Çin ilk kez ortak askeri tatbikat yapmıştır. Görevin resmi hedefleri, ortak operasyon kapasitesini artırmak, deneyimlerini paylaşmak, uluslararası terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkla mücadelede işbirliğini organize etme yöntemleri oluşturmak ve yeni ortaya çıkan tehditlere karşı birlikte mücadeleye hazırlık düzeyini artırmak olarak belirtilmiştir.²⁵¹ Ancak tatbikatın terörizmle mücadeleden ziyade indirme ve çıkarma askeri manevraları içermesi sebebiyle, Tayvan’a ve dolayısıyla ABD’ye mesaj vermek amacıyla gerçekleştirildiği düşünülmüştür.²⁵²

Rusya ile Çin ilişkilerinin bir diğer boyutu da ticarettir. Soğuk Savaş’ın sonundan itibaren ilişkilerin normalleşmesiyle ikili ekonomik ilişkiler de gelişmeye başlamıştır, ancak Rusya’nın istikrarsız koşulları ve zayıf ekonomik performansı ve Asya finansal krizi nedeniyle 1990’lı yıllarda iki ülke arasındaki ticaret önemli rakamlara ulaşmamıştır. Milenyumla birlikte iki ülkenin ticareti yeni bir ivme kazanmış, 2004 yılında iki ülke arasındaki ticari iş hacmi Sovyetler Birliği’yle ittifak

²⁴⁸ Umut Bekcan, **Yeni Dünya Düzeninde Rusya-Çin İlişkileri**, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s. 137.

²⁴⁹ Fatih Özbay, “Rusya-Çin İlişkileri Nereye Gidiyor?”, **Stratejik Yorum**, No: 226, 7 Nisan 2006, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/378/rusya-cin_iliskileri_nereye_gidiyor> (02.06.2012).

²⁵⁰ Bekcan, 2012, s. 137.

²⁵¹ De Haas, 2006, s. 1.

²⁵² Özbay, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/378/rusya-cin_iliskileri_nereye_gidiyor> (02.06.2012).

dönemlerinden beri en yüksek seviyesine ulaşmış, 2003 yılına göre % 35 artmıştır.²⁵³ Her ne kadar Rusya-Çin arasındaki ticaret hızla artmış olsa da, Rusya pazar payları dikkate alındığında Çin pazarında çok küçük bir oranda kalmaktadır. Rusya'nın Çin ithalat ve ihracatında payı % 2 civarındadır.²⁵⁴ 2005 yılı itibariyle Çin'in Rusya ile 29.1 milyar dolarlık ticaretine karşılık, ABD'yle gerçekleştirdiği ticaret 285.3 milyar dolar olmuştur.²⁵⁵

Rusya-Çin arasındaki ticarete sınır ve bölge ticareti büyük öneme sahiptir. 10 Kasım 1997'de iki ülke arasında yapılan anlaşma bölgesel ticaretin hukuki temelini oluşturmaktadır. Anlaşma, sınır ticaretiyle yetkili şirketlerin 20 kilometrelik sınır şeridinde kurulan özel pazarlarda devletin belirlediği alanlara yerleştirilmesi ve bu şirketlerin özellikle vergi konusunda % 50 oranında indirim almasını öngörüyordu. 2000'li yılların başlarında bölgesel ticaret hacmi iki ülke arasındaki toplam ticaret hacminin yaklaşık % 40'ını oluşturmuştur.²⁵⁶

Rusya ile Çin'in ticari ilişkilerinin yapısına bakıldığında, 2005 yılı rakamlarıyla, Rusya'nın Çin'e ihracatının % 41,3'ü ile en büyük kısmını mineral yakıtların oluşturduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan Çin'in Rusya'ya ihracatında ise en büyük paya (% 35,4) makine ve ulaşım araçları sahiptir.²⁵⁷ Rusya, Çin'in İran, Suudi Arabistan ve Umman'dan sonra dördüncü büyük petrol sağlayıcısıdır. Rusya'nın Çin'in petrol arzında payı 2003 yılında % 5,8'den 2004'te % 9,2'e

²⁵³ Victor Voitenko, "Russian-Chinese Trade and Economic Co-operation: Current Situation, Problems and Prospects", Kasım 2005, <<http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=809>> (Nato Parliamentary Assembly Web Page), (01.06.2012), s. 2.

²⁵⁴ Jouko Rautava, "Russia's economic policy and Russia-China economic relations", Arkady Moshes & Matti Nojonen (eds.), **Russia-China relations: Current State, Alternative Futures, and Implications for the West**, Tampere, Juvenes Print, 2011, s. 43.

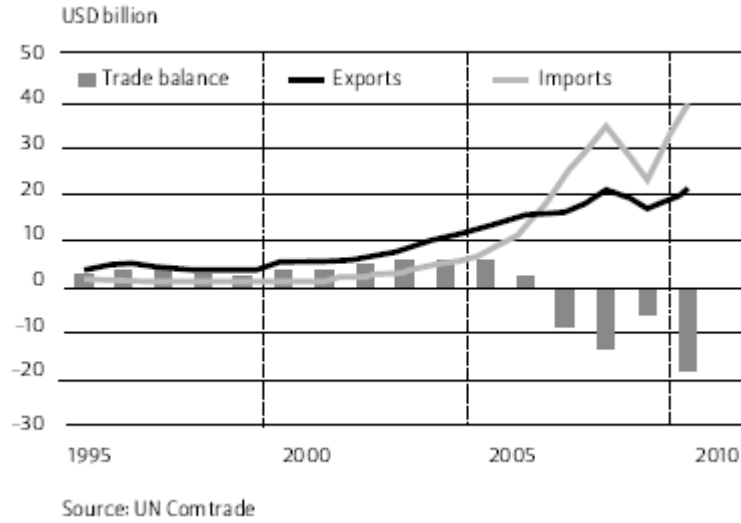
²⁵⁵ Nicklas Norling, "China and Russia: Partners with Tensions", **Policy Perspectives**, 4/1 (2007), s. 40.

²⁵⁶ Bekcan, 2012, s. 145-146.

²⁵⁷ Rautava, 2011, s. 47.

yükselmiştir.²⁵⁸ Bu yükselişin devam edeceği görülmektedir. 2008 yılı itibariyle dünyanın ikinci büyük petrol üreticisi olan Rusya ile dünyanın ikinci büyük petrol tüketicisi olan Çin²⁵⁹ arasında inşa edilen Doğu Sibiryası Pasifik Okyanusu (ESPO) petrol boru hattının Daqing'e gelen kısmı 2010 yılında kullanıma hazır hale gelmiştir.²⁶⁰ Ayrıca, Çin'in ekonomik büyümesinin devam etmesi için enerji son derece önemlidir. Rusya ile enerji bağlamında ilişkilerinin gelişmesi Ortadoğu ve Afrika'ya bağımlılığını azaltması açısından önem taşımaktadır. Aynı şekilde Rusya'nın da ihracatçı olarak Avrupa pazarına bağılı kalmaması için Çin'le yapılacak enerji işbirliği önemlidir.

Grafik 1: Rusya'nın Çin'le ticareti (1995-2010) (Milyar ABD Doları)²⁶¹

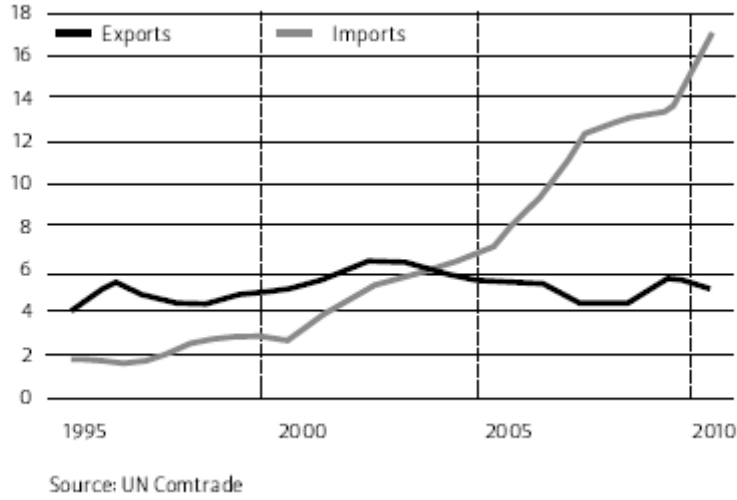
²⁵⁸ Voitenko, 2005, s.3.

²⁵⁹ "The world's top consumers and producers of oil", 3 Haziran 2008, <<http://edition.cnn.com/2008/US/06/02/oil.map/index.html>> (05.12.2012)

²⁶⁰ Felix K. Chang "Friends in Need: Geopolitics of China-Russia Energy Relations", **FPRI (Foreign Policy Research Institute) E-Notes**, Mayıs 2014, <http://www.fpri.org/docs/chang_-_china_russia_energy_relations.pdf>, (03.10.2014).

²⁶¹ Rautava, 2011, s. 44.

Grafik 2: Çin'in Rus dış ticaretinde payı, %²⁶²

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Kuzeydoğu Asya'da ABD ve Çin büyük güçler olarak kalmıştır. Kuzey Kore dışında bölge ülkeleri -ve ancak 2000'lerden sonra Rusya- ekonomik anlamda önemli gelişmeler kaydetmişlerdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ideolojik karşıtlığı da ortadan kaldırdığı için eskiden karşı kamplarda bulunan Kuzeydoğu Asya ülkelerinin birbirleriyle yoğun ekonomik ilişkiler kurmaları mümkün olmuştur. Bu ekonomik ilişkiler ülkelerin birbirlerine karşı politik konumlarını belirlemede de sınırlayıcı olmaktadır. Örneğin, Güney Kore zaman zaman ABD ile savunma işbirliğini sürdürmekle kendi savunma politikasını geliştirmek arasında bocalarken, Çin'le kurduğu iyi ekonomik ilişkileri de tehlikeye atmak istememektedir. Diğer taraftan, bölge ülkelerinin çoğunun birbirine karşı geçmişten gelen önyargıları (Japonya-Kore, Japonya-Rusya, Çin-Japonya, Çin-Rusya) mevcuttur. Buna ek olarak çözülmemiş toprak meseleleri de (Japonya-Rusya, Japonya-Çin) bulunmaktadır. Ayrıca Soğuk Savaş döneminden kalmış çözülmemiş Kore ve Tayvan meseleleri de hala gündemdedir. Tüm bunlara ek olarak ABD de bölgede ve bölgeyle ilgilidir. Tüm bu faktörler göz önünde bulundurulunca, bölge

²⁶² Rautava, 2011, s. 44.

ülkeleri her ne kadar bölgede askeri bir müdahaleden zarar görecektir olsalar da, askeri kapasitelerini artırmaya devam etmektedirler.

Çin ve Rusya, ABD'yi karşısına almamaya özen gösteren açıklamalarına rağmen, ABD'nin hegemonik faaliyetlerinden duydukları rahatsızlığı ve çok kutuplu dünya düzeni isteklerini sıklıkla dile getirmektedirler.

11 Eylül saldırılarından sonra Kuzeydoğu Asya'da da ABD'ye destek verilmiştir. ABD'nin terörizmle savaşı, Rusya-ABD ve Çin-ABD ilişkilerini gelişmesine imkan sağlamışsa da, bu durum ABD ve Çin arasında Tayvan Boğazı sorunu ve diğer çekişme meseleleri hakkındaki gerilim ve güvensizliği değiştirememiştir.²⁶³ Ayrıca daha sonra, ABD'nin BM kararı olmaksızın Irak'ı işgali ve eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşanan renkli devrimlere verdiği destek iki ülkeyi ABD'den uzaklaştırmıştır.

Ayrıca, saldırılarından sonra Bush politikası “terörle savaş”a indirgenmiş, büyük oranda güvenliğe odaklanmış, dış politikada Asya geri planda kalmış ve sadece Kuzey Kore'nin ABD'yi nükleer silahlarla vurması bağlamında bölge önem taşımıştır. Fakat, bu durum ABD'nin bölgedeki askeri varlığını çektiği ve ilgisini tamamen yitirdiği anlamını taşımamaktadır. Nitekim, günümüzde ABD'den tekrar bölgenin önemine ilişkin açıklamalar gelmeye başlamıştır. Ayrıca, ABD Asya-Pasifik'teki askeri varlığını artırmaktadır.

²⁶³ Samuel S. Kim, 2004, s. 52.

11 Eylül saldırılarından sonra, aynı zamanda Japonya da ekonomik açıdan sıkıntılı bir döneme girmiştir. İki rakibinin de farklı sorunlar ile uğraştığı bir dönemde Çin, hem ekonomik hem siyasi yönden Asya’da etkisini artırmıştır.²⁶⁴

Hem küresel hem de Kuzeydoğu Asya’daki güç yapısındaki farklılaşma Rusya’ya önemli bir fırsat yaratmıştır. Büyük oranda Çin ve Hindistan’ın politik ve ekonomik yükselişine bağlı olarak bölgedeki güç dengesindeki kayma, Rusya’nın içinde yer almak için çabalayacağı yeni bir bölgesel sistemin habercisi olmuştur.²⁶⁵ 2000’lerde ekonomik durumundaki olumlu seyrin de etkisiyle Rusya, tekrar Kuzeydoğu Asya’da etkin olma çabaları içine girmiştir.

²⁶⁴ Bahadır Pehlivanürk, “Obama’nın Asya-Pasifik Ziyareti”,
<<http://www.sde.org.tr/print.aspx?pageID=0&columnID=0&newsID=558>> (05.03.2012).

²⁶⁵ Taehwan Kim, 2008, s. 198.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNEY KORE’NİN MERKEZE YERLEŞMESİ (1992-2000)

1980’lerin ortalarına kadar Sovyetler Birliği’nin Kore Yarımadası’na yönelik politikası, Soğuk Savaş ortamında ve Kuzeydoğu Asya’da devam eden Çin-Sovyet uyuşmazlığı nedeniyle ideolojik benzerlik ve Pyongyang’ın jeostratejik önemi çerçevesinde şekillenmiştir.²⁶⁶ Sovyetler Birliği Kore Yarımadası’yla ilişkilerini 1961 Dostluk ve İşbirliği Anlaşması temelinde sadece Kuzey Kore ile sürdürmüştür.²⁶⁷ Moskova uzun süre, Kuzey Kore’nin “tek Kore” politikasını desteklemiş ve Seul’u meşru bir siyasi otorite olarak tanımayı kabul etmemiştir. 1970’lerin başından itibaren Moskova, Güney Kore ile sınırlı ekonomik, kültürel, sportif bağlantılar kurmaya başlamıştır. Ancak, Seul’le ilişkilerini siyasi ve resmi olmayan düzeyle sınırlamak ve politikayla ekonomiyi ayrı tutmak konusunda ısrarcı olmuştur.²⁶⁸ Gorbaçov 28 Temmuz 1986’da Vladivostok’ta yaptığı ünlü konuşmasında, Sovyetler Birliği’nin Asya-Pasifik’teki bütün devletlerle ilişkilerini geliştirmeye hazır olduğunu açıklamıştır.²⁶⁹ Bu konuşma sonrasında Rusya’nın Doğu Asya politikasında bazı temel değişikliklere gidileceği ortaya çıkmıştır.²⁷⁰ 16 Eylül 1988’de Krasnoyarsk konuşmasında Gorbaçov ilk kez Güney Kore’yle ekonomik ilişkileri geliştirme isteğinden bahsetmiştir.²⁷¹ 1988 yılında Rus atletlerinin ve Bolşoy Balesi’nin o yıl Seul’de düzenlenecek olimpiyatlara gönderilme kararının

²⁶⁶ Joo, 1996a, s. 119.

²⁶⁷ Youn Ikjoong, “The Development of Russian-South Korean Relations under Yeltsin: In Search of Partnership Relations based on Treaties”, **International Journal of Korean Unification Studies**, 13/2 (2004), s. 126.

²⁶⁸ Joo, 1996a, s. 119.

²⁶⁹ Joo, 1995, s. 27.

²⁷⁰ Scalapino, 1994, s. 24.

²⁷¹ Elizabeth Wishnick, “Russia in Inter-Korean Relations”, Samuel S. Kim (ed.), **Inter-Korean Relations : Problems and Prospects**, Gordonsville, Palgrave Macmillan, 2004, s. 119; Joo, 1995, s. 32.

alınmasıyla politika değişikliği açığa çıkmıştır. Gorbaçov, Haziran 1990'da Güney Kore Cumhurbaşkanı Roh Tae Woo ile San Francisco'da bir araya gelmiştir.²⁷² 1990 yılının sonbaharında Sovyet Dışişleri Bakanı Eduard Shevardnadze Pyongyang'ı ziyaret etmiş, devletin Güney Kore ile diplomatik ilişki kuracağını Kuzey Kore Hükümeti'ne iletmiştir.²⁷³ 30 Eylül 1990'da Sovyetler Birliği ile Güney Kore arasında diplomatik ilişki kurulmuştur.

Gorbaçov döneminde Güney Kore'yle gelişen ilişkiler Moskova'da, Sovyetler Birliği'nin kötüleşen ekonomisine ekonomik yardım sağlayabileceği, ülkeye Güney Kore yatırımlarını çekebileceği ve ekonomik ilişkilerin dondurulduğu Japonya'yla yapılan ticarete alternatif olabileceği beklentisini yaratmıştır. Nitekim, Ocak 1991'de Güney Kore'nin Sovyetler Birliği'ne 3 milyar dolar yardım sağlaması kararlaştırılmıştır.²⁷⁴ Daha önce de belirtildiği gibi, Sovyet ekonomisinin yeniden yapılanması ve genişlemesine katkı sağlayacağı düşüncesi dışında Sovyetler Birliği'nin Kore politikasındaki değişikliğin iki nedeni daha mevcuttu. Bunlar, Sovyet ekonomisinin taşıyamayacağı bir miktara ulaşan askeri ve ekonomik yardımların azaltılması ihtiyacı ve reformcu hükümetin Kuzey Kore komünist rejimi hakkındaki olumsuz fikirleri idi.²⁷⁵

Sovyetler Birliği ile Güney Kore arasında diplomatik ilişkilerin başlaması Kuzey Kore'nin tepkisini çekmiştir. Kuzey Kore bu gelişmeyi "sosyalizme ihanet"

²⁷² Jane Shapiro Zacek, "Russian Policy toward the Korean Peninsula, 1991-2001", **International Journal of Korean Studies**, 5/2 (2001), s. 28.

²⁷³ Robert A. Scalapino, "China and Korean Reunification: A Neighbor's Concerns", Nick Eberstadt ve Richard J. Ellings (ed.), **Korea's Future and the Great Powers**, 2. Basım, Seattle, University of Washington Press, 2003, s. 111; Wishnick, 2004, s. 119.

²⁷⁴ Buszynski, 2000, s. 411; Sharif M. Shuja, "Russia's Northeast Asia Policy: Challenges and Choices for the 21st Century", **Maryland Series in Contemporary Asian Studies**, 159/4 (2000), s. 5.

²⁷⁵ Ellison, 2003, s. 165.

olarak tanımlamıştır.²⁷⁶ Pyongyang, Gorbaçov'u revizyonist olarak tanımlamış ve Moskova'yı ilkelerini para için terk etmekle suçlamıştır. Hatta Kuzey Kore Yönetimi, Ağustos 1991'de Gorbaçov'a karşı gerçekleştirilen darbe girişiminin başarısız olmasından üzüntü duyduklarını açıklamıştır.²⁷⁷ Kuzey Kore, Moskova ile Seul yaklaşmasına tepki olarak Sovyetler Birliği ile özel ilişkisine son vermiş ve Çin, Güney Kore, Japonya ve ABD ile uzlaşma ya da aktif işbirliği arayışına girmiştir.²⁷⁸

Dış politika yapıcılarını kabul etmemişse de, Yeltsin döneminin ilk dış politika yönelimi pek çok konuda Gorbaçov döneminin devamı olma özelliği taşımıştır. Kore Yarımadası bağlamında bu durum, Kuzey Kore'den uzaklaşma ve Güney Kore ile yaklaşmanın sürmesi şeklinde görülmüştür.²⁷⁹ Ancak daha sonra durum değişmiştir. Yeltsin döneminde Kore Yarımadası'na ilişkin Rus dış politikası üç dönem halinde ele alınabilir.

I. Güney Kore Odaklı Kore Politikası (1992)

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya'nın genel dış politikasında olduğu gibi Kore Yarımadası'na yönelik politikasında da iç etkenler belirleyici olmuştur. Devlet Başkanı Yeltsin, Rusya'nın ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını öncelikli olarak ele almıştır. Yeltsin -Rusya'nın ekonomik kalkınmasında anahtar rol oynadığına inandığı- Doğu Asya politikasının temel odağına, Sibiryaya ve Rus Uzakdoğusu'nun ekonomik gelişimini sağlamayı

²⁷⁶ Ellison, 2003, s. 165.

²⁷⁷ Scalapino, 2003, s. 111.

²⁷⁸ Ellison, 2003, s. 165.

²⁷⁹ Samuel S. Kim, **The Two Koreas and the Great Powers**, New York, Cambridge University Press, 2006, s. 122.

koymuştur.²⁸⁰ Yeltsin'in bu çerçevede ilk tercihi Japonya olmuştur. Fakat Japonya'yla ekonomik işbirliğini artırma çabaları Japonya'nın Kuril adalarının iadesi²⁸¹ konusundaki ısrarı nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. Yeltsin'in iade talebine ılımlı yaklaşımı Duma'da tepkiyle karşılanınca, Yeltsin Japonya'dan vazgeçerek, Güney Kore'yi bölgedeki ana ekonomik ve siyasi ortağı haline getirmeye yönelmiştir. Japonya ziyaretini iptal ederek yerine Kasım 1992'de Güney Kore'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.²⁸² 19 Kasım'da Sovyet sonrası dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin çerçevesini oluşturacak temel anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma, Rusya-Güney Kore ilişkilerinin özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı ve piyasa ekonomisine bağlılık gibi ortak amaçlar üzerine kurulmasını önermiştir. Anlaşmada, iki taraf egemenlik, eşitlik, toprak bütünlüğüne ve politik bağımsızlığa saygı, iç işlerine karışmama ve uluslararası hukukun genel kabul görmüş diğer

²⁸⁰ Seung-Ho Joo, "The New Friendship Treaty Between Moscow and Pyongyang", **Comparative Strategy**, 20/5 (2001a), s. 468.

²⁸¹ Kuril Adaları sorunu, Habomais (Rusça Habomai), Shikotan (Shikotan), Etorofu (Iturup) ve Kunashiri (Kunashir) adalarının egemenliği ile ilgilidir. Japonya, Rusya ile Japonya arasında 1855'te imzalanan Shimoda Anlaşması ile tartışmalı dört adanın ve 1875'te imzalanan St. Petersburg Anlaşması ile tüm Kuril adalarının kontrolünü ele geçirmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında 11 Şubat 1945'te Yalta Konferansı'nda Roosevelt-Churchill ve Stalin Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya karşı savaşa girmesi karşılığında Kuril adalarının Sovyetler'e verilmesi konusunda anlaşmıştır. Japonya'yla saldırmazlık paktı (13 Nisan 1941) imzalamış olan Sovyetler Birliği, anlaşmanın beş yıllık süresi dolmadan (5 Nisan 1945) anlaşmayı tek taraflı olarak feshetmiştir. Savaşın bitmesine yakın (8 Ağustos 1945) Japonya'ya savaş ilan etmiş ve Kuril adalarını işgal etmiştir. Sovyetler, 8 Eylül 1951'de imzalanan San Francisco Barış Antlaşması adıyla da anılan Japonya ile Barış Antlaşması ile Japonya Kuril adaları üzerindeki haklarından vazgeçmişse de, Anlaşma Sovyetler Birliği'nin egemenliğini tanımamıştır. Zaten Sovyetler Birliği, San Francisco Barış Antlaşması'na imza da atmamıştır. Japonya, daha sonra Shikotan ve Habomai Adaları'nın Japonya'nın Hokkaido Adası'nın bir parçası olduğunu Kuril zincirine dahil olmadığını savunmuştur. 19 Ekim 1956 tarihinde Moskova'da Japonya- Sovyetler Birliği Ortak Deklarasyonu imzalanmıştır. Buna göre, Sovyetler gelecekte iki ülke arasında yapılacak barış antlaşması sonrasında Shikotan ve Habomai Adası'nı Japonya'ya devredecektir. Ancak iki ülke arasında bir barış antlaşması imzalanması mümkün olmamıştır. Japonya, Rusya'nın egemenlik iddiasına karşı çıkmakta ve Japonya açısından "Kuzey Toprakları Anlaşmazlığı" olarak sorun devam etmektedir. Andrew Mack ve Martin O'Hare, "Moscow-Tokyo and the Northern Territories Dispute", **Asian Survey**, 30/4 (1990), pp. 380-394; Bruce A. Elleman, Michael R. Nichols ve Matthew J. Ouimet, "A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Islands Dispute", **Pacific Affairs**, 71/4 (1998-1999), s. 489-504; Erkin Ekrem, "Japonya-Rusya Kuril Adaları Sorunu ve Çin", 12 Ocak 2011, <<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1352/japonya-rusya-kuril-adalari-sorunu-ve-cin.aspx>>, (04.12.2013).

²⁸² Ellison, 2003, s. 169.

ilkeleri uyarınca dostane ilişkiler geliştirmeyi, ilişkilerinde kuvvet kullanmaktan kaçınmayı ve tüm sorunlarını BM Şartı'na uygun olarak barışçıl yollardan çözmeyi taahhüt etmişlerdir. Taraflar, Asya ve Pasifik bölgesinde istikrar ve refahın teşvikinde işbirliği yapma ve bölgesel ve uluslararası örgütler içinde bilgi paylaşımı da dahil işbirliklerini artırma konusunda anlaşmışlardır. Taraflar, devlet başkanları ve hükümet üyeleri arasında ikili ilişkiler ve ortak ilgi alanına giren uluslararası sorunlar hakkında düzenli görüşmeler düzenlemeye karar vermişlerdir. Anlaşmanın tarafları, iki ülke arasında ekonomik, endüstriyel, ticari ve özellikle tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, madencilik, iletişim, ulaşım ve inşaat, ayrıca çevrenin korunması ve doğal kaynakların rasyonel kullanımı alanlarında işbirliği yapacaklarını hükme bağlamışlardır. Anlaşmada bilimsel ve teknolojik işbirliği ile sanat, kültür eğitim alanlarında işbirliği yapılmasından da bahsedilmiştir. Ayrıca, iki tarafın organize suçlar, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve güvenli denizcilik ve hava trafiğini tehlikeye atan yasadışı eylemler, sahtekarlık, her türlü kaçakçılığa karşı işbirliği yapacakları da anlaşmada yer almıştır.²⁸³

Bunun dışında zirvede, kültürel işbirliği, çifte vergilendirmeden kaçınma ve gümrük işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır.²⁸⁴ Askeri istihbarat ve personel değişimi ile -diplomatik ilişkiler kurulduğunda Sovyet borcunun ödenmesi için bir yol olarak kabul edilen- Rus askeri savunma teknolojileri ve araçları satışıyla ilgili mutabakata ulaşılmıştır.²⁸⁵ Mutabakat muhtırası savunma bakanları, askeri personel, savaş gemileri, Kore Savunma Bakanlığı heyetleri, Rus Harp Okulu heyetlerinin karşılıklı ziyaretlerini de kapsamaktaydı. Bu mutabakat muhtırası, Güney Kore ile Rusya

²⁸³ Anlaşmanın İngilizce tam metni için bkz. "Appendix D", **Korea and The World: Beyond The Cold War**, Young Whan Kihl (ed.), Boulder, Oxford, Westview Press, 1994, s. 349-352.

²⁸⁴ Joo, 1996a, s. 114.

²⁸⁵ Zacek, 2001, s. 29.

arasındaki askeri işbirliğinin ana hatlarını çizen ilk belge olmuş ve ikili askeri işbirliğinin temelini oluşturmuştur.²⁸⁶

Ziyaret sırasında Rus tarafı, Yakutsk'tan (Saha Cumhuriyeti) Kuzey Kore üzerinden Güney Kore'ye doğalgaz taşıyacak yaklaşık 5000 kilometrelik bir boru hattı yapılmasını önermiştir. Yaklaşık maliyeti 15-20 milyar dolar civarında öngörülen bu ortak girişim önerisi ilgi çekmiştir, fakat finansman ve Kuzey Kore'nin projeye katılımı konularının öncelikle çözülmesi gerektiği düşünülmüştür.²⁸⁷ Yine de, Yeltsin-Roh Zirvesi sonrasında, Güney Kore'de bir konsorsiyum kurulmuş ve hükümet, Güney Kore enerji şirketi KOGAS'a kendi adına projeyi müzakere etme yetkisi vermiştir.²⁸⁸

Daha önce de belirtildiği gibi Yeltsin esasen Güney Kore'den ekonomik yardım ve işbirliği beklentisi içindeydi. Güney Kore Cumhurbaşkanı Roh ise, Koreler arası ilişkiler ve Kuzey Kore'nin nükleer politikasıyla ilgili olarak Rusya'nın desteğini bekliyordu. Yeltsin, Kuzey Kore'ye silah sağlamayı durduracağına söz vermiş ve Pyongyang'la olan karşılıklı yardım anlaşmasını gözden geçirme isteğini açıklamıştır. Yeltsin iyi niyet gösterisi olarak, 1982 yılında Sovyetler tarafından düşürülen Kore Havayolları'na ait uçağın kara kutusunu teslim etmiştir.²⁸⁹ Ayrıca, Kore Savaşı'nda Rusya'nın rolüne açıklık kazandırmak için Rus arşivlerinden

²⁸⁶ Tae-Hwan Kwak ve Seung-Ho Joo, "Military Cooperation Between Russia and South Korea", **International Journal of Korean Unification Studies**, 8 (1999), s. 153.

²⁸⁷ Leszek Buszynski, **Russian Foreign Policy after the Cold War**, Westport, CT, Praeger Publishers, 1996, s. 207.

²⁸⁸ Seung-Ho Joo, "Economic Relations Between South Korea and Russia," Judith Thorton ve Charles Ziegler (eds.), **Russia's Far East: A Region at Risk**, Seattle, University of Washington Press, 2002, s. 455.

²⁸⁹ Joo, 1996a, s. 114.

konuyla ilgili belgeleri vermeyi taahhüt etmiştir.²⁹⁰ Roh, Güney Kore'nin Sovyetler'e sağlamayı kabul ettiği, ancak geri ödemedeki sorun olduğu için dondurduğu 3 milyar dolarlık kredinin, geri kalan 1.53 milyar dolarlık kısmının gönderilmesini sağlamaya söz vermiştir.²⁹¹

1992 yılı iki ülke ilişkilerinin üst düzeyde olduğu bir yıl olmuştur. Güney Koreli şirketler Rus doğal kaynaklarına, askeri ve uzay teknolojisine ilgi göstermişler, Rusya pazarında önemli yere sahip olmuşlardır. Moskova, SSCB'nin Güney Kore'ye olan borcunu devralmıştır ve Seul tarafından dondurulan 3 milyar dolarlık kredinin verilmesine devam edilmiştir.²⁹²

Sonuç olarak, Aralık 1991'de Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rus dış politikası, Dışişleri Bakanı Kozirev'in öncüsü olduğu liberal, Batı yanlısı ve komünizm karşıtı bir grup tarafından yürütülmüştür. Kozirev, demokratik Rusya'nın "Batı'yla tamamen yeni bir sınırsız ortaklık ve entegrasyon politikası başlatmak üzere olduğunu" açıklamıştır.²⁹³ Dış politika yapıcıları, Rusya'nın uzun vadeli ekonomik gelişimi ve güvenliği için ABD, Batı Avrupa ve Japonya'yla yakın işbirliği yapması gerektiğini savunmuşlardır.²⁹⁴ Kuril adaları sorununun çözümü konusunda parlamentodan yükselen muhalefet nedeniyle Japonya ile işbirliği gerçekleşmeyince, bir süreliğine Güney Kore Japonya'nın yerine "Asya'daki Batı" rolünü üstlenmiştir.²⁹⁵

²⁹⁰ Kim Young Sam'ın Haziran 1994'te Moskova'ya gerçekleştirdiği ziyarette Yeltsin sözünü yerine getirmiştir. Peggy Falkenheim Meyer, "Russia's Post-Cold War Security Policy in Northeast Asia", **Pacific Affairs**, 67/4 (1994-1995), s. 507.

²⁹¹ Joo, 1996a, s. 114.

²⁹² Eugene Bazhanov ve Natasha Bazhanov, "The Evolution of Russian-Korean Relations: External and Internal Factors", **Asian Survey**, 34/9 (1994a), s. 789-790.

²⁹³ Bazhanov, 2006, s. 218.

²⁹⁴ Harada, 1997, s. 14-15.

²⁹⁵ Rozman, Togo ve Ferguson, 2006, s. 11.

Kozirev'in grubunun izlediği Kore politikasının büyük oranda ekonomi odaklı olduğu söylenebilir. Ancak bazı jeostratejist ve jeopolitikçiler güvenlik boyutunu da göz önünde bulundurarak, iki Kore'yi de Japonya'ya karşı denge unsuru ve Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesinde etkisini genişletmesinin bir aracı olarak kabul ediyorlardı. Bakış açılarına göre, Pyongyang rejimiyle ilgili olumsuz görüşlere sahip olursa da, Kuzey Kore Rusya'yı yeniden güçlenen Japonya'ya karşı koruyabilecek güç dengesi stratejisinde Moskova'nın çıkarlarına hizmet edebilirdi. Rusya, Kore'nin eninde sonunda gerçekleşecek birleşmesinde stratejik olarak fayda sağlayabilmesi için her iki Kore'yle de ilişkilerini geliştirmeliydi. Birleşmiş Kore, Kuzeydoğu Asya güç dengesinde önemli bir aktör haline gelebilir ve Kuril adaları meselesi ve ekonomik işbirliği konularında Japonya üzerinde Rusya'nın lehine baskı oluşturabilirdi.²⁹⁶ Rus Dışişleri Bakanlığı içinde, Bakan Yardımcısı Georgi Kunadze ve Birinci Asya Masası Başkan Yardımcısı Georgi Toloroya gibi Kore uzmanları da Kuzey ve Güney Kore arasında dengeli bir politika izlenmesinden yana olmuşlardır.²⁹⁷ Kunadze, Rusya'nın Kuzey Kore'yle ilişkisini kesmek gibi bir niyeti olmadığını hatta Pyongyang'la iyi ilişkilerini korumak ve güçlendirmek istediğini açıklamıştır. Güney Kore'yle anlaşma imzalanmasıyla Rusya'nın her iki Kore'yle de anlaşma temelli ilişkiye sahip olacağını ve yarımada önemli bir rol oynayacağını savunmuştur. Toloroya ise, Rusya'nın Pyongyang'la ilişkilerini sürdürmekten başka bir alternatifi olmadığını ve ideolojinin Kuzey Kore'yle komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesini engelleyemeyeceğini vurgulamıştır. Fakat Moskova'daki yeni liberal elit, güç dengesi yaklaşımını reddetmiştir. Onlara göre, Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması Rusya'nın temel çıkarıdır ve bunun için Batı'yla işbirliği

²⁹⁶ Buszynski, 1996, s. 202.

²⁹⁷ Leszek Buszynski, "Russia and North Korea: Dilemmas and Interests", *Asian Survey*, 49/5 (2009), s. 810.

yapılmalıdır. Kuzey Kore'nin nükleer güç sahibi olmasını haklılaştıracak ve tahrik edecek bir güç dengesi oyunu yerine bu durumun sürmesini sağlayan faktörlerin ortadan kaldırılmasına odaklanılmalıdır.²⁹⁸ Bu çerçevede Yeltsin Yönetimi, Güney Kore ile ilişkileri geliştirirken, Kuzey Kore'ye karşı mesafeli ve olumsuz bir tutum takınmıştır. Moskova, Kuzey Kore rejiminin diğer Doğu Avrupa komünist rejimleri gibi çökmesini beklemiştir.²⁹⁹ Dahası, İstihbarat Bakanı Mikhail Poltoranin Tokyo'dayken Japon yetkililere baskıcı, köhne rejimin sürmesini engellemek için Kuzey Kore'ye savaş tamarat bedellerini ödememelerini tavsiye etmiştir.³⁰⁰

Yeltsin Yönetimi'nin, Kuzey Kore'yle aralarındaki mesafenin açıldığı, yıl içinde yarımadanın güneyine gerçekleşen resmi ziyaretlerde yapılan açıklamalarla da ortaya çıkmıştır. Mart 1992'de Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev Güney Kore'ye gerçekleştirdiği ziyarette ülkesinin Kuzey Kore'ye silah satışını durdurduğu ve Kuzey Kore'nin nükleer programına yaptığı teknik yardımı sonlandırdığı konusunda garanti vermiştir.³⁰¹ Ayrıca Kuzey Kore'nin nükleer planlarını azaltması için baskı uygulayacağını açıklamıştır.³⁰²

Yeltsin ise, Kasım ayındaki Seul ziyareti sırasında, Güney Kore'yle ilişkilerin gelişimi sonucunda Rusya'nın Kuzey Kore'ye saldırı silahları, nükleer donanım gönderiminin durdurulması ve 1961 anlaşmasının karşılıklı savunma hükmünün feshedilmesi gibi bazı yönlerini değiştirdiğini ifade etmiştir.³⁰³ Ayrıca, Komünizm ve Kuzey Kore rejimini eleştirmiş, Güney Kore Parlamentosu'nda Rus dış politikasının

²⁹⁸ Buszynski, 1996, s. 203.

²⁹⁹ Alexander Lukin, "Russia's Korea Policy in the 21st Century", **International Journal of Korean Unification Studies**, 18/2 (2009), s. 35.

³⁰⁰ Bazhanov, 2006, s. 220.

³⁰¹ Ellison ve Acker, 1996, s. 50.

³⁰² Bazhanov, 2006, s. 220.

³⁰³ Wishnick, 2004, s. 120; Samuel S. Kim, 2006, s. 123; Hong-chan Chun ve Charles E. Ziegler, "The Russian Federation and South Korea", Stephen J. Blank ve Alvin Z. Rubinstein (eds.), **Imperial Decline: Russia's Changing Role in Asia**, Durham & London, Duke University Press, 1997, s. 192.

Asya'ya kaydığını, Güney Kore'nin de bölgede Rusya'nın en büyük ortağı olabileceğini açıklamıştır.³⁰⁴

Sovyetler Birliği'nin son yıllarında yönetim, değişen politikası çerçevesinde, Kuzey Kore'den petrol ve doğalgaza dünya piyasa fiyatları üzerinden³⁰⁵ ödeme yapmasını ve Kuzey Kore'nin Sovyetler Birliği'yle ikili ticaretinde nakit³⁰⁶ kullanmasını istemişti. Ocak 1991'de bu kararın uygulanmaya başlanması³⁰⁷, diğer taraftan aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Rusya'nın büyük bir ekonomik çöküntü içine girmesinin etkisiyle iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerde keskin bir düşüş yaşanmıştır. 1990'da 2.4 milyar dolar olan iki ülke arasındaki ticaret 1992'de 500-600 milyon dolara gerilemiştir.³⁰⁸

Sovyetler Birliği, Kuzey Kore'nin modern silah ve askeri teçhizat sağladığı temel kaynak olmuştur. Ancak 1990 yılında Sovyetler Birliği Seul'le diplomatik ilişkiler kurulduktan sonra Kuzey Kore'ye saldırı silahları satışını durdurmuştur.³⁰⁹ Yeltsin hükümeti de, daha önce de belirtildiği gibi, Kuzey Kore'yle askeri işbirliğini durduracağını açıklamıştır. Fakat bu açıklamada kastedilen Rusya'nın Kuzey Kore'ye yaptığı askeri yardımlardır. Dolayısıyla Rusya, Kuzey Kore'ye daha çok savunma amaçlı silah ve yedek parça sağlamayı sürdürmüştür. Ancak Sovyetler Birliği askeri donanımı da Kuzey Kore'ye krediyle ve piyasa fiyatlarının altında sağlamaktaydı. Sovyet sonrası dönemde Moskova'nın dış politikasındaki en önemli

³⁰⁴ Ellison, 2003, s. 169-170.

³⁰⁵ Bu karardan önce Kuzey Kore, petrol ve doğalgaza oldukça düşük CMEA/Comecon (Council on Mutual Economic Assistance) fiyatları üzerinden ödeme yapmaktaydı.

³⁰⁶ Bu karardan önce, Pyongyang Kore wonu ile ödeme yapmakta ve ihraç ettiği mallar için kredi kullanmaktaydı. Joo, 1996a, s. 119.

³⁰⁷ Zacek, 2001, s. 28-29.

³⁰⁸ Sharif M. Shuja, "Russia's East Asia Policy under Boris Yeltsin: A Critical Overview", **American Asian Review**, 17/2 (1999), s. 75; Chun ve Ziegler, 1997, s. 196.

³⁰⁹ Seung-Ho Joo, "DPRK-Russian Rapprochement and Its Implications for Korean Security", **International Journal of Korean Unification Studies**, 9/1 (2000), s. 206-207.

değişikliklerden biri, ticari amaçlarla silah satışını gerçekleştirmesidir.³¹⁰ Bu doğrultuda Moskova, 1992’de Pyongyang’dan askeri transferler için de nakit ödeme talep etmeye başlamıştır. Pyongyang’ın kredi talep ettiği Moskova ise ödemeleri peşin istediği için, Kuzey Kore’nin Rusya’dan silah alımı minimum seviyeye inmiştir.³¹¹

II. Korelerle Daha Dengeli İlişkiler Kurma Arayışı (1993-1995)

1993 yılının başından itibaren Rusya, bir taraftan Güney Kore ile işbirliğini yoğunlaştırırken, bir taraftan da Kuzey Kore ile normal ilişkilerin kurulması için girişimlerde bulunmuştur. Fakat dönem içinde gelişen bazı olaylar, denge kurma arayışını artırmıştır. Öncelikle, Rusya’da ekonomik sorunlar, reformcu unsurların gerilemesine 1993-1995 Duma seçimlerinde milliyetçi ve komünist güçlerin yükselişine neden olmuştur. Yeltsin’in diğer dış politika kararları gibi Kore politikası da tartışmalara konu olmuştur. Sağ kanat Duma milletvekilleri, Yeltsin’in tanınmış Dışişleri Bakanlığı memurları, savunma endüstrisi ile bağları olan generaller, Pyongyang’da görev yapmış Rus diplomatlar ve teknisyenlerden oluşan Kuzey Kore’yle ilişkilerin tamir edilmesini ve iki Kore’yle dengeli ilişkiler kurulmasını savunan bir lobi ortaya çıkmıştır. Rus dış politikasını yeniden değerlendirme konusundaki baskılar, -Moskova tarafından Rusya’yı yarımadadan dışlamak için planlı Amerikan politikaları olarak görülen- Rus önerilerinin reddi ile pekişmiştir.

³¹⁰ Alvin Z. Rubinstein, “Russia’s Relations with North Korea”, Stephen J. Blank ve Alvin Z. Rubinstein (eds.), **Imperial Decline: Russia’s Changing Role in Asia**, Durham & London, Duke University Press, 1997, s. 173.

³¹¹ Seung-Ho Joo ve Tae-Hwan Kwak, “Military Relations between Russia and North Korea”, **The Journal of East Asian Affairs**, (2001), <http://nongae.gnu.ac.kr/~whcho/politic/NK_R_military_01.pdf>, (18.01.2013)

Rusya'nın 1994 nükleer krizinde³¹² on gücün katılacağı bir konferans önerisi ve 1994 ABD-Kuzey Kore mutabakatının uygulanmasında rol alma isteği reddedilmiştir.³¹³ Ayrıca, aynı zamanda, Rus yöneticileri de Batı'dan beklediklerini bulamamaları nedeniyle hayal kırıklığı yaşamıştır. Rusların hem ekonomik işbirliği ve yardım hem de eşit ortak kabul edilme beklentileri karşılanmamıştır.³¹⁴ İçerideki baskı ve dışarıdaki sorunlar Yeltsin Yönetimi'nin genel dış politikasını etkilemiştir. Bazhanov ve Bazhanov, bu dönemde Rus dış politikasının daha az romantik ve daha gerçekçi, daha az ideolojik (anti-komünist) ve daha pragmatik, daha az enternasyonalist ve daha milliyetçi, daha az Batı-yanlısı ve daha Avrasyacı, doğu ve güneye yönelmiş hale geldiğini ifade etmiştir.³¹⁵ Dış politikadaki bu değişimle birlikte, Rusya'nın güvenlik kaygıları, ekonomik beklentileri ve büyük güç olma tutkusu Asya politikasını yönlendirmiştir. Bölgedeki silahlanma yarışı ve Kore Yarımadası'nda düşmanlıkların yenilenmesi potansiyel tehlikesi Moskova'yı endişelendirmiştir. Moskova özellikle de, doğudaki az gelişmiş yerleşim yerlerindeki modernizasyon politikasının başarılı olmasının Asya-Pasifik'teki komşularıyla işbirliğine dayalı olduğunu fark etmiştir. Ayrıca Rusya, bölge çapındaki etki ve prestijini geri kazanmaya çalışmıştır. Hem yeni ortakları hem de eski müttefikleriyle sıkı ilişkiler geliştirmeyi ümit etmiştir.³¹⁶ Bu çerçevede -Yeltsin çok istekli olmasa da-³¹⁷ Moskova, Koreler politikasını da gözden geçirmiştir.

³¹² Kuzey Kore'deki iki şüpheli nükleer atık tesisinin UAEK tarafından denetlenmesi meselesi hakkındaki tartışmalar sonucunda Mart 1993'de Pyongyang'ın NPT'den çekilmesi üzerine ortaya çıkan kriz.

³¹³ Selig S. Harrison, **Korean Endgame: A Strategy for Reunification and U.S. Disengagement**, Princeton, Princeton University Press, 2002, s. 336.

³¹⁴ Joo, 2001a, s. 469.

³¹⁵ Bazhanov ve Bazhanov, 1994a, s. 795.

³¹⁶ Bazhanov, 2006, s. 220-221.

³¹⁷ Joo, 8 Temmuz 1994'te Kim İl Sung'un ölümüne ilişkin Yeltsin'in taziye mesajı bile göndermemesini, Yeltsin'in Kuzey Kore ile ilişkilerin geliştirilmesi konusunda çok da istekli olmadığını gösterdiğini savunmaktadır. Joo, 2001a, s. 469.

A. Üst Düzey Görüşmeler

Kuzey Kore ile normal ilişkilerin kurulması arayışı çerçevesinde, 1993 yılının hemen başında, Yeltsin'in özel temsilcisi olarak Dışişleri Bakan Yardımcısı Georgi Kunadze Pyongyang'ı ziyaret etmiştir. Bir yıl önceki ziyaretin aksine taraflar 1961 anlaşmasının öneminden bahsetmişler, fakat spesifik konularda anlaşamamışlardır.³¹⁸ Ziyarete, dışişleri bakanlıkları seviyesinde ilişkilerin sürmesi, parlamentolar arası bağların tekrar kurulması ve ekonomik, bilimsel-teknik konularda hükümetler arası ikili komisyonların tekrar çalışmaya başlaması kararlaştırılmıştır.³¹⁹

Aynı yıl Savunma Bakanı Pavel Grachev de Seul'u ziyaret etmiş ve savunma konusunda işbirliği yapılmasına ilişkin bazı anlaşmalara ulaşılmıştır. Fakat, Rusya'nın bu ziyaret sırasında Güney Kore'ye silah satışı önerisi Kuzey Kore'nin büyük tepkisini çekmiştir.³²⁰

İlişkiler, başından beri pürüzsüz olamamıştır, ama 1993 yılı içinde Rusya'nın, Güney Kore'yle ilişkilerinde bir dizi sorun yaşanmıştır. Öncelikle, Güney Koreli işadamları Rus pazarının ağır koşullarından şikayet etmeye başlamışlardır. Ayrıca, Moskova'nın 3 milyar dolarlık borç ödemesini erteleme kararı Seul'de çok olumsuz karşılanmıştır. Rus Yönetimi'nden gelen talep ve açıklamalara rağmen Seul kredinin geri kalanını dondurmuştur. Ruslar da, Seul'ün ekonomik alandaki davranışlarındaki dalgalanmadan rahatsız olmuş, bazı Koreli işadamlarının güvenilmezliklerinden ve dürüst olmamalarından şikayet etmişlerdir.³²¹ Bunun dışında, 1993'te iki Kore'yle dengeli ilişkileri destekleyenlerin etkisiyle, Rus Dışişleri Bakanlığı, Güney Kore'den gelen, Rusya'nın Kuzey Kore ile olan ittifak anlaşmasının askeri hükümlerinden

³¹⁸ Rubinstein, 1997, s. 164.

³¹⁹ Joo, 2001a, s. 469.

³²⁰ Ellison, 2003, s. 169-170.

³²¹ Bazhanov ve Bazhanov, 1994a, s. 790.

vazgeçmesi yönündeki taleplerden rahatsızlık duymuş ve bu talepleri kınamıştır.³²² Diğer taraftan Moskova'yla Pyongyang arasında artan gerilim Rusya'nın Seul açısından önemini azaltmıştır. Gorbaçov döneminde Sovyet tarafında Güney Kore'yle yakınlaşmayı ekonomik güdüler yönlendirmiştir. Fakat, Seul için Moskova, Pyongyang üzerinde etki oluşturabilmesi açısından önem taşımıştır. Kore Yarımadası'ndaki tansiyonun düşürülmesinde Rusya'nın Kuzey Kore üzerindeki siyasi etkisini kaybetmesi, Güney Kore'nin Rusya'ya olan ilgisini azaltmıştır.³²³ Aynı dönemde Seul, 1983 yılında Sahalin üzerinde vurularak düşürülen Güney Kore'ye ait yolcu uçağı ile ilgili olarak da hayal kırıklığı yaşamıştır. Konuyla ilgili Rusya'da kurulan devlet komitesi Moskova'nın sorumluluğu olmadığına karar vermiştir.³²⁴ Güney Kore medyası, bunu "Soğuk Savaş" dönemi davranışı olarak tanımlamış ve Seul kısmi maddi tazminat talep etmiştir. Ancak maddi sıkıntı içinde olan Rusya, özür dilemekten kaçınmıştır. Ayrıca, Güney Koreliler, Rusya'nın denizlere nükleer atık boşaltmasından şikayet etmişlerdir. Rusya, Mayıs 1994'teki ekonomik konuları kapsayan bir üst düzey toplantıyı iptal etmiştir. Rusya'daki siyasi istikrarsızlık ve kötü sosyo-ekonomik koşullar, Güney Kore'deki Rusya imajını daha da kötüleştirmiştir.³²⁵

Rusya'nın 1993 yılının başında başlattığı Kuzey Kore'yle normal ilişki kurma girişimi, Mart 1993'te Kuzey Kore'nin Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'ndan (NPT) çekileceğini açıklaması üzerine çıkan krizle sekteye uğramıştır. Krizde Rusya, Kore Yarımadası'nın nükleer silahtan arındırılması

³²² Samuel S. Kim, 2006, s. 123; Bazhanov ve Bazhanov, 1994a, s. 791.

³²³ Peggy Falkenheim Meyer, "Russo-North Korean Relations Under Kim Jong Il", Young Whan Kihl ve Hong Nack Kim (eds.), **North Korea: The Politics of Regime Survival**, Armonk, M.E. Sharpe Inc., 2006, s. 204; Ikjoong, 2004, s. 140.

³²⁴ Samuel S. Kim, 2006, s. 123; Bazhanov, 2006, s. 219.

³²⁵ Bazhanov ve Bazhanov, 1994a, s. 791.

politikasına bağı kalmış ve Kuzey Kore'ye karşı uluslararası yaptırımları uygun bulmuştur. Rus Hükümeti, ancak 15 aylık bir aradan sonra, Mayıs 1994'te, Kuzey Kore'yle ilişkileri düzeltebilmek için bakan yardımcısı seviyesinde Pyongyang'la görüşmeleri tekrar başlatmıştır. Moskova, -Kim İl Sung'un ölümünden kısa bir süre sonra- Eylül ayında Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksandr Panov'u Pyongyang'a göndermiştir.³²⁶ Panov'un ziyaretinde, iki ülkenin egemenliklerine karşılıklı saygı, iç işlerine karışmama ve sosyal modeli seçme özgürlüğü ilkeleri temelinde ilişkilerinin etkinleştirilmesi konusunda anlaşma sağlanmıştır.³²⁷

Rusya ile Kuzey Kore arasındaki yakınlaşma Güney Kore'nin de Moskova'nın rolünü yeniden değerlendirmesine sebep olmuştur.³²⁸ Haziran 1994'te Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Young Sam Moskova'ya bir ziyaret gerçekleştirerek Yeltsin'le görüşmüştür. İki lider ortak açıklamalarında iki ülke arasındaki ilişkilerin özgürlük, demokrasi, yasallık, insan haklarına saygı ve piyasa ekonomisi gibi ortak değerler üzerine kurulu "yapıcı ve karşılıklı tamamlayıcı ortaklık"a (*constructive and mutually complementary partnership*) dönüşmekte olduğunu ilan etmişlerdir. Cumhurbaşkanı Kim, Rusya'daki reformlara ve Rusya'nın gelecekteki APEC üyeliğine desteğini açıklarken, Yeltsin de, Güney Kore'nin 1996-1997 yıllarında BM Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olmak için verdiği teklife destek vermiştir. Moskova zirvesinde iki lider ayrıca, Kuzeydoğu Asya güvenlik diyalogu meseleleri hakkında ikili danışma kanalları oluşturulması ve Kremlin'le Mavi Ev arasında doğrudan telefon hattı kurulması konusunda da anlaşmışlardır. İki lider,

³²⁶ Insung Lee, "The North Korean Nuclear Crisis: A Turning Point in the U.S.-Russian Gap in Influence on the Korean Peninsula", **Korea Observer**, 37/2 (2006), s. 365.

³²⁷ Evgeniy P. Bazhanov, "Russia's Policies Toward the Two Koreas", Wonmo Dong (ed.), **The Two Koreas and the United States: Issues of Peace, Security, and Economic Cooperation**, Armonk, M.E. Sharpe, 2000a, s. 161-162.

³²⁸ Lee, 2006, s. 365.

lkeleri arasındaki bilim ve teknoloji, enerji, balıkcılık ve inşaat alanlarındaki ikili işbirliğindeki önemli artış ve bu işbirliğinin giderek kurumsallaşmasından duydukları memnuniyeti ifade etmişlerdir. Bunun dışında, Güney Kore'nin endüstriyel yetenekleriyle Rusya'nın yüksek teknolojisini birleştirecek ortak girişimlerde bulunmak ve Rus doğal kaynaklarının geliştirilmesinde ortak yatırıma teşvik etmek konusunda da anlaştıklarını açıklamışlardır.³²⁹ Bazhanov, Cumhurbaşkanı Kim'in Yeltsin'in Pyongyang'a nükleer programı konusunda daha yoğun baskı uygulaması karşılığında, Rusya'nın Güney Kore'ye olan borcunun ödemesini ertelemeyi kabul ettiğini belirtmiştir.³³⁰ Bu ziyaret sırasında Yeltsin daha önce söz verdiği Rus arşivindeki Kore Savaşı'yla ilgili dokümanları Cumhurbaşkanı Kim'e teslim etmiştir. Kim, bu olayın iki ülkenin Soğuk Savaş'ın mirasından tamamen kurtulması anlamına geldiğini açıklamıştır.³³¹

Rusya ve Güney Kore 1994'te varılan uzlaşmanın uygulamaya geçmesi için çaba sarf etmiştir. Örneğin, Eylül 1995'te Güney Kore ile Rusya ilişkilerinin normalleşmesinin beşinci yılını kutlamak üzere Seul'e gelen Başbakan Viktor ernomırdin, Güney Kore hkmetiyle Sahalin doğalgaz projesine katılımını hızlandırmak ve daha güçlü bir bilimsel ve teknolojik işbirliğini desteklemek için bir anlaşma yapmıştır. İki ay öncesinde ise Güney Kore Rusya'nın borcunu askeri teçhizatla yapma önerisini kabul etmiştir.³³²

³²⁹ Kore Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, **Korean-Russian Joint Declaration** (Haziran 1994), <<http://www.mofat.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/korboardread.jsp?typeID=12&boardid=660&seqno=304701>>, (05.03.2013).

³³⁰ Bazhanov ve Bazhanov, 1994a, s. 791.

³³¹ Vladimir Miasnikov, "Russian-South Korean Security Cooperation", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 6/2 (1994), s. 334.

³³² Jae-nam Ko, "The Rising Role of Russia in Settling a Peace on the Korean Peninsula", **East Asian Review**, 11/2 (1999), <http://www.ieas.or.kr/vol11_2/kojaenam.htm> (22.02.2013).

Kuzey ve Güney Kore ile daha dengeli ilişkiler sürdürme çabası içine girmiş olmasına rağmen, bazı nedenler dolayısıyla, bu dönemde Rusya, yine Güney Kore'ye daha fazla yönelmiştir. İlk olarak, iki ülke arasında karşılıklı ekonomik çıkarlara dayalı ilişkiler zaten kurulmuştu ve Rus ekonomisi için Güney Kore'nin yardım ve işbirliği çok büyük önem arz etmekteydi. Diğer taraftan Kuzey Kore'yle ekonomik ilişkilerin genişlemesi Rusya'nın ekonomik yükünü artıracaktı. İkincisi, Japonya ile ilişkilerden farklı olarak Rusya ile Güney Kore ilişkilerinin gelişmesinde Kuzey Kore'nin memnuniyetsizliği dışında belirgin bir engel bulunmamaktaydı. Üçüncüsü, siyasi çoğulcu bir sistemde yaşayan Rus toplumu ile totaliter komünist sisteme bağlı Kuzey Kore toplumu arasında karşılıklı davranış ve algı farklılıkları artmaktaydı. Dördüncüsü, Kuzey Kore'nin nükleer kapasitesi Rusya'yla ilişkilerinin gelişmesi önündeki başlıca engel olarak durmaktaydı. Kore Yarımadası'ndaki nükleer silahlanma, Kuzeydoğu Asya'daki askeri tırmanmayı ve istikrarsızlığı artıracığı ve bu da Rusya'nın stratejik çıkarlarına zarar vereceği için Moskova istikrar ve bölgede nükleer yayılmanın önlenmesine büyük önem vermekteydi. Son olarak, Yeltsin önderliğinde dönemin Rus dış politikasının karar alıcıları Güney Kore'yle ilişkilere daha fazla önem vermekteydi.³³³

B. Nükleer Bunalım

1. Rusya'nın Yaklaşımı

Kuzey Kore'nin nükleer silah programı, 1980'lerden beri dünyanın ilgisini çekmektedir. Kuzey Kore nükleer programını SSCB'nin yardımıyla başlatmıştır.³³⁴

³³³ Joo, 2001a, s. 469-470.

³³⁴ 1956 yılında iki ülke arasında imzalanan anlaşmadan sonra Kuzey Koreli bilim adamları ve mühendisler bu konuyla ilgili olarak Rusya'da eğitime başlanmıştır. Kuzey Kore, 1961 yılında Yongbyon'da büyük bir nükleer geliştirme programı başlatmıştır. 1965 yılında Sovyetler Birliği iki araştırma reaktörü ve reaktör yakıtı olarak yıllık 2 kilogram zenginleştirilmiş uranyum sağlamıştır.

Ancak SSCB'nin ardından, nükleer silahtan arındırılmış bir Kore Yarımadası, Rusya'nın çıkarlarına daha uygundur. Kuzey Kore ile sahip olduğu sınır dolayısıyla, herhangi bir nükleer silah kullanımı Rusya'yı da olumsuz etkileyecektir. Yeltsin Yönetimi, Kuzey Kore'nin nükleer silah edinmesine açıkça karşı çıkmıştır. Bu konuda Güney Kore ve ABD ile birlikte hareket etmiştir.³³⁵ Rusya, 31 Aralık 1991'de imzalanan Kore Yarımadası'nın Nükleerden Arındırılmasına ilişkin Kuzey ve Güney Ortak Deklarasyonu'nu desteklemiştir.³³⁶

Gorbaçov 1985'de Kuzey Kore'ye silah satarken, nükleer reaktör inşasını da içeren beş yıllık yardım paketi karşılığında Pyongyang'ı NPT imzalamaya ikna etmiştir.³³⁷ Kuzey Kore'deki iki şüpheli nükleer atık tesisinin Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (UAEK) tarafından denetlenmesi meselesi hakkındaki tartışmalar sonucunda Mart 1993'de Pyongyang NPT'den çekileceğini³³⁸ ve UAEK'nın nükleer tesislerini denetlemesine izin vermeyeceğini açıklamıştır.³³⁹

Kuzey Kore'nin çekileceğini açıklamasından sonra Rusya, önemli miktarda maddi kaybına rağmen Kuzey Kore'ye 660 megawattlık üç tane hafif su reaktörü sağlamasını öngören anlaşmayı (1991) askıya almıştır. Moskova, Kuzey Kore'ye

1967 yılında, araştırma reaktörleri endüstri ve bilim için radyoaktif izotoplar üretmeye başlamıştır. 1977 yılında Kuzey Kore UAEK'ya katılmıştır. 1984'te Kim İl Sung ile Çernenko arasında Moskova'da yapılan görüşmelerde ilk kez Sovyetler Birliği'nin yardımıyla Kuzey Kore'de nükleer enerji santralleri yapılması gündeme gelmiştir. Sovyetler Birliği Kuzey Kore'nin NPT'yi imzalaması koşuluyla yardım etmeyi kabul etmiştir. Aralık 1985'te Kuzey Kore NPT'yi imzaladıktan hemen sonra iki ülke teknik-ekonomik işbirliği ve Kuzey Kore'de atom enerjisi santralleri kurulması konularında anlaşmalar imzalamışlardır. 1987 yılında Rusya Kuzey Kore'nin doğu sahilinde üç hafif su reaktörü kurulması için fizibilite çalışmalarına başlamıştır. 1991'de Moskova, 4 milyar dolar değerinde 660 megawattlık üç hafif su nükleer reaktörü sağlamayı kabul etmiştir. Joo, 2000, s. 210-211.

³³⁵ Shuja, 1999, s. 76-77.

³³⁶ Harada, 1997, s. 63.

³³⁷ Wishnick, 2004, s. 122-123.

³³⁸ Ellison, diğer olumsuz gelişmelere ek olarak, Rusya'nın Kuzey Kore'den Sovyetler Birliği'ne olan 3,5 milyar dolar borcunu ödemesini talep etmesi ve Pyongyang'a yapacağı savunma yardımlarını azaltmasının Kuzey Kore'nin NPT'den çekilme kararı almasında önemli rol oynadığını iddia etmiştir. Ellison, 2003, s. 169-170.

³³⁹ Joo, 2000, s. 211.

verdiği personel eğitimi, nükleer yakıt sağlama ve nükleer uzman gönderimini kapsayan nükleer desteğini de durdurmuştur.³⁴⁰ 160 nükleer bilim adamı ve füze uzmanını Kuzey Kore'den çağırmıştır.³⁴¹ Yeltsin, NPT'den çekildiğini açıklayan Kuzey Kore'yi açıkça uyarmıştır.³⁴² Ocak 1994'te Moskova'da gerçekleşen Yeltsin-Clinton zirvesinden sonra yapılan açıklamada Rusya ile ABD'nin silahlanma riskinin büyük olduğu özellikle Kore yarımadası ve Ortadoğu'da birlikte çalışma konusunda anlaşmaları ilan edilmiştir.³⁴³ İki lider, Kuzey Kore'den nükleer tesislerini uluslararası denetime açmasını istemişlerdir.³⁴⁴ Pyongyang açıklamaya sert tepki göstermiştir. Ancak Rusya'nın ısrarı devam edince Kremlin ABD'nin adaletsiz taleplerine orantısız destek vermekle suçlanmış ve Kuzey Kore karşı eylemde bulunmuştur.³⁴⁵ Pyongyang, Japon Denizi'nde Rus çıkarlarına zarar verecek 50 millik askeri bölge ilan etmiştir. Ayrıca, Rusya ile iki Kore'nin yer aldığı projeleri bloke etmekle tehdit etmiş ve Rusya'nın Japon Denizi'ne nükleer atık döktüğünü ilan etmiştir.³⁴⁶

1993-1994'te Kuzey Kore'nin NPT'den çekilme tehdidi üzerine ortaya çıkan nükleer krizde Rusya'nın Kore Yarımadası üzerindeki etkisinin sınırları açık şekilde ortaya çıkmıştır. Moskova, Kore'de uzlaşma için 24 Mart 1994'te K. Kore, G. Kore, BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri (ABD, Çin, Rusya, Fransa, İngiltere), Japonya,

³⁴⁰ Joo, 2000, s. 211.

³⁴¹ Zacek, 2001, s. 30.

³⁴² Samuel S. Kim, 2006, s. 130; Zacek, 2001, s. 30.

³⁴³ William J. Clinton, The President's News Conference with President Boris Yeltsin of Russia in Moscow, 14 Ocak 1994, <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=50021>> (02.11.2012).

³⁴⁴ Doyle McManus ve Paul Richter, "Clinton and Yeltsin End Summit with New Unity," **Los Angeles Times**, 15 Ocak 1994, <http://articles.latimes.com/1994-01-15/news/mn-12040_1_free-market-economy>, (07.03.2013)

³⁴⁵ Evgeniy P. Bazhanov, "Russian Views of the Agreed Framework and Four-Party Talks", James Clay Moltz ve Alexandre Y. Mansourov (eds.), **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, New York, Routledge, 2000b, s. 223.

³⁴⁶ Eugene Bazhanov ve Natasha Bazhanov, "Russia and Asia in 1993", **Asian Survey A Survey of Asia in 1993: Part I**, 34/1 (1994b), s. 93.

BM Genel Sekreteri ve UAEK Başkanı'nın katılacağı bir konferans önerisi sunmuştur.³⁴⁷ Bu sayede krizin çözümünde rol oynamaya çalışmış, ancak bu önerisi kabul görmemiştir.³⁴⁸ Kuzey Kore'yi nükleer programdan vazgeçirmek için baskı uygulamış ve BM yaptırımlarına katılma konusunda istekli olduğunu açıklamıştır. Ancak Rusya'nın baskıları Pyongyang'ın sadece tepkisini çekmiştir. Pyongyang, Moskova'nın nükleer meselede baskısının sürmesi durumunda, Rusya'ya olan 3,5 milyar dolarlık borcunu ödemeyeceği konusunda Moskova'yı uyarmıştır.³⁴⁹

Nükleer sorunu kontrol etme yetersizliği ve Kuzey Kore ile müzakere sürecine yabancılaşması nedeniyle Rusya'nın hayal kırıklığı giderek artmıştır. Dışişleri Bakanı Kozirev, 16 Haziran 1994'te Kuzey Kore'ye yaptırım uygulanmasına ilişkin ABD'nin hazırladığı karar tasarısına destek vermeyi reddetmiştir. Rus yöneticiler, ABD'nin bu konuda kendileriyle istişare etmediğinden şikayet etmiş ve siyasal araçlarla ikna yolları tükenmeden Kuzey Kore'ye karşı yaptırım ya da güç uygulanmaması konusunda tekrar tekrar uyarı yapmışlardır.³⁵⁰

Nükleer kriz, ABD ile Kuzey Kore arasında 21 Ekim 1994'te Mutabakat Metni imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu anlaşmayla Kuzey Kore, dış yakıt yardımı ve iki hafif su reaktörü inşa edilmesinde yardım karşılığında plutonyum işleme programını dondurmaya, UAEK'ya durumu izlemesi için izin vermeyi ve NPT'nin tarafı olarak kalmayı taahhüt etmiştir.³⁵¹ ABD ise, Kuzey Kore'ye uygulanan ekonomik yaptırımların hafifletilmesi, haberleşme hatlarına ve bir miktar petrol

³⁴⁷ Önerinin ayrıntıları için bkz. Seung-Ho Joo, "Chapter 8: Russia and the Korean Peace Process", Tae-Hwan Kwak and Seung-Ho Joo (eds.), **The Korean Peace Process and the Four Powers**, Aldershot, Ashgate, 2003, s. 158-159; Bazhanov, 2000b, s. 229-235.

³⁴⁸ Harada, 1997, s. 63; Joel S. Wit, Daniel B. Poneman ve Robert L. Gallucci, **Going Critical: The First North Korean Nuclear Crisis**, Washington, Brookings Institution Press, 2004, s. 156.

³⁴⁹ Seung-Ho Joo, "Russian Policy on Korean Unification in the Post-Cold War Era", **Pacific Affairs**, 69/1, 1996b, s. 44.

³⁵⁰ Joo, 1996b, s. 45.

³⁵¹ Meyer, 2006, s. 204; Harada, 1997, s. 63.

ithaline izin vermeyi kabul etmiştir. Birkaç ay sonra, 9 Mart 1995'te ABD, Güney Kore ve Japonya arasında Kore Yarımadası'nda Enerji Geliştirme Örgütü'nün (KEGÖ) kurulması için anlaşma imzalanmıştır. Avustralya, Yeni Zelanda, Endonezya ve Kanada'nın dahil olduğu KEGÖ'den Rusya'nın dışlanmış olması, Moskova'yı son derece rahatsız etmiştir. Bunun dışında, anlaşma 4,5 milyar dolar değerinde iki hafif su reaktörünün finansmanı ve desteklenmesini ve ilk reaktör tamamlanana kadar yıllık 500,000 ton ham petrol sağlanmasını öngörüyordu.³⁵² Rusya, 1994'ün ortalarından reaktörleri Güney Kore'nin sağlayacağını resmen açıkladığı 13 Haziran 1995'e kadar, reaktörleri kendisi sağlayabilmek için Washington, Seul ve Pyongyang'da yoğun lobi faaliyetlerinde bulunmuştur.³⁵³ Pyongyang da, Moskova'yı reaktörlerle ilgili süreçte cesaretlendirmiş, fakat sonuçta gerekli finansmanı Güney Kore ve Japonya sağlayacağı için ABD'nin isteğini kabul etmiştir.³⁵⁴ Rusya'ya ikinci derecede bir konumda KEGÖ'ye üye olması teklif edilmiş, Rusya üye olmamıştır.³⁵⁵

Harrison'a göre, bu süreçte Rusya'nın dışlanmış olması, onun hem coğrafi konumu nedeniyle Kore'yle ilgili uluslararası kararlarda yer alması gerektiği savının hem de ekonomik çıkarlarının göz ardı edilmesi anlamına geliyordu.³⁵⁶ Fakat sonuç olarak Rusya, nükleer krizde sürecin dışında kalmış ve Moskova'nın Kore Yarımadası üzerinde etkisinin son derece azalmış olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Bu durumu değiştirmek için Koreler arasında daha dengeli bir politika oluşturma çabası

³⁵² Ellison, 2003, s. 171.

³⁵³ Rubinstein, 1997, s. 178.

³⁵⁴ Harrison, 2002, s. 344.

³⁵⁵ Viktor N. Pavliatenko, "Russian Security in the Pacific Asian Region: The Dangers of Isolation", Gilbert Rozman, Mikhail G. Nosov ve Koji Watanabe, **Russia and East Asia: The 21st Century Security Environment**, New York, M. E. Sharpe, East West Institute, 1999, s. 38.

³⁵⁶ Harrison, 2002, s. 342.

çerçevesinde, Moskova’da 1961 Sovyetler Birliği-Kuzey Kore anlaşmasının yerine yeni bir anlaşma yapılması çalışmaları başlamıştır.

2. Çözüm Çabaları

1961 Sovyetler Birliği-Kuzey Kore Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması’nın geleceği Rusya’nın her iki Kore ile ilişkilerinde önemli olmuştur. Anlaşma otuz yıl geçerliydi ve süresinin dolmasından sonra iki taraftan da herhangi bir itiraz gelmezse otomatik olarak geçerlilik süresi beş yıl daha uzayacaktı. Bu çerçevede, 1996 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.³⁵⁷ Güney Kore, Anlaşma’nın özellikle ilk maddesi nedeniyle Anlaşma’ya tepki göstermiş ve Rusya ile resmi ilişkilerin kurulmasından sonra ısrarla feshedilmesini istemiştir. Anlaşma’nın 1. Maddesinde taraflardan birinin saldırıya uğraması durumunda diğerinin derhal elindeki bütün olanaklarla askeri ve her türlü yardımda bulunması yükümlülüğü hükme bağlanmıştı. Anlaşma, Kuzeydoğu Asya’nın güvenliği açısından önem taşımaktaydı. Çünkü, Koreler arası bir silahlı çatışmayı büyük güçlerin dahil olacağı bir uluslararası savaşa dönüştürme riski taşımaktaydı. Rus Dışişleri Bakanlığı muhtemel bir savaşta Kuzey Kore’nin saldırısını desteklemekten kaçınmak için anlaşmada değişiklik ya da yeni bir anlaşma yapılmasını istemiştir.³⁵⁸ Hatta 1 Ocak 1992’de eski Sovyet Dışişleri Bakan Yardımcısı Igor Rogachev’in, Başkan Yeltsin’in özel temsilcisi olarak Pyongyang’a gerçekleştirdiği ziyarette, 1961 anlaşmasının Kuzey Kore’nin kışkırtma olmaksızın saldırıya uğraması durumunda Rus askeri desteğinin sağlanması şeklinde revize edilmesi konusunda Kuzey Kore

³⁵⁷ Zacek, 2001, s. 30.

³⁵⁸ Joo, 2001a, s. 472-473.

liderliği ile anlayış birliğine ulaşılmıştır.³⁵⁹ Ancak yeni bir anlaşmanın parlamento tarafından onaylanması gerektiği ve parlamentodan karşı çıkanlar olacağı endişesiyle Dışışleri Bakanlığı ilk olarak mektup teatileriyle anlaşmada değişiklik yapılmasını sağlamaya çalışmıştır. 1993'te Georgi Kunadze'nin Pyongyang ziyaretindeki tamamlayıcı bildiri önerisi Kuzey Kore tarafında kabul görmemiştir. Kunadze de, Anlaşma'nın 1. maddesinin Kuzey Kore'nin "provoke edilmemiş bir saldırıya maruz kalması durumunda" Rusya'nın askeri yardımının gerekli olduğu şeklinde yorumlanmasını önermiştir.³⁶⁰

Haziran 1994'te Seul görüşmelerinde Cumhurbaşkanı Kim Young Sam, Yeltsin'in 1961 Anlaşması'nın süresi dolduktan sonra Moskova'nın Pyongyang'la ittifak yapmayacağına söz verdiğini açıklamıştır. Ancak Dışışleri Bakanı Kozirev, bu konunun Duma'yla sorun yaratacağını savunarak hemen Rusya'nın anlaşmayı uzatmayacağını inkar etmiş ve 1. madde dahil anlaşmanın günün koşullarına uygun bir yorumunun tartışılabileceğini ifade etmiştir.³⁶¹

Rubinstein'a göre, Yeltsin'in 1992, 1993 ve 1994'ün başlarındaki açıklamaları 1961 anlaşmasının tarihi bir hata olarak görüldüğu izlenimini yaratmaktaydı. Fakat Aralık 1993 seçimlerinde ultra milliyetçiler ve muhafazakarların yükselişi, Kuzey Kore'nin nükleer meydan okuması, Güney Kore'nin Moskova'ya karşı takındığı soğuk, hatta küçümseyici tutum ve

³⁵⁹ Bu görüşmede Pyongyang, Moskova'nın Kuzey Kore'nin halen Rus nükleer şemsiyesi altında olduğuna dair verdiği güvenceyi reddetmiştir. Jane Shapiro Zacek, "Soviet and Russian Relations with the Two Koreas", **International Journal of Korean Studies**, 1/1 (1997), s. 222; Rubinstein, 1997, s. 164.

³⁶⁰ Joo, 2001a, s. 473.

³⁶¹ Rubinstein, 1997, s. 167-168.

Washington'un bölgesel güvenlikle ilgili girişimlerde Rusya'yı dışlaması, anlaşmanın yenilenmesinin düşünülmesine imkan tanımıştır.³⁶²

Mayıs 1995'te Moskova'nın anlaşma konusundaki görüşü anahatlarıyla ortaya çıkmıştır. Savunma Bakanı Grachev, Seul'ü ziyaretinde Rusya'nın dış politika ve güvenlikle ilgili yetkilileri arasında anlaşmanın bir yana atılmaması konusunda konsensüsün sağlandığını ifade etmiş ve 1961 Antlaşması'nın Rusya'nın Güney Kore ile Kasım 1992'de yaptığına benzer bir anlaşma ile değiştirilmesine karar verildiğini öne sürmüştür.³⁶³ Ağustos'ta Dışişleri Bakanı Kozirev, Moskova'daki Kuzey Kore büyükelçisine 1961 Antlaşması temelinde günün koşullarına uygun yeni bir anlaşma yapılmasını önermiş³⁶⁴ ve gözden geçirilmiş taslak anlaşma Pyongyang'a sunulmuştur.³⁶⁵ Görüşmeler ancak 1997'de başlayabilecektir.

3. Kuzey'le Askeri İşbirliği'nin Durdurulması

Kasım 1992'de gerçekleşen Yeltsin'in ziyareti sırasında imzalanan mutabakat muhtırasına uygun olarak 1993 yılında Rusya ile Güney Kore arasında karşılıklı ziyaretler ve askeri temaslar gerçekleşmiştir.³⁶⁶

Mayıs 1993'te iki ülke arasında savunma endüstrisinde işbirliği hakkında mutabakat muhtırası imzalanmıştır. Yeni işbirliği çerçevesinde, 1993'te ilk kez bir Rus gözlemci ABD-Güney Kore "Takım Ruhu" askeri tatbikatına katılmıştır. Bu katılım, Rusya'nın politikasındaki değişimin açık göstergesidir. İki yıl önce, Güney Kore'nin Sovyetler Birliği'nden bir gözlemciyi davet ettiği Takım Ruhu tatbikatını Sovyet ordusu, "Kuzey Kore'ye ani saldırı denemesi" olarak tanımlamıştır.

³⁶² Rubinstein, 1997, s. 165.

³⁶³ Chun ve Ziegler, 1997, s. 195.

³⁶⁴ Joo, 2001a, s. 472-473.

³⁶⁵ Chun ve Ziegler, 1997, s. 195.

³⁶⁶ Kwak ve Joo, 1999, s. 153-154.

Moskova'nın gözlemci göndermesi karşılığında, Seul de Ağustos 1993'te Rusya'nın Kuzeybatı Pasifik'te yaptığı deniz tatbikatlarına gözlemci göndermeyi kabul etmiştir. İki yıl önce Seul de, benzer bir gözlemci davetini reddetmiştir.³⁶⁷ İki taraf ortak deniz tatbikatları yapmayı da kararlaştırmıştır.³⁶⁸

Güney Kore Savunma Bakanı'nın Nisan 1994'te Kuzey Kore'nin nükleer programı ile ilgili gerginlik sürerken gerçekleşen ziyareti sırasında Moskova, Seul'le geniş çaplı askeri işbirliği kurmaya hazır olduğunu açıklamıştır.³⁶⁹ Ağustos 1994'te ise Seul ile Moskova, Rusya'nın kalan borcunun yarısını askeri donanım,³⁷⁰ yarısını hammaddeyle ödemesi konusunda prensipte anlaşmıştır.³⁷¹

Güney Kore Savunma Bakanlığı ilk etapta, eğitim amaçlı olarak sınırlı miktarda Rus yapımı silah alımıyla ilgilenmiştir. Güney Kore askerlerinin çoğunlukla Rus silahları kullanan Kuzey Kore ordusunun silahları hakkında bilgi sahibi olması hedeflenmiştir.³⁷² Anlaşma, ayrıca Güney Kore'nin Kuzey Kore'nin yerleştirdiği silah sistemlerini analiz edebilmesine ve Rusya'nın askeri teknolojisinin son durumu hakkında bilgi sahibi olmasına imkan vermiştir.³⁷³

Mayıs 1995'te Savunma Bakanı Grachev Seul'u ziyaret etmiştir. Kore Savunma Bakanlığı'nın bir çalışanı, Savunma Bakanlığı'nın Grachev görüşmesine

³⁶⁷ Meyer, 1994-1995, s. 507-508.

³⁶⁸ Ikjoong, 2004, s. 136

³⁶⁹ Chun ve Ziegler, 1997, s. 200-201.

³⁷⁰ Rus askeri ürünleri, Rusya'nın dünya piyasalarıyla rekabet edebilen tek üretim malıdır. Güney Kore açısından ise Rus askeri ürünlerinin satın alınmasının üç sebebi vardır: Öncelikle, Rus silahları kaliteli ve göreceli olarak ucuzdur. Örneğin, Rus T-80U ana muharebe tankının fiyatı, Güney Kore'nin kendi geliştirdiği K-1 tankının maliyetinin 2/3'ü ve ABD'nin M1A1 Abrams tankının yarısı kadardır. İkincisi, Seul silah tedarikçisini çeşitlendirerek ABD'ye olan bağımlılığını azaltabilir. Son olarak, Rusya, diğer tedarikçilerden farklı olarak silah ithalatçılarına temel askeri teknolojilerini de satmak istemektedir. Seul'ün de askeri bağımsızlığı için buna ihtiyacı vardır. Kwak ve Joo, 1999, s. 161.

³⁷¹ Kwak ve Joo, 1999, s. 158.

³⁷² Kwak ve Joo, 1999, s. 158.

³⁷³ Chun ve Ziegler, 1997, s. 199-200.

yıllık Kore-ABD Güvenlik İstişare Görüşmesi'nden daha çok hazırlandığını açıklamıştır. Bu durum Kwak ve Joo'ya göre, Güney Kore'nin Rusya'yı ciddi bir askeri ortak olarak gördüğünün göstergesidir.³⁷⁴ Ziyaret sırasında askeri uzman ve personel değişimi, askeri istihbarat paylaşımı ve Güney Kore'nin Rus askeri teçhizat satın alımını içeren bir mutabakat muhtırası imzalanmasıyla iki ülke arasındaki güvenlik işbirliği geliştirilmiştir.³⁷⁵ 1995 yılında ayrıca, Güney Kore ordu personeli Rusya'da eğitime başlamıştır.³⁷⁶

Yeltsin döneminde Rusya, Güney Kore'yle her alanda olduğu gibi askeri alanda da ilişkilerini geliştirirken, 1992-1999 yılları arasında Kuzey Kore ile askeri işbirliğini (askeri ziyaretler, personel değişimi, personel eğitimi vb.) durdurmuştur. Bu süreçte, Rusya'nın silah satışının da minimum düzeye indiği belirtilmişti. Bu durum, Rus askeri donanımına bağımlı olan Kuzey Kore'ye ciddi zarar vermiştir.³⁷⁷

Bu dönemde Rusya ile Kuzey Kore arasındaki askeri işbirliği durdurulduğu için iki ülke arasında sınırlı temas ortaya çıkmıştır. Rusya'nın düzenli olarak, Güney Kore ve Amerikan askeri tesislerinin casus uydu fotoğraflarını ücret karşılığı sağlamaya devam ettiğine dair raporlar ortaya çıkmıştır. 16 Ocak 1994'te Japon gazetesi Tokyo Shimbun'da Rus Pasifik Filosu'ndan üst düzey bir görevliye dayandırılarak yapılan bir haberde, Moskova ile Pyongyang'ın Golf-II sınıfı 10 denizaltının hurda metal olarak satışı konusunda anlaşma sağladıkları

³⁷⁴ Kwak ve Joo, 1999, s. 154.

³⁷⁵ Ikjoong, 2004, s. 143; Chun ve Ziegler, 1997, s. 200-201.

³⁷⁶ Alexander A. Sergounin ve Sergey V. Subbotin, **Russian Arms Transfers to East Asia in the 1990s**, SIPRI Research Report No. 15, Oxford University Press, 1999, s. 113; Buszynski, 1996, s. 212.

³⁷⁷ Joo ve Kwak, 2001, <http://nongae.gnu.ac.kr/~whcho/politic/NK_R_military_01.pdf>, (18.01.2013).

bildirilmiştir.³⁷⁸ Haber, üç balistik füze donanımlı denizaltının parçalarını Kuzey Kore'nin füze programında kullanması korkusu nedeniyle tepki çekmiştir.³⁷⁹

1987 yılında, Kuzey Kore Sovyetler Birliği'nden MiG-29s uçağı üretme izni almıştı. Kuzey Kore, 1990-1993 yılları arasında Rusya'dan sağlanan parçalarla iki MiG-29s üretmiştir ve 15 Nisan 1993'te başarıyla test uçuşunu gerçekleştirmiştir. Kuzey Kore her yıl iki ya da üç MiG-29s ürettiğini rapor etmiş, toplamda 1990'larda 15 MiG üretmiştir. Zaman zaman bu uçakların yedek parçalarını Rusya'dan ithal edememiş, bu uçakların satıldığı diğer ülkelerden (Macaristan, Yugoslavya, Hindistan, vs.) bulmaya çalışmıştır.³⁸⁰

C. Ticaret ve Borç Ödemeleri

SSCB ile Güney Kore arasında doğrudan ticaret 1989'da başlamıştır. Ticaretteki çarpıcı artış, 1990 yılında iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasını ve Moskova'ya 3 milyar dolarlık Güney Kore kredisinin verilmesini kolaylaştırmıştır. İki ülke ekonomilerinin tamamlayıcılığı iki tarafta da ekonomik işbirliği potansiyeli konusunda büyük ilgi ve beklenti oluşturmuştur. Sovyetler Birliği, Güney Kore'nin sermaye yatırımları ve hafif endüstri teknolojileri sayesinde bakir doğal kaynaklarını işleyerek ve tüketim endüstrisini geliştirerek ekonomisini düzeltmeyi ümit etmiştir. Güney Kore doğal kaynak ithal ettiği pazarları çeşitlendirmeyi ve 280 milyonluk Sovyetler ve Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkelerin pazarlarına girmeyi planlamıştır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yaşanan pek çok

³⁷⁸ CNS (James Martin Center for Nonproliferation Studies), **North Korea Missile Chronology**, Haziran 2012, <http://www.nti.org/media/pdfs/north_korea_missile_3.pdf?_=1340403538> (05.01.2013).

³⁷⁹ Joo, 2000, s. 207.

³⁸⁰ Joo ve Kwak, 2001, <http://nongae.gnu.ac.kr/~whcho/politic/NK_R_military_01.pdf>, (18.01.2013).

soruna rağmen iki ülke ticareti sürmüştür.³⁸¹ Rusya'nın Güney Kore'yle ticareti 1991'de 1.2 milyar dolardan 1993'te 1.57 milyar dolar ve 1994'te 2.2 milyar dolara yükselmiştir. 1995'te 3.3 milyar dolarlık rekora ulaşmıştır.³⁸² Rusya daha çok hammadde ihraç ederken, Güney Kore'nin ihraç ürünleri elektronik cihaz, tekstil ve ayakkabı olmuştur.³⁸³ İki ekonominin teknolojik ve girdi açısından birbirlerini tamamlayıcılığı yüksek olmasına rağmen, ticaretteki istikrarlı artış doğrudan yatırımlarda görülmemiş, Güney Kore'nin Rusya'daki yatırımları çok sınırlı olmuştur. 1995'te Rusya'da Güney Kore şirketleri sadece 30 milyon dolar civarı yatırım yapmışlardır.³⁸⁴ Aynı yıl Güney Kore'nin Çin'deki 1.225 milyar dolarlık yatırımı ile karşılaştırıldığında Rusya'daki yatırımın ne kadar sınırlı kaldığı ortaya çıkmaktadır.³⁸⁵

Güney Kore ile Rusya ilişkilerinin normalleşmesinin beşinci yılını kutlamak üzere Seul'e gelen Başbakan Çernomirdin'in Eylül 1995'te Seul'ü ziyaretinde ekonomik konular öne çıkmıştır. Irkutsk yakınlarındaki ve Saha Cumhuriyeti'ndeki (Yakutistan) doğalgaz sahalarının geliştirilmesinde işbirliği yapma, Nakhodka Serbest Bölgesi'nde Güney Koreli işletmeler için endüstriyel kompleksi kurma ve Moskova'da bir Kore ticaret merkezi inşa etme konularında anlaşmışlardır.³⁸⁶

Sovyetler Birliği'nin son döneminde borçlarını ödemede yaşadığı sıkıntılar Güney Kore'yle olan ekonomik işbirliğinin gelişmesini yavaşlatmıştır. Daha önce değinildiği üzere 1990 yılında diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra Seul'le

³⁸¹ Chun ve Ziegler, 1997, s. 196.

³⁸² Joo, 2002, s. 446; Chun ve Ziegler, 1997, s. 197.

³⁸³ Shuja, 1999, s. 75.

³⁸⁴ "Investment Statistics by country: Russia", <<http://www.koreaexim.go.kr/en/>> (23.02.2013)

³⁸⁵ Chun ve Ziegler, 1997, s. 197.

³⁸⁶ Joo, 2002, s. 443.

Moskova 3 milyar dolarlık bir yardım paketi üzerinde anlaşmıştır.³⁸⁷ Fakat 1991 yılında 1.47 milyar dolar ödendikten sonra Seul, Moskova'nın borcunu geri ödemedeki gecikmesi nedeniyle paketi askıya almıştır. Rusya Mayıs 1992'de bu borcu devralmıştır ancak Moskova geri ödemedeki yine sorun yaşamıştır.³⁸⁸ Bir dizi görüşme sonucunda Ağustos 1994'te iki taraf, Rusya'nın borcunun yarısını askeri donanım, yarısını hammaddeyle ödemesi konusunda prensipte anlaşmışlardır. Güney Kore'nin yarı-resmi Yonhap Haber Ajansı'na göre, hükümet Rusya'nın dış borcu artarken teklifi kabul etmekten başka seçeneği olmadığı sonucuna vardığı için,³⁸⁹ Nisan 1995'te, Rusya'nın 450 milyon dolarlık borcu değerinde hammadde, sivil helikopter ve silah almayı kabul etmiştir.³⁹⁰

Eylül 1990'da Rusya ile Güney Kore arasında resmi diplomatik ilişkiler başlaması sonrasında Seul'un Sovyet reformlarına destek amacıyla 3 milyar dolar borç verme teklifi, Moskova'nın Kore Yarımadası'na yönelik politikasında değişimi teşvik etmiştir. Aynı zamanda Sovyet ekonomisinin çökmeye başlaması, Kuzey Kore'nin üstündeki Rus baskısını artırmıştır. Pyongyang, petrol için daha fazla ödemeye zorlanmış, tarım alanındaki devlet desteğini azaltması ve gelecek anlaşmalarında nakit kullanması çağrılarını yapmıştır.³⁹¹ Rusya'nın Kuzey Kore'nin petrol ve doğalgaza dünya piyasa fiyatları üzerinden³⁹² ödeme yapması ve Kuzey

³⁸⁷ Yardım paketinin, 1.5 milyar doları tüketim malları alımı, 1 milyar doları koşulsuz banka kredisi ve 500 milyon doları yatırım malları alımı şeklinde idi. Güney Kore'nin yeterli fonu olmadığı için uluslararası borç alarak Sovyetler Birliği'ne yardım sağlamıştır. Joo, 2002, s. 453.

³⁸⁸ Chun ve Ziegler, 1997, s. 199.

³⁸⁹ Sergounin ve Subbotin, 1999, s. 113; Kwak ve Joo, 1999, s. 158.

³⁹⁰ Joo, 2002, s. 453.

³⁹¹ James Clay Moltz, "Russia and the Two Koreas: The Dilemmas of "Dual Engagement"", **Demokratizatsiya**, 6/2 (1998), s. 383-384.

³⁹² Bu karardan önce Kuzey Kore, petrol ve doğalgaza oldukça düşük CMEA/Comecon (Council on Mutual Economic Assistance) fiyatları üzerinden ödeme yapmaktaydı.

Kore'yle ikili ticaretinde nakit³⁹³ kullanılması kararının uygulamaya girdiği Ocak 1991'den itibaren³⁹⁴ iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerde keskin bir düşüş yaşanmıştır. 1990'da 2.2 milyar dolar olan iki ülke arasındaki ticaret 1991'de 364.7 dolara gerilemiştir. 1993'te 226.6 milyon dolara düşen ticaret 1994'te 140 milyon dolara ve 1995'te de 83.4 milyon dolara inmiştir.³⁹⁵ 1990 yılında Kuzey Kore'nin toplam dış ticaretinde Rusya'nın payı % 56,8 iken,³⁹⁶ 1995 yılında bu oran sadece % 4 olmuştur.³⁹⁷

Rusya, 1993 yılında Kuzey Kore'den 3.5 milyar dolarlık borcunu ödemesini talep etmiş ve borcun geri ödenmesi meselesi zaten sınırlı olan ikili ilişkilerde bir başka anlaşmazlık konusu olarak ortaya çıkmıştır.³⁹⁸

Bu dönem içinde Rusya ile Kuzey Kore arasındaki en önemli ekonomik gelişme, Şubat 1995'te Rus Uzakdoğusu'nda ağaç kesme işinde çalışan yaklaşık 7000 Kuzey Koreli işçi hakkında yeni bir anlaşmanın imzalanması olmuştur.³⁹⁹ Anlaşma, 1998 yılına kadar yürürlükte kalacak ve Rusya'nın Koreli işçilerin ağaç kesiminden yıllık yaklaşık 57 milyon dolar kazanmasını sağlayacaktı.⁴⁰⁰ Bu işçilerin,

³⁹³ Bu karardan önce, Pyongyang Kore wonu ile ödeme yapmakta ve ihraç ettiği mallar için kredi kullanmaktaydı. Joo, 1996a, s. 119.

³⁹⁴ Zacek, 2001, s. 28-29.

³⁹⁵ **North Korea Handbook**, Yonhap News Agency, Seul, M.E. Sharpe, 2002, s. 337.

³⁹⁶ **North Korea - A Country Study**, <<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-9580.html>>, (07.05.2013)

³⁹⁷ Yong-Chool Ha, "The Dynamics of Russian-South Korean Relations and Implications for the Russian Far East", Judith Thorton ve Charles Ziegler (eds.), **Russia's Far East: A Region at Risk**, Seattle, University of Washington Press, 2002, s. 403; Joo, 1995, s. 223.

³⁹⁸ Joo, 1996a, s. 120.

³⁹⁹ Kuzey Kore, 1945 yılında işçilerini Sovyetler Birliği'ne göndermeye başlamıştır. Kuzey Koreli işçiler üç dalga halinde Rus Uzakdoğusu'na göç etmişlerdir: 1. 1945'den 1950'li yılların başlarına kadar; 2. 1967'den 1990'ların başına kadar ve 3. 1992'den 2000'lere kadar. İşçiler çoğunlukla ağaç kesme, inşaat, tarım, madencilik ve balıkçılık alanlarında çalışmaktadırlar. Larisa V. Zabrovskaya, "Economic Contacts between the DPRK and the Russian Far East: 1992-2005", **International Journal of Korean Unification Studies**, 15/2 (2006), s. 96-100.

⁴⁰⁰ Rus Uzakdoğusu'nda çalışan Kuzey Koreli işçilerin kamplarındaki insan hakları ihlalleri 1994 yılında uluslararası toplumun da dikkatini çekmişti. Yeni anlaşma, işçilerin ücretlerini ve kazanımlarını düzenleyen Kuzey Koreli yetkililerin Rusya'daki Koreli işçilere Rus işçilerle -sekiz saat çalışma, Rusya'dan başka ülkelere seyahat etme özgürlüğü gibi- eşit haklar verilmesini hükme

Kuzey Kore ödemeler dengesine de doğrudan etkisi vardı. Devletin sahip olduğu şirketler üç yıllık sözleşmelerle işçileri seçmekte, ücret ödemelerini toplamakta ve aylık ücretlerinin % 10'u gibi küçük bir kısmını işçilere vermektedir. Bazı durumlarda ödemeler mal olarak ya da kuponlarla olmaktadır. Bazı raporlara göre ise, bu işçilerin iş sözleşmeleri kereste ya da petrol ödemeleri için takas düzenlemelerinin bir parçası olmaktadır. Bu durumda ücret ödemeleri ticari bir ithalatın karşılığını teşkil etmekteydi.⁴⁰¹

III. Rusya-Kuzey Kore İlişkilerinin Normalleşmesi (1996-1999)

Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından Rusya, Pasifik toplumuna çabuk dahil olabilme ümidiyle Kuzey Kore'den uzaklaşarak Güney Kore'yle işbirliğine dayalı bir ortaklık kurmuştur. Bu amaçla Kore Yarımadası'ndaki nükleer sorunda ABD'yle birlikte hareket etmiştir. Ancak bir dizi gelişme Moskova'yı Pyongyang'la ilişkilerini normalleştirmeye yöneltmiştir. İlk olarak, Rusya çabalarına rağmen, Ekim 1994 ABD-Kuzey Kore Nükleer Mutabakat Metni'nin imzalanması ve sonrasında KEGÖ'nün kurulmasında rol alamamıştır. Üstelik, Kuzey Kore'deki meşru ekonomik çıkarlarının göz ardı edilmesinden rahatsız olan Moskova, Güney Kore'nin Rusya'yla gerçekleştirdiği ticaret ve yatırımı da yetersiz bulmaya başlamıştır.⁴⁰²

Dahası Rusya, Kore Savaşı'ndan kaynaklanan sorunun çözülmesi girişiminden dışlanmış. Nisan 1996'da Güney Kore ve ABD'nin devlet başkanları

bağlamıştır. Ayrıca, Rus yetkililerinin insan haklarının korunmasını garanti etmek için Kuzey Kore'nin yönettiği kamplara girmesine imkan tanımıştır. Fakat ihlallere ilişkin uluslararası iddialar sürmüştür. Tsuneo Akaha, "Russia and Asia in 1995: Bold Objectives and Limited Means," **Asian Survey**, 36/1 (1996), s. 103.

⁴⁰¹ Stephan Haggard ve Marcus Noland, "North Korea's Foreign Economic Relations", **International Relations of the Asia-Pacific**, 8/2 (2008), s. 229.

⁴⁰² Çolakoğlu, 2009, s. 153-154.

iki Kore, ABD ve Çin'i kapsayan dörtlü barış görüşmeleri yapılmasını önermiştir. Bu fikrin Ağustos 1995'te su yüzüne çıkmasından itibaren Rusya diplomatik kanallar aracılığıyla şiddetle itirazını iletmiş olmasına rağmen, önerinin ilanından ancak kısa bir süre önce Güney Koreli yetkililer tarafından bilgilendirilmiştir.⁴⁰³ Kore Yarımadası'nda barışın sağlanması için çok taraflı bir konferans toplanmasından yana olan Rusya, bu önerinin dışında bırakılmasını açıkça eleştirmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi bu gelişmeler, Rusya'nın Kuzeydoğu Asya'daki eski itibarını kazanması, Yarımada'yla ilgili süreçlerde yer alabilmesi ve kendi çıkarlarını savunabilmesi için sadece Güney Kore'yle yakınlaşma çabalarının yeterli olmadığını ve Kuzey Kore'yle de ilişkilerini normalleştirmesi gerektiğini iyice ortaya çıkarılmıştır. Bu gelişmelerle birlikte, Ocak ayında Kozirev'in yerine Yevgeni Primakov'un dışışleri bakanlığına atanmış olması Rus Dışışleri Bakanlığı'nın 1996 yılından itibaren iki Kore ile gerçek anlamda dengeli ilişkiler kurulması hedefiyle Kuzey Kore'yle yakınlaşmayı sürdürmesinde etkili olmuştur.⁴⁰⁴ Selefinin Batı-yanlısı yaklaşımının aksine Primakov, daha dengeli bir politikayı desteklemiştir. Bu erevede, Rusya'nın ABD ve mtfevikleriyle olduğu kadar Asya ve Ortadoğu lkeleri ve eski Sovyet cumhuriyetleriyle de iyi ilişkiler kurmasına ve ilişkilerini geliştirmesine de vurgu yapmıştır.⁴⁰⁵

Bu gelişmelere ek olarak, 1995 Duma seçimlerinde milliyetçi ve komünist partilerin ağırlığının artması da, Kuzey Kore'yle ilişkilerin normalleşmesine katkıda bulunmuştur.

⁴⁰³ Georgi Toloraya, "Russia and North Korea", Tsuneo Akaha, (ed.), **The Future of North Korea**, e-book, Routledge, 2003, s. 151.

⁴⁰⁴ Joo, 2001a, s. 477.

⁴⁰⁵ Meyer, 2006, s. 205.

Son olarak Moskova, 1990'ların başında Kuzey Kore'deki rejimin kısa vadede çökeceği görüşüne sahipken, 1990'ların ikinci yarısında bu görüş değişmiştir. Hatta böyle bir çöküşün Rusya için büyük güvenlik riski yaratabileceğini öngörmeye başlamıştır. Rusya, Kore Yarımadası'na yönelik politikasıyla güvenliğini garantiye almaya aynı zamanda bölgedeki etki ve itibarını geri kazanmaya çalışmıştır. Rusya Kore Yarımadası'nda, hem yeni ortağıyla hem de Soğuk Savaş sonrası dönemde vazgeçtiği eski müttefikleriyle ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Moskova'da, Pyongyang'la ilişkiler canlandırılırsa, Rusya'nın Seul üzerindeki etkisinin de düzeltilebileceği inancı hakim olmuştur.⁴⁰⁶

A. Görüşmeler, Sorunlar ve Uzlaşma Çabaları

Kuzey Kore ile ilişkilerin normalleşmesi çerçevesinde Nisan 1996'da Rusya Başbakan Yardımcısı Vitali Ignatenko ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksandr Panov Pyongyang'ı ziyaret etmiş, ilk kez Rusya-Kuzey Kore Hükümetlerarası Ekonomik ve Teknolojik Bilimsel Sorunlar Komisyonu toplanmıştır.⁴⁰⁷ İki taraf ayrıca, ikili ticaret ve ekonomik işbirliğini 1991'deki seviyesine yükseltme, hükümetler arası komisyonların faaliyete geçmesi, Kuzey Kore ile Rus Uzakdoğusu arasında bilim-teknik, ormancılık, hafif sanayi ve ulaşım alanlarında işbirliği için çalışma grupları kurulması konusunda anlaşmaya varmışlardır. İlişkilerin geliştirilmesi çabalarına destek verme amacıyla birkaç hafta sonra da Duma sözcüsü Gennadi Seleznev başkanlığında bir parlamento heyeti Pyongyang'ı ziyaret etmiştir. Moskova ve Pyongyang, 28 Kasım 1996'da yatırımın teşviki ve karşılıklı korunması,

⁴⁰⁶ Samuel S. Kim, 2006, s. 130.

⁴⁰⁷ Kuzey Kore ile Rusya Mayıs 1991'de hükümetler arası iktisadi ve teknolojik bilimsel ilişkilerle ilgili bir komisyon kurulmasını ve komisyonun ilk toplantısını Ekim 1992'de Pyongyang'da yapmasını kararlaştırmışlardı. Fakat bahsi geçen komisyon ilk kez planlanandan 3,5 yıl sonra 1996'da toplanabilmiştir. Joo, 2000, s. 197.

16 Aralık'ta bilimsel işbirliği ve 26 Aralık'ta kültürel işbirliği üzerine anlaşmalar imzalamıştır.⁴⁰⁸

1997 yılında da Rus parlamento heyetlerinin Kuzey Kore ziyaretleri sürmüştür. Ekim ayında Hükümetlerarası Ekonomik ve Teknolojik Bilimsel Sorunlar Komisyonu'nun ikinci toplantısı Moskova'da gerçekleşmiş ve 1990'larda kesilen çeşitli alanlardaki işbirliğinin yeniden başlaması konusu görüşülmüştür. 1997 yılı içinde Rusya, kıtlık yaşanan Kuzey Kore'ye iyi niyet göstergesi olarak, iki kez insani yardımda bulunmuştur. Sonbaharda 4.5 milyar ruble değerinde gıda ve ilaç, Aralık ayında ise 3.5 milyar ruble değerinde 370 ton şeker, konserve et, balık ve süt göndermiştir.⁴⁰⁹

İki ülke ilişkilerindeki olumlu seyir, 1961 anlaşmasının geleceği konusuna da yansımıştır. 1996'da Rusya, 1961 anlaşmasının geçerlilik süresinin sona erdiğini ilan etmiştir.⁴¹⁰ Fakat, Moskova ile Pyongyang, bu anlaşmanın yerini alacak yeni bir anlaşmanın müzakere edilmesi konusunda anlaşmışlardır. Eylül 1996'da Kuzey Kore kendi taslağını Rusya'ya ulaştırmıştır. Şubat 1997'de görüşmeler başlamıştır. Kuzey Kore'nin, Rusya'ya Güney Kore'ye silah satmayı durdurması konusunda yaptığı baskı müzakereleri uzatmıştır.⁴¹¹ Ayrıca Kuzey Kore, anlaşmanın otomatik askeri müdahale hükmü içermesi ve Rusya'nın Pyongyang'ın Kore birleşmesi formülüne destek vermesi konusunda ısrar etmiştir. Rusya ise bu talepleri reddetmiş ve anlaşmaya Koreler arası sorunların çözümünün BM Şartı ve uluslararası hukuk kurallarına dayandırılması hükmü konulmasına taraftar olmuştur. 1998 yılı sonuna doğru iki taraf anlaşmanın otomatik askeri müdahale hükmü içermemesi konusunda

⁴⁰⁸ Joo, 2000, s. 198.

⁴⁰⁹ Joo, 2001a, s. 471.

⁴¹⁰ Joo, 2001a, s. 472-473.

⁴¹¹ Ko, 1999, <http://www.ieas.or.kr/vol11_2/kojaenam.htm> (22.02.2013).

anlaşmışlardır.⁴¹² Sonuçta, Mart 1999'da Dışişleri Bakan Yardımcısı Gregori Karasin'in Pyongyang'ı ziyaretinde anlaşma parafe edilmiştir.⁴¹³

Anlaşmanın müzakeresi sürecinde, Rusya ile Kuzey Kore bölgesel ve uluslararası olaylarla ilgili ortak bakış açılarını üst düzeye çıkarmaya çalışmışlardır. Rusya'nın Güney Kore büyükelçisi Yevgeni Afanasiev, nükleer sorunun çözümüyle ilgili olarak, ABD'yi Kuzey Kore'yi hiçbir şekilde tehdit etmemesi için uyarmıştır. Bunun dışında, Mart 1999'da Kuzey Kore Dışişleri Bakanı Paek Nam Sun Kuzey Kore-ABD barış anlaşmasına duyulan ihtiyaç, Amerikan askerlerinin çekilmesi, konfederal birleşme konusunda Kuzey Kore'nin duruşunu açıklamıştır. Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Gregory Karasin de Kuzey Kore'nin görüşlerini desteklemiş ve ABD'nin tek taraflı eylemleri, ABD, Kore ve Japonya arasındaki askeri koalisyonlar ve ABD ile Japonya'nın bölgesel füze savunma sistemi (TMD) kurma konusundaki ortak çabaları hakkındaki ciddi endişelerini açıklamıştır.⁴¹⁴

Diğer taraftan, 1961 anlaşmasının yerini alacak anlaşmanın imzalanması defalarca ertelenmiştir. Rus Dışişleri Bakanı Igor Ivanov'un Mayıs 1999'da gerçekleştireceği ziyarette anlaşmanın imzalanması planlanmıştır. Ivanov'un ziyareti, Rusya'nın NATO'nun eski Yugoslavya'ya müdahalesinde barışı sağlama çabalarına katılması ve Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Dae Jung'un Moskova'ya gerçekleştirdiği resmi ziyaret nedeniyle ertelenmiştir. Bu ziyaret ertesinde Ivanov'un Pyongyang'a gitmesi planlanmışsa da, bu defa Dışişleri Bakanı'nın yoğun olduğu ileri sürülerek Kuzey Kore'nin isteğiyle ziyaret ertelenmiştir. Bu sayede Kuzey Kore, Güney Kore Cumhurbaşkanı'nın ziyaretinden duyduğu memnuniyetsizliği

⁴¹² Joo, 2000, s. 202.

⁴¹³ Buszynski, 2000, s. 412; Meyer, 2006, s. 205; Joo, 2001a, s. 471, 474.

⁴¹⁴ Ha, 2002, s. 405.

göstermiştir. Kasım ayı için yapılan plan, Bakan Ivanov'un tamamen iç gelişmelerle bağlantılı olarak Moskova'da kalması gerektiği için bir kez daha ertelenmiştir. Bu ertelemeler, Moskova'nın da Pyongyang'ın da anlaşmanın imzalanması için acele etmediğini göstermiştir. Rusya, içeride ve dışarıda önemli sorunlarla ilgilenmekte ve Kuzey Kore'yle yapılacak anlaşma gündemin üst sıralarında yer almamaktaydı. Kuzey Kore ise, Rusya'daki siyasi değişimin Kuzey Kore yanlısı bir rejimi iktidara getirmesi umudunu taşımaktaydı. Üstelik, imza atılacak anlaşmadan ekonomik ve askeri yardım gibi somut ve acil fayda sağlayamayacağını düşünmekteydi.⁴¹⁵

Rusya'nın önceki dönemlere göre daha istekli olmasına rağmen, yaşanan bazı gelişmeler Rusya'nın Kuzey Kore'yle ilişkilerinin yine istenen seviyeye gelmesini engellemiştir. İlk olarak, Kuzey Kore bu konuda Rusya kadar istekli olmamıştır. Pyongyang öncelikle rejimini ve ekonomisini ayakta tutmakla ilgilenmiştir. Bu çerçevede ABD'yle müzakereler ve ticari, teknik işbirliği daha çok önem taşımıştır. Diğer bir deyişle, Kuzey Kore ABD'yle ilişkilere odaklanmıştır. Rusya ile ilişkiler ikinci planda kalmıştır.⁴¹⁶

Bunun dışında, Kuzey Kore'de iktidar değişikliği meydana gelmiştir. Temmuz 1994'te Kim İl Sung'un ölümünden sonra oğlu Kim Jong İl üç yıl boyunca babasının yasını tutarak görevi resmen devralmamıştır. Ekim 1997'de Kore İşçi Partisi Genel Sekreterliği'ne ve Eylül 1998'de Milli Savunma Komisyonu Başkanlığı'na seçilmiştir. Bu geçiş sürecinde, Kim Jong İl, Rusya'ya yönelik dış politikada inisiyatif almamıştır.⁴¹⁷

⁴¹⁵ Joo, 2000, s. 203.

⁴¹⁶ Joo, 2001a, s. 477.

⁴¹⁷ Joo, 2000, s. 218.

Ayrıca, 1997 yılında, Rus medyasının Kuzey Kore rejimini olumsuz tanımlayan yayınları Moskova-Pyongyang ilişkilerinde gerginliğe neden olmuştur. Pyongyang, Kim İl Sung ve Kuzey Kore rejimi aleyhindeki yayınları protesto etmiş ve durdurulmasını talep etmiştir. Fakat Rus Dışişleri Bakanlığı, yayınlarla ilgili bir şey yapamayacağını ve bu programlar dolayısı ile sorumluluk üstlenmeyeceğini açıklamıştır.⁴¹⁸

Rusya'nın Güney Kore ile olan askeri işbirliği, Pyongyang'da Rusya'ya karşı tepki oluşturmuştur. Rusya, Güney Kore'ye borç geri ödemesi olarak 240 milyon dolar değerinde askeri donanım ve silah satmış, Güney Koreli görevlilere eğitim vermiştir. Kuzey Koreli yetkililer bu alışverişi bölgedeki barış ve güvenliği tehlikeye atan bir sorun olarak görmüşlerdir.⁴¹⁹ Nitekim, sonrasında Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye yönelik kara ve deniz sınırında ihlal olayları artış göstermiştir. Moskova Pyongyang'ın tepkisini azaltabilmek için Kuzey Kore'ye yeni bir işbirliği anlaşması önermiştir.⁴²⁰

Diğer taraftan, Rusya'nın da Kuzey Kore ile ilgili çekinceleri bulunmaktaydı. Kuzey Korelilerin Rusya içinde bazı adli vakalarda yer alması, Ruslarda Kuzey Kore'ye karşı olumsuz bir bakış açısı yaratmıştır. Rusya'daki uyuşturucu trafiğine Kuzey Kore devletinin karıştığı iddiaları gündeme gelmiştir. Rus iç istihbarat birimleri, Kuzey Kore İşçi Partisi'nin Rusya içinde afyon tarımı yaptığını teyit etmişlerdir. İki ülke arasında yapılan bir anlaşmaya göre, başlangıçta Rusya uyuşturucu ticareti yapan Kuzey Korelileri yargılamıyor ve ülkelerine iade ediyordu. 1990'ların ortalarından itibaren Rusya suç işleyen Kuzey Korelileri kendi

⁴¹⁸ Joo, 2001a, s. 478.

⁴¹⁹ Joo, 2000, s. 219.

⁴²⁰ Ellison, 2003, s. 177.

yargılamaya başlamıştır. Bu durum, hem kamuoyunda Kuzey Kore hakkında olumsuz imaj yaratmış, hem de Rusya-Kuzey Kore ilişkilerini gerginleştirmiştir.⁴²¹

İki ülke arasındaki diğer bir ihtilaf konusu da, Kuzey Kore'nin Rusya'ya olan borcu olmuştur. Pyongyang'ın Moskova'ya olan borcu yaklaşık 3.6 milyar rubleydi.⁴²² Ekim 1997'de yapılan Rusya-Kuzey Kore Ortak Ekonomi Komisyonu'nun ikinci toplantısında Pyongyang, SSCB zamanından kalan bu borcunu ilk kez ödeme taahhüdünde bulunmuşsa da, ödemenin ayrıntıları konusunda anlaşma sağlanamamıştır.⁴²³ Ayrıca, Pyongyang'ın ödeme gücünün olmaması ikili ilişkilerin önünde engel olmaya devam etmiştir.⁴²⁴ Yine de Rusya tarafından, Kuzey Kore'nin borcunu tahsil edebilmek için ilişkilerin devam etmesi gerekli olduğu düşünülmüştür. Bu çerçevede, Kuzey Koreli oduncuların ve Rus Uzakdoğusu'ndaki diğer Koreli işçilerin⁴²⁵ çalıştırılmaya devam etmesi yararlı görülmüştür.⁴²⁶

Bazı sorunlara rağmen Rusya-Kuzey Kore ilişkileri gelişirken, Yeltsin Yönetimi ikinci döneminde, Güney Kore'nin Rusya'dan uzaklaşmasının kendi çıkarlarına uygun olmadığını düşünmüştür. Bununla birlikte Güney Kore'yi Rus Uzakdoğusu'nda yatırım yapması için ikna etmek için etkili bir ekonomik mekanizma yaratmaktan ziyade ilişkileri artırmak için siyasi adımlar atmış ve silah satmaya çalışmıştır. Bu çerçevede en önemli ilk siyasi adım, Dışişleri Bakanı

⁴²¹ Joo, 2001a, s. 478-479.

⁴²² Aralık 2006'da Rus Maliye Bakan Yardımcısı Sergey Storchak ile Kuzey Koreli mevkidaşı Kim Yong-Gil'in, Kuzey Kore'nin Sovyetler'e olan 3,6 milyar ruble borcunun yeniden değerlendirilerek 8 milyar dolar olduğu ve % 80'inin silinmesi konusunda anlaşmaları bildirilmiştir. "Russia to Forgive DPRK Debt (Again?)", <<http://www.nkeconwatch.com/2011/09/15/russia-to-forgive-dprk-debt/>>, (06.12.2013).

⁴²³ Rusya Federasyonu, Eylül 2012'de Kuzey Kore'nin 11 milyar dolar olan borcunun % 90'ının silinmesi konusunda anlaşmalarını açıklamıştır. Bkz. Üçüncü Bölüm.

⁴²⁴ Joo, 2000, s. 220-221.

⁴²⁵ 1999 yılında Rus Uzakdoğusu'nda çalışan Kuzey Korelilerin sayısı 9983'tür. Zabrovskaya, 2006, s. 99.

⁴²⁶ Bazhanov, 2006, s. 221.

Primakov'un 1997 yılının Temmuz ayında Seul'e gerçekleştirdiği ziyaretir.⁴²⁷ Primakov, Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Young Sam ve Dışişleri Bakanı Yoo Chong Ha ile görüşmüş, ileri tarihte bir zirve toplantısı yapılmasını planlamış ve ikili anlaşmalar imzalamıştır. Primakov'un Seul ziyaretinde görüşmelerin önemli konusu Güney Kore'nin Kuzey-Güney ilişkilerine yaklaşımı olmuştur. Kore tarafı, Rusya'nın dörtlü barış görüşmelerinden dışlanmış olmasına yapmış olduğu eleştiriler nedeniyle tedirgin olmuştur, ama Primakov Kore Yarımadası'nda istikrar için yapılan her türlü girişimi desteklediklerini açıklayarak endişeleri gidermiştir.⁴²⁸ Yine de, dörtlü görüşmelerin başarısız olması durumunda diğer ülkeleri de içeren başka bir uluslararası toplantının yapılabileceğini ifade ederek Rusya'nın ümidini dile getirmiştir.⁴²⁹ Diğer taraftan, Seul'le yapılan görüşmelerin üçüncü bir tarafı hedef olmadığını belirterek Kuzey Kore'ye de güvence vermiştir.⁴³⁰

1998 yazında yaşanan casusluk olayı, ilişkilere ciddi darbe vurmuştur. Kriz, Güney Kore'nin Moskova'daki istihbarat biriminin başkan yardımcısı Cho Son U'nun Rus Dışişleri Bakanlığı Asya Masası Başkan Yardımcısı Valentin Moiseev ile görüşürken yakalanması üzerine ortaya çıkmıştır. Kore ajanı olduğu ileri sürülen Moiseev, Güney Koreli görevliye gizli bilgiler verdiği gerekçesiyle vatan hainliği ile suçlanmıştır.⁴³¹ Cho, sorgusunda beş yıl öncesinden itibaren Rus Dışişleri Bakanlığı'nın Kore masasındaki bağlantılarını açıklamıştır. Cho hakkındaki

⁴²⁷ Kazuhiko Togo, "Russian Strategic Thinking toward Asia, 1996-99", Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson, **Russian Strategic Thought toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 97.

⁴²⁸ Ellison, 2003, s. 178.

⁴²⁹ Nikolai Sokov, "A Russian View of the Future Korean Peninsula", Tsuneo Akaha (ed.), **The Future of North Korea**, e-book, Routledge, 2003, s. 136.

⁴³⁰ Ellison, 2003, s. 178.

⁴³¹ "Russian Official Charged in South Korean Spy Scandal", **Monitor**, 15 Temmuz 1998, <[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=17550&tx_ttnews\[backPid\]=212](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=17550&tx_ttnews[backPid]=212)>, (08.04.2013).

suçlamalar, Rus Dışişleri Bakanlığı'ndan Kuzey ve Güney Kore ile ilgili meseleler hakkında belge sağlamaktan, Seul'un etkisi altında bir Kore özerk bölgesi kurulması için Rus Uzakdoğusu'ndaki Güney Koreli örgütlerle işbirliği yapmaya kadar uzanmıştır. Soruşturma sonunda Rus Dışişleri Bakanlığı Kore Masası'ndan ilgisi tespit edilenler görevden alınmış, Cho da 4 Temmuz'da sınır dışı edilmiştir.⁴³² Moskova ayrıca, başkent ve Vladivostok'taki Güney Kore temsilciliklerinde olaya karışan üç görevlinin geri çekilmesini istemiştir. Karşılığında Seul de, Rus diplomat Oleg Abramkin'in çekilmesini istemiştir.⁴³³ 26-28 Temmuz tarihlerinde casusluk skandalını çözmek için Rusya ve Güney Kore Dışişleri Bakanları Manila'da bir araya gelmişlerdir. Görüşme sonrasında Primakov, Güney Kore'nin Abramkin'in geri dönüşünü kabul ettiğini açıklamış, fakat Güney Kore Dışişleri Bakanı Park Chung Soo reddetmiş ve Abramkin'in geri dönmesine izin verilmeyeceğini açıklamıştır.⁴³⁴ Park-Primakov görüşmelerinin sonuçları hakkındaki Dışişleri Bakanlığı'ndan kaynaklanan akıl karışıklığı medyanın dışişleri bakanını yoğun şekilde eleştirmesine neden olmuştur. 4 Ağustos'ta Park Rusya-Güney Kore ilişkilerini kötü yönettiği için özür dileyerek istifa etmiştir. Cumhurbaşkanı Kim Dae Jung, Park'ın yerine daha önce Rusya'da görev yapmış Hong Soon Young'ı atamış, Rus Dışişleri Bakanlığı yeni bakanın iki ülke ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmasını umduğunu açıklamıştır.⁴³⁵

⁴³² James Clay Moltz, "The Renewal of Russian-North Korean Relations", James Clay Moltz ve Alexandre Y. Mansourov (eds.), **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, New York, Routledge, 2000, s. 200.

⁴³³ Ellison, 2003, s. 178.

⁴³⁴ Ko ve Choi, 2002, s. 54-55.

⁴³⁵ "Spy Scandal Dooms South Korean Foreign Minister", **Monitor**, 5 Ağustos 1998, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=16858&tx_ttnews%5BbackPid%5D=212>, (10.04.2013).

Güney Kore’de Şubat 1998’de Kim Dae Jung Yönetimi iktidara geldikten sonra Rusya’yla ilişkileri düzeltme girişimlerinde bulunmuş ve Kuzey’le ilişkilerin geliştirilmesi politikasının (Günüşığı Politikası) Rusya’ya da hem siyasi hem de ekonomik yeni imkanlar yaratacağını ifade etmiştir.⁴³⁶ Nitekim, 1999 yılının başlarında iki ülke arasındaki ilişkilerde gelişme sinyalleri görülmeye başlamıştır. Mayıs 1999’da Cumhurbaşkanı Kim, Moskova’yı ziyaret etmiş ve devam eden Dörtlü Görüşmeler dışında ayrı bir müzakere mekanizması gerektirebilecek Rusya ile Japonya’yı da içerecek Kore Yarımadası’yla ilgili bir güvenlik sistemi önerisinde bulunmuştur. Rus büyükelçi Yevgeni Afanasiev’in güvenlik ve ekonomik konuların tartışılacağı “çoklu diyalog yapısı” (*multiple dialog structure*) önerisi gibi Rusya’yı Kore Yarımadası’na dahil edecek alternatif yollar üzerinde konuşulmuştur. Ziyarete Yeltsin, Kim’in 'Günüşığı Politikası'na desteğini açıklamış ve Koreler arası ilişkilerin gelişmesinde yapıcı rol oynamaya söz vermiştir. Moskova en çok Seul’le ikili ekonomik ilişkiler ve ticaretin geliştirilmesiyle ilgilenmiştir.⁴³⁷ Zirvede, bazı ekonomik konular üzerinde anlaşma da sağlanmıştır.⁴³⁸ Ancak esasen Rus tarafı ekonomik görüşmeler aracılığıyla, Rusya’nın Kore ile ilgili uluslararası güvenlik müzakerelerine de dahil olmasına, Güney Kore’nin desteğini sağlamaya çalışmıştır.⁴³⁹

B. Askeri İşbirliği

Rusya Kuzey Kore’yle normal komşuluk ilişkileri geliştirmeye çalışırken, Kuzey Kore 31 Ağustos 1998’de Japonya açıklarında uzun menzilli Taepodong füzesini test etmiştir. Bu olay çevre ülkelerde panik yaratmıştır. ABD, Japonya ve

⁴³⁶ Buszynski, 2000, 413.

⁴³⁷ Joo, 2003, s. 151.

⁴³⁸ Buszynski, 2000, 413; Ellison, 2003, s. 178.

⁴³⁹ Ellison, 2003, s. 178.

Güney Kore, Kuzey Kore'nin füze programını durdurması için baskılarını artırmış, ama Kuzey Kore füze programına devam etmesinin egemenlik hakkı olduğunu iddia etmiştir. ABD, Japonya ve Güney Kore'nin aksine Rusya, Kuzey Kore'nin füze tehdidini önemsiz göstermiştir. Rus liderler Kuzey Kore'nin füze kapasitesinin küresel bir tehdit yaratamayacağı görüşünde olmuşlardır. Ayrıca, ABD ve Japonya'nın tehlikeyi abartarak füze meselesini yeni bir Japon-Amerikan askeri ittifakı ve Kuzeydoğu Asya'da bölgesel füze savunma sistemi (*Theater Missile Defense/ TMD*) oluşturmak için bahane olarak kullandıklarından şüphe etmişlerdir.⁴⁴⁰

1999 baharında gerçekleşen NATO'nun Yugoslavya müdahalesi Rusya ile Kuzey Kore'yi aynı çizgide buluşturmuştur. Müdahale, hem Rusya hem de Kuzey Kore tarafından kınanmıştır. Ayrıca, Moskova ile Washington'un arasının açılması Moskova'yla Pyongyang'ı yakınlaştırmıştır. Pyongyang, Çeçenistan meselesinde Rus yetkililere daha sempatiyle yaklaşmış ve Moskova'nın ülkedeki düzen ve birliği koruyabilmek için ayrılıkçılar ve teröristlerle her türlü mücadele hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir. Karakteristik Kuzey Kore üslubuyla, ABD ve diğer "emperyalist güçleri" Rusya'yı petrol bakımından zengin bölgelerden çıkarma umuduyla sorunları kışkırtmakla suçlamışlardır.⁴⁴¹

Sovyet dönemiyle ölçülemeyecek derecede gerilemiş olmasına rağmen, Rusya- Kuzey Kore ilişkilerini normalleştirme çabalarının sürdüğü dönemde iki ülke arasında askeri nitelikli ticaretin olduğu görülmektedir. Nakit sıkıntısı nedeniyle Kuzey Kore pahalı askeri donanım edinmemiştir.⁴⁴² Ancak Güney Kore Savunma

⁴⁴⁰ Joo, 2000, s. 215-217.

⁴⁴¹ Samuel S. Kim, 2006, s. 127.

⁴⁴² Bu dönemde Kuzey Kore'nin, ucuz fiyata askeri donanım elde edebilmek için yasadışı yollara da başvurduğu ortaya çıkmıştır. Ekim 1998'de Rusya-Kuzey Kore sınırında beş Mi-8T helikopteri Kuzey Kore'ye uçmak için hazırlanırken yakalanmıştır. Joo, 2000, s. 208.

Bakanlığı'na göre Pyongyang, 1999 yılında Rusya'dan sekiz MI-8 helikopteri almış, 1998 yılında toplam 51.8 milyon dolarlık silah alımının 43.27 milyon dolarını Rusya'dan gerçekleştirmiştir.⁴⁴³

Rusya'nın Kuzey'le düşük düzeyde olmasına rağmen, Güney Kore'yle askeri ilişkileri 1996'nın sonlarına doğru hız kazanmıştır. İki ordu arasındaki daha önceki mutabakat muhtıraları, personel değişimi ve ziyaretlerle karşılıklı anlayış ve güveni oluşturmak için yapılmışken 1996 ve sonrasında yapılan askeri anlaşmalar ikili askeri işbirliğine odaklanmıştır.⁴⁴⁴

Güney Kore ile Rusya arasındaki askeri işbirliğinin gelişmesinin çeşitli nedenleri mevcuttur. Rusya, Güney Kore'ye olan borcunu nakit olarak ödemekte sorun yaşamaktaydı. Rusya ileri teknoloji ürünü silahlar ve ekipman satışı yoluyla borcunun bir kısmını ödeme fırsatı bulmuştur. Ayrıca askeri endüstriyel kapasitesini koruyabilmesi için silah satışından kazanç elde etme beklentisi⁴⁴⁵ de Rusya açısından bu işbirliğini teşvik etmektedir. Güney Kore ise Rusya'yla askeri işbirliğini derinleştirerek Rusya'nın Kuzey Kore'yle askeri ilişkilerini zayıflatmayı ve Kuzey Kore silahlı kuvvetleri hakkında bilgi ve istihbarat elde ederek Pyongyang'ın askeri tehdidiyle başa çıkabilmeyi ümit etmiştir. Çünkü Kuzey Kore askeri kurumları ve politikaları büyük oranda Sovyetler Birliği/Rusya'dan etkilenmiştir. Bunun dışında, Güney Kore'nin ileri teknoloji ürünü silah ve temel askeri teknoloji kaynaklarını çeşitlendirmek istemesi ve Rusya'nın diğer tedarikçilerden farklı olarak temel (*core*) askeri teknolojileri ile sofistike silahların ve ekipmanların geliştirilmesi için gerekli

⁴⁴³ Joo, 2000, s. 207.

⁴⁴⁴ Kwak ve Joo, 1999, s. 155.

⁴⁴⁵ 1990'larda silah satışı, petrol ve doğalgaz satışından sonra Rus hükümetinin bütçesinde ikinci büyük gelir kaynağını oluşturur. Kwak ve Joo, 1999, s. 160.

parçaları da transfer etmek istemesi iki ülkenin silah satışı ve teknoloji transferi konusunda işbirliğini geliştirmiştir.⁴⁴⁶

Kasım 1996'da Güney Kore Savunma Bakanı Kim Dong Jin ve Rus Savunma Bakanı Igor Rodianov askeri işbirliği üzerine bir mutabakat muhtırası imzalamıştır. Taraflar, eğitim birlikleri ve ordu cerrahları ile silahların ve diğer ekipmanların kullanımıyla ilgili olarak askeri personelin eğitimi konusunda işbirliği yapmayı kararlaştırmışlardır. Muhtıra beş yıl geçerli olacak ve süre bitiminde otomatik olarak süresi uzayacaktır.⁴⁴⁷

Kasım 1997'de ise, Güney Kore ve Rusya savunma bakanlıkları askeri teknolojik işbirliği konusunda ilk anlaşmalarını imzalamışlardır. Rus haber ajansı ITAR-TASS, anlaşmanın ana amacının, Rusya'nın Güney Kore'ye olan borcunu silah teslimatlarıyla ödemek olduğunu bildirmiştir.⁴⁴⁸ Anlaşma, teknoloji transferi konusunda karşılıklı yardım ve silah tasarım, deneme ve üretiminde bilgi paylaşımını öngörmüştür. Ayrıca, anlaşmanın etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ortak bir komite kurulmasının yolunu açmıştır.⁴⁴⁹

İki ülkenin işbirliği sonucunda, Rus kaynaklarına göre, 1996 yılında 30 Koreli Rusya'da eğitim almaktaydı. Rusya 1996 sonunda 150 milyon dolar değerinde teçhizat teslim etmiştir. Güney Kore ordusu Ekim 1996'da Rus silahlarını kullanmaya başlamıştır.⁴⁵⁰ Rusya silah transferlerinin devam edeceğini ümit etmiştir. Fakat ABD'nin baskısı ve Güney Kore'de 1997-1998 yıllarında yaşanan ekonomik

⁴⁴⁶ Kwak ve Joo, 1999, s. 156-157, 176.

⁴⁴⁷ Kwak ve Joo, 1999, s. 155.

⁴⁴⁸ Togo, 2006, s. 99.

⁴⁴⁹ Kwak ve Joo, 1999, s. 156,168.

⁴⁵⁰ Sergounin ve Subbotin, 1999, s. 113.

kriz nedeniyle iki ülke askeri ilişkileri sınırlı düzeyde kalmıştır.⁴⁵¹ Yine de Ekim 1998’de Güney Kore ve Rusya askeri ilişkilerinde bir ilk yaşanmış ve iki ülkenin donanmaları Rus Uzakdoğusu’ndan Kore’nin Doğu Denizi’ne açılan Büyük Petro Körfezi’nde ilk kez ortak deniz tatbikatı gerçekleştirmişlerdir.⁴⁵²

Askeri alımlar daha önce de belirtildiği gibi, hem kazanç elde etmesi hem de borcunu ödemesi açısından Rusya’nın Güney Kore’yle ilişkilerinde önem verdiği bir konu olmuştur. 20 Mayıs 1999’da Güney Kore Savunma Bakanlığı Rusya’dan üç tane 2,300 tonluk Kilo sınıfı denizaltı alacağını açıklamıştır. Bir milyar dolarlık anlaşmanın yarısı nakit olarak ödenecek, yarısı ise borç ödemesi olarak kabul edilecekti. Bu sürpriz açıklama, Kim Dae Jung’un Rusya ziyaretinden kısa bir süre önce yapılmıştır. Joo’ya göre, bu karar açıkça siyasi düşüncelerle alınmıştır. Cumhurbaşkanı Kim, 1998 casus skandalından sonra 1990’dan beri en düşük seviyeye gerilemiş olan iki ülke arasındaki ilişkilerin hızla gelişmesi ve Moskova ziyaretinde meyvelerini vermesi umuduyla aceleyle bu kararı almıştır. Fakat, Güney Kore donanması, bazı teknik özellikleri nedeniyle Rus denizaltılarına karşı çıkmıştır. Nitekim Güney Kore, Ekim 2000’de bazı teknik yetersizliklerinden dolayı Rus denizaltılarını almayacağını açıklamıştır.⁴⁵³

1999 yılı başında Rusya, ekonomik sorunları nedeniyle alüminyum ve bakır gibi doğal kaynakları daha fazla sağlayamayacağı gerekçesiyle, borcunun kalanını ileri teknoloji ürünü silahlarla ödemeyi teklif etmiştir.⁴⁵⁴ Ayrıca Rusya, Güney

⁴⁵¹ Alexander N. Fedorovsky, “Russian Policy and Interests in the Korean Peninsula”, Gennady Chufrin (ed.), **Russia and Asia: The Emerging Security Agenda**, Oxford University Press, 1999, s. 397.

⁴⁵² Kwak ve Joo, 1999, s. 156.

⁴⁵³ Joo, 2002, s. 460-461.

⁴⁵⁴ Güney Kore, 1974’te Kuzey Kore’ye karşı kendine güvenen askeri kapasite inşa edebilmek için askeri gücünü geliştirme programlarını (*military force improvement programs/FIPs*) başlatmıştır. Bu programlar 1970’lerde nicelik bakımından askeri kapasitenin artırılmasını hedeflerken, 1980’lerde

Kore'nin askeri alımlarının yarısının karşılığını nakit ödemesini, yarısını ise Rusya'nın borcuna karşılık kabul etmesini talep etmiştir. Güney Kore, Rus tankları, zırhlı personel taşıyıcıları, taşınabilir uçak ve tanksavar füzelerini Rusya'nın borcuna karşılık olarak kabul etmiştir. Fakat, S-300 anti balistik füze sistemleri, Kilo sınıfı denizaltıları, Su-35 avcı uçakları gibi gelişmiş Rus silahlarının satın alımı daha farklı bir konuydu. Çünkü bu silahlar hem yüksek fiyatlara sahipti, hem de askeri programlara uzun vadeli etkisi olacaktı. Bunun dışında, Amerikan silahlarının seçilmesi yönündeki baskılar konuyu daha karmaşık hale getirmiştir. Güney Kore, silah sağlayıcısını seçerken askeri ve teknik faktörler kadar siyasi kazanç/kayıplarını da iyi değerlendirmek zorundaydı.⁴⁵⁵

Rusya Güney Kore ile askeri işbirliğini geliştirirken bazı engellerle karşı karşıya kalmıştır. Öncelikle, teknik problemler ortaya çıkmıştır. İki ülke ne aynı silah ticareti prosedürlerini ne de aynı silah sistemlerini kullanmaktaydı. Güney Kore'nin Rus askeri donanımını almakta isteksiz olmasının arkasında iki teknik neden yatmaktaydı. Amerikan yapımı silahları kullanan Kore ordusunun Rus yapımı silah sistemine geçmesi zordu. Güney Kore bir silah sisteminden diğerine geçme sürecinde özellikle navigasyon, iletişim ve kontrol sistemlerini uyumlulaştırmakta teknik sorunlar yaşamıştır. Birlikte işlerlik ise ayrı bir sorun olmuştur. Rus balistik füze sistemlerinin dost ve düşman tanımlaması Amerikan ve Batı teknolojileriyle farklılık göstermiştir. İkincisi, Rusya'nın silah sağlayıcısı olarak güvenilmezliği Koreli askeri yetkililerde ciddi endişe yaratmıştır. Güney Kore Savunma Bakanlığı, Rusya'dan

ekipman ve silahların nitelik bakımından gelişmişliğini hedeflemiştir. 1990'larda bu programlarla, özellikle Körfez Savaşı'ndan sonra geleceğe yönelik ileri teknoloji ürünü silahlar ve ekipmana dayanan askeri güç oluşturulmaya çalışılmıştır. günümüzde hem Kuzey Kore tehdidi hem de 21. yüzyılın belirsiz güvenlik ortamı nedeniyle Güney Kore askeri programlarının gündeminde endüstriyel ve teknolojik bazda gelişmiş silahlar üst sıralardadır. Kwak ve Joo, 1999, s. 159.

⁴⁵⁵ Kwak ve Joo, 1999, s. 159.

satın alınan silahların kalitesinin düşük olmasından, bakım-onarım eksikliğinden ve parçaların sağlanmasında kronik gecikmelerden şikayet etmiştir.⁴⁵⁶ Rusya’da sık sık gerçekleştirilen kurumsal yeniden yapılanma ve personel değişiklikleri, tezat teşkil eden karar ve yasalar, yönetsel düzensizlik, yaygın rüşvet ve Rusya’nın içindeki bürokratik iç mücadelenin hizmet ve tedarikle ilgili sorunları şiddetlendirdiği ileri sürülmüştür.⁴⁵⁷ Diğer bir engel, iki taraf arasındaki yanlış anlamalardır. Rusya ve Güney Kore’nin askeri bağları yenidir ve iki eski düşmanın arasında tam bir güven oluşmamıştır. Bu nedenle müzakereler esnasında iki taraf arasında sorunlar çıkmıştır. Bunların dışında, başlangıçta Güney Kore kamuoyu da Moskova’nın silah transferine sıcak bakmamıştır. Rusya’nın borcunu nakit ödemesi gerektiği konusunda hükümet eleştirilere maruz kalmıştır. Ayrıca, Güney Kore’nin Rusya’dan silah sistemleri almasına ABD de itiraz etmiştir.⁴⁵⁸ Hatta, bazı Amerikalı görevliler Güney Kore’nin Rus silahları satın almasının, silahların birlikte kullanılabilirliğini garanti eden 1954 Karşılıklı Yardım Anlaşması’nı ihlal edeceğini ileri sürmüşlerdir.⁴⁵⁹ Diğer taraftan Kuzey Kore de Rusya’nın Güney Kore’ye silah satışını eleştirmiştir. Ama Pyongyang’ın eleştirileri, Rusya-Kuzey Kore silah ticaretinin gelişmesine, Washington’un itirazları kadar büyük bir engel olmamıştır.⁴⁶⁰

C. Krizin Gölgesinde Ekonomik İlişkiler

Rusya’nın Kuzey Kore’yle ilişkilerini geliştirme girişimlerinin ekonomik alanda da bazı yansımaları olmuştur. Nisan 1996’da Rusya- Kuzey Kore Ekonomik, Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ortak Komitesi’nin ilk toplantısı yapılmıştır.

⁴⁵⁶ Se Hyun Ahn, “Understanding Russian-South Korean Arms Trade: A Nontraditional Security Approach?”, *Armed Forces & Society*, 35 (2009), s. 426; Kwak ve Joo, 1999, s. 173.

⁴⁵⁷ Kwak ve Joo, 1999, s. 174.

⁴⁵⁸ Ahn, 2009, s. 427-428.

⁴⁵⁹ Kwak ve Joo, 1999, s. 173.

⁴⁶⁰ Ahn, 2009, s. 429.

Toplantı için Rusya Başbakan Yardımcısı Ignatenko Pyongyang'a gitmiştir. Bu ziyaret sırasında, iki ülke ekonomik ilişkilerin tekrar 1991'deki seviyeye yükseltilmesi ve Kuzey Kore- Rus Uzakdoğusu arasındaki ekonomik ilişkileri teşvik edecek bir çalışma grubu oluşturulması konusunda anlaşmışlardır.⁴⁶¹ Daha önce de belirtildiği gibi Ekonomik, Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ortak Komitesi'nin Ekim 1997'de yapılan ikinci toplantısında da, iki ülke ilişkilerinde gerginlik yaratan Sovyetler Birliği zamanından kalan borcu ile ilgili olarak Pyongyang, ilk kez ödeme taahhüdünde bulunmuştur ancak ödeme takvimi ve miktarı gibi konularda anlaşmaya varılamamıştır.⁴⁶² Birkaç ay sonra Pyongyang'ın, Saha Cumhuriyeti'nden Güney Kore ve Japonya'ya doğalgaz taşınması planlanan boru hattının Kuzey Kore üzerinden geçebileceğini açıklaması⁴⁶³ ilişkilerdeki olumlu seyrin bir göstergesi olmuştur.

Rusya'nın Kuzey Kore'yle arasında normal ilişkiler kurma çabalarının ekonomik ilişkilere yansımaları çok sınırlı kalmıştır. Kuzey Kore'nin zaten içinde bulunduğu ekonomik duruma ek olarak, bu dönemde Rusya'nın da ekonomik kriz yaşaması iki ülke ticaretini olumsuz etkilemiştir. Kuzey Kore'nin 1996 yılında 64 milyon dolar⁴⁶⁴ olan Rusya ile ticareti 1997 yılında 90.7 milyon dolara yükselmiş fakat 1998 yılında 65 milyon dolara gerilemiştir.⁴⁶⁵ 1999 yılında Kuzey Kore'nin yaklaşık 2.1 milyar dolarlık toplam ticaretinin 56 milyon doları Rusya'yla

⁴⁶¹ Ha, 2002, s. 406.

⁴⁶² Joo, 2000, s. 220.

⁴⁶³ Ha, 2002, s. 406.

⁴⁶⁴ **North Korea Handbook**, 2002, s. 337.

⁴⁶⁵ Russian Federation Federal State Statistics Service, "Foreign Trade of the Russian Federation With Non-CIS Countries", **Handbook "Russia in figures" - 2003**, <http://www.gks.ru/bgd/regl/B03_12/IssWWW.exe/Stg/d020/i021480r.htm>, (08.05.2013).

gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Rusya, Kuzey Kore'nin toplam dış ticaretinde yaklaşık % 3'lük bir paya sahip olmuştur.⁴⁶⁶

Herşey bir tarafa, dönemin koşullarında Rusya ile Kuzey Kore arasındaki ekonomik ilişkilerin yüksek bir seviyeye ulaşabileceği beklenemezdi. Kore Yarımadası genelinde Rusya daha çok Güney Kore'yle ekonomik işbirliği beklentisi içinde olmuştur. Bu çerçevede Rusya ile Güney Kore'nin ekonomik alanda işbirliğini geliştirebilmesi için, Rusya'nın Sovyetler Birliği'nin yerini almasından sonra kurulmuş olan Hükümetlerarası Ticaret, Ekonomik, Bilimsel-Teknik İşbirliği Komisyonu Temmuz 1997'de ilk kez toplanmıştır. Toplantının sonunda iki ülke yetkilileri Nakhodka Serbest Bölgesi'nde Koreli işletmeler için bir endüstriyel kompleks yapılması ve diğer anlaşmalar için bir plan hazırlandığını açıklamışlardır. Ayrıca, Koreli acentelerin Rusya'nın teknolojik ve bilimsel gelişme durumundan faydalanmaları için Moskova'da Kore-Rusya Bilim ve Teknoloji Bilgi Değişim Merkezi kurulması konusunda anlaşmışlardır.⁴⁶⁷

Mayıs 1999'da Cumhurbaşkanı Kim, daha önce bahsedildiği gibi Moskova'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretin hemen öncesinde Güney Kore- Rusya Hükümetlerarası Ticaret, Ekonomik, Bilimsel-Teknik İşbirliği Komisyonu ikinci toplantısını gerçekleştirmiştir. İki ülkenin finans ve ekonomi bakanları mobil telekomünikasyon sektöründe işbirliğini genişletme konusunda anlaşmışlar ve 1997 yılının Eylül ayından beri müzakere edilen Nakhodka serbest bölgesinde Güney Kore endüstriyel kompleksi kurulması konusunda mutabakat

⁴⁶⁶ Marcus Noland, "North Korea's External Economic Relations: Globalization in Our Own Style", Samuel S. Kim ve Tai Hwan Lee (eds.), **North Korea and Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2002, s. 168.

⁴⁶⁷ Joo, 2002, s. 443.

imzalamışlardır.⁴⁶⁸ Cumhurbaşkanı Kim'in ziyareti sırasında, bu endüstriyel kompleksin kurulmasıyla ilgili çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır.⁴⁶⁹ Zirvede ayrıca liderler, Rusya'nın Güney Kore'ye olan borcu⁴⁷⁰ ve Pasifik'e ulaşımı kolaylaştıracak Rusya-Kuzey Kore demiryolu hattı projesinde diyalogu sürdürme konusunda anlaşmışlardır.⁴⁷¹

Enerji, potansiyel olarak iki ülke ekonomik ilişkilerinde önemli bir alan olabilirdi. Fakat, Yeltsin döneminde somut bir sonuç elde edilememiştir. 1997 yılına kadar, Seul ve Moskova, Japonya'nın da katılımıyla Saha Cumhuriyeti'nin başkenti Yakutsk'tan, Kuzey Kore üzerinden Güney Kore ve Japonya'ya ulaşacak bir doğalgaz boru hattı inşa edilmesi projesinin uygulama imkanını araştırmıştır. Bu proje, Rusya'nın önemli miktarda yatırım yapmak istememesi nedeniyle cazibesini kaybetmiştir. Sınıra daha yakın ve dolayısıyla daha az maliyetli olacak Irkutsk yakınındaki Kovykta alanı öne çıkmıştır. Boru hattı Kovykta'dan, Moğolistan üzerinden Çin'e ya da doğrudan Çin'e⁴⁷², sonrasında Kuzey Kore'den Güney

⁴⁶⁸ Joo, 2002, s. 444.

⁴⁶⁹ Anlaşma, Nakhodka Serbest Bölgesi'nde Korea Land Corporation tarafından 49 yıllığına 3.3 milyon m² alanın kiralanmasını içermektedir. 100'den fazla Güney Koreli şirketin bu kurumdan arsa kiralaması ve elektronik ürünler, gıda maddeleri, hafif sanayi ürünleri, işlenmiş kereste üretilecek bir teknoloji parkı inşasında yer alması bekleniyordu. Güney Koreli üretici şirketlere tescil tarihinden ilk kez kar açıkladığı zamana kadar katma değer vergisi üzerinden % 50 vergi ertelemesi uygulanacaktı. Koreli şirketler ürettiklerinin % 50'sini ihraç etmek zorundaydı. Joo, 2002, s. 452. Proje Rus hükümeti tarafından onaylanmamıştır. Dahası, 27 Ağustos 2005'te ekonomik bölgeler hakkındaki kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Nakhodka Ekonomik Bölgesi neredeyse ortadan kalkmıştır ve 29 Kasım 2005'te Rusya'da ekonomik bölge oluşturulması kabul edilen bölgeler listesinde de yer almamıştır. Se Hyun Ahn, "Russian-South Korean Security Relations Reconsidered: The Lost Two Decades of Promise and Perils", **The Korean Social Science Journal**, 39/2 (2012), s. 41.

⁴⁷⁰ Rusya borcunu denizaltı, savaş uçağı, füze vs. şeklinde ödemeyi önermişse de, bu öneri Güney Kore tarafından kabul görmemiştir. Buszynski, 2000, 413.

⁴⁷¹ Buszynski, 2000, 413; Ellison, 2003, s. 178.

⁴⁷² Kovykta alanından gelecek boru hattının Moğolistan üzerinden Çin'e geçmesi düşünülmüştür. Ancak Çin, Moğolistan'la yüzeysel ilişkilere sahip olduğu ve Amerikan etkisi altında kalacağına inandığı için Moğolistan'ı dışarıda bırakacak, daha uzun ve daha masraflı olacak bir rotadan yana olmuştur. Selig S. Harrison, "Gas and Geopolitics in Northeast Asia: Pipelines, Regional Stability, and the Korean Nuclear Crisis", **World Policy Journal**, 19/4 (2002/2003), s. 26.

Kore'ye ve deniz altından Japonya'ya ulaşacaktı.⁴⁷³ 1997'de Rusya ve Çin Kovykta doğalgaz alanını birlikte geliştirmek üzere anlaşmıştır.⁴⁷⁴ Ayrıca, projeyi sürdürebilmek için British Petroleum, China National Petroleum Corporation (CNPC) ve Güney Kore ile Japonya'nın şirketlerinden finansal destek almayı kararlaştırmışlardır.⁴⁷⁵ 1999 yılında Güney Kore de Kovykta projesine dahil olmak istediğini Rusya'ya iletmiş, Rusya da Güney Kore'nin katılımını kabul etmiştir.⁴⁷⁶

⁴⁷³ Harrison, 2002, s. 341.

⁴⁷⁴ Jin W. Mok ve Sung Gul Hong, "The Russo-Korean Cooperation for Natural Resources: The Prospect of the Trans-Siberian Gas Pipeline Project", **International Journal of Korean Studies**, 16/2 (2012), s. 133.

⁴⁷⁵ Harrison, 2002, s. 341.

⁴⁷⁶ Mok ve Hong, 2012, s. 133.

Harita 4: Rusya'nın doğalgaz ve petrol alanları⁴⁷⁷

PHILIPPE REKACEWICZ

Yeltsin Dönemi'nde Moskova ile Seul arasındaki ekonomik işbirliğinin beklenen seviyede gelişmemesinin önüne bazı engeller çıkmıştır. Bunlardan ilki, Rusya'da dış ticaret için yeterli yasal ve kurumsal altyapının olmaması ve daha etkili maliyet muhasebesi sistemi, ücret reformu ve konvertibl rubleye olan ihtiyaçtır.⁴⁷⁸ Chun ve Ziegler, Rusya'nın belirsiz hukuki yapısı, oturmamış siyasi konumu ve zayıf altyapısı yanında her yere nüfuz etmiş organize suç çetelerinin Rusya'da iş yapmayı zorlaştırdığını ve Rusya ile Güney Kore arasındaki ekonomik işbirliği düşük

⁴⁷⁷ Rafael Kandiyoti, "Asia: In The Pipeline Moscow and Beijing: Asia's Roaring Economies", **Le Monde**, 1 Mayıs 2005, <<http://www.mindfully.org/Energy/2005/Moscow-Beijing-Economies1may05.htm>>, (10.05.2013).

⁴⁷⁸ Joo, 2002, s. 447.

seviyede kalmasına neden olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁷⁹ Bir diğer engel, bürokrasideki kırtasiyeciliktir. Ayrıca iki ülke kültürlerinin farklılığı, Güney Kore'deki Rusya hakkındaki bilgi eksikliği ve Rus ekonomisinde Güney Koreli uzmanların olmayışı iki ülke arasında yavaş gelişen ticaretin diğer nedenleri olmuştur.⁴⁸⁰

1997 Asya Krizi ve Ağustos 1998'de Rusya'nın rubleyi devalüasyonu ve uluslararası borçları için doksan günlük moratoryum ilanı da Moskova-Seul arasındaki ticari ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Ekonomik krizden sonra pek çok Kore bankası iflas etmiş ve Koreli işadamları Rusya'dan çekilmek zorunda kalmıştır.⁴⁸¹ Rusya'nın beklentilerini karşılamamakla birlikte, 1996'da 3.7 milyar dolara yükselen iki ülke arasındaki ticaret 1997 yılında 3.3 milyar dolara ve 1998'de 2.2 milyar dolara düşmüştür.⁴⁸² 1998 yılı itibariyle Güney Kore'nin ticari ortakları arasında Rusya ancak 24. sırada yer alabilmiştir.⁴⁸³

Güney Kore'nin Rusya'da yaptığı doğrudan yatırımı da benzer şekilde, 1996 yılında 41.4 milyon dolara ulaşmış, fakat sonrasında hızla gerileyerek 1997 ekonomik krizinin ertesinde 8.4 milyon dolara, 1999'da ise 830 bin dolara kadar inmiştir.⁴⁸⁴ Sonuç olarak, Güney Kore'nin Rusya'da gerçekleştirdiği yatırım her iki ülke ekonomisi içinde de küçük bir paya sahip olmuştur. 1997 yılında Rusya'daki yatırımları Güney Kore'nin toplam dış yatırımının % 1,4'ünü oluştururken, 1998 yılında Rusya'da yapılan yabancı yatırımın Güney Kore'ye ait olan kısmı toplam yatırımın ancak % 0,5'ini oluşturmuştur.⁴⁸⁵

⁴⁷⁹ Chun ve Ziegler, 1997, s. 200.

⁴⁸⁰ Joo, 2002, s. 447.

⁴⁸¹ Ahn, 2012, s. 35; Ellison, 2003, s. 178.

⁴⁸² Bkz. Tablo 2.

⁴⁸³ Joo, 2002, s. 447.

⁴⁸⁴ "Investment Statistics by Country: Russia", <<http://www.koreaexim.go.kr/en/>> (23.02.2013)

⁴⁸⁵ Joo, 2002, s. 451.

Rusya'nın Güney Kore'ye olan borcu yine ikili ekonomik ilişkilerin önemli konusu olmayı sürdürmüştür. Kasım 1998'de Rusya, Güney Kore'den borcunun önemli bir kısmını silmesini ve kalanını da 25 yılda ödemeyi kabul etmesini talep etmiştir. Öneriyi Seul reddetmiştir.⁴⁸⁶ Rusya, 1999 yılı başında ise, ekonomik sorunları nedeniyle alüminyum ve bakır gibi doğal kaynakları daha fazla sağlayamayacağı gerekçesiyle, borcunun kalanını ileri teknoloji ürünü silahlarla ödemeyi teklif etmiştir.⁴⁸⁷ Fakat, Ekim 1999'da kalan 1.7 milyar dolar borcunu 1995'te üzerinde anlaşıldığı gibi yarısını teknolojik ürünler, yarısını hammadde olarak 15 yıl içinde ödemeyi kabul etmiştir.⁴⁸⁸

Tablo 2: Sovyetler Birliği/Rusya Federasyonu'nun Güney Kore ve Kuzey Kore ile Ticareti, 1990-1999 (Milyon ABD Doları)⁴⁸⁹

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Güney Kore	888.8	1.223.3	193	1.576	2.191.6	3.308.8	3.777.8	3.302.7	2.112.4	2.227.5
Kuzey Kore	2.223	364.3	342.3	226.6	140	83.4	64.8	90.7	65	56

Sonuç olarak, Yeltsin döneminde Rusya 1990'lı yılların başlarında hem ekonomik hem siyasi hem de güvenlikle ilgili beklentilerle öncelikle Güney Kore ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. Zamanla Kuzey Kore'nin göz ardı edilmesinin ulusal çıkarlarına uygun olmadığı görülerek iki Kore ile bağlantılarının artırılması girişimleri başlatılmıştır. Fakat, Rusya beklediği ölçüde ekonomik kazanç elde edemediği gibi, Kore Yarımadası'nın güvenlikle ilgili meselelerinde de konumu

⁴⁸⁶ Joo, 2002, s. 453.

⁴⁸⁷ Kwak ve Joo, 1999, s. 159.

⁴⁸⁸ Joo, 2002, s. 453.

⁴⁸⁹ Rusya Federasyonu-Güney Kore ticaret verileri Kore Uluslararası Ticaret Birliği (Korea International Trade Association/ KOTIS)'dan alınmıştır. Aktaran Joo, 2002, s. 446. Rusya-Kuzey Kore ticaret verileri yukarıda verilen kaynaklardan yazar tarafından tablolaştırılmıştır.

“ilgili gözlemci”⁴⁹⁰ statüsüne gerilemiştir. 1993-94 nükleer krizinde küçük bir rol oynamış, KEGÖ ve Dörtlü Görüşmeler’in dışında kalmıştır. Bu durum, bu dönem için Rusya’nın Kore Yarımadası’nda etkili bir dış politika izlemekte yetersiz olduğunu göstermiştir.

⁴⁹⁰ Richard Weitz, “Russia and the Koreas: Past Policies and Future Possibilities”, **Korea Economic Institute KEI Academic Paper Series**, 5/2 (2010), s. 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENGE ARAYIŞI (2000-2008)

“Büyük Rusya”, “Güçlü Rus Devleti” sloganlarıyla başkanlık seçim kampanyasını yürüten Vladimir Putin⁴⁹¹, seçildikten sonra öncelikle merkezi otoriteyi güçlendirmeye girişmiştir. Putin döneminde, 1999 yılından itibaren artan enerji fiyatlarının da etkisiyle yaşanan ekonomik gelişme ve devletin yeniden yapılanması çabalarında ilerleme kaydedilmesi, Rusya’yı daha etkin bir dış politika izleme imkanına kavuşturmuştur. Putin, 28 Haziran 2000 tarihinde Rusya’nın dış politikasının prensipleri, hedefleri ve önceliklerini ortaya koyan yeni dış politika konseptini onaylamıştır. Belgede, büyük Avrasya güçlerinden biri olmasının sonucu olarak, Rus dış politikasının dengeli ve “çok-vektörlü” olduğu ifade edilmiştir. Böyle bir yaklaşımın, Rusya’ya küresel ve bölgesel düzeyde dünya güvenliğinin sürdürülmesinde sorumluluk yüklediği, ikili ve çok taraflı dış politika eylemlerini geliştirmesini gerektirdiği iddia edilmiştir. ABD tarafından ekonomik olarak ve güç kullanılarak egemen olunacak tek kutuplu bir dünya düzeni oluşturmaya yönelik artan bir yönelim olduğu tespiti yapıldıktan sonra, Rusya’nın çok kutuplu bir dünyanın oluşumunu destekleyeceği vurgulanmıştır.⁴⁹²

Diğer taraftan, ABD’yle ciddi ve genellikle temel konulardaki farklılıklara rağmen uluslararası durumun düzeltilmesi ve küresel stratejik istikrarın sağlanması için Rus-Amerikan işbirliğinin vazgeçilmez bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca,

⁴⁹¹ Ludmilla Selezneva, “Post-Soviet Russian Foreign Policy: Between Doctrine and Pragmatism”, **European Security**, 11/4 (2002), s. 17.

⁴⁹² “Rusya Federasyonu’nun Dış Politika Konsepti”, **Kadim Komşumuz Yeni Rusya**, Yılmaz Tezkan (haz.), Ülke Kitapları, 2001, s. 224-231.

Rusya'nın dünya ekonomisine uyum sağlamaya ve aktif olarak uluslararası örgüt ve forumlarda yer almaya devam edeceği belirtilmiştir.⁴⁹³

Belgede Rusya'nın genel olarak dengeli ve çok vektörlü politika izleyeceği, çok kutuplu dünyanın oluşumunu destekleyeceği ifade edildiği için Asya kıtasının ve özelde Doğu Asya'nın öne çıkacağı anlaşılmaktadır. Zaten belgede, bölgesel öncelikler açısından Rusya'nın, Batı ve Asya arasında dengeli bir ilişki arayışı içinde olduğu vurgulanmıştır. Öncelikler listesinde ABD ve Avrupa ilk sırayı alırken, Asya'nın da gittikçe artan bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesine entegrasyonunun Sibiryaya ve Rus Uzakdoğusu'nun ekonomik gelişimi için gerekli olduğu vurgulanmıştır.⁴⁹⁴

Nitekim, 2000'lerin başından itibaren, bir ABD- Kore uzman grubunun da gözlemlediği gibi, Rusya'nın Doğu Asya'daki rolü artmaktadır. Doğalgaz ve petrol fiyatındaki patlama, devam eden ekonomik gelişme ve etkili devlet inşasının başlattığı canlanma, pragmatik “çok vektörlü” ya da “çok yönlü” dış politika çerçevesinde doğu politikasının güç kazanmasına neden olmuştur. Bu dönemde Rus dış politikasının, Doğu Asya'da lehine güvenli ortamı garantiye almayı, bölge ülkeleriyle karşılıklı kazançlı geniş ekonomik ilişkiler kurmayı, Sibiryaya ve Rus Uzakdoğusu'nu kalkındırmayı ve bölgede eski büyük güç statüsünü tekrar kazanmayı hedeflediği savunulmuştur.⁴⁹⁵ Bu hedefler çerçevesinde, Rusya'nın Korelerle ekonomik ilişkilerini artırması, Yarımada'daki güvenlik sorununa müdahil olması doğal görülebilir. Dış politika konseptinde de, Kore Yarımadası'na özellikle

⁴⁹³ “Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti”, 2001, s. 224-231.

⁴⁹⁴ “Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti”, 2001, s. 232-235.

⁴⁹⁵ US-ROK Strategic Forum, **The Search for a Common Strategic Vision: Charting the Future of the U.S.-ROK Security Partnership; A Report of the U.S.-ROK Strategic Forum**, Seoul, East Asia Foundation, 2008, s. 24, <http://www.keaf.org/skin/include/sub_03/US-ROK_Strategic_Forum_Report_Eng.pdf>, (02.02.2013).

değnilmiştir. Esasen 1993 yılı başında kabul edilen ilk dış politika konseptinde de Kore Yarımadası'nın özel yerinden bahsedilmiştir. Belgeye, izlenen Güney Kore odaklı politika yansımıştır. Rusya'nın kendisiyle dünya medeniyetinin temel değerlerini paylaşan Güney Kore'yle ilişkilerin güçlendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kuzey Kore ile ilgili olarak, bu ülkenin kendi kitle imha silahlarını geliştirmesini ve olası olumsuz manifestolarını önlemek için Rusya'nın Pyongyang üzerinde kalan etki araçlarını kullanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca barışçıl ve dış müdahale olmadan gerçekleşecek bir Kore birleşmesinin Rusya'nın çıkarına olacağı belirtilmiştir.⁴⁹⁶ 2000'de onaylanan konseptte ise, Kore Yarımadası'ndaki durumun özel bir endişe kaynağı olduğu ifade edildikten sonra, Rusya'nın Kore meselesinin çözümü ve iki Kore devleti arasında dengeli bir işbirliğinin sürdürülmesi çalışmalarına katılımı için her türlü gayretin gösterileceği vurgulanmıştır.⁴⁹⁷

Putin döneminde Kore Yarımadası'na yönelik dış politikanın daha aktif hale gelmesinin nedenini anlayabilmek için Rusya'nın Kore Yarımadası ile ilgili amaç ve çıkarları daha ayrıntılı değerlendirilmelidir. Rusya öncelikle, Kore Yarımadası'nda barış ve istikrarın korunmasını istemektedir. Rusya ile Kuzey Kore sadece 19 kilometrelik bir ortak sınıra sahip olmalarına rağmen, Kore Yarımadası'nda bir savaş ihtimali ya da Kuzey Kore rejiminin çökmesinin yaratacağı kaos Rusya'yı çok olumsuz etkileyebilir.⁴⁹⁸ Nitekim, Kuzey Kore'den milyonlarca mültecinin Rus Uzakdoğusu'na akını ya da olası nükleer güç kullanımıyla radyasyon bulutunun kısa sürede Rus sınırına ulaşması senaryoları Rus medyasında yayınlanan makalelerde ve

⁴⁹⁶ "Foreign Policy Conception of the Russian Federation (1993)", 2005, s. 51.

⁴⁹⁷ "Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti", 2001, s. 232-235.

⁴⁹⁸ Sico van der Meer, "Russia: Many Goals, Little Activity", **Ending the North Korean Nuclear Crisis: Six Parties, Six Perspectives**, Koen De Ceuster ve Jan Melissen (eds.), Lahey, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2008, s. 85

askeri tatbikatlarda yer bulmuştur.⁴⁹⁹ Böyle bir durumun, ekolojik ve insani felaket yaratabileceği değerlendirilmiştir. Bunun dışında, Rus Uzakdoğusu'nda yaşayan Rusların, ülkenin batısına göç etmesine neden olarak ülkenin demografik yapısını değiştirmesi ihtimali de düşünülmüştür.⁵⁰⁰ Diğer taraftan, Kuzey Kore'nin nükleer silaha sahip olmasının, Kuzeydoğu Asya ve Rus Uzakdoğusu'nun stratejik istikrarını tehdit edeceği, Japonya ve Güney Kore gibi nükleer silah edinme kapasitesine sahip ülkeleri ateşleyeceği, ABD'nin füze savunma sistemine ve Japonya'nın silahlanmasına bahane yaratacağı tahmin edilmektedir.⁵⁰¹ Doğu Asya'da Rusya'nın masraflı bir silahlanma yarışına katılması durumunu ortaya çıkarabilir.⁵⁰² Bu ihtimalleri göz önünde bulundurarak Rusya, Kuzey Kore rejiminin ani çöküşünün ve Doğu Asya'da nükleer ya da balistik silahlanma dalgasının ortaya çıkmasının engellenmesini hedeflemektedir. Bunun için, ekonomik yardım ve güvenlik garantileri vasıtasıyla Kuzey Kore'nin gönüllü olarak nükleer silah ve füze programlarından vazgeçmesini sağlamaya, cezalandırma yerine diyalogu desteklemeye, gerekli yaptırımları sınırlı tutarak ve tüm tarafların taahhütlerine uymasını teşvik etmeye çalışmaktadır.⁵⁰³ Ayrıca Rusya, güvenlik sorunlarının çözümünde tek taraflı girişimlere karşı çıkmakta, *ad hoc* koalisyonlar aracılığıyla güç kullanımı yerine devletlerin sistematik işbirliği çabalarıyla başarı sağlanabileceğini iddia etmektedir. Kore sorununun nihai çözümü için de, Kore Yarımadası'nı

⁴⁹⁹ Joo, 2007a, s. 91-92.

⁵⁰⁰ Aleksander Vorontsov, **Current Russia–North Korea Relations: Challenges and Achievements**, Washington, Brookings Institution, 2007, s. 2-3; Peggy Falkenheim Meyer, "Russia's Interests and Objectives on the Korean Peninsula", **International Journal of Korean Studies**, 9/2 (2005), s. 146.

⁵⁰¹ Yongchool Ha ve Beomshik Shin, "Non-proliferation and Political Interests: Russia's Policy Dilemmas in the Six-party Talks", **SRC Slavic Eurasian Studies: Eager Eyes Fixed on Eurasia-Russia and its Eastern Edge**, 2/16 (2007), s. 183; Younkyoo Kim ve Stephen Blank, "Russia and the Six-Party Process in Korea: Moscow's Quest for Great Power Status", **Problems of Post-Communism**, 57/4 (2010), s. 38.

⁵⁰² Van der Meer, 2008, s. 86.

⁵⁰³ Weitz, 2010, s. 1.

çevreleyen ve Yarımada'nın geleceğinde çıkarları olan devletlerin yer alacağı çok taraflı bir güvenlik mekanizması oluşturulmasından yanadır. Dolayısıyla, Altılı Görüşmelere önem vermektedir.⁵⁰⁴

1993 yılında onaylanan dış politika konseptindeki Kore bahsinden de yola çıkarak Rusya'nın Yeltsin döneminde de benzer kaygıları taşıdığını söyleyebiliriz. Fakat Putin döneminin farkı, Rusya'nın ekonomik ve siyasi anlamda kaydettiği gelişmeler sayesinde, Kore Yarımadası ile ilgili meselelere dahil olmak için hak iddia edecek gücü kendinde bulmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer taraftan, Putin döneminde Rusya, ekonomik çıkarları nedeniyle Kore Yarımadası'yla daha fazla ilgilenmektedir. Rusya'yla Koreler arasında demiryolu, doğalgaz boru hattı, elektrik hattı inşa edilmesi gibi bazı ortak projeler planlanmıştır. Rus girişimciler Kuzey Kore'yi, Güney Kore ve diğer Asya-Pasifik ülkeleriyle ticari ilişkilerinde bir transit ülkeye dönüştürmeyi tasarlamışlardır.⁵⁰⁵ Bu sayede, Rusya'nın enerji, ileri teknoloji ürünü silahlar ve nükleer teknoloji ürünleri gibi rekabetçi ürünleri için pazarını genişletmesi beklenmektedir.⁵⁰⁶ Ayrıca, Rusya'nın Asya-Pasifik'i Avrupa'ya bağlayan bir köprü haline gelmesi umut edilmektedir.⁵⁰⁷ Güney Kore sermaye ve teknoloji kaynağı olarak da önemsenmektedir.⁵⁰⁸ Artan işbirliğinin, Rusya'nın zengin Doğu Asya bölgesine entegre olmasına yardımcı olacağı ve ekonomik olarak Batı Rusya'nın gerisinde kalan ve Rusya-Çin sınırındaki etnik Rus nüfusunun azalışı nedeniyle güvenlik yükümlülüğü haline gelen Rus

⁵⁰⁴ Andrei P. Tsygankov, "Russia's Interests and Objectives in East Asia", **Korea Observer**, 37/3 (2006), s. 431; Joo, 2007b, s. 135.

⁵⁰⁵ Weitz, 2010, s. 1.

⁵⁰⁶ Ha ve Shin, 2007, s. 181.

⁵⁰⁷ Georgy Toloraya, "A Eurasian Bridge Across North Korea?", **38 North: Informed Analysis of North Korea**, 22 Kasım 2013, <38north.org/2013/11/gtoloraya112213/>, (02.12.2013).

⁵⁰⁸ Ha ve Shin, 2007, s. 181.

Uzakdoğusu'nun⁵⁰⁹ gelişmesini teşvik edeceği düşünülmüştür. Ayrıca, Rusya'nın ekonomik çıkarlarının gerçekleşebilmesi için de Yarımada'da güvenliğin sağlanması gerekmektedir.⁵¹⁰ Bununla birlikte ekonomik temelli projelerin gerçekleşmesinin istikrar ve güvenliğin sağlanmasına da yardımcı olması beklenmektedir. Dolayısıyla, Kore Yarımadası'yla ilgili ekonomik kaygılar ve güvenlik beklentileri içiçe geçmiş durumdadır.

Dış politika konseptinde de ifade edildiği gibi Rusya, Kore Yarımadası'nın sorunlarının çözümüne katılmak istemektedir. Hatta Altılı Görüşmeler'de arabulucu rolü oynamaya çalışmaktadır. Müzakereler kesintiye uğradığında Kuzey Kore'yi müzakerelere dönmeye ikna etmeye çalışırken, ABD'nin de Kuzey Kore'nin önerilerine karşı daha esnek yaklaşmasını sağlamaya çaba sarfetmektedir.⁵¹¹ Rusya, bu çabalarıyla kendi güvenliğini sağlamanın yanında, bölgedeki etkisini genişletmek de istemektedir. 1990'larda Rusya, Kuzey Kore üzerindeki etkinliğini kaybettiği için

⁵⁰⁹ Rus Uzakdoğusu, resmi adıyla Uzakdoğu Federal Bölgesi, Rus topraklarının % 36.4'ünü oluşturan altın, pırlanta, petrol ve doğalgaz gibi doğal kaynak rezervleri açısından zengin bölgedir. Nüfusun yalnızca% 4.9'u bu bölgededir. Far East Federal District, <<http://eng.kremlin.ru/terms/F>>, (25.05.2014). Demir cevherinin % 62'si; demir dışındaki metallerin % 45'i; altının %90'ı elmasın % 100'ü; ağacın % 35'i ve balığın %70'i Rusya Uzak Doğusu'nda bulunmaktadır. Bölge, Rusya'nın mineral üretiminde Batı Sibiry'a'dan sonra, demir dışındaki metaller, elmas, altın, bor ve balık üretiminde ilk sırada gelmektedir. Anna V. Shkuropat, "New Dynamics in Northeast Asia: The Russian Factor", 2002, s. 11-12, <http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/2002_shkuropat.pdf>, (22.02.2011). Doğal kaynak açısından zengin olmasına rağmen, bölgenin Rusya'nın GSYİH'ne katkısı % 5'tir. Liz Bagot and Josh Wilson, "The Russian Far East Gateway to Asia", The School of Russian and Asian Studies (SRAS), <http://www.sras.org/russian_far_east>, (25.05.2014). Çıkarılan az miktarda enerji ve hammadde ve ithalat endüstrisi dışında düşük gelir ve yüksek işsizlik oranıyla bölge ekonomisi sıkıntılıdır. Bu durumun yarattığı pek çok olumsuz durum dışında demografik kriz derinleşmektedir. Bölgedeki az sayıdaki Rus nüfus azalmakta ve komşu ülkelerden yasadışı göç büyümektedir. Bu durum devam ederse Rusya, kendisini farklı bir güvenlik krizi içinde bulacaktır. Gennady Chufin, "Russia's Economic and Strategic Interests in North-East Asia", **Asia-Europe Journal**, 1 (2003), s. 252. Putin, Temmuz 2000'de yaptığı bir konuşmada Rus Uzakdoğusu'nu geliştirmek için gerçekten çaba sarfedilmezse, birkaç on yıl içinde bu bölgede nüfusun Japonca, Çince ve Korece konuşacağını ifade etmiştir. Esas meselenin bu bölgenin Rusya'nın elinden çıkaramayacağı bir yer olması olduğunu vurgulamıştır. Lo, 2008, s. 56.

⁵¹⁰ Weitz, 2010, s. 1.

⁵¹¹ Esook Yoon ve Dong Hyung Lee, "A View from Asia Vladimir Putin's Korean Opportunity: Russian Interests in the North Korean Nuclear Crises", **Comparative Strategy**, 24/2 (2005), s. 197.

Kore sorunlarında büyük güç olarak kabul edilmemiş⁵¹² hatta nükleer krizde çözüm sürecinin dışında bırakılmıştı. Rusya'nın Kuzey Kore dahil Kuzeydoğu Asya'daki etkisini tekrar kurma çabaları Vladimir Putin'in, Rusya'yı tekrar büyük güç yapma tutkusunun bir parçası olarak değerlendirilmiştir.⁵¹³

Harita 5: Rus Uzakdoğusu (Uzakdoğu Federal Bölgesi)

Putin, Kuzey Kore ile daha çok siyaset ve güvenlik alanında işbirliği yaparken, Güney Kore ile ekonomik işbirliğine odaklanmayı hedeflemiştir. Ha ve Shin'in deyişle, Putin'in Kore politikası, Rusya'nın yaşadığı ikilemin üstesinden gelmek için pragmatik politika çizgisine dayanmaktadır. Rusya bir taraftan Kore Yarımadası'nda siyasi rolünü genişletmesini içeren “nedensel çıkar”ını takip

⁵¹² Joo, 2003, s. 148.

⁵¹³ Weitz, 2010, s. 2; Bazhanov, 2006, s. 221; Chang Kyoo Park, Er-Win Tan ve Geetha Govindasamy, “The Revival of Russia’s Role on the Korean Peninsula”, *Asian Perspective*, 37 (2013), s. 131.

etmektedir. Diğer taraftan Güney Kore ile ekonomik işbirliğini artırırken Kuzey Kore ile yeni anlaşma temelinde siyasi ve güvenlik bağlarını güçlendirmesini içeren “pratik çıkar”ını takip etmeye çalışmaktadır.⁵¹⁴

Putin’in Kore politikası esasen, 1990’larda başlayan Rusya-Kore ilişkilerinin evrimsel sürecinin bir sonucudur. Rusya, iki Kore’yle dengeli bir ilişki kurmaya çalışmıştır.⁵¹⁵ Bunun yanında Kore birleşmesi ve nükleer krizde etkin rol oynamaya ve ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmeye çabalamıştır. Bu amaçlarına ulaşabilmek için her iki Kore’yle de üst düzeyde görüşmeler gerçekleştirmiş, özellikle Kuzey Kore’yle geliştirdiği ilişkiler sayesinde Altılı görüşmelere dahil olmuş ve arabuluculuk yapmaya çalışmış ve Korelerle ortak ekonomik projeler tasarlamıştır.

I. Üst Düzey Görüşmeler

A. Kuzey Kore’yle Normalleşme

Soğuk Savaş dönemindeki müttefiklik ilişkisi ve Yeltsin’in ilk dönemindeki Kuzey Kore’yi yok sayan yaklaşımın aksine Putin döneminde Rusya, Kuzey Kore’yle “normal komşuluk” ilişkileri geliştirmeye yönelmiştir. Normalleşme çabalarının ilk adımı, 1997’den beri üzerinde çalışılan anlaşmanın sonuca ulaştırılması olmuştur. Vladimir Putin, vekaleten başkanlık görevini yürütürken Dışişleri Bakanı Igor Ivanov’u Pyongyang’a göndermiştir. 9-10 Şubat 2000’de gerçekleşen ziyarette Rusya ile Kuzey Kore arasında geniş çaplı bir Dostluk, İyi Komşuluk İlişkileri ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.⁵¹⁶ Ivanov, Sovyetler

⁵¹⁴ Ha ve Shin, 2007, s. 180.

⁵¹⁵ Meyer, 2006, s. 205.

⁵¹⁶ Anlaşmanın İngilizce metni için bkz. DPRK-Russia Treaty of Friendship, Good Neighbourliness, and Cooperation, **North Korea Handbook**, 2002, s. 588-589.

Birliği'nin dağılmasından sonra Kuzey Kore'yi ziyaret eden en üst düzey Rus yetkilisi olmuştur.⁵¹⁷

Anlaşma, otomatik müdahale hükmü gibi, Kuzey Kore'nin birleşme formülüne destek de içermemiştir.⁵¹⁸ Bir kriz durumunda farklı şekilde yorumlanabilecek bir “karşılıklı temas” öngörmüştür: “Ülkelerden birine karşı saldırı tehlikesi ya da barış ve güvenliği tehlikeye sokan bir durum ortaya çıkması halinde, istişare ve işbirliği ihtiyacı olduğunda taraflar derhal birbirleriyle temasa geçeceklerdir.” (Mad. 2) Anlaşma “temas”ın ne anlama geldiğini ve sonrasında hangi önlemlerin alınıp alınmayacağını açıkça ifade etmemiştir. Bu madde esasen, Rusya'nın Kuzey Kore üzerindeki etkisini artırma ve kendi güvenliğini tehlikeye atacak otomatik bir düzenleme olmadan Kore Yarımadası'nda ortaya çıkacak krize dahil olma hakkı elde etme çabasıdır.⁵¹⁹ Rusya, dahil olup olmamayı seçme hakkını elinde tutmayı istemiştir.

Anlaşma'nın 3. maddesi, tarafların karşılıklı çıkarlarıyla ilgili meselelerde müzakere etmelerini öngörmüştür. Ayrıca, tarafların diğerinin egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne karşı üçüncü ülkelerle anlaşma yapmaktan ve eylemlere katılmaktan kaçınmasını hükme bağlamıştır. 4. madde de ise, taraflar Kore'nin bağımsızlık, barış ve ulusal birlik prensiplerine dayalı olarak bir an önce birleşmesine desteklerini açıklamışlardır. Rusya ile Kuzey Kore'nin 2000 yılında imzaladığı yeni anlaşma, 2, 3 ve 4. maddeleri hariç Rusya'nın Kasım 1992'de Güney Kore'yle imzaladığı anlaşmaya benzemektedir. İlişkilerin geliştirilmesi, işbirliğinin artırılması, terör ve diğer uluslararası suçlarla mücadelede işbirliği, tarafların

⁵¹⁷ Joo, 2001a, s. 471.

⁵¹⁸ Joo, 2000, s. 204.

⁵¹⁹ Samuel S. Kim, 2006, s. 127.

uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini etkilememesi ve üçüncü bir ülkeye karşı olmaması gibi hükümler içermiştir.⁵²⁰ Anlaşmanın Koreler arası problemlerin çözümüne ilişkin kısmında BM Şartı ve mevcut uluslararası hukuk kurallarına atıf yapılmıştır.⁵²¹ Böylece Kuzey Kore ilk kez, BM Şartı ve uluslararası hukuk evrensel normlarına bağlılığa vurgu yapan bir anlaşmaya imza atmıştır.⁵²²

Rusya, ilişkilerin temel prensipleri üzerine Kuzey Kore'yle Güney Kore'yle imzaladığına benzer bir anlaşma yaparak Kore Yarımadası'ndaki iki ülkeyle uluslararası hukuka dayalı dengeli ilişkiler kurmak istediğini göstermiştir.⁵²³

2000 yılında Rusya ile Kuzey Kore arasında dostane ilişkiler ortaya çıkmasında bazı faktörlerin bir araya gelmesinin etkili olduğu söylenebilir. Bu faktörlerden ilki, Putin'in pragmatizmi ile Kim Jong İl'in yeni diplomatik manevralarının kesişmesidir. Kim Jong İl'in gücünü sağlamlaştırması ve içerideki ekonomik zorlukları azaltmış olması, Kim'in -Rusya dahil- dış dünyaya karşı yeni diplomatik öneriler sunması için kendine olan güvenini artırmıştır. İnziva yıllarından sonra Kim, izolasyon yerine uluslararası toplumla ilişki kurmanın rejimin varlığını korumak ve ülkeyi güçlü ve müreffeh hale getirmek için en iyi yol olduğuna karar vermiştir. Haziran ayında Güney Kore Cumhurbaşkanı Kim Dae Jung ile tarihi bir zirve gerçekleştirmiş, diğer taraftan ülkesinin ABD'yle ilişkilerini geliştirmek için bazı adımlar atmıştır.⁵²⁴ İkincisi, Putin'in Rusya'nın yeni lideri olması, Kim Jong İl'e

⁵²⁰ Joo, 2001a, s. 476.

⁵²¹ Samuel S. Kim, 2006, s. 127.

⁵²² Toloraya, 2003, s. 153.

⁵²³ In-Kon Yeo, "Putin's Pragmatic Approach to the Korean Peninsula", **International Journal of Korean Unification Studies**, 10/1 (2001), s. 102.

⁵²⁴ Joo, 2007a, s. 77; Samuel S. Kim, **North Korean Foreign Relations in the Post-Cold War World**, Strategic Studies Institute U. S. Army War College, 2007, s. 22-23.

Rusya'yla yeni bir ilişki başlatmak için uygun bahaneyi vermiştir. Kim Jong İl'in gözünde Putin önceki Rus liderlerden farklıydı, Putin'le ilgili kötü anıları yoktu. Ayrıca, daha önce bahsedildiği gibi Putin'in Doğu Asya politikasında da Kore, jeostratejik önemi, nükleer sorun ve Korelerle çok taraflı ekonomik işbirliğinin potansiyel kazancı nedeniyle önemli bir yer teşkil ediyordu. Rusya'nın yeni dış politika konseptinde Kore'ye özellikle değinilmişti.⁵²⁵ Son olarak, dış ortam da uygundu. Kim Dae Jung'un Güney Kore'nin cumhurbaşkanı olmasının ardından Koreler arası ilişkilerde belirgin gelişmeler meydana gelmeye başlamıştır. Kim Dae Jung, Kuzey Kore'yle uzlaşma ve işbirliği politikası uygulamıştır. Moskova, bu yapıcı politikaya destek vermiş, Seul de Koreler arası ilişkilerin gelişmesinde pozitif rol oynadığı sürece Rusya'nın Kuzey Kore üzerinde etkisinin artmasını memnuniyetle karşılamıştır.⁵²⁶ Bu dönemde Washington-Pyongyang ilişkileri de gelişmiştir. Ekim 2000'de Kim Jong İl'in özel temsilcisi Washington'u ziyaret ederek Kim Jong İl'in ABD'yle ilişkileri geliştirme ve sorunları çözme isteğini iletmiştir. Aynı ay içinde Amerikan Dışişleri Bakanı Madeleine Albright da Pyongyang'ı ziyaret etmiştir.⁵²⁷

Mayıs ayında bizzat Kim Jong İl tarafından imzalanmış bir davet mektubu alan Putin, 2000 yılının Temmuz ayında Okinawa'daki G-8 zirvesine katılmadan hemen önce Pyongyang'ı ziyaret etmiştir. Putin böylece 1948'de kurulduğundan beri Kuzey Kore'yi ziyaret eden ilk Rus lideri olmuştur. Joo'ya göre, bu ziyaret üç açıdan önemlidir. İlk olarak, iki ülke ilişkilerinde -normal komşular olarak- yeni bir dönemin başladığının göstergesidir. İkincisi, bu ziyaret, Rusya'nın Kore Yarımadası

⁵²⁵ Joo, 2009, s. 111.

⁵²⁶ Takeda, 2006, s. 194.

⁵²⁷ Joo, 2009, s. 111.

ve Kuzeydoğu Asya’da etki ve saygınlığını artırmak için tasarlanmış diplomatik hücumunun bir parçasıydı. Sonrasında gerçekleşen G-8 zirvesinde Rusya, Kore Yarımadası’nda barış ve istikrar için arabulucu imajını yerleştirmek için çok uğraşmıştır. Üçüncüsü, Putin bu olayı her iki Kore’yle ekonomik işbirliğini geliştirmek için kullanmıştır. Ziyaret sırasında Putin, Kore’de hem ikili hem de üçlü işbirliği için çaba sarf etmiştir. Rusya’nın Güney Kore’yle birlikte, Kuzey Kore’nin santrallerini ve güç istasyonlarını yenilemeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Koreler arasındaki demiryolunu Trans-Sibirya Demiryolu’na bağlayan “demir ipek yolu”⁵²⁸ gibi çok taraflı ekonomik projeler de tartışılmıştır.⁵²⁹ Bazhanov’a göre, Putin bu ziyaretle, ABD ve Kuzeydoğu Asya siyasetindeki diğer aktörlere, Moskova’nın politik ve askeri meseleleri etkilemek ve ekonomik alanda diğerleriyle rekabet etmek için Kore’de var olmak istediği mesajını iletmiştir. Ayrıca, Rusya’nın doğu topraklarını kalkındırmayı ciddiye aldığını ve Kore bağlantısı yardımıyla ilk gerçekçi sonuçları elde edebileceğini göstermiştir.⁵³⁰

İki lider, ziyaret sırasında 11 maddelik bir deklarasyon imzalamıştır. Kuzey Kore ve Rusya arasında gelişmekte olan işbirliği ve yakın ikili etkileşim çabalarının iki halkın temel çıkarlarına ve çok kutuplu bir dünya inşası ve eşitlik, karşılıklı saygı ve karşılıklı yararlı işbirliği ilkelerine dayalı yeni bir adil ve makul bir uluslararası düzen kurulması yönündeki eğilim ile uyumlu olduğunu açıklamışlardır. BM’nin yeniden düzenlenmesi ve küresel sorunların ele alınmasında öncü rolünün güçlendirilmesi için işbirliği yapacaklarını, iç işlerine müdahaleye karşı olduklarını,

⁵²⁸ Haziran 2000’de Kuzey ve Güney Kore liderleri 1945’ten beri kesilmiş olan Koreler arası tren yolunu restore etmekte anlaşmışlardı. Rusya, onarılan Koreler arası demiryolunu Trans-Sibirya demiryoluna bağlayacak ‘demir ipek yolu’nun Rus Uzakdoğusu ve Doğu Sibirya’nın ekonomisini canlandıracağını umuyordu. Takeda, 2006, s. 197.

⁵²⁹ Joo, 2002, s. 444-445.

⁵³⁰ Bazhanov, 2006, s. 223.

uluslararası terörizm, ayrımcılık, dini aşırılık ve çok uluslu suç faaliyetlerinin egemen devletlerin güvenliğini ve dünya barışını tehdit ettiğini ifade etmişlerdir. Kuzey Kore, Rusya'nın 1972 Anti-Balistik Füze (ABM) Anlaşması'nın stratejik istikrarın temeli olarak korunması çabalarına destek vermiştir. Ayrıca, iki taraf ABM Anlaşması'nın değiştirilmesi için bazı ülkelerin gösterdikleri füze tehdidi gerekçesinin temelsiz olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda, Kuzey Kore ilk kez, resmi olarak en üst düzeyde füze programının kimseyi tehdit etmediğini ve tamamen barışçıl amaçlar üzerine kurulu olduğunu ilan etmiştir. Kuzey Kore ve Rusya, Asya ve Pasifik'te herhangi bir bölgesel füze savunma (*Theatre Missile Defense/ TMD*) sistemi kurulmasının bölgesel istikrar ve güvenliğe ciddi hasar verebileceğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Kuzey Kore ve Rusya, ikisinden birine karşı bir saldırı tehlikesi ortaya çıkması ya da barış ve güvenlik tehdit edildiği zaman işbirliği ve istişare ihtiyacı olması durumunda ertelemeyen temasa geçeceklerini açıklamışlardır.⁵³¹

Açıklamada herhangi ortak bir rakipten bahsedilmemesine rağmen çok kutuplu dünya vurgusunun ABD'yi işaret ettiği açıktır. Esasen o dönemde Başkan Clinton'ın Kuzey Kore'ye yönelik politikayı gözden geçirmesi, uygulanan yaptırımların kaldırılmasını sağlamıştı. Kimi uzmanlar, Kim Jong İl'in 2001 yılında ABD'de gerçekleşecek seçimde Kuzey Kore'ye düşman Cumhuriyetçi bir başkanın seçilmesi ihtimalini göz önünde bulundurmuş olabileceğini ileri sürmüştür. Böyle bir sonuç nedeniyle karşılaşılabileceği zor durumda Putin'i tarafsız arabulucu olarak düşünmüş olabileceğini savunmuşlardır.⁵³²

⁵³¹ Deklarasyonun İngilizce tam metni için bkz. "DPRK-Russia Joint Declaration Released", 20 Temmuz 2000, <<http://www.fas.org/news/dprk/2000/dprk-000719a.htm>>, (13.12.2013).

⁵³² Park, vd., 2013, s. 132.

Putin'in Kuzey Kore ziyareti sırasında Kim Jong İl, başka bir ülkenin (ABD), Kuzey Kore için uydu yerleştirmeyi taahhüt etmesi durumunda uzun menzilli füze programından vazgeçebileceğini ifade etmiştir.⁵³³ Okinawa'daki G-8 zirvesinde Putin'in Kim Jong İl'in bu önerisini açıklaması diğer liderleri şaşırtmıştır. Putin bu sayede, Rusya'nın bölgede hala dikkate alınması gereken bir güç ve arabulucu olduğunu göstermeye çalışmıştır.⁵³⁴ Fakat Putin Rusya'ya döndükten kısa bir süre sonra Kim, Putin'le gayri resmi bir görüşme gerçekleştirdiğini ve açıklamaların “şaka” (*joke*) olarak kabul edilmesi gerektiğini açıklamıştır.⁵³⁵ Amerikan Yönetimi yine de bu ihtimali ciddiye aldığını ve Pyongyang'la bu konuda görüşme yapmaya hazır olduğunu açıklamıştır. Toloraya, ABD'nin Eylül ayında aldığı Kuzey Kore'nin uzun menzilli füze geliştirmekten vazgeçmesi karşılığında Kuzey Kore için uydu yerleştirme fikrini tartışma kararı ve Clinton'un Ulusal Füze Savunma (*National Missile Defense/ NMD*) sistemi yerleştirmeyi erteleme kararının Putin'in Pyongyang ziyaretinin sonucu olarak yorumlanabileceğini iddia etmektedir.⁵³⁶

2001 yılı Kim-Putin ilişkileri dolayısıyla iki ülke ilişkileri açısından önemlidir. Kim Jong İl, Rusya'ya trenle 24 gün (26 Temmuz-18 Ağustos) süren bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İki ülke arasında pek çok farklı konuda anlaşmalar imzalanarak Moskova ile Pyongyang'ın ikili ilişkilerinin geliştirilmesinin yasal altyapısı oluşturulmuştur. Putin'in Kim Jong İl'in “şaka”sını sakın karşılaması iki

⁵³³ Meyer, 2006, s. 206; Lezsek Buszynski, “Russia and North Korea: The Dilemma of Engagement”, **Engagement with North Korea: A Viable Alternative**, Sung Chull Kim, (ed.), David C. Kang, (çev.), Ithaca, State University of New York Press, 2009a, s. 104.

⁵³⁴ İlyas Kamalov, **Putin Dönemi Rus Dış Politikası: Moskova'nın Rövanşı**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 213.

⁵³⁵ Joseph P. Ferguson, “Russia's Role on the Korean Peninsula and Great Power Relations in Northeast Asia: Ramifications for the U.S.-ROK Alliance”, **NBR Analysis: Perspectives on the Future of the Korean Peninsula**, Scott Snyder, Joseph P. Ferguson ve Victor D. Cha, 2003, s. 41.

⁵³⁶ Toloraya, 2003, s. 147.

liderin ikinci zirvesinde karşılığını almıştır.⁵³⁷ Kim, ülkesinin balistik füze fırlatmayı 2003 yılına kadar askıya aldığını açıklamıştır.⁵³⁸ Moskova, bir kez daha dünya çapında Kuzey Kore için muhatap olunacak makam olarak görülmüştür.⁵³⁹ Ziyaretin sonunda varılan uzlaşmada iki liderin 1972 Anti-Balistik Füze (ABM) Anlaşması'nın korunması ve küresel güvenliğin güçlendirilmesi konusunda aynı görüşe sahip oldukları belirtilmiştir. Kim, Kuzey Kore'nin füze programının barışçıl doğasını vurgulamış ve egemenliğine saygı gösteren hiçbir ülkeyi tehdit etmediğini tekrar ifade etmiştir. Rusya'nın, Kuzey Kore'nin bu görüşünü memnuniyetle karşıladığı metinde yer almıştır. Kuzey Kore, Amerikan birliklerinin Güney Kore'den çekilmesinin Kore Yarımadası ve Kuzeydoğu Asya'da barış ve güvenliğin sağlanmasında önemli bir sorun olduğunun açıklamada yer alması için ısrar etmiştir. Rusya tarafı da anlayışla karşıladığını ifade etmiştir. Rusya, Koreler arası diyalogun dışarıdan müdahale edilmeksizin sürmesine destek verdiğini ve Kore Yarımadası'nda gelecekte ortaya çıkacak olumlu süreçte yapıcı ve sorumlu rol oynamaya hazır olduğunu belirtmiştir.⁵⁴⁰ Putin ise, Sovyet-yapımı ortak girişimlerin yeniden yapılandırılması planlarına öncelik verilmesini deklarasyona eklemiştir. Sosyalist enternasyonalizme dayalı kardeşçe dostluk sırasında bile Kuzey Kore ve Sovyet liderleri arasında Putin ile Kim Jong İl arasındaki kadar yüksek derecede güven ve itibar⁵⁴¹ oluşmadığı görüşü mevcuttur.⁵⁴²

⁵³⁷ Yoon ve Lee, 2005, s. 189.

⁵³⁸ Michael Wines, "North Korean, With Putin, Vows to Curb Missile Program", **The New York Times**, 05 Ağustos 2001, < <http://www.nytimes.com/2001/08/05/world/north-korean-with-putin-vows-to-curb-missile-program.html>>, (30.07.2013).

⁵³⁹ Yoon ve Lee, 2005, s. 189.

⁵⁴⁰ Kuzey Kore-Rusya Moskova Deklarasyonu'nun İngilizce metni için bkz. <<http://www.korea-dpr.com/lib/204.pdf>>, (26.07.2012).

⁵⁴¹ Ziyaret sırasında Kim Jong İl'e refakat eden Uzakdoğu bölgesinden sorumlu başkanlık temsilcisi Konstantin Pulikovski, Putin'in Kim'i gayri resmi bir yemeğe davet etmesinden çok etkilendiğini ve yemekten sonra Kim'in daha samimi, güven dolu ve kibar davrandığını ifade etmiştir. Joo, 2009, s. 113.

Diğer taraftan, ABD’de George W. Bush Ocak 2001’de göreve başladıktan sonra, Pyongyang’a karşı sert politika izlemeye başlamıştır. ABD’nin 11 Eylül saldırılarından sonra terörizme karşı açtığı küresel savaş, Bush’un Ocak 2002’deki Kuzey Kore’yi de içeren “şer eksenini” konuşması, ABD’nin Afganistan ve Irak müdahaleleri Kuzey Kore’nin güvensizlik hissini artırmış ve Pyongyang’ı Moskova’ya itmiştir.⁵⁴³ Rusya da, 11 Eylül saldırılarından sonra, ilk etapta terörizmle mücadelede ABD’ye destek vermişse de, ABD’nin sonraki söylem ve eylemleri Rusya’nın tepkisini çekmiştir. Rusya, Kuzey Kore’nin şer eksenini içinde sayılmasına karşı çıkmış, Kuzey Kore’nin terörü desteklemediğini iddia etmiştir.⁵⁴⁴

2002 yılı başından itibaren, Kuzey Kore ile Rusya arasında karşılıklı ziyaretler öne çıkmıştır. İkili üst-düzyey siyasi diyalog düzenli hale gelmiştir. Rusya’nın Kuzey Kore büyükelçisi Andrei Karlov ayda iki kez Kim Jong İl’le görüşmeye başlamıştır. Uzakdoğu bölgesinden sorumlu başkanlık temsilcisi Konstantin Pulikovski Şubat ve Mayıs 2002’de Pyongyang’ı ziyaret ederek Kim’le bir araya gelmiştir.⁵⁴⁵ Nisan ayında Uzakdoğu Askeri Bölgesi Başkanı General Yuri Yakubov ve St. Petersburg Valisi Vladimir Yakovlev, Temmuz ayında Dışişleri Bakanı İvanov, Aralık ayında Moskova Belediye Başkanı Yuri Luzhkov ve Ekim ve Aralık aylarında Demiryolları Bakanı Gennadi Fadeev Kuzey Kore’yi ziyaret etmiştir. Aynı dönemde, Kuzey Kore Dışişleri Bakanı Paek Nam Sun başta olmak üzere Kuzey Koreli yetkililerin Rusya ziyaretleri gerçekleşmiştir.⁵⁴⁶

⁵⁴² Samuel S. Kim, 2006, s. 128.

⁵⁴³ Joo, 2009, s. 113.

⁵⁴⁴ Mark A. Smith, **The Axis Of Evil: The Russian Approach**, Conflict Studies Research Centre, 2003, s. 5.

⁵⁴⁵ Ferguson, 2003, s. 45.

⁵⁴⁶ Vorontsov, 2007, s. 11.

Rusya, süreci yönlendiren başlıca güç olamayacağını tahmin ederek süreci kolaylaştıran güç olmayı istemiştir. İkili bir strateji izlemiştir. Bir taraftan Kuzeydoğu Asya'da Kore sorunu ve ilgili diğer konuları tartışmak üzere çok taraflı görüşme çağrısında bulunmuştur. Diğer taraftan, Koreler arası görüşmeler, ABD-Kuzey Kore müzakereleri ve Japonya-Kuzey Kore diyalogu dahil ikili müzakereleri artırmak için çaba göstermiştir. Rusya, 2002 yılında Kuzey Kore'yle iyi ilişkilerini kullanarak Kore Yarımadası'ndaki büyük güç diplomasisinde anlamlı bir rol oynamaya çalışmıştır. Temmuz 2002'de Dışişleri Bakanı İvanov, her iki Kore'yi de ziyaret ederek iki ülkenin liderleriyle görüşmüş, diplomatik çabalarına Kim Dae Jung'un desteğini ve Kim Jong İl'den ABD ve Japonya'yla ön koşulsuz görüşme sözünü almıştır. Sonrasında, Brunei'deki ARF (Asean Regional Forum) yıllık Bakanlar toplantısında, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell ile Kuzey Koreli mevkidaşı Paek Nam Sun arasında gayri resmi bir görüşme düzenlemiştir.⁵⁴⁷

Kim Jong İl ise, ABD'yle ikili ilişkilerini sürdürürken, Rusya'nın da nükleer ve füze meselelerinde ABD'yle pazarlık ederken destek olması, askeri yardımı artırması, petrol ve doğalgaz sağlaması beklentisiyle Rusya'yla yakınlaşmıştır. Ayrıca, Kuzey Kore'yle eski Sovyetler Birliği ülkeleri özellikle de Orta Asya ülkeleri arasında ekonomik işbirliğinin geliştirilmesine yardım etmesini sağlamaya çalışmıştır.⁵⁴⁸

20-24 Ağustos 2002'de Kim Jong İl planlanmış Çin gezisini erteleyerek bu kez Rus Uzakdoğusu'na planlanmamış gayri resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Mansourov, Kim Jong İl'in bu ziyareti, uluslararası arenada Kuzey Kore'nin ana sponsoru olan Çin'e Rusya alternatifi olduğunu göstermek, Pekin'in ayrıcalıklı

⁵⁴⁷ Takeda, 2006, s. 199.

⁵⁴⁸ Zacek, 2001, s. 35.

yerinden kuşkulmasını, belki Kuzey Kore'ye yaptığı ekonomik yardımı artırmasını ve kötüleşen ABD-Kuzey Kore ilişkilerinde siyasi desteğini yoğunlaştırmasını sağlamak için gerçekleştirdiğini ileri sürmüştür. Kim Jong İl Vladivostok'ta Putin'le tekrar bir araya gelmiştir. Görüşmede Trans-Kore demiryolunun Trans-Sibirya demiryoluna bağlanması projesi konuşulmuştur. Zirve sonrasında düzenlenen basın toplantısında Putin, Rusya'nın Trans-Kore demiryolunu inşa etmesi gerektiğini aksi takdirde dost Çin'in bunu gerçekleştireceğini ifade etmiştir. Bu durum, Kim'in demiryolu meselesinde Çin'e karşı Rusya'yı oynayarak Kore Yarımadası üzerindeki Rusya-Çin çelişkisini tahrik ettiğini düşündürmüştür.⁵⁴⁹ Ziyaretin esas sebebinin, Kim Jong İl'in Rus Uzakdoğusu'nda uygulanan ekonomik reform politikalarını görmesi ve bölge ile Kuzey Kore arasındaki işbirliğini teşvik etmek olduğu da iddia edilmiştir.⁵⁵⁰

Kim ve Putin başka bir zirvede bir araya gelmemiştir, fakat ikinci nükleer kriz sırasında da üst düzey Rus yetkililer Kuzey Kore'ye ziyaretler gerçekleştirmiş, Yarımada'da gerginliğin daha fazla artmamasını ve çözüme ulaşılmasını sağlamaya çalışmışlardır.⁵⁵¹

B. Güney Kore'yle Denge Politikası

Putin Yönetimi, karşılıklı ziyaretlerle Kuzey Kore'yle ilişkilerini geliştirirken, aynı şekilde Güney Kore liderleriyle de temas halinde olmuştur. Daha önce de belirtildiği gibi Kim Dae Jung'un 1998'de yönetime gelmesinden sonra Rusya ile Güney Kore ilişkileri daha olumlu bir seyir izlemeye başlamıştı. Kim ve

⁵⁴⁹ Alexandre Y. Mansourov, "Russian-North Korean Relations and the Prospects for Multilateral Conflict Resolution on the Korean Peninsula", **A New International Engagement Framework For North Korea? Contending Perspectives**, Ahn Choong-yong, Nicholas Eberstadt, Lee Young-sun (eds.), 2004, s. 358.

⁵⁵⁰ Joo, 2007a, s. 80; Buszynski, 2009b, s. 816-817.

⁵⁵¹ Bkz. Rusya'nın İkinci Nükleer Krizde Arabuluculuk Çabaları.

Putin arasındaki ilk görüşme Eylül 2000’de BM Milenyum Zirvesi’nde gerçekleşmiştir. Liderler, Koreler arası ilişkilerin gelişmesinin iki Kore ve Rusya arasındaki ekonomik işbirliği için daha fazla imkan sağlayacağı konusunda fikir birliğine varmışlar ve Putin, ülkesinin Kore Yarımadası’ndaki barış sürecine destek verdiğini açıklamıştır.⁵⁵²

Kim Dae Jung, görevi devralmasından hemen sonra Putin’i Seul’e davet etmiştir. Putin, Kore Yarımadası’na yönelik ortaya koyduğu, iki Kore arasında dengeli ilişkiler kurma politikasına uygun olarak 26-28 Şubat 2001’de Güney Kore’yi ziyaret etmiştir. Kim Dae Jung- Putin Zirvesi sonrasında bir ortak açıklama yapılmıştır.⁵⁵³ Açıklamada ilk olarak, iki ülke arasındaki ortaklığın geliştirilmesinin Kuzeydoğu Asya’da güvenlik ve istikrarın güçlendirilmesi ve iki ülkenin halklarının çıkarları açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu zirveyle, siyaset, güvenlik ve askeri ilişkiler, ekonomi, bilim ve teknoloji, kültür ve sanat gibi birçok alanda işbirliğinin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi için altyapının oluşturulduğu belirtilmiştir. Açıklamada, tarafların ticaret ve yatırım, enerji kaynakları, endüstri, demiryolları, balıkçılık gibi pek çok alanda ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi konusunda anlaştıkları ayrıca belirtilmiştir. Koreler arası ilişkilerin gelişmesinin üçlü ekonomik işbirliği için olumlu bir atmosfer yarattığı savunulmuştur. İki ülke arasında en üst düzeyde düzenli görüş alışverişi yapılması ve kültür, bilim, sanat ve eğitim gibi pek çok alanda değişim ve işbirliğinin gerçekleştirilmesi konusunda anlaşma sağlandığı açıklanmıştır.⁵⁵⁴

⁵⁵² Seung-Ho Joo, “Russia and Korea: The Summit and After”, **Korean Journal of Defense Analysis**, 13/1 (2001b), s. 116.

⁵⁵³ “President Vladimir Putin and South Korean President Kim Dae-jung held negotiations”, 27 Şubat 2001, <<http://archive.kremlin.ru/eng/events/chronicle/2001/02/137768.shtml>>, (26.07.2012).

⁵⁵⁴ Yeo, 2001, s. 108-109, 112-113.

Açıklamada Rusya, Koreler arası ilişkilerin gelişmesine destek vermiş ve Kore Yarımadası'nda gerilimin azaltılması ve barışın tesis edilmesine katkıda bulunmak için istekli ve hazır olduğunu ifade etmiştir. İki ülke, Kore Yarımadası'nda nükleer tehdidin ortadan kalkması için, 1992 Kore Yarımadası'nın Nükleerden Arındırılmasına ilişkin Ortak Deklarasyon ve 1994 Cenevre Mutabakat Metni'nin tam olarak uygulanması gerektiğini ve sorunun diyalogla çözülmesi yönündeki umutlarını vurgulamıştır. İki ülkenin ayrıca, Kuzeydoğu Asya bölgesinde güvenlik ve işbirliği konularının ele alınacağı çok taraflı bir diyalog oluşturulması için birlikte çalışacakları konusunda da anlaşığı ilan edilmiştir.⁵⁵⁵

İki lider, uluslararası terörizmle mücadele ve kitle imha silahları ve araçlarının ortadan kaldırılması konusundaki isteklerini tekrar etmişler. Açıklamanın en çok dikkat çeken ve tartışılan kısmı Putin ve Kim'in, 1972 ABM Anlaşması'nın stratejik istikrarın esası olduğunu belirttiği ve ABM Anlaşması'nın korunması ve güçlendirilmesi yönünde ümitlerini ifade ettikleri kısmı olmuştur. Yerel ve uluslararası basın, açıklamanın ABD'nin Ulusal Füze Savunma (NMD) sistemi geliştirme planına karşı olduğu ya da Güney Kore hükümetinin Bush Yönetimi'nin NMD girişimine şiddetle karşı çıkan Rusya'yı desteklediği yorumları yapmıştır. Güney Kore hükümeti, medyayı uydurma haber yapmakla suçlamıştır. Güney Koreli yetkililere göre, benzer dil G-8 Okinawa Zirvesi ve 2000 Japonya-Rusya Zirvesi gibi uluslararası konferanslarda da kullanılmıştır.⁵⁵⁶ Bazı yazarlar, Kim'in, Kuzeydoğu Asya'da silah yarışını tırmandırması, Güney Kore'nin Kuzey Kore'nin füze programından vazgeçmeye ikna çabalarını boşa çıkarması ihtimali nedeniyle NMD'ye karşı olduğunu belirtmişlerdir. Kim'in dış politikası genişliği politikasına

⁵⁵⁵ Yeo, 2001, s. 110.

⁵⁵⁶ Yeo, 2001, s. 111.

dayandığı için, Kuzey Kore ve diğer haydut devletlerden kaynaklanan nükleer tehditleri de içeren NMD sorunu nedeniyle gelişen Koreler arası ilişkileri tehlikeye atmak istemediği yorumunu yapmışlardır.⁵⁵⁷

Putin'in Seul ziyareti, Rusya'nın öncelikle Kore Yarımadası'nda etkisini güçlendirme arayışının bir parçasıdır. Bunun dışında, Güney Kore'yle ekonomik işbirliğini genişletmek, Güney Kore'ye askeri ekipman satmak ve üçlü ekonomik işbirliğini gerçekleştirmek suretiyle ekonomik çıkarlarını koruma çabasıdır. Ayrıca bu ziyaretle Moskova, ABD'nin küresel politikalarını kontrol altında tutabilmek için Ulusal Füze Savunma Sistemi ve ABM Anlaşması gibi Rusya'nın Amerikan politikalarının karşısında yer aldığı uluslararası güvenlik ve askeri ilişkiler konularında Güney Kore'nin desteğini almaya çalışmıştır.⁵⁵⁸

Temmuz 2002'de, Rusya ile Güney Kore arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 12. yılını kutlamak üzere 350 Güney Koreli işadami, gazeteci ve hükümet yetkilisi 'Kore-Rusya Dostluk Ekspresi' olarak adlandırılan trenle -Kim Jong İl'in Rusya ziyaretinden bir yıl sonra aynı güzergah üzerinden- Rusya'yı ziyaret etmiştir.⁵⁵⁹

Nükleer kriz sırasında da iki ülke arasında üst düzey görüşmeler sürmüştür. Ocak 2003'te Güney Kore'den bir heyet, Moskova'yı ziyaret etmiş, Putin'in Kim Jong İl'le kurduğu kişisel bağdan yararlanarak gerilimin artmasını engellemesini

⁵⁵⁷ Joo, 2001b, s. 117; Yeo, 2001, s. 112.

⁵⁵⁸ Yeo, 2001, s. 107.

⁵⁵⁹ Sergei Blagov, "Moscow Eyes Role as Korean Mediator", **Asia Times**, 25 Temmuz 2002, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/DG25Ag02.html>, (29.03.2014).

sağlamaya çalışmıştır.⁵⁶⁰ Altılı Görüşmeler başlamadan önce de Putin, Kuzey ve Güney Kore temsilcilerini Moskova'ya davet etmiş ve görüşmeler yapılmıştır.⁵⁶¹

Nükleer kriz devam ederken Güney Kore'de cumhurbaşkanı seçilen Roh Moo Hyun, ilk kez Ekim 2003'te APEC Bangkok zirvesinde Putin'le biraraya gelmiş, iki lider Kuzey Kore'ye Altılı Görüşmeler'i sürdürmesi için birlikte baskı yapma konusunda anlaşmışlardır. Ayrıca, nükleer sorunun barışçıl yollarla çözülmesi konusundaki taahhütlerini teyit etmişlerdir.⁵⁶²

Cumhurbaşkanı Roh, Eylül 2004'te Moskova'yı ziyaret etmiştir.⁵⁶³ Roh-Putin zirvesinde güvenlik ve Rus Uzakdoğusu'nun kalkınması için Rusya ile Koreler arasında gerçekleşmesini hayal ettiği demir ipek yolu, doğalgaz boru hattı, elektrik ve fiber optik hattı projeleri görüşülmüştür.⁵⁶⁴ Zirve sonrasında iki lider yaptıkları ortak açıklamada, dünya çapında barış ve güvenliğin sağlanması için BM'nin kilit rolünü desteklediklerini belirtmişlerdir. Taraflar, kitle imha silahlarının yayılmasının uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu, NPT gözlemleri altında UA EK garantileri rejiminin, nükleer güvenlik ve ihracat kontrol etkinliğinin artışının sağlamaştırılmasının önemini vurgulamışlardır.⁵⁶⁵ Putin, Kore Yarımadası'nda istikrarın yaratılmasına yardımcı olacak Koreler arası uzlaşmaya destek vermiştir. Rusya ile Güney Kore, daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, 1994 yılında ikili

⁵⁶⁰ Gilbert Rozman, **Strategic Thinking about the Korean Nuclear Crisis: Four Parties Caught between North Korea and the United States**, New York, Palgrave Macmillan, 2007, s. 55.

⁵⁶¹ Yoon ve Lee, 2005, s. 191.

⁵⁶² CNS (James Martin Center for Nonproliferation Studies), **South Korea Nuclear Chronology**, Eylül 2004, <http://www.nti.org/media/pdfs/south_korea_nuclear.pdf?_=1316466791>, (13.02.2014).

⁵⁶³ Samuel S. Kim'e göre, Cumhurbaşkanı Roh, Moskova'ya gelmeden önce Pekin, Tokyo ve Washington'u ziyaret ederek Rusya'nın Güney Kore dış politikasında hangi sırada geldiğini ortaya koymuştur. Samuel S. Kim, 2006, s. 123.

⁵⁶⁴ Samuel S. Kim, 2006, s. 140; Gilbert Rozman, "South Korean Strategic Thought toward Russia", **South Korean Strategic Thought toward Asia**, Gilbert Rozman, In Taek Hyun ve Shin Wha Lee (eds.), Newyork, Palgrave Macmillan, 2008, s. 214.

⁵⁶⁵ "Russian, South Korean Presidents Sign Joint Declaration", **RIA Novosti**, 21 Eylül 2004, <<http://en.ria.ru/onlinenews/20040921/39769566.html>>, (11.05.2013).

ilişkilerinin “yapıcı ve karşılıklı tamamlayıcı ortaklığa” dönüştüğünü ilan etmişlerdi. Roh ve Putin 2004 yılında, bu kez ikili ilişkilerinin “karşılıklı güvene dayalı geniş kapsamlı ortaklığa”⁵⁶⁶ dönüştüğünü açıklamıştır.⁵⁶⁷ Kültür, eğitim, gençlik ve spor alanlarında işbirliği ve ülkeler arası değişimin gerçekleşmesi konusunda anlaşmışlardır. İki ülke ayrıca, askeri-teknik işbirliği özellikle ileri teknoloji alanında ve bazı uzay teknolojisi programlarında işbirliği yapmakta anlaşmışlardır. Bu anlaşma, Güney Kore’nin uydu yerleştirmek için kendi füzesini geliştirmesine ve Güney Koreli bir kozmonotun Rus uzay aracıyla uzaya gönderilmesine imkan tanımıştır.⁵⁶⁸ Ziyaretin olumlu etkisi ekonomik ilişkilerde gözlemlenmiştir. 2004’ten itibaren iki devletin ticaretinde daha hızlı bir artış görülmüştür.⁵⁶⁹

Roh, Mayıs 2005’te II. Dünya Savaşı’nda Nazi Almanyası’na karşı Müttefik zaferinin 60. yıl kutlamalarına katılmak üzere tekrar Rusya’yı ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında Putin ve Roh nükleer sorunu görüşmüştür. Müzakerelerin sürmesi ve Kuzey Kore’nin çıkmaza sürüklenmemesi için sorumluluğun ABD’de olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. Her ikisi de barışçıl çözümden yana olduğu için izlenebilecek başka yollar üzerinde tartışmamışlardır.⁵⁷⁰

Putin ve Roh, Kasım 2005’te Güney Kore’nin ev sahipliğini yaptığı APEC Pusan zirvesinde dördüncü kez bir araya gelmişlerdir. Görüşme sonrasında yapılan

⁵⁶⁶ Ko, Rusya Güney Kore ilişkilerinin dört aşamada geliştiğini ifade etmiştir: 1988-1991: Siyasi ve diplomatik ilişkilerin normalleşmesi hazırlıkları; 1992-1994: İlişkileri dostça işbirliği düzeyine yükseltme; 1994-2004: Yapıcı, karşılıklı tamamlayıcı ortaklık ve 2004-2008: Karşılıklı güvene dayalı geniş kapsamlı ortaklık. 2008 yılında Güney Kore Cumhurbaşkanı Lee Myung Bak ile Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev ikili ilişkilerini “stratejik işbirliği ortaklığına” yükseltmekte anlaşmışlardır. Jae-nam Ko, “Preparations for Korea-Russia Dialogue and Future Tasks”, **Korea Focus**, 12 Mayıs 2010, <http://www.koreafocus.or.kr/design2/layout/content_print.asp?group_id=103069>, (22.02.2013).

⁵⁶⁷ “Russian, South Korean Presidents Sign Joint Declaration”, **RIA Novosti**, 21 Eylül 2004, <<http://en.ria.ru/onlinenews/20040921/39769566.html>>, (11.05.2013); Meyer, 2005, s. 148.

⁵⁶⁸ Samuel S. Kim, 2006, s. 140; “Russian, South Korean Presidents Sign Joint Declaration”, **RIA Novosti**, 21 Eylül 2004, <<http://en.ria.ru/onlinenews/20040921/39769566.html>>, (11.05.2013).

⁵⁶⁹ Bkz. Tablo 3.

⁵⁷⁰ Rozman, 2008, s. 214.

ortak basın toplantısında iki ülke arasında artan ticaretten duydukları memnuniyeti ifade etmişler, ticaret ve ekonomi alanlarında geniş bir yelpazede işbirliği projeleri yapılmasını sağlayacak bir eylem planı imzaladıklarını duyurmuşlardır. Özellikle ticaret, yatırım, uzay, bilgi teknolojisi, balıkçılık ve yakıt ve enerji sektörleri gibi karşılıklı çıkar alanlarında ortak projelerin desteklenmesi için hükümet düzeyinde azami gayret gösterilmesi konusunda anlaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada Doğu Sibirya ve Sahalin bölgesinden Kore'ye gaz ve petrol sağlanmasına vurgu yapmışlardır. Bunun dışında iki ülkenin Güney Kore'nin Kuzeydoğu Asya'da barış ve refah girişimi ile Rusya'nın Uzakdoğu ve Sibirya'yı kalkındırma programı gibi bölgede barış ve refahı destekleyecek politikalarda ikili işbirliğini güçlendirme konusunda da anlaştıklarını belirtmişlerdir.⁵⁷¹

Putin ve Roh, APEC'in Kasım 2006'da Vietnam ve Eylül 2007 Avustralya zirvelerinde de bir araya gelmişler, nükleer sorunun çözümü, Kuzeydoğu Asya'da barışın sağlanması ve iki ülke arasındaki işbirliğinin artışı konularını görüşmüşlerdir.⁵⁷²

Rusya diğer faktörlerin yanında, her iki Kore'yle geliştirdiği diyalogun da katkısıyla bölgenin barış ve güvenliğini etkileyen dönemin en önemli gelişmesinde kendine pay çıkarmaya çalışmıştır ve nükleer krizde arabulucu rolü oynamaya çalışmıştır.

⁵⁷¹ "Press Statements and Response to Journalists' Question Following Russian-Korean Talks", 19 Kasım 2005, <http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/11/19/0940_type82914type82915_97634.shtml>, (18.03.2014).

⁵⁷² "Beginning of Meeting with President of the Republic of Korea Roh Moo-hyun", 19 Kasım 2006, <<http://eng.kremlin.ru/transcripts/8417>>, (16.06.2014); Yon-se Kim, "Putin Supports Korean Summit", **Korea Times**, 9 Eylül 2007, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2007/09/116_9853.html>, (16.06.2014); "President Vladimir Putin had a meeting with President of the Republic of Korea Roh Moo Hyun", 9 Eylül 2007, <<http://eng.kremlin.ru/news/16028>>, (16.06.2014).

II. İkinci Nükleer Krizde Arabuluculuk Çabaları

Bilindiği üzere, 1993-1994 nükleer krizi sırasında Rusya'nın çok taraflı görüşme önerisi kabul görmediği gibi, Rusya çözüm sürecinin de dışında kalmıştı. Rusya'nın Kuzey Kore'yi büyük oranda göz ardı etmesinin bu sonucu ortaya çıkardığını düşünen Putin, yönetime gelir gelmez yukarıda bahsedildiği üzere, Kuzey Kore'yle ilişkileri geliştirmek için harekete geçmiştir. İlk resmi ziyaretini Pyongyang'a gerçekleştirerek, Kuzey Kore'yi ziyaret eden ilk Rus lider olmuştur. Bush yönetimi, 2001 yılında Kuzey Kore'yle görüşmeleri durdurduğunda Putin yönetimi politikasını değiştirmemiştir. 2001 yazında Kim Jong İl'i üç hafta Rusya'da misafir etmiştir.⁵⁷³ Başkan Bush, 29 Ocak 2002'de yaptığı konuşmada Kuzey Kore'yi "şer eksenli" içinde tanımladığında, Pyongyang kendine yardım edecek kim olursa olsun yakınlaşmaya istekli hale gelmiştir. Rus liderler nasıl Güney Kore'yi Rusya'nın Kuzeydoğu Asya'da ekonomik güçlenmesine potansiyel destek olarak görmüşlerse, Kuzey Kore'yi de diplomatik güçlenmesinin anahtarı olarak görmüşlerdir.⁵⁷⁴ 2002'den itibaren Rusya ile Kuzey Kore arasında üst düzey ikili siyasi diyalog düzenli hale gelmiştir. Ağustos 2002'de Putin ve Kim Jong İl Vladivostok'ta tekrar görüşmüştür.⁵⁷⁵ Rusya'yla Kuzey Kore'nin yakın ilişkiler kurduğu bu dönemde nükleer kriz patlak vermiştir.

Kriz, Ekim 2002'de Başkan Bush'un özel temsilcisi James Kelly'nin, Pyongyang'ı ziyaretinde yapılan görüşmede, Kuzey Kore'nin gizli zenginleştirilmiş

⁵⁷³ Gilbert Rozman, "Russia in Northeast Asia: In Search of a Strategy", **Russian Foreign Policy in the Twenty-First Century and the Shadow of the Past**, Robert Legvold (ed.), New York, Columbia University Press, 2007, s. 377-378.

⁵⁷⁴ Ferguson, 2003, s. 45.

⁵⁷⁵ Geogy Toloraya, **Continuity and Change in Korea: Challenges for Northeast Asian U.S.-Russia Relations**, Washington, The Brookings Institution, Center for Northeast Asian Policy Studies, 2009a, s. 30, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/2/korea%20toloraya/02_korea_toloraya.pdf>, (27.07.2011).

uranyum programını kabul ettiği iddiası üzerine ortaya çıkmıştır. Kuzey Kore, bu iddiayı inkar etmiştir. Görüşmede, egemenliklerini korumak için sadece nükleer silah değil, ondan daha güçlü silahlara da sahip olma haklarının varlığının savunulduğu, fakat hükümetin mesajının yanlış yorumlandığı açıklanmıştır.⁵⁷⁶ Kelly, Kuzey Kore'nin 1968 NPT, 1992 Kore Yarımadası'nın Nükleerden Arındırılmasına İlişkin Kuzey-Güney Kore Ortak Deklarasyonu, UAEK Güvenlik Denetimi Anlaşması ve 1994 Cenova mutabakatını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Kore'yi cezalandırmak için 14 Kasım'da KEGÖ, Aralık ayında başlayacak olan akaryakıt gönderimini durdurma kararı almıştır. Şiddetli enerji sıkıntısı çeken Kuzey Kore için, enerji ihtiyacının yaklaşık % 10'unu karşılayacak KEGÖ'nün kararının önemli etkisi olmuştur.⁵⁷⁷ Karşılık olarak Kuzey Kore 1994 mutabakatının geçersiz olduğunu açıklamış, izleme araçlarını sökmüş ve UAEK'nın uluslararası görevlilerini kovmuştur. Kuzey Kore, Yeongbyun'daki nükleer programını yeniden başlatmıştır. Mühürlü plutonyum üretme tesisini yeniden açmıştır. 10 Ocak'ta da NPT'den çekildiğini açıklamıştır. ABD, Kuzey Kore'ye karşı yaptırım ve abluka uygulamayı değerlendirmiş, Kuzey Kore ise alınacak önlemleri bir savaş eylemi olarak kabul edeceğini ilan etmiştir.⁵⁷⁸

Kore Yarımadası'nda ikinci kriz patlak verdiğinde, ABD'nin müdahalesi ihtimali Rusları endişelendirmiştir. Nitekim, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, 22 Aralık 2002'de ABD'nin iki cephede savaşabileceğini, hem Irak hem de Kuzey Kore'yi yenebileceğini ifade etmiştir.⁵⁷⁹ Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksander

⁵⁷⁶ Yoichi Funabashi, **The Peninsula Question: A Chronicle of the Second Korean Nuclear Crisis**, Washington, Brookings Institution Press, 2007, s. 103.

⁵⁷⁷ Tae-Hwan Kwak, "The Six-Party Nuclear Talks: An Evaluation and Policy Recommendations", **Pacific Focus**, 19/2 (2004), s. 10.

⁵⁷⁸ Seung Ho Joo, "Russia's Role in the Six-Party Negotiations", **Pacific Focus**, 19/2 (2004), s. 109.

⁵⁷⁹ Jim Wolf, "Rumsfeld to N. Korea: US Could Fight On Two Fronts", **Reuters**, 22 Aralık 2002, **Global Policy Forum**, <<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/167/35089.html>>, (03.12.2013).

Losyukov, Kore'deki durumun güçle değil sadece müzakereyle çözülebileceğini, Rumsfeld'in tehditlerinin uluslararası toplumu endişelendirdiğini savunmuştur. İkinci Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksander Yakovenko da, Rusya'nın sınırlarının hemen yanındaki istikrarsızlık ihtimalinin Rusya'yı tehdit ettiğini vurgulamıştır.⁵⁸⁰ 10 Ocak 2003'te Kuzey Kore NPT'den çekildiğinde⁵⁸¹ Rusya büyük endişe duyduğunu açıklamıştır. Putin, Kuzey Kore liderliğinin “müzakereler için açık kapı bıraktığını” belirterek, ülkesinin krizin barışçıl yollardan çözülmesinden yana konumunu vurgulamıştır.⁵⁸²

Rusya krizde arabulucu rolü üstlenmeyi istemiştir. Rusya'nın dışlandığı ilk nükleer krizin aksine, ikinci krizde farklı kaynaklar da, kendilerinin Rusya'nın arabulucu olması yönündeki beklentilerini belirtmişlerdir. Güney Kore Dışişleri Bakan Yardımcısı Kim Dang Kyung, Ocak ayında Moskova'yı ziyareti esnasında Kremlin'in Kuzey Kore'yle ilişkilerini kullanarak etkili bir diyalog kanalı oluşturmasını önermiştir.⁵⁸³ UAEK Başkanı Muhammed el Baradey, arabuluculuğa

⁵⁸⁰ Buszynski, 2009a, s. 106.

⁵⁸¹ NPT Madde 10, Anlaşma'nın tarafı her ülkenin anlaşmanın konusuyla ilgili olağanüstü olayların kritik çıkarlarını tehlikeye sokması durumunda, üç ay önceden tüm taraflara ve BM Güvenlik Konseyi'ne bildirmek suretiyle Anlaşma'dan çekilebileceğini düzenlemiştir. Kuzey Kore, ABD'nin doğrudan ve UAEK vasıtasıyla dolaylı uyguladığı iddia ettiği "düşmanca politikası"na olağanüstü olaylar olarak işaret etmiştir. Kuzey Kore, NPT'den çekilmesinin otomatik olarak ve derhal uygulanacağını açıklamıştır. Bununla, nükleer silah ya da nükleer silah teknolojisi geliştirme, edinme ya da transfer etmesinin yasak olduğu, 10 maddede öngörülen bekleme süresine uymayacağını ilan etmiştir. Erik Raines, “North Korea: Analyzing the New Nuclear Threat”, **Cardozo Journal of International and Comparative Law**, 12 (2004), s. 363-365. UAEK Başkanı Muhammed El Baradey, çekilmenin ilanından üç ay sonra geçerli olacağını hatırlatmıştır. Fakat, Kuzey Kore 1993'te NPT'den çekilmek istediğini ilan etmiş olduğu için, çekilmenin derhal gerçekleşeceğini açıklamıştır. ABD'yle bir anlaşma yaptıkları için kararın ertelendiğini, ABD anlaşmayı ihlal ettiği için çekilmenin derhal ve etkili olacağını ilan etmiştir. Raven Winters, “Preventing Repeat Offenders: North Korea's Withdrawal and the Need for Revision to the Nuclear Non-Proliferation Treaty”, **Vanderbilt Journal of Transnational Law**, 38/5 (2005), s. 1510-1511.

⁵⁸² Funabashi, 2007, s. 167; Cristina Chuen, “Russian Responses to the North Korean Crisis”, **North Korea Special Collection**, Center for Nonproliferation Studies, 24 Ocak 2003, <http://cns.miis.edu/north_korea/rusdprk.htm>, (07.03.2013).

⁵⁸³ Rafael Behr, “Moscow Juggles to Help Solve Korean Crisis”, **Financial Times**, 7 Ocak 2003, **Johnsson's Russia List (JRL)**, <<http://www.russialist.org/7007-10.php>>, (05.10.2013).

ihtiyaç olduğunu ve Rusya'nın başrol oynayabileceğini savunmuştur.⁵⁸⁴ Nitekim Rusya'nın arabulucu rolünü pekiştirmek için 20 Ocak'ta, Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksander Losyukov, Pyongyang'ı ziyaret etmiş ve Kim Jong İl ile görüşmüştür. Losyukov, Ekim 2002'de kriz ortaya çıktıktan sonra Kim'le görüşen ilk yabancı yetkili olmuştur ve Kim'e nükleer krizin çözülmesine ilişkin paket anlaşma önerisi içeren Putin'in mektubunu iletmiştir. Öneri, ilk olarak Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması ve tarafların, 1994 mutabakatı da dahil, uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan yükümlülüklerine tam uymasını içeriyordu. İkinci olarak, taraflar arasında Kuzey Kore için güvenlik garantisi verecek, yapıcı ikili ve çok taraflı diyalog öneriyordu. Üçüncü olarak, Kuzey Kore'ye insani ve ekonomik yardımın yeniden başlamasını gerekli görüyordu.⁵⁸⁵

Losyukov-Kim görüşmesinin içeriği kamuoyuna açıklanmamış, fakat Losyukov Pyongyang'dan Washington ile Pyongyang arasında doğrudan ikili müzakere çağrısı ile dönmüştür.⁵⁸⁶ Joo'ya göre, Rusya'nın önerisi ABD ve Kuzey Kore'nin pozisyonlarının bir uzlaşmasıydı ve yeni bir fikir içermemekteydi. Kim Jong İl, öneriyi önemsememiş ve ABD'yle doğrudan anlaşma yoluna gitmiştir.⁵⁸⁷ Toloraya, Kuzey Koreli yetkililerin Rus önerilerini uygun bulduğunu ve Altılı Görüşmeler'de konuyla ilgili çalışma yapmak üzere kullandığını ileri sürmektedir. Ayrıca, Rus yetkililerin, Kuzey Kore'nin üçlü görüşmelerde ABD'ye Rus

⁵⁸⁴ Sergei Borisov, "Russia: Peacemaker on the Korean Peninsula?", **Transitions Online**, 19 Ocak 2003, **Johnsson's Russia List (JRL)**, <<http://www.russialist.org/7026-10.php>>, (05.10.2013).

⁵⁸⁵ Evgeny Bazhanov, "The Russian Response: The Nuclear Crisis", **Strategic Thinking about the Korean Nuclear Crisis: Four Parties Caught between North Korea and the United States**, Gilbert Rozman (ed.), New York, Palgrave Macmillan, 2007, s. 202; Joo, 2004, s. 110; Ha ve Shin, 2007, s. 186; Funabashi, 2007, s. 167-168.

⁵⁸⁶ Ferguson, 2003, s. 48.

⁵⁸⁷ Joo, 2009, s. 115.

önerilerinin pek çok unsurunu içeren bir paket plan verdiğini belirttiklerini aktarmaktadır.⁵⁸⁸

Losyukov'un önerisi, Washington tarafından Kuzey Kore'nin lehine hazırlanmış görülmüştür. Washington Kuzey Kore'nin nükleer programının tam, doğrulanabilir ve geri çevrilemez şekilde sökülmesini (Complete, Verifiable, Irreversible Dismantlement/ CVID), füze programına son vermesini ve konvansiyonel güçlerinde indirime gitmesini talep etmiştir. Bush Yönetimi, bu taleplerin güvenlik garantisi ve Pyongyang'ın diğer kazanımlarından önce gerçekleşmesinde ısrar etmiştir.⁵⁸⁹

Kuzey Kore'nin ABD'yle ikili görüşme isteğine rağmen ABD, önce BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri, Koreler, Japonya, AB ve Avustralya'nın katılacağı On Taraflı Görüşmeler üzerinde ısrar etmiş, fakat Pyongyang çok taraflı görüşme önerilerini reddetmiştir. ABD'nin Beşli Görüşme (ABD, Koreler, Çin ve Japonya) önerisi de Kuzey Kore'de kabul görmemiştir. Çin'in, Pyongyang, Washington ve Pekin'in temsil edileceği üçlü görüşme önerisi kabul edilmişse de, Nisan 2003'te yapılan görüşmelerde ilerleme sağlanamamıştır. Bunun üzerine ABD ve Çin, Kuzey Kore'yi görüşmeleri daha fazla devletin katılımıyla sürdürmeye ikna etmeye çalışmışlardır.⁵⁹⁰ Çin ve Rusya, Kuzey Kore'nin çok taraflı görüşmeleri kabul etmesinde kritik rol oynamışlardır.⁵⁹¹ Japonya'da yayınlanan Sankei Shimbun gazetesine göre, Kim Jong İl, Putin'in Altılı Görüşmeler'de yer almasını ve görüşmelere ev sahipliği yapmasını istemiştir. Fakat Putin görüşmelere katılmayı

⁵⁸⁸ Georgy Toloraya, "The Six Party Talks: A Russian Perspective", *Asian Perspective*, 32/4 (2008), s. 51-52.

⁵⁸⁹ Meyer, 2006, s. 214.

⁵⁹⁰ Bazhanov, 2007, s. 202; Joo, 2004, s. 111-112.

⁵⁹¹ Ha ve Shin, 2007, s. 187.

kabul etmekle birlikte, Çin'in ABD'yle Kuzey Kore arasında barışı sağlama girişimleri nedeniyle görüşmelere ev sahipliği yapmayı uygun görmemiştir.⁵⁹²

Altılı Görüşmeler başlamadan önceki haftalarda Putin, krizin çözümünde etkili bir muhatap olmak için bir girişimde bulunmuştur. Kuzey ve Güney Kore temsilcilerini görüşme için Moskova'ya davet etmiştir. Fakat üçlü görüşme gerçekleşmemiş, iki Kore temsilcileri Rus yetkililerle ayrı ayrı görüşmeyi kabul etmişlerdir.⁵⁹³

Esasen Altılı Görüşmeler ya da ilgili tüm tarafların katıldığı çok taraflı görüşme fikri Rusya tarafından ortaya atılmıştır. Rusya uzun süre Kore'nin barış ve güvenliğiyle ilgili meseleleri tartışmak üzere kendisinin de katıldığı çok taraflı (altı, sekiz ya da on taraflı) görüşme formatını savunmuş, fakat Temmuz 2003'e kadar karşılığını bulamamıştır. Joo'ya göre, Bush Yönetimi, Kuzey Kore'yi nükleer programından vazgeçmeye zorlamaya yardımcı olacağını düşündüğü için Rusya'ya masada yer vermiştir.⁵⁹⁴ Kim Jong İl ise, Washington'ın sert ve tavizsiz tavrını dengelemek için Rusya'nın katılımını istemiştir. Joo ayrıca, Kim'in ABD'yle işbirliği yapan ve Kuzey Kore'ye nükleer konuda baskı uygulayan Çin'in tavrından hoşnut olmadığını ve masada kendi konumunu güçlendirmek için Rusya'nın varlığını istediğini belirtmiştir.⁵⁹⁵ Buszynski'ye göre, Rusya, sadece Kuzey Kore'yi görüşmelere geri getirmenin karşılığı olarak masada yer almıştır.⁵⁹⁶ Sonuçta, Kuzey Kore meselesiyle ilgili süreçlerden daha önce dışlanmış olan Rusya, Ağustos 2003'te

⁵⁹² Bazhanov, 2007, s. 202; Joo, 2009, s. 114; Ha ve Shin, 2007, s. 188; Yoon ve Lee, 2005, s. 191.

⁵⁹³ Yoon ve Lee, 2005, s. 191.

⁵⁹⁴ Joo, 2007b, s. 137.

⁵⁹⁵ Joo, 2009, s. 114.

⁵⁹⁶ Leszek Buszynski, "Overshadowed by China: The Russia-China Strategic Partnership in the Asia-Pacific Region", **Asia in the New Millennium: Future of China-Russia Relations**, James Bellacqua (ed.), Lexington, University Press of Kentucky, 2010, s. 276.

başlayan Altılı Görüşmeler’de (Kuzey Kore, Güney Kore, ABD, Çin, Rusya, Japonya) yer almıştır.⁵⁹⁷

Rusya’nın nükleer krizin çözümünde ve dolayısıyla Altılı Görüşmeler’de yer almak istemesinin çeşitli nedenleri vardı. Öncelikle, Rusya için Kore’de barış ve istikrarın korunması temel amaçtı. Kore Yarımadası’nda bir savaş ihtimali ya da Kuzey Kore rejiminin çökmesi Rusya açısından oldukça olumsuz sonuçlar doğurabilirdi.⁵⁹⁸ Pyongyang rejiminin çökmesi, Çin’le birlikte Rusya’nın Pyongyang’la muhatap olmaları nedeniyle sahip oldukları özel konumu ortadan kaldıracağı için Kore Yarımadası üzerindeki etkilerini de azaltabilecek, ayrıca, Rusya’nın Amerikan birlikleriyle arasındaki tampon bölgeyi ortadan kaldıracak ve Yarımada’da muhtemelen Rus sınırlarına taşabilecek bir silahlı çatışmaya neden olabilecekti.⁵⁹⁹ Daha önce de belirtildiği gibi bir savaş ya da Kuzey Kore rejiminin çökmesi durumunda, Kuzey Koreli mültecilerin Rus Uzakdoğusu’na akını ya da olası nükleer güç kullanımıyla Rus sınırını aşacak radyasyon bulutu ekolojik ve insani felaket yaratabilecekti.⁶⁰⁰ Diğer taraftan, Kuzey Kore’nin nükleer silaha sahip olması, Kuzeydoğu Asya’da Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerin nükleer silah edinme isteklerini tetikleyebilecek, ABD’nin füze savunma sistemine ve Japonya’nın silahlanmasına bahane yaratacaktı.⁶⁰¹ Doğu Asya’da Rusya’nın ekonomik gelişimine

⁵⁹⁷ Altılı görüşmelerin ilk turu 27-29 Ağustos 2003, ikincisi 26-28 Şubat 2004, üçüncüsü 23-26 Haziran 2004 ve dördüncüsünün ilk oturumu 26 Temmuz-7 Ağustos 2005 ve 2. oturumu 13-19 Eylül 2005, beşincisinin 1. oturumu 9-11 Kasım 2005, 2. oturumu 18-22 Aralık 2006 ve 3. oturumu 8-13 Şubat 2007, altıncısının 1. oturumu 19-22 Mart 2007 ve 2. oturumu 27-30 Eylül 2007 tarihlerinde gerçekleşmiştir.

⁵⁹⁸ Van der Meer, 2008, s. 85

⁵⁹⁹ Richard Weitz, “The Korean Pivot: Challenges and Opportunities from Evolving Chinese-Russian and U.S.-Japanese Security Ties”, **KEI Korea Economic Institute Academic Paper Series**, 2/3 (2007), s. 6.

⁶⁰⁰ Vorontsov, 2007, s. 2-3; Meyer, 2005, s. 146.

⁶⁰¹ Ha ve Shin, 2007, s. 183; Kim ve Blank, 2010, s. 38.

darbe vuracak bir silahlanma yarışına katılması durumunu ortaya çıkarabilecekti.⁶⁰² Rusya, kendisini bu kadar yakından ilgilendiren bir konuda, ilk krizde olduğu gibi süreç dışında kalmak istememekte ve süreci yönlendirmek istemekteydi. Rusya, bölgede barış ve istikrarın korunmasına katkı sağlamak dışında, Altılı Görüşmeler'deki rolünü hem Doğu Asya hem dünya çapında süper güç konumunu yeniden elde etmek için de kullanmak istiyordu.⁶⁰³

Son olarak, Rusya'nın ekonomik hedefleri vardı. Rusya Altılı Görüşmeler'le siyasi ilişkilerini ve bu sayede ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi bekliyordu. Kuzey Kore Güney Kore'ye ulaşmak için, Güney Kore de Japonya gibi diğer Doğu Asya ülkelerine ulaşmak için önemliydi. Rusya, Asya pazarındaki payını artırmak istiyordu. Sibiry'a'dan Doğu Asya'ya enerji ve hammadde ihracı önemli bir fırsat olarak değerlendiriliyordu.⁶⁰⁴ Kore Yarımadası'nı, seyrek yerleşime sahip Rus Uzakdoğusu'na bağlayan projeler, bölgenin ekonomik kalkınmasını ve Çin'e yönelik hassasiyetinin azalmasını da sağlayabilecekti.⁶⁰⁵

Kuzey Kore nükleer krizinde ve Altılı Görüşmeler'de Rusya'nın savunduğu görüşleri genel hatlarıyla özetlersek; ilk olarak Rusya Kore Yarımadası'nın nükleer silahtan arındırılmasından yanadır. Diğer taraftan, Rusya nükleer sorunun çözümünde baskı ve yaptırım uygulanmasına da karşı çıkmaktadır. Tarafların ve uluslararası örgütlerin Kuzey Kore'nin güvenliğini garanti etmesi ve tehdit etmekten vazgeçmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Moskova, Kore meselesinin çok taraflı diplomatik süreçle ve Rusya'nın önerdiği paket anlaşma temelinde çözülebileceğini iddia etmektedir. Son olarak, Rusya Kuzey Kore'nin NPT'ye

⁶⁰² Van der Meer, 2008, s. 86.

⁶⁰³ Van der Meer, 2008, s. 86; Kim ve Blank, 2010, s. 38; Meyer, 2005, s. 146.

⁶⁰⁴ Van der Meer, 2008, s. 86.

⁶⁰⁵ Meyer, 2006, s. 208.

uyuması, nükleerden arındırmanın gerçekleştiğinin kanıtlanması ve garantisinin uluslararası hukuka dayanması gerektiğini ileri sürmektedir. Rusya, aynı zamanda tüm devletlerin nükleer enerji dahil modern enerji teknolojilerini geliştirmelerine hakkı olduğunu kabul ettiği için, Kuzey Kore'nin barışçıl nükleer programına destek verebileceğini açıklamıştır.⁶⁰⁶

Altılı Görüşmeler'in ilk turunda, Kuzey Kore'nin önce güvenlik garantisi ve ekonomik çıkarların sağlanması konusunda ısrarları, ABD'nin ise güvenlik garantisi ve ekonomik yardım görüşülmeden önce Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmesini istemesi nedeniyle ilerleme sağlanamamıştır.⁶⁰⁷ İlk turdan sonra Putin, Uzakdoğu bölgesinden sorumlu başkanlık temsilcisi Konstantin Pulikovski ile Kim Jong İl'e bir mektup göndererek krizi artırabilecek herhangi bir provokatif bir adım atmaması için uyarmıştır.⁶⁰⁸ Uyuşmaz talepler, Şubat 2004'te düzenlenen ikinci ve Haziran 2004'te düzenlenen üçüncü turda tekrarlanmıştır. Kuzey Kore, Güney Kore'nin 1982 ve 2000 yıllarında yapmış olduğu nükleer denemeler yeterince aydınlatılmadan⁶⁰⁹, Eylül ayında yapılması planlanan dördüncü tura temsilci göndermeyi reddetmiş ve görüşmeler ertelenmiştir.⁶¹⁰ Eylül 2004'te Güney Kore Cumhurbaşkanı Roh Moo Hyun, Moskova'yı ziyaretinde Rusya'nın nükleer krizin çözümünde daha aktif bir diplomatik rol almasını istemiştir. Rusya, Güney Kore'yle ticaret ve yatırım anlaşması imzaladıktan sonra, Kuzey Kore'ye görüşmelere devam

⁶⁰⁶ Toloraya, 2008, s. 51-52.

⁶⁰⁷ Buszynski, 2009b, s. 820; Kwak, 2004, s. 18.

⁶⁰⁸ Meyer, 2006, s. 217.

⁶⁰⁹ Nitekim Kasım 2004'te UAİK Güney Kore'nin 1982 ve 2000 yıllarında yapmış olduğu nükleer faaliyetleri rapor etmediği için eleştirmiştir. Fakat, bildirilmemiş faaliyetlerin devam ettiğine dair bir gösterge olmadığı için herhangi bir yaptırıma gerek görülmemiştir. "IAEA Board Concludes Consideration of Safeguards in South Korea", <http://www.iaea.org/newscenter/news/2004/south_korea.html>, (25.01.2014).

⁶¹⁰ Donald G. Gross, "U.S.-Korea Relations: A Holding Pattern for the Six-Party Talks", **Comparative Connections**, 6/3 (2004), s. 47, <<http://www.csis.org/pacfor/ccejournal.html>>, (23.01.2014).

etmesi çağrısında bulunmuştur.⁶¹¹ Aksine Kuzey Kore, 10 Şubat 2005'te nükleer silah geliştirdiğini açıklamıştır. Bu açıklama, Rus yetkilileri çok zor durumda bırakmıştır.⁶¹²

Rusya için, Altılı Görüşmeler'in tekrar başlaması çok önemli olmuştur. Fakat, Rusya durumu etkileyecek yeteneğe sahip görülmemiştir. Müzakerelerdeki varlığına rağmen Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice, Moskova'yı göz ardı etmiş ve Pekin'i ziyaret ederek Kuzey Kore'ye müzakerelere dönme konusunda baskı uygulamasını istemiştir.⁶¹³

Altılı Görüşmeler'in dördüncü turu Temmuz-Eylül 2005'te gerçekleşmiştir. 19 Eylül'de bir ortak açıklama yapılmıştır. Bu açıklama, ABD ile Kuzey Kore arasındaki bir uzlaşmanın sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve Kuzey Kore'nin tüm nükleer silahlarından ve programlarından vazgeçmesi, diğer tarafların ekonomik yardım sağlama, diplomatik ilişkiler geliştirmesi koşullarını içermiştir.⁶¹⁴ Dördüncü turun en önemli konusu, Kuzey Kore'nin barışçıl amaçlarla nükleer enerji kullanma hakkı talebi olmuştur. Kuzey Kore nükleer programlarından vazgeçmenin tazminatı olarak hafif su reaktörü şartı öne sürmüştür. ABD, başlangıçta katı tutumunu korumuşsa da, uzlaşma metnine Kuzey Kore'nin barışçıl nükleer enerji kullanma hakkını ve uygun bir zamanda hafif su reaktörü teminini görüşmeyi kabul etmiştir. Kuzey Kore ise, en kısa sürede NPT ve UAİK'nın denetimine geri dönmeyi ve nükleer silah ve programlarından vazgeçmeyi onaylamıştır. Rus yetkililer, enerji ihtiyacını karşılamak için Kuzey Kore'nin barışçıl nükleer enerji programları

⁶¹¹ Yoon ve Lee, 2005, s. 193.

⁶¹² Buszynski, 2009b, s. 820.

⁶¹³ Buszynski, 2009a, s. 109.

⁶¹⁴ İngilizce metni için bkz. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, **Joint Statement of the Fourth Round of the Six-Party Talks**, Pekin, 19 Eylül 2005, <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/dslbj/t212707.htm>>, (09.10.2013).

yürütmeye hakkı olduğunu düşünmekle birlikte, hafif su reaktörünün NPT'ye ve UAEK'nın denetimine döndükten sonra sağlanması gerektiğine inanmaktaydılar. Hatta, Rusya enerji yardımı yapmaya ve nükleer reaktör inşa etmeye gönüllü olmuştur.⁶¹⁵ Açıklamada, Rusya'nın uzun zamandır dile getirdiği Kuzeydoğu Asya güvenlik mekanizması kurulması önerisi de yer almıştır. Tarafların bölgede devamlı barış ve istikrarın tesisi adına Kuzeydoğu Asya güvenlik dayanışmasını sağlayacak yol ve yöntemlerin bulunması için gerekli çalışmayı yapacağı belirtilmiştir.⁶¹⁶

19 Eylül açıklamasının yarattığı rahatlama çok kısa sürmüştür. Hemen ertesi gün Kuzey Kore, ABD'nin Kuzey Kore'nin barışçıl amaçlı nükleer faaliyetlerini kabul ettiğinin bir göstergesi olarak mümkün olduğunca çabuk Pyongyang'a hafif su reaktörünü sağlaması gerektiğini iddia etmiştir. Aksi takdirde, Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmeyeceğini ve NPT'ye ve UAEK'ye dönmeyeceğini açıklamıştır.⁶¹⁷

19 Eylül açıklamasından iki gün sonra ise ABD Hazine Bakanlığı, Kuzey Kore hükümetinin, uluslararası para transferleri için kullandığı Çin Makao Özel Yönetim Bölgesi'ndeki Banco Delta Asia'yı (BDA) ABD Yurtseverlik Yasası'nın 311. Bölümü çerçevesinde başlıca kara para aklayan bir kurum olarak açıklamıştır. Yasaya göre, Hazine, yabancı bir finans kurumunun kara para aklayan bir kurum olduğu sonucuna varması için makul nedenler varsa, iç finans kurumlarının özel önlemler almasını isteyebilir.⁶¹⁸ Hazine, BDA'nın 20 yıldır Kuzey Kore hükümetinin

⁶¹⁵ Joo, 2007a, s. 86.

⁶¹⁶ **Joint Statement of the Fourth Round of the Six-Party Talks**, <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/dslbj/t212707.htm>>, (09.10.2013).

⁶¹⁷ **Spokesman for DPRK Foreign Ministry on Six-Party Talks**, 20 Eylül 2005, <<http://www.kcna.co.jp/item/2005/200509/news09/21.htm>>, (10.10.2013).

⁶¹⁸ **Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) Act of 2001**, <<http://www.ratical.org/ratville/CAH/Section301.html#311>>, (27.09.2013).

piyonu olarak, Makao üzerinden sahte para tedavül etmek ve ilaç, sahte sigara ve değerli metal kaçakçılığı ile bağlantılı Kuzey Kore şirketlerine yasadışı para aklamak gibi finansal hizmetler sağladığını iddia etmiştir. Yurtseverlik Yasası'na dayanarak Hazine, Amerikan finans kurumlarının BDA ile herhangi bir işlem yapmasını yasaklamıştır. Bunun üzerine BDA, Kuzey Kore'nin bu bankadaki varlıklarının dondurulduğunu açıklamıştır. Dondurulan tutar yaklaşık 24 milyon dolar olmasına rağmen, Kuzey Kore'nin finansal kapasitesine ciddi bir etkide bulunmuştur. Çünkü, Kuzey Kore'nin uluslararası piyasalarla çok fazla bağlantısı yoktu ve Pyongyang bu banka aracılığıyla uluslararası yardımları alıyor ve uluslararası bankacılık işlemlerini gerçekleştiriyordu.⁶¹⁹

Altılı Görüşmeler'in 9-11 Kasım 2005'te gerçekleştirilen beşinci turunun ilk oturumunda ortak açıklama temelinde ilerleme sağlanmaya çalışılmışsa da, Kuzey Kore, finansal yaptırımlar kaldırılmadan Altılı Görüşmeler'e dönmeyeceğini açıklamıştır. 2006 yılının başında İran nükleer krizi patlak verince ABD dikkatini İran'a çevirmiştir. Ancak 5 Temmuz 2006'da Kuzey Kore, ABD'nin batı sahiline ulaşabilecek Taepodong-2 füzesi de dahil yedi balistik füze denemesi yaparak krizi tırmandırmıştır. 15 Temmuz'da BM Güvenlik Konseyi 1695 sayılı kararı benimseyerek, denemeleri kınamış ve Kuzey Kore'ye karşı ekonomik önlem alınmasının zeminini hazırlamıştır.⁶²⁰ Nitekim, Güney Kore ve Japonya Kuzey Kore'ye karşı cezalandırıcı önlemler almışlardır. Joo, Kuzey Kore'nin füze

⁶¹⁹ Joo, 2007b, s. 140.

⁶²⁰ BM Güvenlik Konseyi'nin 1695 sayılı kararının İngilizce metni için bkz. <<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8778.doc.htm>>, (11.10.2013).

denemelerini, Altılı Görüşmeler’de konumunu güçlendirmek ve ABD’nin ilgisini çekmek için gerçekleştirdiğini öne sürmektedir.⁶²¹

Putin, füze denemeleriyle ilgili olarak, Kuzey Kore’nin uygunsuz davranışından dolayı hayal kırıklığı yaşadığını açıklamıştır. Yine de, Rus yetkililer, diğer devletleri Kuzey Kore’yi kasıtlı olarak provoke etmek yerine füze denemesi yapmaktan vazgeçirme ve Altılı Görüşmeler’e dönme konusunda ikna edebilecekleri yönünde açıklamalar yapmışlardır. Rusya, aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi’nin füze krizine karşılığının tehdit içermemesini sağlamaya çalışmıştır. Rusya, Çin’le birlikte 1695 sayılı kararı veto etmemiş, ancak kararın askeri müdahale içermemesini temin etmiştir. Putin Yönetimi, hem füze denemesi nedeniyle Kuzey Kore’ye memnuniyetsizliğini göstermeye çalışmış, hem de çok hassas olan durumun kontrolden çıkmasının önüne geçmeye çalışmıştır.⁶²² Diğer bir deyişle, Rus diplomatlar 1998 Kosova ve 2003 Irak örneklerinin tekrarlanmasından endişe duymuşlar, Batılı hükümetlerin Moskova’nın veto hakkı sebebiyle BM Güvenlik Konseyi yolundan ilerlemeyip, BM’yi devredışı bırakarak kendi inisiyatiflerindeki koalisyonlarla müdahale etmesini engellemeye çalışmışlardır.⁶²³

Kuzey Kore, 9 Ekim’de ilk yeraltı nükleer denemesini gerçekleştirmiştir. ABD ve Japonya’nın girişimiyle 14 Ekim’de BM Güvenlik Konseyi’nde askeri olmayan önlemleri içeren 1718 sayılı karar kabul edilmiştir. Kararda, Kuzey Kore’nin nükleer denemesi kınanmasına rağmen, yine Rusya ve Çin’in karşı çıkışıyla kararın ABD ve Japonya’nın istediği yönde, güç kullanımı yetkisi veren daha sert

⁶²¹ Joo, 2007a, s. 88.

⁶²² Joo, 2007b, s. 141.

⁶²³ Weitz, 2010, s. 10.

ifadeler içermesi engellenmiştir.⁶²⁴ Karar, Kuzey Kore'ye ya da Kuzey Kore'den kitle imha silahlarının (nükleer, kimyasal ya da biyolojik silahlar), araçlarının (balistik füzeler) ve ilgili materyallerin transferini yasaklamıştır. Aynı zamanda Kuzey Kore'ye lüks malların ihracını da yasaklamıştır.⁶²⁵ Kararın uygulanma şekli üye ülkelere bırakılmıştır. Rusya'nın Dışişleri Bakan Yardımcısı Andrei Denisov, Kasım 2006'da APEC forumunda Rusya'nın Kuzey Kore'ye karşı yaptırım uygulanması konusundaki görüşünü netleştirmiştir. Yaptırımların amacının, Kuzey Kore'yi cezalandırması yerine Pyongyang'ın NPT'ye dönmesini ve krizin müzakere masasında çözülmesini sağlamak olması gerektiğini açıklamıştır.⁶²⁶ Sonrasında Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a, Rusya'nın karara uygun olarak Kuzey Kore'ye gelen gemileri durdurup kontrol edip etmeyeceği sorulduğunda, Lavrov isteksizliğini göstermiştir. Bakan Lavrov, yaptırımlar yerine Altılı Görüşmeler'in erken başlatılması yoluyla çözüm aranmasından yana olmuştur. Nitekim Çin arabuluculuğu ve Condoleezza Rice'ın yönetiminde Amerika Dışişleri Bakanlığı'nın etkisiyle Ocak 2007'de ABD ile Kuzey Kore arasında altılı çerçeve dışında ilk doğrudan ikili görüşme Berlin'de gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde Altılı Görüşmelerin beşinci turunun üçüncü oturumunun devam etmesi kararlaştırılmıştır.⁶²⁷

8 Şubat 2007'de başlayan görüşmelerde 13 Şubat'ta anlaşmaya ulaşılmıştır. Anlaşma, ilk aşamada Kuzey Kore'nin 60 gün içerisinde Yongbyon nükleer tesisini kapatmasını ve UAEK personelini gözlem ve tetkik için tekrar davet etmesini öngörmüştür. İkinci aşamada, Kuzey Kore'nin tüm nükleer programlarını açıklamasını ve mevcut tüm nükleer tesislerini kullanılmaz hale getirmesini hükme

⁶²⁴ Weitz, 2007, s. 6.

⁶²⁵ BM Güvenlik Konseyi'nin 1718 sayılı kararının İngilizce metni için bkz. <<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8853.doc.htm>>, (11.10.2013).

⁶²⁶ Joo, 2007a, s. 90.

⁶²⁷ Buszynski, 2009a, s. 112.

bağlamıştır. Karşılığında diğer taraf devletler, ekonomik, enerji ve insani yardım yapmayı kabul etmişlerdir.⁶²⁸ Ayrıca, ABD ve Japonya'nın Kuzey Kore ile aralarındaki sorunları çözmek için ikili görüşmeleri başlatması ve ABD'nin Kuzey Kore'yi terörü destekleyen devletler listesinden çıkarması ve Kuzey Kore'ye Düşmanlarla Ticaret Yasası'nın uygulanmasından vazgeçmesi süreçlerini başlatması da hükme bağlanmıştır. Anlaşmada ayrıca taraflar, Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması, ABD-Kuzey Kore ve Japonya-Kuzey Kore ilişkilerinin normalleştirilmesi, ekonomi ve enerji işbirliği ve Kuzeydoğu Asya barış ve güvenlik mekanizması konusunda beş çalışma grubu⁶²⁹ oluşturulmasını kabul etmişlerdir.⁶³⁰

13 Şubat 2007'de ABD'nin baş müzakerecisi Christopher Hill, Kuzey Korelilerin, Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması hedefiyle, Yongbyon nükleer reaktörünü dondurma ve UAEK gözlemcilerini yeniden kabul etme yönünde olumlu adımlar atması durumunda Eylül 2005'te BDA'da dondurulan hesapların serbest bırakılacağını açıklamıştır. Hill, BDA'daki fonun 30 gün içinde serbest bırakılacağını ve Kuzey Kore'nin Yongbyon reaktörünü kapatmak için 60 günü olduğunu ilan etmiştir. Ancak hiçbir Amerikan bankası şaibeli paranın BDA'dan Kuzey Kore'ye nakledilmesine aracılık etmek istememiştir.⁶³¹ Kuzey Kore, bu olayı nükleer konusundaki müzakerelerin geciktirilmesi için kullanmış ve bankadaki para

⁶²⁸ Japonya, yardım yapmayı reddetmiş, öncelikle Japonya'yla Kuzey Kore arasındaki ikili meselelerin çözülmesi gerektiğini açıklamıştır. Joo, 2007b, s. 144.

⁶²⁹ Kore Yarımadası'nın nükleerden arındırılması (Çin'in başkanlık edecek), ABD-Kuzey Kore'nin ilişkilerinin normalleşmesi, Japonya-Kuzey Kore ilişkilerinin normalleşmesi, ekonomik ve enerji işbirliği (Güney Kore başkanlık edecek), Kuzeydoğu Asya barış ve güvenlik işbirliği çalışma grubu Rusya başkanlık edecek) Seung-Ho Joo, "Russia's Role in the Korean Peace Regime Building Process", **Peace Regime Building on the Korean Peninsula and Northeast Asian Security Cooperation**, Tae-Hwan Kwak, Seung-Ho Joo (eds.), Abingdon, Oxon, Ashgate Publishing, 2010, s. 191.

⁶³⁰ Anlaşmanın İngilizce metni için bkz. **Initial Actions for the Implementation of the Joint Statement**, 13 Şubat 2007 <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/publications/Feb_13_2007_Agreement.doc/file_view>, (11.10.2013).

⁶³¹ Peter Lee, "Good-bye, Mr Insubordination", **Asia Times Online**, 4 Şubat 2011, <http://atimes.com/atimes/Middle_East/MB04Ak04.html>, (27.09.2013).

serbest bırakılmadan görüşmeyi reddetmiştir.⁶³² Krizin çözümü için çabaları Rusya'nın arabulucu rolünü açığa çıkarmıştır. Sonuçta, para -söz verilen tarihten üç ay sonra- 14 Haziran'da BDA'dan Amerikan Merkez Bankası'na, oradan Rusya'nın Merkez Bankası'na ve Rusya'nın ticari bir bankası aracılığıyla Kuzey Kore'ye aktarılmıştır.⁶³³ Bundan sonra anlaşmanın uygulanma süreci başlamıştır.

14 Temmuz 2007'de Kuzey Kore, Yongbyon reaktörünü kapattığını ve UAEK gözlemcilerini kabul etmeye hazır olduğunu açıklamıştır. Güney Kore de söz vermiş olduğu 50 bin ton akaryakıtı göndermeye başlamıştır.⁶³⁴ Altılı Görüşmeler'in altıncı turunun ikinci oturumu 27-30 Eylül'de gerçekleşmiştir. 3 Ekim'de ikinci aşama eylemleri hakkında bir ortak belge yayınlanmıştır. Belgede, 31 Aralık'a kadar Kuzey Kore'nin mevcut tüm nükleer tesislerini kullanılmaz hale getirmeyi ve tüm nükleer programlarının tam listesini sunmayı kabul ettiği ifade edilmiştir. Kuzey Kore'nin eylemleriyle paralel olarak ABD, Kuzey Kore'yi 1987'de aldığı terörizmi destekleyen ülkeler listesinden çıkarmayı ve Kuzey Kore'ye Düşmanlarla Ticaret Yasası'nın uygulanmasından vazgeçmesi süreçlerini başlatması taahhütlerini yerine getirmeyi, diğer taraflar Kuzey Kore'ye ekonomik yardım ve bir milyon ton akaryakıt sağlamayı kabul etmiştir.⁶³⁵

Pyongyang, nükleer tesislerinin listesini Aralık ayında sunmamış, ancak 27 Haziran 2008'de kısmi bir listeyi Çin'e teslim etmiştir. Kuzey Kore ayrıca, nükleer tesislerin denetimine ve nükleer materyallerin örneklerinin götürülmesine izin

⁶³² Van der Meer, 2008, s. 87.

⁶³³ Georgy Toloraya, "Russian Policy in Korea in a Time of Change", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 21/1 (2009b), s. 76; Lee, 2011, <http://atimes.com/atimes/Middle_East/MB04Ak04.html>, (27.09.2013).

⁶³⁴ Buszynski, 2009b, s. 827.

⁶³⁵ İngilizce metni için bkz. **Second-Phase Actions for the Implementation of the Joint Statement**, 3 Ekim 2007, <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/publications/Second_Phase_Actions_Oct_07.doc/file_view>, (12.10.2013).

vermemiştir. Dahası 2009 yılında önce füze fırlatmış, sonra da ikinci nükleer denemesini gerçekleştirmiştir.⁶³⁶ BM Güvenlik Konseyi Kuzey Kore'nin eylemlerini kınayan bir Başkanlık Açıklaması yayınlaması üzerine, Pyongyang artık Altılı Görüşmelerde yer almayacağını açıklamıştır.⁶³⁷ Kuzey Kore, 2013 yılında bir nükleer deneme daha gerçekleştirmiştir.⁶³⁸ Yarımada günümüze kadar Kuzey Kore'nin eylemleriyle zaman zaman tansiyon tekrar yükselmiş, ancak yeni bir görüşme gerçekleşmemiştir.

Rusya'nın Kuzey Kore'yle gelişen ilişkileri, daha önce bahsedilmiş olduğu gibi bazı çevrelerde nükleer krizde arabuluculuk yapabileceği beklentisi yaratmıştır. Fakat Losyukov'un Kim Jong İl'le görüşmesinden sonra Rusya'nın başat bir rol oynayamayacağını ortaya çıktığı savunulmuştur.⁶³⁹ Bununla birlikte Rusya, çeşitli yollarla krizin tehlikeli boyutlara ulaşmasını ve Kuzeydoğu Asya'da barış ve istikrarın tehlikeye düşmesini engellemeye yardımcı olmuştur.

1 Ağustos 2003'te, Rusya'nın İzvestiya Gazetesi'nde Rusya'nın Kuzey Kore'nin nükleer tesislerine yönelik olası bir önleyici saldırısıyla ilgili bir rapor yayınlanmıştır. Rapora göre stratejistler, Kuzey Kore'den bir saldırı belirtisi görürse ya da Kuzey Kore'nin ABD ve Güney Kore'ye karşı nükleer bir savaş başlatması ihtimali ortaya çıkarsa, Rusya'nın Pasifik filosuyla Kuzey Kore'ye karşı önleyici bir saldırı gerçekleştirebileceğini iddia etmişlerdir. Rusya'nın olası müdahalesinin gerekçesi, Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye karşı nükleer silah kullanmasının Rus Uzakdoğusu'nda ciddi çevre kirliliği ve tahribata yol açacak olması gösterilmiştir.

⁶³⁶ Buszynski, 2009b, s. 827.

⁶³⁷ "DPRK Foreign Ministry Vehemently Refutes UNSC's "Presidential Statement"", 14 Nisan 2009, <<http://www.kcna.co.jp/item/2009/200904/news14/20090414-23ee.html>>, (06.03.2014).

⁶³⁸ "KCNA Report on Successful 3rd Underground Nuclear Test", 12 Şubat 2013, <<http://www.kcna.co.jp/item/2013/201302/news12/20130212-18ee.html>>, (10.09.2014).

⁶³⁹ Rozman, 2008, s. 213.

Raporun Altılı Görüşmeler'in ilk turundan hemen önce yayınlanmış olması, Rusya'dan müzakerelerden çekilme ve nükleer denemeler konusunda Kuzey Kore'ye yönelik bir uyarı şeklinde yorumlanmıştır.⁶⁴⁰

Bundan başka, Rusya, 18-27 Ağustos 2003 tarihleri arasında, Rus Uzakdoğusu'nda geniş çaplı bir askeri tatbikat gerçekleştirmiştir. Tatbikatta, ABD'yle Kuzey Kore arasındaki bir savaş durumunda çok sayıda göçmenin Rus Uzakdoğusu'na akın ettiği bir senaryo uygulanmıştır. Bu tatbikat da, Rusya'nın bir Kuzeydoğu Asya askeri gücü olarak Kuzey Kore'nin diğer güçleri kışkırtmaması ve ABD'nin güç kullanmamasına yönelik uyarısı olarak değerlendirilmiştir.⁶⁴¹

Ayrıca, Rusya, Eylül 2003 Camp David⁶⁴² ve Haziran 2006 St. Petersburg'da⁶⁴³ ABD'yle yapılan zirvelerde kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanmaya ilişkin sert dile sahip metinlere imza atmıştır. Haziran 2004'te G-8 Zirvesi'nde nükleer silahların deniz ve hava yoluyla nakliyesini amaçlayan, gemilerin veya uçakların durdurulup aranmasını, gerekli görüldüğü takdirde yüklerine el konmasını içeren ABD girişimi Kitle İmha Silahlarının Yayılmasına Karşı Güvenlik İnisiyatifi'ne (PSI) katılmıştır.⁶⁴⁴

Başlangıçta 14 Ekim 2006'da BM Güvenlik Konseyi'nde alınan 1718 sayılı karara uymakta isteksiz olan Rusya, Kuzey Kore BDA'daki hesapların dondurulması nedeniyle 13 Şubat Anlaşması'nın uygulanmasını ertelerken tavrını değiştirmiştir.

⁶⁴⁰ Ha ve Shin, 2007, s. 191.

⁶⁴¹ Ha ve Shin, 2007, s. 191.

⁶⁴² Açıklamanın İngilizce metni için bkz. The White House, **Joint Statement by U.S. President George Bush and Russian Federation President V.V. Putin**, St. Petersburg, 15 Temmuz 2006, <<http://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/69021.htm>>, (17.11.2013).

⁶⁴³ Açıklamanın İngilizce metni için bkz. The White House, **Joint Statement Between the United States of America and the Russian Federation**, Camp David, Maryland, 27 Eylül 2003, <<http://www.acronym.org.uk/docs/0309/doc31.htm>>, (17.11.2013).

⁶⁴⁴ Vorontsov, 2007, s. 18.

Putin, Mayıs 2007’de Rus hükümeti ve özel kurumların Kuzey Kore’ye nükleer silah geliştirmede kullanabileceği teçhizat, materyal ya da bilgi transfer etmesini yasaklayan bir kararname imzalamıştır. Bu kararname aynı zamanda, Rus vatandaşları ve kurumlarının BM tarafından Kuzey Kore’nin nükleer silah programını desteklediğini belirlediği kişi ya da kuruluşlarla mali ilişkiler kurmayı da yasaklamıştır.⁶⁴⁵

Rus yetkililer, bir taraftan Kore Yarımadası’nın nükleerden arındırılması için Kuzey Kore’ye baskı uygularken, diğer taraftan Kuzey Kore’nin nükleer silaha sahip olup olmadığını belirsiz olduğuna ilişkin açıklamalar yapmışlardır. Ekim 2002’de APEC toplantısında Başbakan M. Kasyanov, Kuzey Kore’nin tehdit oluşturduğuna ilişkin herhangi bir kanıtın olmadığını savunmuştur. Heritage Foundation Moskova direktörü Yevgeny Volk, Ocak 2003’te Kuzey Kore’nin UAEK gözlem araçlarını sökme ve Yongbyon reaktörünü tekrar çalıştırma kararlarının daha fazla maddi yardım alabilmek için yapılmış bir blöf olduğunu ileri sürmüştür.⁶⁴⁶ Haziran 2003’te Putin, Kuzey Kore’nin saldırgan planları olduğuna inanması için herhangi bir neden olmadığını ifade etmiştir.⁶⁴⁷ Rus Atom Enerji Bakanı Aleksander Rumyantsev’in 2003 yılında, Kuzey Kore’nin elinde nükleer bomba olduğuna dair herhangi bir kanıt olmadığını açıklamıştır.⁶⁴⁸ Kuzey Kore’nin ancak elli yıl sonra nükleer silah geliştirebileceğini iddia etmiştir.⁶⁴⁹ Bazı Rus yetkililer, Pyongyang’ın, nükleer silah konusunu rejiminin varlığını sürdürmek için kullandığına inandıklarını

⁶⁴⁵ “Russia makes U-turn, joins UN sanctions against N.Korea”, **RIA Novosti**, 30 Mayıs 2007, <<http://en.ria.ru/russia/20070530/66347459.html>>, (06.10.2013).

⁶⁴⁶ Meyer, 2006, s. 213.

⁶⁴⁷ Sergei Blagov, “Russia’s Lost Korean Opportunity”, **Asia Times**, 26 Haziran 2003, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/EF26Ag01.html>, (06.10.2013).

⁶⁴⁸ “No Evidence DPRK Has Nuclear Bomb: Russian Minister”, **People’s Daily**, 15 Temmuz 2003, <http://english.peopledaily.com.cn/100307/15/eng20030715_120228.shtml>, (06.10.2013).

⁶⁴⁹ Funabashi, 2007, s. 175.

belirtmişlerdir.⁶⁵⁰ Aynı dönemde Amerikan istihbarat yetkilileri ise, Kuzey Kore'nin bir ya da iki nükleer silaha sahip olduğu ve altı ay içinde beş ya da altı silah üretebileceğini tahmin etmişlerdir.⁶⁵¹ Yoon ve Lee, Rusya'nın Kuzey Kore'nin askeri kapasitesini sorgulamasının nedeninin Kuzey Kore'nin dünyaya çok büyük bir tehdit oluşturmadığını göstermek olduğunu savunmuştur. Bu sayede Rusya'nın, Bush Yönetimi'nin Kuzey Kore gibi haydut devletlerin saldırılarına karşı kendini müdafaa etmek için gerekli gördüğü Ulusal Füze Savunma Sistemi'nin haklılaştırmasını engellemeye çalıştığını ileri sürmüştür.⁶⁵² Ha ve Shin ise, Rusya'nın tavrının ABD'nin Kuzey Kore'yi köşeye sıkıştırma çabalarını kontrol etme girişimi olarak yorumlanabileceğini savunmuştur. Rusya'nın böylelikle gerilimin ani olarak artmasını önlediğini ve ABD'yle Kuzey Kore arasında çıkacak bir çatışmadan kaçınılmasına yardım ettiğini iddia etmişlerdir.⁶⁵³

Rusya, Banco Delta Asia (BDA) olayında da, paranın nakledilmesine aracılık ederek görüşmelerin devam edebilmesini ve uzlaşmanın hayata geçirilmesini sağlamıştır.

Son olarak Rusya, bölgede istikrarın sağlanması için Kuzeydoğu Asya'da çok taraflı bölgesel bir güvenlik sistemi oluşturulmasından yanadır. İlk nükleer kriz ortaya çıktığında da konunun çok taraflı görüşmelerde ele alınmasını önermiş ancak önerisi kabul görmemiştir. Ekim 2002'de de Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksander Losyukov, nükleer sorunun çözümünde Altılı Görüşmelerin uygun bir kanal olabileceğini savunmuştur. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, dördüncü tur

⁶⁵⁰ Trenin, 2006, s. 121.

⁶⁵¹ Steven Lee Myers, "Moscow is Negotiating with North Korean Officials in Quiet Effort to Defuse Tensions", **New York Times**, 12 Ocak 2003, <<http://www.nytimes.com/2003/01/12/world/threats-responses-russia-moscow-negotiating-with-north-korean-officials-quiet.html>>, (26.09.2013).

⁶⁵² Yoon ve Lee, 2005, s. 192.

⁶⁵³ Ha ve Shin, 2007, s. 189-190.

görüşmelerin sonunda yapılan ortak açıklamada tarafların güvenlik işbirliğini destekleyecek yol ve yöntemlerin bulunması için çalışacakları ifade edilmiştir. Bu çerçevede, ilk somut adım 13 Şubat 2007 Anlaşması'yla atılmıştır. Kurulması öngörülen beş çalışma grubundan biri de Kuzeydoğu Asya'nın barış ve güvenlik rejimine ilişkindir.⁶⁵⁴ Nükleer sorun Kuzeydoğu Asya güvenlik gündeminin bir parçasıdır. Fakat, başka sorunlar da mevcuttur. Bu çalışma grubu, Altılı Görüşmeler sürecinin Kuzey Kore'nin katılımına bağlı olmadan gelişmesi için bir imkan yaratmıştır. Kuzey Kore katılmasa bile diğer tarafların düzenli görüşebileceği bir zemin oluşturulmuştur.⁶⁵⁵ Rusya, bu çalışma grubuna başkanlık etmektedir. Çalışma grubunun başkanı, Rus Dışişleri Bakan Yardımcısı Aleksander Losyukov, çalışma grubunun ilk toplantısından önce yaptığı açıklamada, Altılı Görüşmelerin düzgün şekilde ilerlemesini sağlamak ve dostça bir ortam yaratılması için alınacak önlemlere odaklanacaklarını ve uzun vadede Kuzeydoğu Asya'da güvenlik sorunlarını çözmek için bir yapı oluşturmaya çalışacaklarını ifade etmiştir.⁶⁵⁶ Rusya, Altılı Görüşmeleri uzun zamandır savunduğu Kuzeydoğu Asya güvenlik mekanizmasına dönüştürmeye çalışmaktadır. Rusya çok taraflı bir mekanizmanın oluşturulmasıyla, bölgede istikrarın sağlanması yanında, bölgedeki rolünü güçlendirmeyi ve Yarımada'da ABD ya da Çin'in egemen olmasını engellemeyi umut etmektedir.

⁶⁵⁴ "Russia doubts progress in N. Korea nuke talks- deputy FM", **RIA Novosti**, 15 Mart 2007, <<http://en.ria.ru/russia/20070315/62042130.html>>, (26.04.2014).

⁶⁵⁵ Vasily Mikheev, "Russian Security Strategy in Northeast Asia and the North Korean Nuclear Issue", **Russian National Strategy and ROK - Russian Strategic Partnership in the 21st Century**, Jung-Ho Bae ve Alexander N. Fedorovskiy (eds.), Korea Institute for National Unification (KINU), 2010, s. 89.

⁶⁵⁶ "Russia doubts progress in N. Korea nuke talks- deputy FM", **RIA Novosti**, 15 Mart 2007, <<http://en.ria.ru/russia/20070315/62042130.html>>, (26.04.2014).

Rusya, tam olarak etkili olamasa da nükleer krizin çözümünü teşvik etmiştir ve çözüme katkı sağlamaya çalışmıştır. Nükleer kriz gibi Rusya'nın yakından takip ettiği ve barışçıl bir şekilde çözülmesini istediği diğer bir konu da Kore birleşmesidir.

III. Koreler'in Birleşmesine Yönelik Politika

II. Dünya Savaşı sonunda ABD ve SSCB Kore Yarımadası'nı Japonya'dan kurtarmış ancak 38. paralelle ikiye ayırmıştır. Kuzey Kore 1950 yılında Güney Kore'yi işgal etmek üzere harekete geçmiş fakat savaş sonunda aynı sınırlara dönmüştür. İlk kez 1960 yılında Kuzey Kore lideri Kim İl Sung konfederal devlet fikrini ortaya atmıştır.⁶⁵⁷ Koreler arasında ilk resmi temaslar 1970'lerde başlamıştır. Kuzey Kore, konfederasyon ya da daha sonra Çin ile Hong Kong için kullanılan birleşme planını önermiştir. Güney Kore'nin milletler topluluğu önerisi, Pyongyang için kabul edilemez olan Kuzey Kore'nin Güney Kore'nin sosyo-ekonomik sistemi içine asimile olmasını içermiştir. Ancak 1998'de başlayan Günişığı politikasıyla iki Kore'nin barış içinde bir arada yaşama durumu ortaya çıkmıştır. İkinci nükleer krizle ABD ile Kuzey Kore arasındaki gerilim artmış fakat Koreler arasında bir diyalog ortamı yaratmıştır. Liderler ilki 13-15 Haziran 2000 ve ikincisi 2-4 Ekim 2007'de olmak üzere iki kez bir araya gelmiş, Koreler arası ticaret artmış, Kaesong

⁶⁵⁷ Çolakoğlu, 2009, s. 348.

endüstriyel kompleksi⁶⁵⁸ ve Kumgangsın turizm projesi⁶⁵⁹ gibi Güney Kore'nin finanse ettiği ortak projeler başlatılmıştır.⁶⁶⁰

Yaklaşık 50 milyon nüfusa sahip Güney Kore ile yaklaşık 25 milyon nüfusa sahip Kuzey Kore'nin birleşmesi durumunda Rusya'nın yarısından fazla nüfusa sahip bir devlet ortaya çıkacaktır.⁶⁶¹ Bu yeni devlet, bölgede Çin'den sonra ikinci büyük orduya sahip olacaktır.⁶⁶² Diğer taraftan GSYİH açısından dünyada 13. sırada yer alan devletle 106. sıradakinin birleşmesi ile farklı bir ekonomik durum ortaya çıkacaktır.⁶⁶³ Dolayısıyla birleşme konusu sadece birleşen iki devlet açısından değil, bölge ülkeleri açısından da önem arz etmektedir. Yeni devletin sahip olacağı güç dışında, diğer güçlerle kuracağı ilişkiler de dikkatle takip edilecektir.

İki Kore'nin birleşmesi ihtimali, Rusya'yı ikilemelerle karşı karşıya bırakmaktadır, farklı görüşler ortaya çıkarmaktadır. Mikheev, Rusya'nın gerçekte birleşmeyle Kuzey'in Güney tarafından yutulacağını ve Güney Kore'nin ekonomik ve siyasi kuralları ve kurumlarıyla bir birliğin kurulacağını düşünmektedir. Böyle bir birleşmenin Rusya ve Çin'in yararına olmayacağını, iki ülkenin sınırlarında Amerikan askerlerinin konuşlandığı, güçlü bir Amerikan yanlısı devlet ortaya çıkacağını değerlendirmektedir. Ayrıca, Güney Kore'nin tüm enerjisini Kuzey'in

⁶⁵⁸ Kuzey Kore sınırları içinde, 2005 yılında oluşturulmuş, 120'den fazla Güney Kore fabrikasında, 50 bin civarı Kuzey Koreli işçinin çalıştığı endüstri kompleksi. Mark E. Manyin ve Dick Nanto, **The Kaesong North-South Korean Industrial Complex**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 18 Nisan 2011, <<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34093.pdf>>, (19.04.2014).

⁶⁵⁹ Kumgang Dağı'nın bulunduğu, 1998'den itibaren Güney Korelilerin de seyahat edebildiği, 2002'den itibaren ayrı yönetilen özel bir turizm bölgesi.

⁶⁶⁰ Vyacheslav A. Nikonov, vd., "Special Report: The Korean Peninsula: Challenges and Opportunities for Russia", 7 Ekim 2010, <<http://www.nautilus.org/publications/essays/napsnet/sr/the-korean-peninsula-challenges-and-opportunities-for-russia>>, (02.01.2014).

⁶⁶¹ "Korea, North" ve "Korea, South", **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, (03.04.2014).

⁶⁶² Çin'in asker sayısı 2,333 bin, Kuzey Kore 1,190 bin ve Güney Kore 655 bin. IISS, **The Military Balance**, 114/1, s. 230,254,257.

⁶⁶³ "Korea, North" ve "Korea, South", **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, (03.04.2014).

ekonomisinin ayağa kaldırılması için harcayacağı ve bunun da Güney Kore'nin Rusya'ya yatırım yapmak için finansal olanaklarını sınırlandıracağını savunmaktadır. Bu yüzden Rus liderliğinin, mümkün olduğunca statükonun devamını çıkarlarına uygun gördüğünü ileri sürmektedir.⁶⁶⁴ Aynı şekilde Joo da, başka faktörler yanında Birleşik Kore'nin birleşmenin maliyetini karşılamakla meşgul olup, Rusya'yla ticarete ve ekonomik işbirliğine önem vermemesi ihtimali nedeniyle Rusya'nın birleşmeye karşı olabileceğini dile getirmiştir.⁶⁶⁵ Ayrıca, Rusya'yla dost olmayacak bir birleşmiş Kore hükümetinin ortaya çıkmasına müdahale edeceğini ve engellemeye çalışacağını belirtmiştir. Dış tehdide açık Rus Uzakdoğusu'na tecavüz için atlama tahtası olarak kullanılabilir bir birleşmiş Kore'nin oluşmayacağını garanti altına alamazsa, Rusya'nın birleşmeye destek olmayacağına inanmaktadır.⁶⁶⁶ Tkachenko ise, Rusya'nın bağımsız, tarafsız ya da bağlantısız bir devlet olarak birleşmiş Kore'yi görmek istediğini, ancak birleşmiş Kore'nin ABD'yle ittifakının, Rusya için, "NATO'nun doğuya yayılmasının Asya versiyonu" ya da "Rusya'nın kapı eşiğinde ileri askeri üs" anlamına geleceğini ifade etmiştir.⁶⁶⁷

Diğer taraftan Joo, Soğuk Savaş döneminde Kore Yarımadası'nda ve Kuzeydoğu Asya'da stratejik dengeyi değiştireceği için statükonun sürmesini tercih eden Rus liderlerin, Soğuk Savaş sonrası dönemde demokratik, tarafsız ve birleşmiş Kore'nin Rus çıkarlarına uygun olabileceğini düşündüğünü savunmaktadır. Liderlerin Birleşik Kore'nin, Rusya'yla dost ve Japonya ile Çin'in etkisinde olmasını engellemek için Rusya'yla işbirliği içinde olursa Kore birleşmesine destek

⁶⁶⁴ Vasily Mikheev, "Russian Strategic Thinking toward North and South Korea", Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 197-198.

⁶⁶⁵ Joo, 1996b, s. 40-41.

⁶⁶⁶ Joo, 2003, s. 168.

⁶⁶⁷ Vadim P. Tkachenko, "A Russian View on Korean Security after the North-South Summit", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 12/2 (2000), s. 31.

vereceklerini değerlendirmiştir.⁶⁶⁸ Tkachenko, Moskova'nın Kore birleşmesi konusunda temel önceliğinin Kore Yarımadası'nda barış ve istikrarın sürdürülmesi olduğunu, Rusya'nın, Korelilerin barışçıl ve bağımsız birleşme isteğini, Rusya'yla dost ve ortaklığını geliştirmesi durumunda desteklediğini savunmaktadır.⁶⁶⁹ Toloraya da, Rus liderlerin, Kuzey ve Güney Kore'nin uzlaşması ve işbirliğiyle ikisinin üzerinde anlaştıkları nihai bir birleşmeyi desteklediğini ileri sürmektedir. Bu gelişme, Rusya'yla dost, birleşmiş, barışçıl ve zengin bir Kore'nin yaratılmasıyla sonuçlanırsa Rus çıkarlarına uygun olacaktır. Hatta, bu ülke Rusya'nın Asya'daki en önemli ortaklarından biri olacaktır ve Uzakdoğu'da daha dengeli bir uluslararası ilişkiler inşa edilmesine yardım edecektir.⁶⁷⁰

Liderlerin bu konuda yaptıkları açıklamalara bakılırsa, Rusya barışçı ve dış müdahale olmaksızın gerçekleşecek birleşmeyi desteklemektedir. Yeltsin'in 1994'te Kim Young Sam'la görüşmesi sonrası yapılan ortak açıklamada birleşmenin barışçı ve demokratik bir şekilde ve Koreler arası diyalogla gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁷¹ Putin'in Pyongyang ziyaretinde yapılan ortak açıklamada da, Rusya'nın 15 Haziran 2000 tarihinde Kuzey ve Güney Kore'nin ortak açıklamasında ortaya konulan bağımsız birleşme prensibini memnuniyetle karşıladığı ve birleşme sürecinde dış müdahalenin açıkça reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁷² 28 Şubat 2001'de Güney Kore Ulusal Meclisi'nde yaptığı konuşmada da Putin, Kore'de uzlaşmanın barış ve istikrar ortamında, 15 Haziran 2000 ortak deklarasyonu temelinde ve hiçbir dış müdahale olmaksızın sadece Kore liderlerinin

⁶⁶⁸ Joo, 1996b, s. 40-41.

⁶⁶⁹ Tkachenko, 2000, s. 30.

⁶⁷⁰ Toloraya, 2009b, s. 79.

⁶⁷¹ Wishnick, 2004, s. 120.

⁶⁷² Jae-nam Ko, "The Russia-North Korea Summit and Beyond: The Role of Russia on the Korean Peninsula", **East Asian Review**, 12/ 3 (2000), <http://www.ieas.or.kr/vol12_3/kojaenam.htm>, (22.02.2013).

koordinasyonunda gerçekleşmesi gerektiğini savunmuştur. Rusya'nın, Rusya ve diğer ülkelerle dost tek bir Kore devleti oluşturulmasını memnuniyetle karşılayacağını ve Kore Yarımadası'nın nükleer silahlardan arındırılmış geleceğine destek verdiğini vurgulamıştır. Ayrıca, Koreler arası işbirliğinin ve Kuzeydoğu Asya'nın genelinde ekonomik kalkınmanın artırılması için iki Kore'nin de dahil olduğu ulaşım ve enerji projelerinde yer almasının Rusya'nın çıkarına olduğunu açıklamıştır.⁶⁷³

Rusya, daha önce de vurgulandığı gibi Kuzey Kore'nin ani çöküşü ya da Yarımada'da yeni bir savaşın çıkmasını kendi topraklarının istikrarı açısından tehlikeli gördüğü için yavaş ve aşamalı bir birleşmeye sıcak bakmaktadır. Yeni devletin herhangi bir gücün etkisi altında olmasına karşı olduğu için Korelerin kendi aralarındaki görüşmelerle birleşmenin gerçekleştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ancak diğer güçlerin dahil olması durumunda Rusya, Kore'nin dostluğunu garantiye alabilmek, çıkarlarını koruyabilmek için Kore'nin birleşme sürecinde -çok mümkün görünmese de- baskın rol oynamayı tercih etmektedir ya da tarafsızlığını (ya da düşman olmamasını) garantiye alabilmek için süreçte diğer güçlerle eşit yer almayı istemektedir.

Rusya'yla iyi ilişkilere sahip birleşmiş, bağımsız, güçlü bir Kore, Rusya açısından sadece bölgede istikrar değil aynı zamanda ekonomik kalkınma anlamına da gelecektir. Rusya ile Korelerin ekonomileri tamamlayıcı özelliklere sahip olmasına rağmen, (örneğin, Güney Kore'nin enerji ihtiyacı, Rusya'nın petrol ve doğalgaz çıkarabilmek için gerekli sermaye ve teknolojiye ihtiyacı) Kore'nin

⁶⁷³ Wishnick, 2004, s. 132.

bölünmüşlüğüne engel olduğu ekonomik ilişkilerin daha üst seviyelere ulaşmasını sağlayacaktır.

IV. Gelişen Ekonomik İlişkiler ve Ortak Projeler

Putin dönemi, Rusya'nın Yeltsin dönemiyle karşılaştırıldığında her iki Kore'yle de ekonomik ilişkilerin hızla arttığı bir dönem olmuştur. Fakat, ekonomik (ticaret ve yatırım) ve askeri (silah satışı ve teknoloji işbirliği) ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, Moskova için Seul, Pyongyang'dan oldukça önemli bir ortaktır. Rusya'nın Kuzey Kore'yle ekonomik ilişkileri Güney'le karşılaştırıldığında son derece önemsiz kalmaktadır. 2000 yılında Rusya-Güney Kore arasındaki ticaret yaklaşık 1.5 milyar dolar iken, Kuzey Kore'yle sadece 46 milyon dolarlık ticaret gerçekleşmiştir. Güney Kore'yle olan ticaret 2005'te yaklaşık 6.5 milyar, 2008'de yaklaşık 18.5 milyar dolar iken, Kuzey Kore'yle yapılan ticaret 2005'te 233 milyona yükselmişse de 2008'de ancak 110 milyon dolara ulaşmıştır.⁶⁷⁴

Tablo 3: Rusya Federasyonu'nun Kuzey ve Güney Kore ile Ticareti (Milyon ABD Doları)⁶⁷⁵

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Güney Kore	1.331	1.593	2.201	2.650	3.989	6.363	9.515	14.986	18.305	10.43	17.726	24.942	24.830
Kuzey Kore	46	78	80	113	210	233	210	159	110	50	99	114	76

⁶⁷⁴ Bkz. Tablo 3.

⁶⁷⁵ Yazar tarafından aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak tablolaştırılmıştır: Paradorn Rangsimaporn, *Russia as an Aspiring Great Power in East Asia: Perceptions and Policies from Yeltsin to Putin*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2009, p. 66; Rusya Federal Gümrük Servisi İstatistikleri, <http://www.customs.ru/index.php?option=com_newsfts&view=category&id=125&Itemid=1976>, (18.12.2013); Anna Kireeva, "Russia's East Asia Policy: New Opportunities and Challenges", *Perceptions*, 17/ 4 (2012), s. 73; Rusya Federasyonu Federal Devlet İstatistik Servisi, <http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-06.htm>, (27.03.2014); Pavel Minakir, "Russia's economic policy in East Asia", **Russia and East Asia: Informal and Gradual Integration**, Tsuneo Akaha and Anna Vassilievas (eds.), London & New York, Routledge, 2014, s. 81.

A. Teknoloji Yoğun

Çeşitli nedenlerle 1997'den itibaren düşme eğilimine giren Rusya ile Güney Kore arasındaki ticaret, 2000 yılından itibaren tekrar artmaya başlamıştır. 2002 yılında 2.2 milyar dolar olmuştur. 2007 yılında, 2006 yılına göre % 50 oranında artarak 15 milyar dolara ulaşmıştır.⁶⁷⁶ Bu gelişme yatırımlara da yansımış, Koreliler 2007 yılında Rusya'da 925 milyon dolar civarında yatırım yapmışlardır.⁶⁷⁷ Fakat, Rusya'nın 2007 yılı itibariyle 569.6 milyar dolar⁶⁷⁸ ticareti içinde Güney Kore'nin ve Güney Kore'nin 728.3 milyar dolar⁶⁷⁹ olan toplam ticareti içinde Rusya'nın payı oldukça düşük kalmaktadır. Benzer şekilde 55.8 milyar dolar⁶⁸⁰ yabancı doğrudan yatırım çeken Rusya için Güney Kore yatırımları çok sınırlı kalmaktadır.

Ahn, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin üç nedenden gelişemediğini savunmuştur. Bunlardan ilki, Rusya'dan kaynaklanan sorunlar, özellikle Rus Uzak Doğusu'ndaki dönüşümdür. İki ülke arasındaki işbirliği projeleri, Rus Uzakdoğusu'ndaki istikrarsız siyasi ve ekonomik durum yüzünden kısıtlanmaktadır. Yatırımları koruyacak yasal düzenlemelerin olmaması, yasal düzenleme varsa da etkin uygulanmaması yasadışı eylemlere uygun ortam yaratmaktadır. Rus Uzakdoğusu'ndaki yerel yönetimlerle Moskova'nın arasındaki güç mücadelesi de Rusya-Güney Kore arasındaki işbirliğini problematik hale getirmektedir. İkincisi, iki

⁶⁷⁶ Eylül 2012'de Vladivostok'taki APEC Zirvesi'nde Devlet Başkanı Putin Asya-Pasifik Bölgesi'nde Seul'ün Moskova'nın üçüncü büyük ticari ve ekonomik ortağı olduğunu ifade etmiştir. 2011 yılında iki ülkenin ticareti, önceki yıla göre % 40 artarak 25 milyar dolarla rekor seviyeye ulaşmıştır. "S. Korea Russia's Third Largest Trade Partner in APR - Putin", **RIA Novosti**, 8 Eylül 2012, <<http://en.rian.ru/business/20120908/175838047.html>>, (03.03.2013).

⁶⁷⁷ ROK Ministry of Foreign Affairs and Trade (MOFAT), **2008 Diplomatic White Paper**, s. 60. <www.mofat.go.kr> (18.02.2013).

⁶⁷⁸ "External Trade of the Russian Federation", <http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-02.htm>, (26.02.2013).

⁶⁷⁹ World Trade Organization, **International Trade Statistics 2008**, s. 12, <http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its2008_e.pdf>, (26.02.2013).

⁶⁸⁰ The World Bank, "Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)", <<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1>>, (26.06.2014).

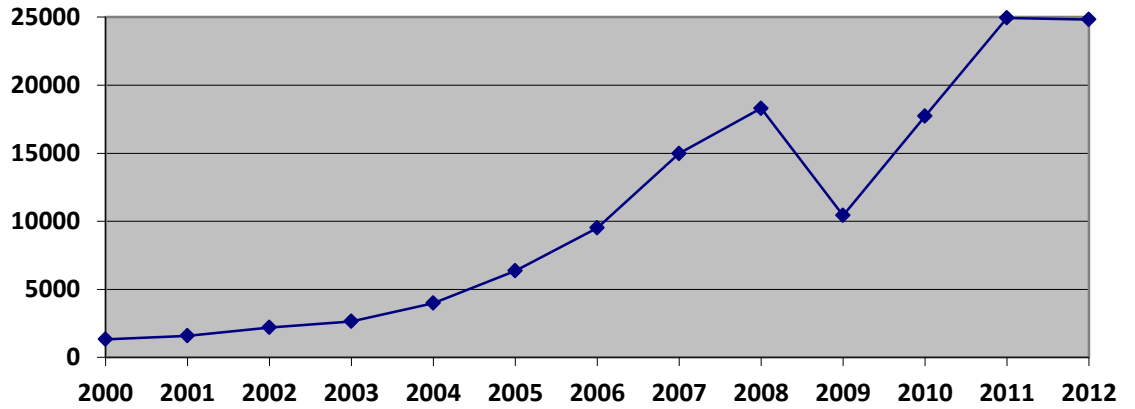
ülkenin bölgesel ekonomik güvenlik önlemlerini uygulamakta ve Kuzeydoğu Asya bölgesinde işbirliği yapmakta tecrübesizliğidir. Bunun sonucu olarak, Güney Kore önemli derecede finansman, yatırım ve teknoloji gerektiren uzun vadeli ekonomik projelere yatırım yapmakta isteksiz davranmakta, Rusya da pazarını yabancı yatırımlara tamamen açmakta tereddüt etmektedir. Sonuncusu, Kuzey Kore nükleer krizi, ABD gibi dış faktörlerdir.⁶⁸¹ Suslina ise, dört olumsuz faktör dolayısıyla iki ülke ilişkilerinin optimal potansiyeline ulaşamadığını ileri sürmüştür. Bunlar, gerçekçi olmayan beklentilerin yarattığı hayal kırıklığı, stratejik politikalarının ölçeklerinin dengesizliği (Rusya'nın küresel çapta, Güney Kore'nin bölgesel çapta rol oynamayı tercih etmesi), dış politika öncelikleri arasındaki farklılık (Rusya Güney Kore'ye yatırım olarak bakarken, Güney Kore Rusya'yla kurduğu ilişkiyle Kuzey Kore üzerinde avantaj kazanmaya çalışması) ve son olarak Güney Kore'nin ABD'yle daimi askeri ittifakıdır. Bununla beraber Suslina, bazı olumlu faktörlerin söz konusu problemleri hafiflettiğini belirtmektedir. Bu faktörler, ikili ilişkileri etkileyen olumsuz tarihi mirasın olmaması, Rusya'nın Kore birleşmesi fikrini desteklemesi, iki ülkenin bölgesel diplomatik çıkarlarının uyumluluğu, iki ekonominin kısmi tamamlayıcılığı ve Kore malları için devasa Rus pazarının çekiciliğidir.⁶⁸² Güney Kore sermaye, yüksek teknoloji açısından oldukça zengin ancak herhangi bir doğal kaynağa sahip değildir. Rusya ise Güney Kore'nin ihtiyaç duyduğu zengin doğal kaynaklara, ayrıca Kore mallarını Avrupa'ya ulaştırabilecek topraklara sahiptir. Rusya, ekonomisini ancak 2000'li yıllarda ayağa kaldırabilmiştir. Fakat, Kore Yarımadası'na komşu Rus Uzakdoğusu Rusya'nın batıdaki topraklarına oranla çok daha az gelişmiştir. Rusya, Güney Kore'yi, Sibirya ve Rus

⁶⁸¹ Ahn, 2012, s. 43-45.

⁶⁸² Svetlana S. Suslina, "Russo-Korean Economic Cooperation in the XXI Century: New Opportunities and New Challenges", **The Journal of East Asian Affairs**, 21/2 (2007), s. 140.

Uzakdoğusu'ndaki kömür madenlerinin, maden cevherleri, kereste, gübre, pamuk ve altının işlenmesi projelerinde stratejik ortak olarak görmektedir.⁶⁸³ Zaten Güney Kore, Rusya'nın Uzakdoğusu için ülkenin tamamına göre daha önemli bir komşudur. Seyrek nüfus dağılımına sahip Rus Uzakdoğusu'nun ikili ticarete payı % 13'tür. Rus Uzakdoğusu'nun ithalatında Güney Kore 2000 yılında % 20,8'lik payla en büyük ticari ortaktır, ihracatta ABD'yle birlikte 3-4. sırada yer almaktadır.⁶⁸⁴ Rusya'nın Uzakdoğu Federal Bölgesi'nin Güney Kore'den yaptığı ithalat 2000 yılında 382 milyon dolardan 2007 yılında 4.552 milyar dolara yükselmiş, Güney Kore Rus Uzakdoğusu'nun en çok ithalat yaptığı ülke konumunu korumuştur. 2000 yılında 184 milyon dolar olan ihracat rakamları 2007 yılında 1.292 milyar dolara yükselmiş, yine Güney Kore üçüncü sıradaki yerini korumuştur.⁶⁸⁵

Grafik 3: Rusya Federasyonu'nun Güney Kore'yle ticareti (Milyon ABD Doları)⁶⁸⁶

Rusya, Güney Kore'ye çelik, demir gibi hammadde, alüminyum, nikel gibi

⁶⁸³ Samuel S. Kim, 2006, s. 152.

⁶⁸⁴ Evgeni B. Tsoy, O. V. İi ve V. V. Tsai, "Economic Cooperation Between Russia and the States of Korean Peninsula: Perspectives in the Beginning of the 21st Century", **9th Russian/Korean International Symposium on Science and Technology, KORUS 2005** (26 Haziran- 2 Temmuz), 2005, s. 1052.

⁶⁸⁵ Tsuneo Akaha ve Anna Vassilieva, "Introduction: Russia and East Asia", **Russia and East Asia Informal and Gradual Integration**, Tsuneo Akaha ve Anna Vassilieva (eds.), Routledge, Oxon, New York, 2014, s. 13.

⁶⁸⁶ Grafik yazar tarafından oluşturulan tabloya dayanılarak çizilmiştir. Bkz. 631 numaralı dipnot.

yarı-mamul madde, hurda metal, kömür, petrol, kereste ve deniz ürünleri satmaktadır. Güney Kore ise, petro-kimya ürünleri, nakliye araçları, dokumalar ve tekstil ürünleri, elektrikli ev aletleri, kablosuz cihazlar, elektronik ve ayakkabı ihraç etmektedir.⁶⁸⁷

Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, 1990 yılında diplomatik ilişkilerin kurulmasından sonra Güney Kore Sovyetler Birliği'ne 1.47 milyar dolar yardım sağlamıştır. Rusya, bu borcu devralmış ancak geri ödemede sıkıntı yaşamıştır. 1990'lı yıllarda çeşitli uzlaşmalar sağlanmışsa da, ancak Eylül 2003'te yapılan bir anlaşmayla sorun çözülmüştür.⁶⁸⁸ Anlaşmaya göre, Rusya 2025'e kadar 1.33 milyar dolar nakit ödeyecektir. Ancak daha sonra yapılan görüşmelerle Rusya'nın kalan ödemesinin yarısını nakit yarısını farklı şekillerde ödemesi kabul edilmiştir. Nakit olmayan ödemelerin, askeri teknoloji ve bitmiş savunma ürünlerini içerdiği bildirilmiştir.⁶⁸⁹ Borç ödemesi konusunun çözüme bağlanması iki ülke arasındaki ticaret ve yatırımı olumlu etkilemiştir.

B. Emek Yoğun

Güney Kore'ye bakınca çok daha küçük ve sınırlı bir ekonomiye sahip olan Kuzey Kore'nin uluslararası piyasada satabileceği iki kaynağı mevcuttur. İlki kömür, demir cevheri gibi mineralleri, ikincisi ise büyük miktarda inanılmaz ucuz işgücüdür. Kuzey Kore'nin madenleri doğal kaynak ihtiyacı büyük olan Çin için cazipken, Sibiry'a'nın zenginliklerini tasarruf hakkını elinde olan Rusya için ucuz işgücü daha önemlidir. Daha önce de belirtilmiş olduğu gibi, 1967'den beri Kuzey Koreli

⁶⁸⁷ Tsoy, İi ve Tsai, 2005, s. 1052; Samuel S. Kim, 2006, s. 141.

⁶⁸⁸ Korean Overseas Information Service, "President Roh Moo-hyun's Visit to Russia", Mayıs 2005, <http://nongae.gsnu.ac.kr/~whcho/politic/overview_KR_0505.pdf>, (14.03.2014).

⁶⁸⁹ "Russia to Repay Korea in Military Hardware", **The Chosun Ilbo**, 12 Eylül 2007, <http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2007/09/12/2007091261028.html>, (14.03.2014).

yetkililer Rusya'ya sözleşmeli işçi göndermektedirler. Kuzey Kore'nin Rusya'ya ihracatının % 90'ı bu ucuz işgücünden oluşmaktadır.⁶⁹⁰ Ağustos 2001'de Kim Jong İl'in Rusya'yı ziyaretinde, Kuzey Koreli yetkililer yıllık 5.500'den fazla işçi göndermeyi önermişler. Kim'in 2002 yılındaki Rus Uzakdoğusu'nu ziyaretinde de ilave olarak yıllık 2.500 işçinin daha gönderilmesi görüşülmüştür. Rus Uzakdoğusu'nda çalışan Kuzey Koreli işçilerin sayısı 1990'larda 7.000'den fazla değilken 2000'lerde artmış, 2005'te 13.806 olmuştur.⁶⁹¹ Kuzey Kore'nin işgücü sağladığı Rusya'daki kerestecilik faaliyetlerinden yılda yaklaşık 7 milyon dolar gelir elde ettiği belirtilmektedir.⁶⁹²

Kuzey Kore'nin bunun dışında önerebileceği bir şey de coğrafi konumudur. Rusya, özellikle doğal kaynaklarını satmak için Güney Kore piyasası ile daha fazla ilgilenmektedir. Kuzey Kore, Güney'e giden yolun üstünde bulunmaktadır. En önemli potansiyel projelerin demiryolu ve doğalgaz boru hattı olması tesadüfi değildir. Rusya, Kuzey Kore üzerinden Güney Kore'ye ulaşmak istemektedir.⁶⁹³

Putin döneminde Rusya ile Kuzey Kore'nin ekonomik ilişkilerinde, Kuzey Kore'ye silah ve savunma sistemleri satışı, gerçekleşmemekle birlikte sık sık gündeme gelen bir konu olmuştur. 2000 yılında Pyongyang'a gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, Rusya'dan montajını Kuzey Kore'de yapmak üzere S-300 füzelerinin ve MİG-29 jetlerinin parçalarını bağış olarak sağlamasını talep etmiştir. Putin,

⁶⁹⁰ Sergei Blagov, "North Korean, Russian Ties Firmly on Track", **Asia Times**, 27 Ağustos 2002, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/DH27Ag01.html>, (12.12.2013).

⁶⁹¹ Zabrovskaya, 2006, s. 99-100.

⁶⁹² Simon Ostrovsky, "N. Koreans toiling in Russia's timber camps", **BBC**, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/8221164.stm>>, (26.06.2014).

⁶⁹³ Andrei Lankov, "Russia-N. Korea Trade", **The Korea Times**, 25 Eylül 2011, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/09/304_95434.html>, (07.05.2013)

Rusya'nın askeri satışların sadece sağlam döviz ile yapılması politikasını yinelemiştir.⁶⁹⁴

Nisan 2001'de Kuzey Kore Silahlı Kuvvetler Bakanı Kim İl Chol, Moskova'yı ziyaret etmiştir. Kim İl Chol ile Başbakan Yardımcısı İlya Klebanov Kuzey Kore silah ve savunma sistemlerinin modernizasyonu konusunda anlaşmaya varmışlardır. Ancak, modernizasyon sadece Sovyet döneminde sağlanmış silahları kapsamaktaydı. Kuzey Kore'nin yeni silah sistemleri talep etmesine rağmen, Rusya'nın daha önceki borcunu tahsil edememiş olması ve Kuzey Kore'nin füze ve nükleer programlarının uluslararası toplumda ciddi endişe yaratıyor olması nedeniyle Rusya olumsuz cevap vermiştir.⁶⁹⁵

Kim Jong İl, 2001 yazındaki Rusya ziyaretinde T-80 tanklarının üretildiği fabrikayı, Khrunichev uzay merkezi, nükleer araştırma merkezi savaş uçağı fabrikası gibi yerleri de ziyaret etmiş, Rusya'dan tank, füze ve jet uçağı teknolojisi sağlamasını talep etmiştir. Rusya, satışın nakit ödeme yapılması durumunda mümkün olacağını hatırlatmıştır.⁶⁹⁶ Ekim 2006'da Rus Genelkurmay Başkanı Yuriy Baluyevski, Rusya'nın Kuzey Kore'yle neredeyse hiç askeri ya da askeri-teknik işbirliği olmadığını açıklamıştır. Dahası, Kuzey Kore'ye ne silah ne de yedek parça satmadıklarını ifade etmiştir.⁶⁹⁷

Haziran 2007'de, Putin BM Güvenlik Konseyi 1718 sayılı kararına uygun olarak Kuzey Kore'ye yaptırım uygulanması öngören bir kararname imzalamıştır. Başkanlık kararnamesi, Rus hükümetinin ajans ve teşebbüslerinin Kuzey Kore'ye

⁶⁹⁴ Joo, 2009, s. 118.

⁶⁹⁵ Takeda, 2006, s. 197-198.

⁶⁹⁶ Joo, 2009, s. 119.

⁶⁹⁷ Joo, 2009, s. 120.

tank, savaş uçağı, savaş gemisi, ağır harp silahı parçaları, füze ve füze fırlatma aracı ve nükleer silah geliştirmek için kullanılan materyalleri satmasını yasaklamıştır.⁶⁹⁸

Silah satışı konusunda da görüldüğü gibi, Kuzey Kore'nin Sovyet döneminden kalan borcu, bu dönemde de Rusya ile ekonomik ilişkilerinin gelişmesinin önünde engel teşkil etmeye devam etmiştir. Nisan 2001'de Moskova ile Pyongyang, Kuzey Kore'nin o dönem için 5,5 milyar dolar olan borcunu işgücü karşılığı ödemesi konusunda anlaşma sağlamıştır.⁶⁹⁹ Aralık 2006'da Rus Maliye Bakan Yardımcısı Sergey Storchak ile Kuzey Koreli mevkidaşı Kim Yong-Gil'in, Kuzey Kore'nin Sovyetler'e olan 3.6 milyar ruble borcunun yeniden değerlendirilerek 8 milyar dolar olduğu ve % 80'inin silinmesi konusunda anlaşmaları bildirilmiştir.⁷⁰⁰ Ayrıntıların, 2007 yılında toplanacak Rusya-Kuzey Kore Ticaret, Ekonomi, Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Komitesi toplantısından önce halledilmesi kararlaştırılmıştır. Fakat, ikili işbirliği komitesinin, sorunun uygun bir anlaşma doğrultusunda çözümü prensibini tekrar ileri sürmesi müzakerelerde geri adım atıldığını göstermiştir.⁷⁰¹ 2007 yılında iki ülke arasındaki Kuzey Kore'nin borcu ile ilgili müzakereler sürmüştür. Kuzey Koreli müzakereciler Moskova'dan borcun tamamını silmesini talep etmişlerdir.⁷⁰² Rus hükümeti, borç karşılığı yatırım ya da mülk edinme gibi çeşitli alternatif öneriler sunmuşsa da Kuzey Koreli yetkililer

⁶⁹⁸ "Russia Belatedly Joins in Sanctions Against N. Korea", **The Chosun Ilbo**, 1 Haziran 2007, <http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2007/06/01/2007060161007.html>, (21.11.2013).

⁶⁹⁹ Samuel S. Kim, 2007, s. 31.

⁷⁰⁰ "Russia to Forgive DPRK Debt (Again?)", <<http://www.nkeconwatch.com/2011/09/15/russia-to-forgive-dprk-debt/>>, (06.12.2013); Moon-soo Yang, "North Korea's External Debts: Trend and Characteristics," **Korea Focus**, Nisan 2012, <http://www.koreafocus.or.kr/design3/essays/view.asp?volume_id=122&content_id=104050&category=G>, (06.03.2014).

⁷⁰¹ Yang, 2012,

<http://www.koreafocus.or.kr/design3/essays/view.asp?volume_id=122&content_id=104050&category=G>, (06.03.2014).

⁷⁰² "Russia-N. Korea Trade Turnover Down 13 percent in 2006," **RIA Novosti**, 5 Mart 2007, <<http://en.rian.ru/world/20070305/61595495.html>>, (02.03.2014).

kabul etmemişlerdir.⁷⁰³ Rus müzakereciler Pyongyang'ın Altılı Görüşmelere dönüşünü teşvik etmek ve iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğinin önündeki bir engeli kaldırmak için borcun büyük kısmının kaldırılmasını kabul etmişlerdir.⁷⁰⁴ Ancak borcun ne kadarlık kısmının kaldırılacağı konusunda anlaşamamışlardır.⁷⁰⁵

Eylül 2012'de Rus Finans Bakan Yardımcısı Sergei Storchak, Kuzey Kore'nin Rusya'ya olan 11 milyar dolarlık borcunun % 90'ını silinmesi konusunda iki ülke arasında anlaşma imzalandığını açıklamıştır. Borcun kalan kısmının Kuzey Kore'de eğitim, sağlık ve enerji sektörlerinde yapılacak ortak projelere yatırılması planlanmıştır.⁷⁰⁶ Bu çerçevede Kuzey Kore'yle Güney Kore arasında doğalgaz boru hattı ve demiryolu inşasına da yatırım yapılması mümkündür. Anlaşmayı onaylayan yasa, Nisan 2014'te Duma'da ve Federasyon Konseyi'nde onaylanmıştır.⁷⁰⁷ Kuzey Kore'nin borcu sorununun çözülmesinin, iki ülke arasındaki ve iki Korelerle Rusya arasındaki ekonomik işbirliğini artırması beklenmektedir.

⁷⁰³ "Russia Hope for Quick Settlement to N. Korea's Debt – FM Lavrov," **RIA Novosti**, 6 Mart 2007, <<http://en.rian.ru/Russia/20070306/61633963.html>>, (02.03.2014).

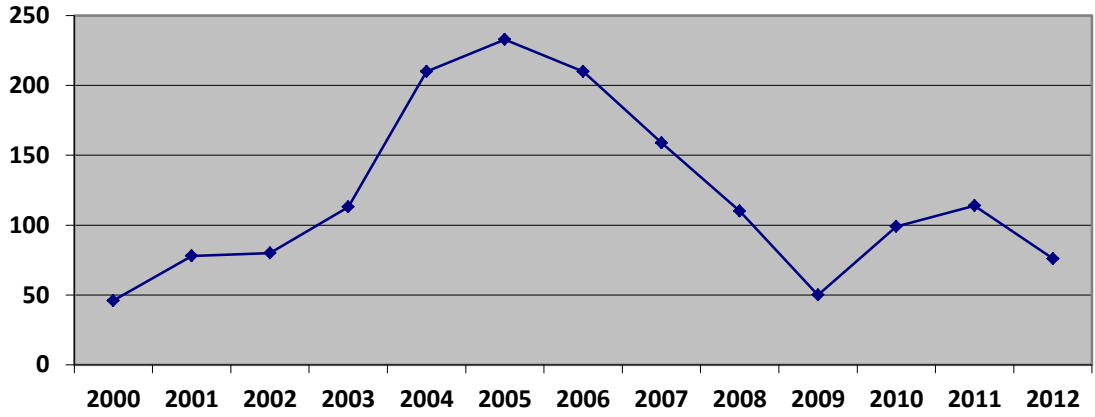
⁷⁰⁴ "Russia to write off 80 percent of North Korea's debts", 5 Ocak 2007, <<http://www.warandpeace.ru/en/news/view/6919/>>, (02.03.2014).

⁷⁰⁵ Doug J. Kim, "Russian Influence on north Korea: Views of Former South Korean Ambassadors to Russia", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 24/3 (2012), s. 401.

⁷⁰⁶ "Russia and North Korea Agree Debt Write-Off Deal", **RIA Novosti**, 18 Eylül 2012, <<http://en.rian.ru/business/20120918/176029148.html>> (21.02.2013).

⁷⁰⁷ "Russia writes off nearly \$10 bln in North Korean debt", **The Voice of Russia**, 5 Mayıs 2014, <http://voiceofrussia.com/news/2014_05_05/Russia-writes-off-nearly-10-bln-in-North-Korean-debt-2661/>, (12.05.2014).

Grafik 4: Rusya Federasyonu'nun Kuzey Kore'yle Ticareti (Milyon ABD Doları)⁷⁰⁸

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hızla azalan Rusya-Kuzey Kore ticareti 2002'den itibaren artmaya başlamıştır. Nanto ve Avery'e göre 2008 yılı itibariyle, artan mineral yakıt ihracatı nedeniyle Rusya, Japonya, Almanya ve Tayland'ı geçerek Kuzey Kore'nin üçüncü büyük ticari ortağı haline gelmiştir.⁷⁰⁹ Fakat toplam ticaret içinde Rusya çok küçük bir paya sahiptir. Kuzey Kore'nin Rusya'yla ekonomik ilişkileri, Sovyet sonrası dönemdeki en önemli partneri Çin'le ilişkileriyle karşılaştırıldığında tablo daha net ortaya çıkmaktadır. Kuzey Kore, 2008 yılında toplam 8.608 milyar dolarlık ticaretinin⁷¹⁰ sadece 110 milyon dolarlık kısmını Rusya ile gerçekleştirmiştir.⁷¹¹ Aynı yıl Kuzey Kore ile Çin'in ticaret hacmi 2.792 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.⁷¹² Çin, -Kaesong Endüstriyel Bölgesi'ne Güney Kore'nin yaptığı yatırımlar hariç tutulduğunda- Kuzey Kore'de en çok yatırıma sahip

⁷⁰⁸ Grafik yazar tarafından oluşturulan tabloya dayanılarak çizilmiştir. Bkz. 631 numaralı dipnot.

⁷⁰⁹ Dick K. Nanto ve Emma Chanlett-Avery, **North Korea: Economic Leverage and Policy Analysis**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2010, s. 61, <<http://www.nkeconwatch.com/nk-uploads/1-2010-Economic-leverage.pdf>>, (06.03.2014).

⁷¹⁰ Dick K. Nanto, "Increasing Dependency: North Korea's Economic Relations with China", **Korea's Economy 2011**, 27 (2011), s. 77, <http://keia.org/sites/default/files/publications/30848_nanto_sp.pdf>, (12.10.2014).

⁷¹¹ Dick K. Nanto ve Mark E. Manyin, **China-North Korea Relations**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2010, s. 16, <<http://fas.org/sgp/crs/row/R41043.pdf>>, (12.10.2014).

⁷¹² Nanto, 2011, s. 77.

ülkedir. 2008 yılında, 44 milyon dolar olan doğrudan yabancı sermayenin 41.2 milyon doları Çin'e aittir.⁷¹³ Rusya'nın Sovyet sonrasında Kuzey Kore'deki en önemli yatırımı Rason limanının geliştirilmesidir. Çin aynı zamanda Kuzey Kore'ye en çok yardım sağlayan ülke haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği Kuzey Kore'nin hem en önemli ticari ortağı hem de ekonomik destekçisi olmuştur. Komünist ticaret bloğunun çökmesinden sonra ise Kuzey Kore büyük bir ekonomik krizle karşı karşıya kalmıştır. 1995-1998 yılları arasında ciddi bir kıtlık yaşanmış ve çok sayıda insan açlıktan ölmüştür. 1995'ten itibaren BM Dünya Gıda Programı çerçevesinde Kuzey Kore'ye gıda yardımı sağlanmıştır. Halen yardım sürmektedir. Çin yardım yapmak için BM'yi atlayarak, ikili mekanizmaları tercih etmiştir.⁷¹⁴ Amerikan Kongresi'nin Araştırma Servisinin raporuna göre, Kuzey Kore-Çin sınırının çok sıkı kontrol edilmemesi ve Çin'in resmi istatistiklerinin güvenilirliği nedeniyle yapılan yardımın kesin miktarı bilinmemektedir.⁷¹⁵ Diğer taraftan, BM Dünya Gıda Programı, 1995'ten beri Kuzey Kore'ye yapılan gıda yardımının % 75'ini Çin, Güney Kore, ABD ve Japonya'nın sağladığını ortaya koymaktadır.⁷¹⁶ Farklı yıllara ilişkin çeşitli yayın organlarında Rusya'nın Kuzey Kore'ye gıda yardımı sağladığına ilişkin haberler yer almış olmakla birlikte⁷¹⁷,

⁷¹³ Nanto ve Manyin, 2010, s. 17.

⁷¹⁴ Bradley O. Babson, "Designing Public Sector Capital Mobilization Strategies for the DPRK", **A New International Engagement Framework For North Korea? Contending Perspectives**, Ahn Choong-yong, Nicholas Eberstadt, Lee Young-sun (eds.), 2004, s. 235-236.

⁷¹⁵ Mark E. Manyin, **Foreign Assistance to North Korea**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2005, s. 20, <<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/r131785.pdf>>, (13.10.2014).

⁷¹⁶ Mark E. Manyin ve Mary Beth D. Nikitin, **Foreign Assistance to North Korea**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2014, s. 11, <<http://fas.org/sgp/crs/row/R40095.pdf>>, (13.10.2014).

⁷¹⁷ Örneğin, "Russia sends humanitarian aid to North Korea", **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 7 Haziran 2002, <<http://search.proquest.com/docview/454898829/fulltext/D0CED04C22DB474APQ/45?accountid=14141>>, (09.12.2014); "Russia sends food aid to North Korea as part of UN mission", **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 18 Haziran 2008, <<http://search.proquest.com/docview/460274683/C75C853CBC174CF5PQ/15?accountid=14141>>.

Kuzey Kore'ye yardım sağlayan ülkelerle ilgili ulaşılan kaynaklarda Rusya'nın bahsi ise geçmemektedir.⁷¹⁸ Fakat son yıllarda Rusya'nın Kuzey Kore'ye ekonomik katkılarını artırdığı gözlemlenmektedir.⁷¹⁹

Rusya'nın Kuzey Kore'den ekonomik anlamda en önemli beklentisi Demir İpek Yolu ve Kuzey Kore üzerinden Güney Kore'ye ulaşacak doğalgaz boru hattı gibi projelerinin hayata geçirilmesidir. Bu projelerin gerçekleşmesi durumunda iki ülkenin de önemli katkı sağlayacağı ve Rusya- Kuzey Kore ekonomik ilişkilerinin hacminin genişleyeceği düşünülmektedir.

C. Üçlü Ekonomik İşbirliği Arayışı/ Ortak Projeler

Rusya, kendisinin teknik imkanları, Kuzey Kore'nin işgücü ve Güney Kore'nin sermayesini bir araya getirecek üçlü ekonomik işbirliği için çaba harcamaktadır. Şubat 2000'de Ivanov'un Kuzey Kore'yle anlaşma imzalamak üzere gerçekleştirdiği ziyarette, Kuzey Kore'nin Sovyetler Birliği'nin desteğiyle kurulmuş olan fabrikalarının ortak bir projeye modernizasyonu da dahil olmak üzere, iki ülke

(09.12.2014); "Russia to Send Nearly 10,000 Tonnes of Flour to North Korea", **Interfax : Ukraine Business Daily**, 25 Eylül 2009,

<<http://search.proquest.com/docview/443898788/C75C853CBC174CF5PQ/24?accountid=14141>>, (09.12.2014); "Russia to give North Korea "unprecedented" food aid ", **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 8 Ağustos 2011,

<<http://search.proquest.com/docview/881503137/15AD436A282D4694PQ/1?accountid=14141>>; "WFP official thanks Russia for supplying flour to DPR Korea",

<<https://www.wfp.org/node/3498/4572/324029>>, (18.10.2014); Georgy Toloraya, "Russia-North Korea Economic Ties Gain Traction", **38 North**, 2014,

<<http://38north.org/2014/11/toloraya110614/>>, (05.12.2014).

⁷¹⁸ Örneğin bkz. Mark E. Manyin, "Assessing US Assistance to North Korea", **American Asian Review**, 21/3 (2003), s. 45.

⁷¹⁹ Kuzey Kore büyükelçisi Alexander Timonin, 2012-2013 döneminde Moskova'nın Pyongyang'a BM Dünya Gıda programı çerçevesinde en fazla insani yardım sağlayanlardan biri haline geldiğini ifade etmiştir. Bu dönemde Rusya'nın 8 milyon dolar yardım yaptığını belirtmiştir. "Russia Gives N. Korea Grain Supplies, Expects No Nuclear Test", 7 Şubat 2014,

<<http://sputniknews.com/world/20140207/187286617/Russia-Gives-N-Korea-Grain-Supplies-Expects-No-Nuclear-Test.html>>, (10.12.2014). Ayrıca, 2014 yılında iki ülke ticaret hacmini 2020'de 1 milyar dolara çıkarmayı hedefleyen anlaşmalar imzalamışlardır. Alexander Vorontsov, "Is Russia-North Korea Cooperation at a New Stage?", **38 North**, 8 Mayıs 2014, <<http://38north.org/2014/05/avorontsov050814/>>, (05.10.2014).

arasında ekonomik işbirliğinin geliştirilmesinin yolları tartışılmıştır. Nisan ayında, iki Kore arasında bir zirvenin gerçekleşeceği konusunda anlaşma sağlandığı yolundaki haberler üzerine, Moskova Kuzey Kore'nin altyapısının inşasında yer alma isteğini Seul'e iletmiştir.⁷²⁰ Rusya, Güney Kore'nin sermayesiyle bu endüstriyel tesisleri yenilemeyi önermektedir. Fakat Seul, bu fabrikalarda üretilecek malların uluslararası piyasalarda rekabetçi olamayacağı görüşü nedeniyle bu yatırıma para harcamak istememektedir.⁷²¹ Rusya ve Kuzey Kore, Vladivostok'la Kuzey Kore'nin Chongjin kenti arasında elektrik iletim hattı inşa etmeyi düşünmüşlerdir. Rusya'nın elektrik tekeli Birleşik Enerji Sistemleri şirketi, Kuzey ve Güney Kore'ye elektrik sağlamak istemektedir. Rusya-Kuzey ve Güney Kore'nin dahil olacağı bir projeye Uzakdoğu'dan Kuzey Kore'ye elektrik hattı kurmak için pek çok öneri yapmış ve fakat bir sonuca ulaşamamıştır.⁷²²

Petrol ve gaz fiyatlarındaki ani yükseliş Moskova'nın iç ve dış politik amaçlarını gerçekleştirmek için muazzam enerji rezervlerini kullanmasına imkan tanımıştır. En büyük Rus petrol şirketi Yukos'un 2004'te millileştirilmesi ve 2005'te hükümete ait Gazprom ile RAO Birleşik Enerji Sistemi'nin birleşmesi, yeni boru hatları, yüksek gerilim hatları ve demiryollarının güzergahları ve uzunlukları konusunda tek elden karar almakta Kremlin'i daha da güçlendirmiştir.⁷²³

Moskova Kuzey Kore'yi olumlu yönde etkileyerek, işbirliğiyle Kuzey Kore'nin bariyerden köprüye dönüşmesine yardımcı olmayı ümit etmektedir.⁷²⁴

⁷²⁰ Yeo, 2001, s. 105.

⁷²¹ Samuel S. Kim, 2006, s. 150.

⁷²² Joo, 2009, s. 122.

⁷²³ Leonid Petrov, "Russia's 'Power Politics', North Korea and the Future of Northeast Asia", **The Asia-Pacific Journal: Japan Focus**, <<http://www.japanfocus.org/-Leonid-Petrov/2835>>, (25.04.2013).

⁷²⁴ Calder, 2001, s. 107.

1. Demir İpek Yolu

Putin iktidara geldiği tarihten itibaren, güvenlik ve ekonomik sebeplerle "Demir İpek Yolu"⁷²⁵ olarak adlandırılan Trans-Sibirya Demiryolu ile iki Kore'yi kateden Trans-Kore demiryolunu bağlama projesini gerçekleştirmeye çalışmıştır.⁷²⁶ Bu projenin Kore Yarımadası'nda gerilimin azalmasına yardımcı olacağını savunmaktadır. Projenin gerçekleşmesi, Rus Uzakdoğusu'nun kalkınmasına da katkı sağlayacaktır.⁷²⁷ Bugünkü haliyle, Stratfor'un raporuna göre, Trans-Sibirya demiryolu yıllık 120 milyon ton kargo taşıma kapasitesine sahip, Avrupa ile Asya arasındaki konteynır ticaretinin ancak yaklaşık % 13'ü bu hattan gerçekleşmektedir.⁷²⁸

Projeyle nihai olarak, Güney Kore'nin Pusan limanının Avrupa'ya bağlanması planlanmaktadır. Güney Kore'den ihraç malları Avrupa'ya deniz yoluyla 30-40 günde ulaşırken, bu projeyle tren yoluyla 13-18 günde ulaşması beklenmektedir. Bu rota, Güney Koreli ihracatçıların nakliye maliyetlerini düşürecektir. Kuzey Kore demiryollarının pek çok yerinin değiştirilmesi gerekmesi ve Rusya ile Kore trenlerinin farklı ray genişlikleri kullanması sorun

⁷²⁵ Eylül 2008'de Rusya'yı ziyaretinde Güney Kore Cumhurbaşkanı Lee Myung Bak, "Üç Büyük Yeni İpek Yolu" fikrini dile getirmiştir. İlki, Trans-Sibirya demiryolunu Trans-Kore demiryoluna bağlayacak 'Çelik İpek Yolu', ikincisi doğalgaz ve petrol boru hatlarının inşa edileceği 'Enerji İpek Yolu' ve sonuncusu Rus Uzakdoğusu'nda tarım ve ormancılıkta işbirliğini öngören 'Yeşil İpek Yolu'dur. Alexander Panov, "Russian and South Korean Relationship", **2012 Korean-Russian Jeju Forum: Russia's Policy toward Korean Peninsula** (13 Ağustos 2012), Jeju Peace Institute, 2012, s. 23-24.

⁷²⁶ Bu projenin, Rusya'yı devre dışı bırakarak Kafkaslar ve Orta Asya üzerinden Avrupa'yı Pasifik Okyanusu'na bağlayacak olan Avrupa Birliği'nin İpek Yolu projesi ile Çin'in Pan-Asya demiryolu inşa etme çabalarına rakip olacağı ifade edilmektedir. Stephen Blank, "Korea through the Russian Looking Glass" **Asia Times Online**, 4 Mart 2004, <<http://www.atimes.com/atimes/Korea/FC04Dg07.html>>, (07.05.2013).

⁷²⁷ Joo, 2009, s. 123.

⁷²⁸ "Russia's Railway Expansion and Asia-Europe Trade", 8 Ağustos 2013, <<http://www.irgamag.com/topics1/economy-watch/item/4122-russias-railway-expansion-and-asia-europe-trade>>, (16.12.2013).

yaratmaktadır.⁷²⁹ Rusya'nın talep ettiği yüksek transit geçiş ücretleri, Güney Kore'nin ilgisini azaltmaktadır. Ancak Avrupa'ya malların demiryoluyla ulaşması yine de denizden ulaşmasından daha düşük maliyetli olacağı düşünülmektedir.⁷³⁰

Trans-Kore demiryolunun iki farklı hattın Trans-Sibirya demiryoluna bağlanması mümkündür. Kyonggui hattının (Seul-Sinuiju) Çin ve Moğolistan üzerinden⁷³¹ ve Kyongwon hattının (Seul-Wonsan) Rus Uzakdoğusu'nda Trans-Sibirya demiryoluna bağlanarak Avrupa'ya ulaşması değerlendirilmiştir. Rusya, daha fazla transit geçiş ücreti getireceği ve Rus Uzakdoğusu'nun ekonomik gelişimine katkı sağlayacağı için, Trans-Sibirya demiryolunun Kyongwon hattından bağlanmasını istemiştir.⁷³² Güney Kore ise, 2000 km. daha kısa olduğu için ekonomik sebeplerle Kyonggui hattıyla daha ilgili olmuştur.⁷³³

⁷²⁹ Koreler standart genişlikte (1,435 mm) ray kullanırken, Rusya 1,520 mm genişliğinde ray kullanmaktadır. Buszynski, 2010, s. 284.

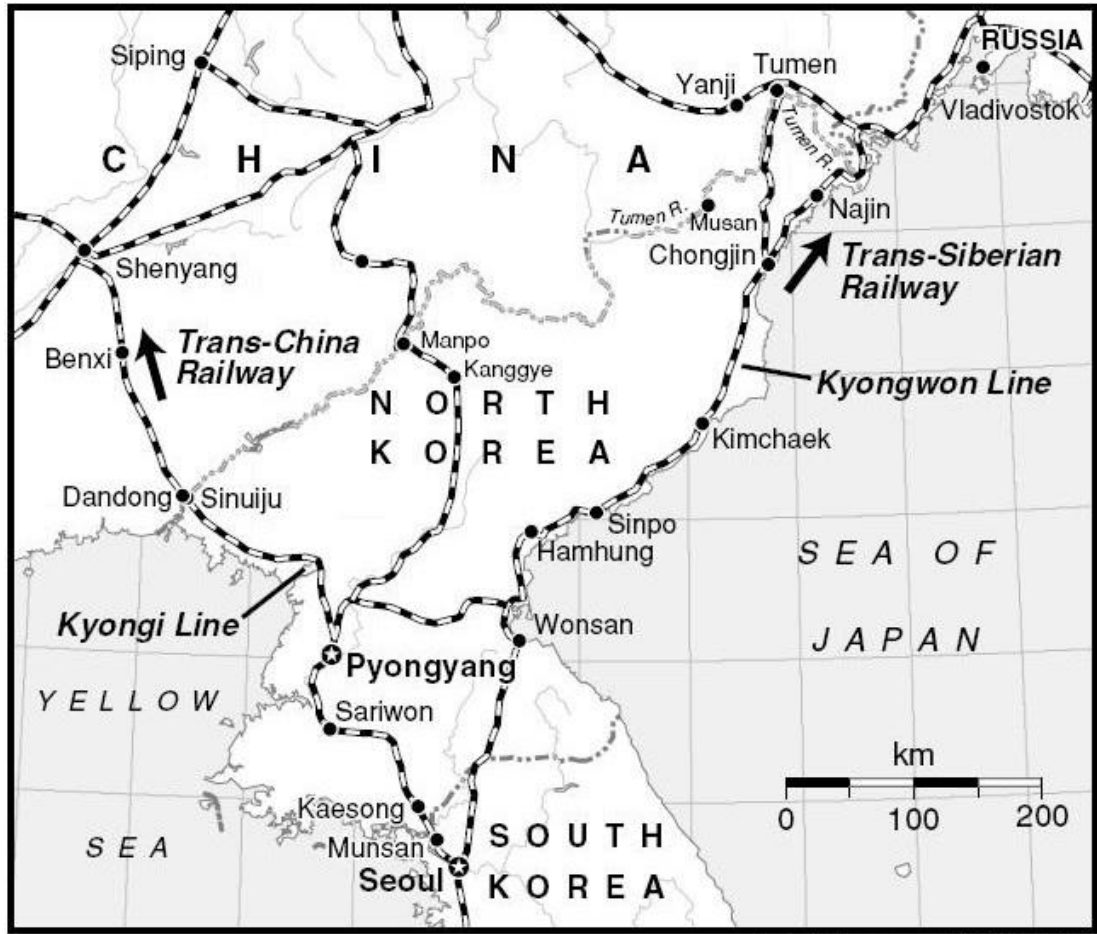
⁷³⁰ Buszynski, 2009b, s. 817.

⁷³¹ Çin, Asya'dan Avrupa'ya uzanan yük taşıma yolunun geçiti olma umuduyla, bu hattın TSR'ye bağlanmasını istemektedir. Elizabeth Wishnick, "Russian-North Korean Relations: A New Era?", **North Korea and Northeast Asia**, Samuel S. Kim ve Tai Hwan Lee (eds.), Lanham, Rowman and Littlefield Publishers, 2002b, s. 157.

⁷³² Joo, 2001b, s. 123.

⁷³³ Joo, 2009, s. 123.

Harita 6: Kuzey ve Güney Kore Demiryolu Hatları

John Sigerson / EIRNS 2001

Kaynak: Japan Focus, 24 Mayıs 2006, <http://japanfocus.org/-Yonhap_News-/2008>, (26.03.2014).

1990'ların sonunda tartışılmaya başlanan Trans-Kore demiryolunu Trans-Sibirya demiryoluna bağlama fikri, Putin döneminde ilk kez Dışişleri Bakanı İvanov'un Şubat 2000'de Pyongyang'a gerçekleştirdiği ziyarette dile getirmiştir. Haziran ayında Putin, Kim Jong İl'le görüşmesinde tekrar dile getirip olumlu karşılandığını görünce, Eylül ayında BM Milenyum Zirvesi'nde konuyu Kim Dae Jung'a iletmiştir.⁷³⁴ Aralık ayında, Rusya ve Güney Kore Pusan'ı önce Pyongyang

⁷³⁴ Joo, 2001b, s. 123.

sonra Hasan'a bağlama olanağını görüşmüşlerdir.⁷³⁵ Şubat 2001'de Putin-Kim Dae Jung'la görüşmesinde, böyle bir demiryolu bağlantısının Rusya, Güney Kore ve Kuzey Kore'nin üçlü ekonomik işbirliğini artıracaklarını savunmaya devam etmiştir. Rusya ve Güney Kore, iki demiryolunun bağlanmasıyla ilgili çalışmalarını sürdürmek için Ulaştırma Konusunda İşbirliği Komitesi oluşturmuşlardır.⁷³⁶

Harita 7: Rusya ile Kore Yarımadası'nı bağlayan ana demiryolu hatları

Kaynak: The Asahi Shimbun, 14 Ekim 2011,

<http://ajw.asahi.com/article/asia/korean_peninsula/AJ2011101414514>

Ağustos 2001'de Kuzey Kore lideri Kim Jong İl'in Trans-Sibirya demiryolu üzerinden Moskova'ya gerçekleştirdiği ziyarette, Kuzey Kore ile de iki demiryolunun bağlanması konusunda fikir birliğine ulaşılmıştır. Moskova

⁷³⁵ Nisan 2002'de tamamlanan Rus-Kore ortak çalışmasının sonuçlarına göre, Kuzey Kore demiryollarının büyük tamiratlara ihtiyacı olduğu için projenin maliyeti daha fazla olabilir. Proje, 2.2 milyar dolarlık ek yatırım gerektirebilir. Wishnick, 2004, s. 128.

⁷³⁶ Wishnick, 2002b, s. 156.

Deklarasyonu'yla taraflar Kore Yarımadası'nın kuzey ve güneyini Rusya ve Avrupa'ya bağlayacak demiryolunun inşası için gereken çabayı göstermeyi taahhüt etmişlerdir.⁷³⁷ Ağustos 2002'de Putin ve Kim Jong İl Vladivostok'ta biraraya geldiklerinde, konu tekrar gündeme gelmiştir. Rus liderler, Rus Uzakdoğusu'nun atlanacağı bir Çin-Kore demiryolu rotasının gerçekleşmemesi için Kim Jong İl'in kendi rotalarına desteğini sağlamaya çalışmışlardır.⁷³⁸

Demir İpek Yolu gerçekleşmeden iki Kore'nin demiryollarının bağlanması gerekir. İki Kore yöneticileri, Kore Savaşı'ndan beri askersizleştirilmiş bölgeyle birbirinden ayrılmış olan iki Kore'nin demiryollarını birbirine bağlamak için girişimlerde bulunmuşlardır. Güney ve Kuzey Kore, Haziran 2000'de gerçekleşen ikili zirvede, askersizleştirilmiş bölge boyunca demiryolu hattını yeniden açmakta anlaşmışlardır.⁷³⁹ Mayıs 2007'de Kuzey ve Güney Kore askersizleştirilmiş bölgede ray kontrollerini tamamlamıştır⁷⁴⁰ ve 17 Mayıs 2007'de biri batı hattında Munsan'dan Kaesong'a diğeri doğu hattında Kumgang'dan Jejin'e iki yolcu treni test sürüşü gerçekleştirmiştir. Ancak Kuzey Kore sadece bir seferlik denemeyi kabul ettiği için, yolcu trenlerinin seyahati sembolik olmuştur.⁷⁴¹ Ekim 2007'de ikinci Koreler arası zirve sırasında Kim Jong İl ve Roh Moo Hyun yük trenleri için

⁷³⁷ **Kuzey Kore-Rusya Moskova Deklarasyonu**, madde 6 bkz. <<http://www.korea-dpr.com/lib/204.pdf>>, (26.07.2012).

⁷³⁸ Ferguson, 2003, s. 45.

⁷³⁹ Elizabeth Wishnick, "One Asia Policy or Two? Moscow and the Russian Far East Debate Russia's Engagement in Asia", Robert M. Hathaway, Robert Sutter ve Elizabeth Wishnick, **NBR Analysis Regional Approaches in Asia: Foreign and Domestic Policy Concerns in Russia and China**, 2002a, s. 87.

⁷⁴⁰ "North Korea- Russia Relations: A Strained Friendship", **International Crisis Group Asia Briefing**, No. 71, 4 Aralık 2007, s. 12, <<http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/north-east-asia/north-korea/B071-north-korea-russia-relations-a-strained-friendship.aspx>>, (22.04.2011).

⁷⁴¹ "Korean Trains in Historic Link-up", **BBC News**, 17 Mayıs 2007, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6664091.stm>>, (02.12.2013); Sang-Hun Choe, "Korean Train Crossing Seen as Sign of Progress", **The New York Times**, 17 Mayıs 2007, <<http://www.nytimes.com/2007/05/17/world/asia/17cnd-korea.html?pagewanted=print>>, (02.12.2013).

sınırlarını açmakta anlaşmışlardır.⁷⁴² Aralık 2007’de güneydeki Munsan ile kuzeydeki Bongdong arasında (Kaesong Endüstriyel Kompleksi’ne yaklaşık bir km. uzakta) -Kore Savaşı’ndan beri askıda olan- Koreler arası yük trenleri hizmete başlamıştır. Yük trenlerinin, Kuzey Kore’de Kaesong Endüstriyel Kompleksi’nden Güney Kore’ye hafta içi günlerde hammadde, parça ve mamul mal taşınması planlanmıştır.⁷⁴³ Ancak, Güney Kore’de seçimden sonra işbaşına gelen muhafazakar hükümetin çatışmacı politika izlediği gerekçesiyle Kasım 2008’de, Kuzey Kore tren seferlerini durdurmuştur.⁷⁴⁴

Kuzey ve Güney Kore arasında tren seferleri yapılması sekteye uğramışsa da, Kore’nin Trans-Sibirya demiryoluna bağlanması girişiminde olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Rus Demiryolları Şirketi (RZD), Rusya’nın doğu sınır kenti Hasan’dan Kuzey Kore’nin kuzeyindeki Rajin’e (Najin) uzanan 54 kilometrelik demiryolunun iyileştirilmesi projesini finanse etmek için uluslararası bir konsorsiyum kurulmasına uğraşmıştır. Mart 2006’da üçlü görüşmelerde, Rusya ve Korelerin ulaşım ile ilgili yöneticileri, tüm Trans-Kore Ana Hattı’nın yeniden inşasının pilot projesi olarak Rajin-Hasan bölümünün yenilenmesi konusunda anlaşmışlardır. Nisan 2007’de RZD ve Kuzey Kore’nin Demiryolları Bakanlığı, Hasan ile Rajin limanı arasındaki hattın yeniden yapılması ile ilgili bağlayıcı olmayan bir niyet beyanı imzalamışlardır. Memorandum aynı zamanda Rajin’de yük terminali inşası isteğini de

⁷⁴² “Improved infrastructure leading to big changes in inter-Korean cooperation”, 15 Ekim 2007, <<http://www.mofat.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/korboardread.jsp?typeID=12&boardid=316&seqno=303865>>, (27.11.2013)

⁷⁴³ Joo, 2009, s. 123.

⁷⁴⁴ Güney Koreli firmaların ürünleri karayolundan taşınmasının daha ucuza mal olması nedeniyle, trenlerin zaten genellikle boş sefer yaptığı ileri sürülmüştür. “Korean Cross-Border Train Halted”, **BBC News**, 28 Kasım 2008, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7753846.stm>>, (02.12.2013); “Last Train to Kaesong as Korean Relations Cool”, **The Scotsman**, 28 Kasım 2008, <<http://www.scotsman.com/news/last-train-to-kaesong-as-korean-relations-cool-1-1149125>>, (12.12.2013).

içermekteydi.⁷⁴⁵ Nisan 2008’de RZD ile Kuzey Koreli yetkililer, Rajin-Hasan hattının yenilenmesine başlanması konusunda anlaşma imzalamıştır.⁷⁴⁶ Ekim 2008’de kurulan Kuzey Kore Rason⁷⁴⁷ limanı (% 30) ile RZD (% 70) ortak girişimi, “RasonKonTrans’ şirketi⁷⁴⁸, 340 milyon dolarlık Rajin-Hasan hattındaki rayların yenilenmesi ve Rajin limanına terminal yapılması işini üstlenmiştir.⁷⁴⁹ Nihayet, Eylül 2013’de Rusya’nın Hasan ile Kuzey Kore’nin Rajin limanı arasında yük taşıyacak demiryolu hattı⁷⁵⁰ açılmıştır.⁷⁵¹ Kasım 2013’te Güney Kore projeye dahil olmuştur.⁷⁵²

⁷⁴⁵ Joo, 2009, s. 124-125.

⁷⁴⁶ “North Korea Rail Link Completed”, **Railway Gazette**, 29 Eylül 2013, <<http://www.railwaygazette.com/news/infrastructure/single-view/view/north-korea-rail-link-completed.html>>, (02.12.2013).

⁷⁴⁷ Rason Özel Ekonomik Bölgesine adını veren iki büyük şehri Rajin ve Sonbong’un kısaltılmış adı.

⁷⁴⁸ Rason Transnational Container Transport Joint Venture Company.

⁷⁴⁹ Seungki Yoo, “S.Korea, Russia share views on Eurasian union, expand investment in DPRK”, **Xinhua**, 13 Kasım 2013, <http://news.xinhuanet.com/english/world/2013-11/13/c_132884857.htm>, (09.12.2013); Toloraya, 2013, <38north.org/2013/11/gtoloraya112213/>, (02.12.2013).

⁷⁵⁰ Hattın 4,5 kilometrelik bir kısmına çift ray yani hem Kore’nin kullandığı standart hem de Rusya’nın kullandığı geniş ölçüde ray döşenmiştir.

⁷⁵¹ “Russia re-opens railway link with North Korea”, 22 Eylül 2013, <<http://www.reuters.com/article/2013/09/22/us-nkorea-rail-russia-idUSBRE98L0BB20130922>>, (26.09.2013); “Down the ‘Iron Silk Road’: Russia, North Korea open railway link”, **RT**, 23 Eylül 2013, <<http://rt.com/business/russia-north-korea-railway-241/>>, (26.09.2013).

⁷⁵² Simon Mundy, “South Korea to Back North Korean Port Project”, **Financial Times**, 13 Kasım 2013, <<http://www.ft.com/cms/s/0/ae169ba-4c01-11e3-8203-00144feabdc0.html#axzz2mSGX6NWv>>, (02.12.2013); Jae-soon Chang, “S. Korea to participate in Russian-led rail, port development project in N. Korea”, **Yonhap News Agency**, 13 Kasım 2013, <<http://english.yonhapnews.co.kr/national/2013/11/12/10/0301000000AEN20131112007053315F.html>>, (02.12.2013).

Harita 8: Rajin-Hasan demiryolu hattı

Kaynak: The Korea Times, 13 Aralık 2013,

<http://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2012/12/123_126851.html>,
(21.03.2014).

2. Rusya-Güney Kore Doğalgaz Boruhattı

Rus liderliğinin düşüncesinde, Çar III. Aleksandr'a atfedilen "Rusya'nın iki gerçek dostu vardır, ordu ve donanma" sözü güncellenmiştir. Günümüzde iki gerçek dost, petrol ve doğalgaz olarak görülmektedir.⁷⁵³ Rusya, dünyada en çok doğalgaz ihraç eden ilk ve petrol ihraç eden ikinci ülkedir.⁷⁵⁴ 2007 yılı rakamlarına göre, ihracat gelirlerinin % 64'ü bu iki kaynaktan elde edilmektedir.⁷⁵⁵ Rusya doğalgazı büyük oranda Avrupa'ya satmaktadır. Fakat özellikle Ocak 2006'da Rusya'nın fiyatlandırma sorunu yüzünden Ukrayna'ya giden gazı kesmesinin ardından ABD ve Avrupa'nın Rusya'nın dışında kalacağı alternatif boru hatları arayışına girmesi, Rusya'yı da kendi piyasasını çeşitlendirmeye yöneltmiştir. Bu doğrultuda, 1990'ların

⁷⁵³ Trenin, 2006, s. 127.

⁷⁵⁴ "Russia", **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>>, (28.03.2014).

⁷⁵⁵ Bauer, 2009, s. 55; Suslina, 2007, s. 159.

başından beri Korelerle ekonomik ilişkilerde gündem maddesi olan doğalgaz boru hattı projesi konusunda bazı gelişmeler ortaya çıkmıştır.

Daha önce bahsedildiği gibi, 1990'lı yıllarda Kovykta doğalgaz alanının geliştirilmesi ve buradan Kuzey Kore yolu ile Güney Kore'ye bir doğalgaz boru hattı inşa edilmesi düşünülmüş ve taraflar arasında görüşülmüştür. 2000 yılında Güney Kore'nin devlete ait şirketi KOGAS da projeye dahil olmuştur. 2001'de fizibilite çalışmaları başlamıştır.⁷⁵⁶ 12 Mayıs 2003'te Gazprom ve KOGAS şirketi beş yıllık bir işbirliği anlaşması yapmış, 2008 yılında anlaşmanın süresi beş yıl uzatılmıştır. Anlaşma, Rus doğalgazının Kore'ye iletilmesi için muhtemel güzergahlar üzerinde çalışılması da dahil geniş bir alanı kapsamıştır. Anlaşmanın uygulanması için taraflar ortak bir çalışma grubu oluşturmuşlardır. 17 Ekim 2006'da, Rusya ile Güney Kore hükümetleri imzaladıkları işbirliği anlaşmasıyla, Gazprom ve KOGAS'ı (Korea Gas Corporation) Rusya'dan Güney Kore'ye doğalgaz sağlanması konusunda yetkili şirketler olarak belirlediklerini açıklamışlardır.⁷⁵⁷ Kovykta projesi, Rus enerji sektörünün yeniden organizasyonu nedeniyle ertelenmiştir.⁷⁵⁸

Diğer taraftan, Eylül 2008'de Güney Kore ve Rusya Vladivostok-Kuzey Kore-Güney Kore doğalgaz boru hattının fizibilite çalışmasının yapılması konusunda anlaşmışlar.⁷⁵⁹ Trans-Kore doğalgaz boru hattı Sakhalin-Habarovsk-Vladivostok boru hattının devamı olarak düşünülmüştür.⁷⁶⁰ İki ülke ayrıca, Gazprom'un KOGAS'a 2015'ten sonra, yıllık 10 milyar metreküp yaklaşık 90 milyar dolarlık

⁷⁵⁶ Mok ve Hong, 2012, s. 133.

⁷⁵⁷ "On meeting dedicated to Russian natural gas supplies to Republic of Korea", 22 Ocak 2010, <<http://www.gazprom.com/press/news/2010/january/article75306/>>, (04.03.2014).

⁷⁵⁸ Meyer, 2005, s. 149.

⁷⁵⁹ Mok ve Hong, 2012, s. 133.

⁷⁶⁰ Meyer, 2006, s. 209.

doğalgaz satması konusunda anlaşmıştır.⁷⁶¹ Anlaşma, doğalgazın inşa edilecek boru hattı ile sağlanmasını öngörmüştür. Fakat, boru hattı gerçekleşmezse teslimatın sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) olarak yapılması kararlaştırılmıştır.⁷⁶²

Kuzey Kore’de doğalgaz boru hattıyla ilgilenmeye başlamıştır. Putin ve Kim Jong İl, Kim’in Ağustos 2011’de Rusya’ya gerçekleştirdiği ziyaret sırasında, Güney Kore’ye doğalgaz sağlanması için Kuzey Kore topraklarına boru hattı döşenmesi konusunda prensipte anlaşmışlardır.⁷⁶³ Doğalgaz boru hattının 1100 kilometreden uzun olması ve 700 kilometrelik ana kısmının Kuzey Kore’den geçmesi planlanmıştır.⁷⁶⁴ 2 Kasım 2011’de ise Güney Kore Cumhurbaşkanı Lee Myung Bak ve Medvedev, boru hattı inşasının Eylül 2013’te başlayıp 2016’da bitirilmesi konusunda anlaşmışlardır.⁷⁶⁵ 5 Kasım’da Sahalin-Habarovsk-Vladivostok boru hattı tamamlanmıştır.⁷⁶⁶ Ancak, diğer kısımların inşası planlandığı zamanda başlamamıştır.

Trans-Kore doğalgaz boru hattı projesinin katılımcılarına büyük ekonomik katkılarının olması beklenmektedir. Örneğin, enerji ihtiyacının % 70’ini⁷⁶⁷ ithal eden Güney Kore, enerji kaynaklarını çeşitlendirecek ve düzenli enerji arzına

⁷⁶¹ Dmitry Zhdannikov and Angela Moon, “UPDATE 3-Russia, S.Korea agree \$90 billion gas deal”, **Reuters**, 29 Eylül 2008, <<http://www.reuters.com/article/2008/09/29/russia-korea-gas-idUSLT47922420080929>>, (04.03.2014).

⁷⁶² “Russia/South Korea economy: Landmark gas deal”, **EIU ViewsWire**, 30 Eylül 2008, <http://search.proquest.com/docview/347492257/fulltext?accountid=14141#top> , (05.03.2014).

⁷⁶³ “Gas Pipeline Through N. Korea 'Part of a Bigger Game'”, **The Chosun Ilbo**, 26 Ağustos 2011, <http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2011/08/26/2011082600507.html>, (24.12.2013).

⁷⁶⁴ “Meeting with journalists following talks with Chairman of the State Defense Commission of the Democratic People’s Republic of Korea Kim Jong Il,” Official site of the President of Russia, 24 Ağustos 2011, <<http://eng.news.kremlin.ru/news/2733>>, (06.03.2014).

⁷⁶⁵ Ancak boru hattının inşası belirtilen tarihte başlamamıştır.

⁷⁶⁶ Mok ve Hong, 2012, s. 134.

⁷⁶⁷ Alexander Vorontsov, “The Korea-Russia Gas Pipeline Project: Past, Present, and Future”, **SERI Quarterly**, 5/1 (2012), s. 143.

kavuşacaktır.⁷⁶⁸ Ayrıca, gemiyle sıvılaştırılmış doğalgaz ithalinden ortalama % 30 oranında düşük fiyattan doğalgaz elde edecektir. Boru hattı sayesinde 1948'den beri bir ada devleti konumunda olan Güney Kore'nin Avrasya kıtasıyla bağlantısı kurulmuş olacaktır.⁷⁶⁹ Kuzey Kore, sadece diğer iki ülkenin boru hattını inşa etmesine izin vererek projeden yılda yaklaşık 100 milyon dolar gelir elde edebilecektir.⁷⁷⁰ Ayrıca, Rus ya da Kuzey Kore inşaat firmalarının kiralayacağı işçilerin ücretleri sayesinde ek kazanç elde edecektir. Ülke içinde yaşanan krizden kurtulma ve Çin'e bağımlılığını azaltma şansı elde edecektir.⁷⁷¹ Rusya, Avrupa'ya odaklanmış doğalgaz pazarını çeşitlendirecek ve genişletecektir ve Rus Uzakdoğusu'nu kalkındırma fırsatı elde edecektir.⁷⁷²

Doğalgaz boru hattı, Trans-Kore demiryolu projesiyle birlikte tartışılmıştır. Bu projelerin sadece doğalgaz sağlama ya da malların taşınması anlamında öneme sahip olmadığı, projelerin gerçekleşmesinin, Kore Yarımadası'nda işbirliği ortamına katkıda bulunacağı ve Doğu Asya'da ekonomik entegrasyonun önündeki jeopolitik engelin ortadan kalkmasına yardımcı olacağı savunulmuştur.⁷⁷³ Koreler arasında güven inşa edilmesine, normal ilişkiler kurulmasına ve genel olarak Kuzeydoğu Asya'da güvenlik ve istikrarın sağlanmasına hizmet edeceği düşünülmüştür.⁷⁷⁴ Rusya'dan Kuzey Kore'ye elektrik nakil ya da doğalgaz boru hatları ile enerji sağlanmasının Rusya'ya finansal getirileri olacaktır. Fakat, aynı zamanda Kuzey

⁷⁶⁸ Gu Ho Eom, "Major Issues and Strategies of the Korea-Russia PNG (Pipeline Natural Gas) Project", **2012 Korean-Russian Jeju Forum: Russia's Policy toward Korean Peninsula** (13 Ağustos 2012), Jeju Peace Institute, 2012, s. 50.

⁷⁶⁹ Mok ve Hong, 2012, s. 131, 153.

⁷⁷⁰ Doug J. Kim, 2012, s. 399; Tom Grieder, "Russia and South Korea Sign Major Gas Pipeline Deal", **IHS Global Insight**, 30 Eylül 2008.

⁷⁷¹ Eom, 2012, s. 50.

⁷⁷² Eom, 2012, s. 50; Vorontsov, 2012, s. 141.

⁷⁷³ Doug J. Kim, 2012, s. 400; Mok ve Hong, 2012, s. 153.

⁷⁷⁴ Vorontsov, 2012, s. 141.

Kore'nin nükleer güçten başka kaynaklarla enerji ihtiyacını karşılamasına imkan sağlayacak, dolayısıyla krizin çözümüne katkı sağlayacaktır.⁷⁷⁵ Doğal olarak, bu durum Rusya'nın güvenliğini olumlu etkileyecektir. Bu projeler, Rusya'nın Koreler arası işbirliğini teşvik etme, istikrarı garanti altına alma ve Kuzey Kore'nin ekonomik durumunun gelişmesine ve ekonomik modernizasyon şansının artmasına yardımcı olma ve özellikle de Kore'de etkili bir aktör olma istekleriyle de örtüşmektedir.⁷⁷⁶

Sonuç olarak, Putin döneminde Rusya her iki Kore'yle de iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. 1990'lı yıllara oranla oldukça büyük mesafe de kaydetmiştir. Altılı Görüşmelere dahil olmuş, görüşmelerin kesilmemesi ya da Kuzey Kore'ye askeri müdahalede bulunulması gibi durumların ortaya çıkmasını önlemek için Çin'le birlikte mücadele etmiştir. Kore Yarımadası'yla ilgili ekonomik projelerinde bazı ilerlemeler de kaydedilmiştir. Ancak yine de Rusya'nın güvenliğe ilişkin, ekonomik ya da siyasi beklentilerini gerçekleştirebildiği söylenemez.

⁷⁷⁵ Meyer, 2006, s. 209.

⁷⁷⁶ Georgy Toloraya, "The Korean Peninsula: Gateway to a Greater Role for Russia in Asia", **Global Asia**, 7/2 (2012), s. 56-57.

SONUÇ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Kuzeydoğu Asya'da askeri g¼c dengesi görün¼rde aynı kalmıştır fakat aslında g¼c dengesi Rusya'nın aleyhine değişmiştir. Rusya süper g¼c konumunu kaybettiği gibi bölgede de etkinliğini yitirmiştir. Bunun en önemli nedeni, Rusya'nın iç ortamında yaşanan sorunlar olmuştur. Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu zenginlikleri büyük oranda korumasına rağmen, Rusya yaşadığı ekonomik ve toplumsal bunalım nedeniyle potansiyel g¼cünü kullanamamıştır. Genel anlamda yeniden inşa sürecinden geçmiş ve dış politikası da bu çerçevede zayıf kalmıştır. Rusya'nın bölgede etkinliğini kaybetmesinin bir diğer nedeni ise, uluslararası ortamdaki değişiklidir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla ABD'nin egemen olduğu tek kutuplu bir sistemin ortaya çıktığı iddia edilmeye başlanmıştır. Bu ortamda ABD, Asya-Pasifik'e olan ilgisini korumuştur, askeri g¼cünü belli oranda azaltmakla birlikte Japonya ve Güney Kore'de varlığını sürdürmüştür. Bölgenin diğer bir önemli gücü Japonya da, 1990 sonrasında ekonomik g¼cünü siyasi güce dönüştürme, askeri alanda yeniden güçlenme ve uluslararası ve bölgesel güvenlik konularına daha fazla müdahil olma çabası içine girmiştir. Dolayısıyla Asya-Pasifik bölgesinde daha aktif rol almaya çalışmıştır. Daha önemlisi Çin, 1980'lerden başlayarak yıllık ortalama % 10 büyüme gerçekleştirmiş, ekonomide etkinliğinin artması askeri g¼cünde de artışa neden olmuştur. Dolayısıyla Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra ortaya çıkan boşluğu Çin doldürmüştur.

Rusya, Yeltsin döneminde büyük oranda Güney Kore ve Çin'le ilişkileri bağlamında bölgeyle ilgilenmiş, ancak bölge denkleminde bir varlık gösterememiştir. 1993-1994 Kuzey Kore nükleer krizi çözüme ilişkin Dörtlü Görüşmeler,

Rusya'nın bölgedeki diplomasisinin başarısızlığının göstergesi olmuştur. Putin'in başkanlığında büyük oranda ekonomi ve yeniden yapılanma konusunda kaydedilen ilerleme Rusya'nın daha etkin bir dış politika izlemesini sağlamıştır. Rusya'nın hem Kuzeydoğu Asya ülkeleriyle ikili ilişkileri hem de bölgesel yapılarla etkileşimi artmıştır.

Bu bağlamda tezde, Rusya'nın 1992-2008 yılları arasında Korelere yönelik dış politikasını belirleyen faktörler ve izlenen politika değerlendirilmiş, Putin döneminde Rusya'nın Yarımada'daki etkinliğinin Yeltsin dönemine göre arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Rusya'nın Korelerle ekonomik ve siyasi ilişkilerinin yoğunlaştığı, hem nükleer sorunun çözümü hem de barış görüşmelerinin sürmesine yardımcı olduğu, fakat Kore Yarımadası'yla ilgili meseleleri yönlendirmede henüz tek başına başat rol oynayamadığı hatta diğer bölgesel aktörlerle karşılaştırıldığında son derece sınırlı ve küçük bir role sahip olduğu görülmüştür.

Soğuk Savaş döneminde, 1980'lerin ortalarına kadar Sovyetler Birliği'nin Kore politikasını ideoloji ve Yarımada'nın stratejik önemi şekillendirmiştir. Gorbaçov Yönetimi'nin Korelere yönelik politikasını, dış politikayı ideolojiden arındırma çabasıyla birlikte ekonomik durgunluk yönlendirmiştir. Sovyetler Birliği ekonomik yükselişi başlamış olan Güney Kore'yle ilişki kurmuş, hatta Seul'den finansal yardım sağlamış, Kuzey Kore'yle ilişkilerini ve Pyongyang'a gönderdiği yardımları azaltmıştır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, Rusya'nın yaşadığı çöküş Kore Yarımadası'nın yine öncelikle ekonomik beklentilerle değerlendirilmesine neden olmuştur. Yeltsin Yönetimi, "şok terapi"nin uygulanmaya başlandığı 1992 yılında Güney Kore odaklı bir politika izlemiş, Seul'den yardım ve yatırım sağlamaya çalışmıştır. Kuzey Kore'ye yapılan askeri yardımları durdurmuş, zaten

piyasa düzeyine çekilmiş fiyatlar üzerinden gerçekleşen silah satışlarının karşılığının nakit ödenmesi konusunda Pyongyang'ı sıkıştırmıştır.

1993-1994 nükleer krizi, Rusya'nın Yarımada'ya yönelik politikalarını oluştururken ekonomik beklentilerin yanında güvenlik ve istikrar beklentilerini de göz önünde bulundurması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Hem 1993-1994 krizi, hem de 1996 itibariyle başlayan iki Kore arasında barışın sağlanması görüşmeleri sırasında sürecin dışında kalması, önerilerinin reddedilmesi Rusya'nın bölgedeki güç kaybını net olarak ortaya koymuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yaşadığı yapısal ve ekonomik sorunların dışında, 1990'ların ilk yarısında Soğuk Savaş dönemindeki müttefiki Kuzey Kore'yi göz ardı etmesi de Rusya'nın bölgede nüfuz kaybına neden olmuştur. Yeltsin Yönetimi bu konuda içeride pek çok eleştiriye maruz kalmıştır. Yönetimin Güney Kore'yle ilgili beklentilerinin de karşılanmaması politika değişikliğine neden olmuştur. Dolayısıyla ilk nükleer krizden, özellikle de 1996'dan sonra bölgede tekrar etkin olma saikinin de Rusya'nın Kore politikasında etkili olmaya başladığı söylenebilir.

Putin döneminde ise, Kore Yarımadası ile ilgili politikalarda ekonomik beklentiler yine öne çıkmıştır. Rus Uzakdoğusu ve Sibirya'nın kalkındırılması isteği çok dile getirilmiştir. Bunun dışında, Rusya'nın, Asya'yla Avrupa arasında ticareti sağlayan köprüye dönüşmesi, enerji piyasasını çeşitlendirmesi açısından da Koreler önem arz etmiştir. Ekonomik amaçlar kadar, bölgesel güvenlik ve istikrarın sürdürülmesi de Moskova'nın Kore politikalarında temel unsur olmuştur. Rusya, nükleer sorun nedeniyle Kuzey Kore'ye müdahale edilmesi ya da Kuzey Kore'nin görüşmelerden çekilmesini önlemek için büyük çaba sarf etmiştir. Rusya'nın nükleer kriz ya da Altılı görüşmelerde yoğun çabalarının bir amacı da uluslararası arenada

bölge gelişmelerinde etkin bir rol oynayan güç konumu elde etmek olmuştur. Bu amaç Putin'in Rusya'yı tekrar büyük güç yapma isteğinin yansıması olarak yorumlanmıştır. Esasen bu amaçlar ve beklentiler birbirinden bağımsız değildir. Rusya'nın Yarımada'da istikrarın sağlanmasını ümit ettiği, aynı zamanda büyük güç olma isteğinin maddi tabanını güçlendirmesini beklediği, ekonomik görünen demiryolu projesinde olduğu gibi...

Yukarıda bahsedilen faktörlerin yönlendirmesi sonucunda, kuruluşundan itibaren ilişkilerdeki dalgalanmalara rağmen Soğuk Savaşın ideolojik kamplaşma ortamında Kuzey Kore'yi ve Kuzey Kore'nin "Tek Kore Politikası'nı desteklemiş ve Güney Kore'nin bağımsız bir devlet olduğunu kabul etmemiş olan Sovyet Yönetimi, Gorbaçov döneminde Güney Kore'yle ilişki kurmuş, hatta Güney Kore'den maddi yardım almıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra her anlamda büyük bir çöküş yaşayan Rusya'nın Batı yanlısı Yeltsin Yönetimi, Yeltsin'in komünizme olan kişisel düşmanlığının da etkisiyle Kuzey Kore'yi tamamen göz ardı ederken Güney Kore ile yakın ilişkiler tesis etmeye çalışmıştır. Zamanla uygulanan dış politikaya yönelik eleştiriler artarken, nükleer krizde Rusya'nın çözüme dahil edilmemesi ve Rus yöneticilerin beklentilerinin de karşılanmamış olması Kore Yarımadası'na yönelik daha dengeli bir politika arayışına girilmesini sağlamıştır. 1996'da Primakov'un göreve gelmesinden sonra iki Kore'yle de dengeli ilişkilerin geliştirilmesi somut bir politika haline gelmiştir. Rusya, Kasım 1992'de Güney Kore'yle ilişkilerinin hukuki zeminini oluşturacak bir anlaşma imzalamıştı, 1990'lı yılların sonlarında Kuzey Kore'yle de benzer bir anlaşma hazırlanmıştır. Anlaşma, Putin döneminde imzalanmıştır. Putin Yönetimi, iki Kore'yle de iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir.

Putin'in pragmatizmi, Kim Jong İl'in uluslararası toplumla iletişim kurmaya karar vermesi, dış ortamın da uygun olması gibi bazı faktörlerin biraraya gelmesiyle Rusya ile Kuzey Kore arasında dostane ilişkiler ortaya çıkmıştır. İki ülke arasında pek çok üst düzey ziyaret gerçekleşmiş, Putin Kuzey Kore'yi ilk ziyaret eden Rus devlet başkanı olurken (Temmuz 2000), Kim Jong İl iki kez Rusya'yı ziyaret etmiştir (Temmuz-Ağustos 2001/ Ağustos 2002). Bu ziyaretlerde iki lider arasında, Soğuk Savaş dönemi Sovyet liderleri ile Kim İl Sung arasındakinden daha samimi ve güven yaratan bir dostluk olduğu iddia edilmiştir. ABD'nin 11 Eylül saldırılarından sonra Kuzey Kore'ye yönelik politikasının sertleşmesi de Pyongyang'ı Moskova'ya yönlendirmiştir. Diğer taraftan Putin, Güney Kore'yi de ziyaret etmiş (Şubat 2001), Güney Kore Cumhurbaşkanı Roh da iki kez Moskova'ya gelmiştir (Eylül 2004/ Mayıs 2005). İki lider APEC zirvelerinde de biraraya gelmiştir. İki Kore'yle gerçekleştirilen ziyaretler, kurulan ilişkilerle Putin, Kore Yarımadası'nda etkisini artırmayı ummuştur. Bunun dışında ikili ve üçlü işbirliğini gerçekleştirerek ekonomik kazançlar elde etmeyi de beklemiştir.

Putin'in beklentisi doğrultusunda, bu dönemde Yeltsin dönemine göre ekonomik anlamda da ilişkiler gelişmiştir. Kuzey Kore'yle 1995'te 83 milyon dolar civarında olan ticaret, 2005 yılında 233 milyon dolarla en yüksek rakama ulaşmıştır. Fakat Rusya'nın Güney Kore'yle ticareti Kuzey Kore'yle yaptığı ticaretle karşılaştırılamayacak bir seviyede gerçekleşmiştir. Rusya'nın Güney Kore ile 1993'te 1.5 milyar dolar olan ticareti, 2007 yılında 15 milyar dolara ulaşmıştır. Bu değer Rusya'nın aynı yıl Kuzey Kore'yle gerçekleştirdiği ticaretin neredeyse yüz katına denk gelmektedir. Rusya Korelere karşı her ne kadar dengeli bir dış politika izlemeye çalışsa da ekonomik ilişkiler Güney Kore lehine gerçekleşmiştir. Diğer

tarafından, bu rakamlar, 2005 yılında Rusya'nın toplam 369 milyar dolar⁷⁷⁷ dış ticaretinin içinde Güney Kore'nin payının yaklaşık % 1,7, Kuzey Kore'nin ise yaklaşık % 0,06⁷⁷⁸ olmasını ifade etmiştir. Dolayısıyla her ne kadar Rusya'nın hem Güney hem de Kuzey Kore ile ticareti 1990'lı yıllara göre büyük bir artış kaydetmişse de, Koreler Rusya'nın ticaret ortakları içinde üst sıralarda yer almamıştır. Bununla birlikte, Rus Uzakdoğusu'nun Güney Kore'yle ticareti ayrıca değerlendirildiğinde durum farklılık arz etmektedir. Güney Kore, Rus Uzakdoğu bölgesinin en çok ithalat yaptığı ülkeler içinde ilk ve en çok ihracat yaptığı ülkeler içinde üçüncü sırada yer almıştır. Toplam ticaret içinde payı az olmasına rağmen, bu bölge için Güney Kore önemli bir komşudur.

Rus liderler Güney Kore'yi Rusya'nın Kuzeydoğu Asya'da ekonomik güçlenmesine potansiyel destek olarak gördükleri gibi, Kuzey Kore'yi de diplomatik güçlenmesinin anahtarı olarak görmüşlerdir. Fakat Rusya, bunu sağlamanın bir yolu olabilecek Kuzey Kore'nin ekonomik beklentilerine cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği Kuzey Kore'nin hem en önemli ticari ortağı hem de ekonomik destekçisi olmuştur. Fakat Sovyet sonrası dönemde hem ticaret, hem yatırım, hem de gıda yardımı anlamında Rusya'nın Kuzey Kore ekonomisine katkısı çok sınırlı kalmıştır. Tüm bu alanlarda Çin ilk sırayı almıştır. Ancak özellikle son yıllarda, Rusya'nın Kuzey Kore'ye ekonomik katkılarını artırdığı gözlenmektedir. Rusya Kuzey Kore'ye önemli bir yatırım gerçekleştirmiş, Kuzey Kore'nin Sovyet döneminden kalan borcunu silmiş, gıda yardımında bulunmuştur.

⁷⁷⁷ Russian Agency of Foreign Economic Relations & Telecommunications "Intrade", "Foreign Trade of Russian Federation 2005",

<http://www.rusimpex.ru/index1.htm?varurl=Content_e/Economics/index.htm>, (05.12.2014).

⁷⁷⁸ Yazar tarafından Tablo 3'e göre hesaplanmıştır.

Rusya ile genel olarak Kore Yarımadası'nın ekonomik işbirliği potansiyeli yüksek görünmektedir. Rusya, Koreler vasıtasıyla ESPO ile gelen petrolü, Sahalin-Habarovsk-Vladivostok boru hattı ile gelen doğalgazı Japonya ve diğer Pasifik ülkelerine hatta ABD'ye ulaştırabilir, Trans-Sibirya ve Trans-Kore demiryollarının birbirine bağlanmasıyla bölgeden her türlü ticari malın Avrupa'ya daha kısa sürede ulaşmasını sağlayabilir. Bu ülkeler bu sayede daha iyi fiyatlarla kendi ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi önemli kazanç da elde edebilirler. Fakat mesele istikrar ve güvenlikte düğümlenmektedir. Kuzey Kore nükleer sorunu ve Koreler arasında barış yapılamamış olması sadece Kore Yarımadası'nda değil tüm bölge ve tabii ki Rusya için olumlu gelişmeleri engellemektedir.

Rusya açısından bakıldığında, sınırlarında bir nükleer savaşın çıkması ekolojik felaketin yanında mülteci akını yaratma ihtimali nedeniyle insani bir felakete yol açma potansiyeli de taşımaktadır. Kuzey Kore rejiminin aniden çökmesi benzer şekilde insani bir felaket yaratması dışında nükleer silahların terörist grupların eline geçmesi gibi korkunç bir sonuç ortaya çıkarabilir. Aksine Kore Yarımadası'nda nükleer sorunun çözülmesi, savaş ihtimalinin ortadan kalkması, Yarımada'da barış ve istikrarın hakim olması ve Kore'nin yeniden birleşmesi özellikle Rus Uzak Doğusu'nun ekonomik gelişimi ve güvenliğine önemli katkı sağlayacaktır. Rusya'nın Kore Yarımadası'nda barışın tesisi için yapılan görüşmeler sırasında özellikle Kuzey Kore'yi uluslararası toplumun kurallarına yaklaştırmakta oynayabileceği rolün büyüklüğü Rusya'nın yeniden uluslararası politikada etkili bir güç haline gelmesine imkan sağlayacaktır.

Putin döneminde, Rusya yeniden dış politikada aktifleşmesiyle Kuzey Kore'nin Rusya için önemi artmaya başlamıştır. Güney Kore'nin yanında Kuzey

Kore'yle de tekrar iyi bağlar kurulması Rusya'nın Yarımada meselelerine dahil olması durumunu ortaya çıkarmıştır. Rus Yönetimi pek çok konuda Pyongyang Yönetimi'ne destek vermiştir. Nükleer sorunun çözümünde baskı ve yaptırım uygulanmasına karşı çıkmış ve diplomatik süreçten yana olmuştur. Tarafların ve uluslararası örgütlerin Kuzey Kore'nin güvenliğini garanti etmesi ve tehdit etmekten vazgeçmesi gerektiğini savunmuştur. Hatta Kuzey Kore'nin barışçıl nükleer enerji kullanma hakkını desteklemiştir. Fakat bu her koşulda Kuzey Kore'nin desteklenmesi anlamına gelmemiştir. Rusya, dengeleyici bir politika izlemektedir. Kuzey Kore'ye karşı BM kararlarını veto etmemekte fakat ağır yaptırımlar içermesini engellemekte, bununla birlikte Kuzey Kore Yönetimi'nin çatışmayı doğuracak eylemlerde bulunmasına engel olmaya çalışmaktadır. Örneğin, Temmuz 2006'da Rusya, Kuzey Kore'nin füze denemeleriyle ilgili olarak, hayal kırıklığı yaşadığını açıklamıştır. Diğer taraftan, bu eyleme karşılık alınan BM Güvenlik Konseyi'nin 1695 sayılı kararının askeri müdahale içermemesini sağlamaya çalışmıştır. Ekim 2006'da yer altı nükleer denemesine karşılık olarak da BM Güvenlik Konseyi'nde 1718 kararıyla deneme kınanmış ancak, Rusya Çin'le birlikte askeri önlemler alınmasına engel olmuştur.

Rusya genel olarak nükleer krizde çok öne çıkmamaktadır ve doğrudan herhangi bir güçle karşı karşıya gelmek istememektedir. İkinci nükleer kriz ortaya çıktığında arabulucu rolü olmaya çabalamıştır. Krizin başında uluslararası toplumda da Rusya'nın arabulucu olması yönünde beklentiler oluşmuştur. Ancak Rusya bunu başaramamıştır. Müzakere sürecinde, daha çok Çin'in politikalarına destek verdiği düşünülmüştür. Sadece Banco Delta Asia olayında arabulucu rolüyle öne çıkmış ve Rusya müzakerelerin sürmesi önündeki engelin kaldırılmasına yardımcı olmuştur.

Putin'in iktidara gelmesinden sonra Rusya'nın etkinliğinin arttığının, giderek daha fazla Avrasya g¼c¼ olduğu hatta son zamanlarda Avro-Pasifik g¼c¼ olduğu dile getirilmektedir. Dolayısıyla hem bölgesel hem de k¼resel g¼ç iddiasında bulunabilmesi için 21. y¼zyılın kilit bölgesi olan Kuzeydoğu Asya'da etkin olması gerekir. Sorunlara m¼dahil olması hatta gelişmeleri y¼nlendirmesi gerekir. Putin'in politikası, Rusya'nın Kore Yarımadası ve Kuzeydoğu Asya'da etkin bir rol oynamasını sağlayamamıştır. Fakat Rusya'nın bölgeye ilgisi ve etkinliğini artırma çabaları önümüzdeki yıllarda da sürecektir. Kuzey Kore üzerinden Güney Kore'ye doğalgaz boru hattı inşa projesi ve Trans Sibirya demiryolunu Trans Kore demiryoluna bağlama projesi konusunda yaşanan gelişmeler, Rusya'nın 2011 yılında DAZ'a üye olması, APEC Zirvesi'nin 2012 yılında Vladivostok'ta yapılması, Rusya'nın bölgeye uyguladığı politikanın karşılık bulmaya başladığının göstergesidir. Bununla birlikte, Ukrayna krizi nedeniyle ABD ve AB'yle yaşanan sorunlarda, Çin ve Hindistan'la yapılan yeni enerji anlaşmaları örneğinde olduğu gibi, Rusya'nın Güney ve Doğu Asya'daki ülkelerle ilişkilerini yoğunlaştırmasına neden olacak gibi görünmektedir. ABD'nin yaptırımlarına maruz kalan iki ülke olarak, Rusya ile Kuzey Kore'nin yakınlaşabileceği tahmin edilmektedir. Diğer taraftan, petrol fiyatlarında gör¼len yükseliş Rusya'nın etkinliğini artırmasına yardımcı olduğu gibi 2010 yılından itibaren d¼řüş eğilimine girmesinin de Rus dış politikasını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir. Bu gelişmelerin Rusya'nın Kore politikasında ve bölgedeki konumunda değişikliğe yol aıp açmayacağını zaman gösterecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ambrose, Stephen E., **Dünyaya Açılım: 1938'den Günümüze Amerikan Dış Politikası**, Ruhican Tul (çev.), Ankara, Dış Politika Enstitüsü, 1992.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Genişletilmiş 13. Baskı, Alkım Yayınevi, 1995.

Armstrong, Charles K., **Tyranny of the Weak : North Korea and the World, 1950-1992**, Ithaca, Cornell University Press, 2013.

Buszynski, Leszek, **Russian Foreign Policy after the Cold War**, Westport, CT, Praeger Publishers, 1996.

Çolakoğlu, Selçuk, **Uluslararası İlişkilerde Kuzeydoğu Asya**, Ankara, USAK, 2009.

Evangelista, Matthew, **Chechen Wars: Will Russia Got the Way of the Soviet Union?**, Washington, DC, Brookings Institution Press, 2002.

Funabashi, Yoichi, **The Peninsula Question: A Chronicle of the Second Korean Nuclear Crisis**, Washington, Brookings Institution Press, 2007.

Harada, Chikahito, **Russia and North-east Asia**, The Adelphi Papers Series, 310 London, Oxford University Press for the International Institute for Strategic Studies, 1997.

Harrison, Selig S., **Korean Endgame: A Strategy for Reunification and U.S. Disengagement**, Princeton, Princeton University Press, 2002.

Kamalov, İlyas, **Putin Dönemi Rus Dış Politikası: Moskova'nın Rövanşı**, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2008.

Kim, Samuel S., **The Two Koreas and the Great Powers**, New York, Cambridge University Press, 2006.

Kim, Samuel S., **North Korean Foreign Relations in the Post-Cold War World**, Strategic Studies Institute U. S. Army War College, 2007.

Kuhrt, Natasha, **Russian Policy Towards China and Japan: The Elt'sin and Putin Periods**, Oxon, Routledge, 2007.

Lo, Bobo, **Axis of Convenience: Moscow, Beijing and the New Geopolitics**, Washington, Brookings Institution Press, 2008.

McDougall, Derek, **Asia-Pacific in World Politics**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, Inc., 2007.

Nadkarni, Vidya, **Strategic Partnerships in Asia: Balancing Without Alliances**, Oxon, Routledge, 2010.

Rozman, Gilbert, **Strategic Thinking about the Korean Nuclear Crisis: Four Parties Caught between North Korea and the United States**, New York, Palgrave Macmillan, 2007.

Segal, Gerald, **The Great Power Triangle**, New York, St. Martin's Press, 1982.

Sergounin, Alexander A. ve Subbotin, Sergey V., **Russian Arms Transfers to East Asia in the 1990s**, SIPRI Research Report No. 15, Oxford University Press, 1999.

Smith, Mark A., **The Axis Of Evil: The Russian Approach**, Conflict Studies Research Centre, 2003.

Vorontsov, Aleksander, **Current Russia–North Korea Relations: Challenges and Achievements**, Washington, Brookings Institution, 2007.

Wit, Joel S., Poneman, Daniel B. ve Gallucci, Robert L., **Going Critical: The First North Korean Nuclear Crisis**, Washington, Brookings Institution Press, 2004.

Yapıcı, Merve İrem, **Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler**, Ankara, USAK Yayınları, 2010.

Makaleler

Ahn, Byung-Joon, “South Korean-Soviet Relations: Contemporary Issues and Prospects,” **Asian Survey**, 31/9 (1991), s. 816-825.

Ahn, Se Hyun, “Understanding Russian-South Korean Arms Trade: A Nontraditional Security Approach?,” **Armed Forces & Society**, 35 (2009), s. 421-436.

Ahn, Se Hyun, “Russian-South Korean Security Relations Reconsidered: The Lost Two Decades of Promise and Perils,” **The Korean Social Science Journal**, 39/2 (2012), s. 27-53.

Akaha, Tsuneo ve Vassilieva, Anna, “Introduction: Russia and East Asia”, **Russia and East Asia Informal and Gradual Integration**, Tsuneo Akaha ve Anna Vassilieva (eds.), Routledge, Oxon, New York, 2014, s. 1-16.

Akaha, Tsuneo, “Russia and Asia in 1995: Bold Objectives and Limited Means,” **Asian Survey**, 36/1 (1996), s. 100-108.

Akçadağ, Emine, “Yumuşak Güç Japonya’nın Sert Güç Arayışları”, **Bilge Strateji**, 1/3 (2010), s. 4-27.

Antonenko, Oksana, “Putin’s Gamble”, **Survival**, 43/4 (2001-2002), s. 49-60.

Babson, Bradley O., “Designing Public Sector Capital Mobilization Strategies for the DPRK”, **A New International Engagement Framework For North Korea? Contending Perspectives**, Ahn Choong-yong, Nicholas Eberstadt, Lee Young-sun (eds.), 2004, s. 231-256.

Bauer, John W., “Unlocking Russian Interests on the Korean Peninsula”, **Parameters**, 39/2 (2009), s. 52-62.

Bazhanov, Eugene ve Bazhanov, Natasha, “The Evolution of Russian-Korean Relations: External and Internal Factors”, **Asian Survey**, 34/9 (1994a), s. 789-798.

Bazhanov, Eugene ve Bazhanov, Natasha, “Russia and Asia in 1993”, **Asian Survey A Survey of Asia in 1993: Part I**, 34/1 (1994b), s. 87-97.

Bazhanov, Evgeniy P., “Russia’s Policies Toward the Two Koreas”, Wonmo Dong (ed.), **The Two Koreas and the United States: Issues of Peace, Security, and Economic Cooperation**, Armonk, M.E. Sharpe, 2000a, s. 147-165.

Bazhanov, Evgeniy P., "Russian Views of the Agreed Framework and Four-Party Talks", James Clay Moltz ve Alexandre Y. Mansourov (eds.), **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, New York, Routledge, 2000b, s. 219-235.

Bazhanov, Evgeny P., "Korea in Russia's Post-Cold War Regional Context", Charles K. Armstrong, Gilbert Rozman ve Samuel S. Kim, (eds.), **Korea at the Center: Dynamics of Regionalism in Northeast Asia**, Armonk, M.E. Sharpe Inc., 2006, s. 214-226.

Bazhanov, Evgeny, "The Russian Response: The Nuclear Crisis", **Strategic Thinking about the Korean Nuclear Crisis: Four Parties Caught between North Korea and the United States**, Gilbert Rozman (ed.), New York, Palgrave Macmillan, 2007, s. 193-214.

Bijian, Zheng, "China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status", **Foreign Affairs**, 84/5 (2005), s. 18-24.

Blank, Stephen J., "An Ambivalent War: Russia's War on Terrorism", **Small Wars and Insurgencies**, 14/1 (2003), s. 127-150.

Buszynski, Leszek, "Russia and North Korea: The Dilemma of Engagement", **Engagement with North Korea: A Viable Alternative**, Sung Chull Kim, (ed.), David C. Kang, (çev.), Ithaca, State University of New York Press, 2009a, s. 99-118.

Buszynski, Leszek, "Russia and North Korea: Dilemmas and Interests", **Asian Survey**, 49/5 (2009b), s. 809-830.

Buszynski, Leszek, "Overshadowed by China: The Russia-China Strategic Partnership in the Asia-Pacific Region", **Asia in the New Millennium: Future of China-Russia Relations**, James Bellacqua (ed.), Lexington, University Press of Kentucky, 2010, s. 266-290.

Calder, Kent E., "The New Face of Northeast Asia", **Foreign Affairs**, 80/1 (2001), s. 106-122.

Cha, Victor D., "Winning Asia", **Foreign Affairs**, 86/6 (2007), s. 98-113.

Chufin , Gennady, "Russia's Economic and Strategic Interests in North-East Asia", **Asia-Europe Journal**, 1 (2003), s. 251-262.

Chun, Hong-chan ve Ziegler, Charles E., "The Russian Federation and South Korea", Stephen J. Blank ve Alvin Z. Rubinstein (eds.), **Imperial Decline: Russia's Changing Role in Asia**, Durham & London, Duke University Press, 1997, s. 185-210.

Cooper, William H., "Russia's Economic Performance: Entering the 21st Century", **Russia's Uncertain Economic Future: With a Comprehensive Subject Index**, John Pearce Hardt (ed.), M.E. Sharpe Inc., 2003, s. 3-22.

Corneille, Zannou Andre, "ROK-U.S. Military Alliance and the Future of Korea's Defense Policy", **The Review of Korean Studies**, 10/2 (2007), s. 147-160.

Cross, Sharyl, "Russia's Relationship with the United States/NATO in the US-led Global War on Terrorism", **Journal of Slavic Military Studies**, 19 (2006), s. 175-192.

- Deng, Yong, "Remolding Great Power Politics: China's Strategic Partnerships with Russia, the European Union, and India", **The Journal Strategic Studies**, 30/4-5 (2007), s. 863-903.
- Dittmer, Lowell, "The Strategic Triangle: An Elementary Game Theoretical Analysis", **World Politics**, 33/4 (1981), s. 485-515.
- Dittmer, Lowell, "East Asia in the "New Era" in World Politics", **World Politics**, 55/1 (2002), s. 38-65.
- Dittmer, Lowell, "The Emerging Northeast Asian Regional Order", içinde Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2004, s. 331-362.
- Eleman, Bruce A., Nichols, Michael R. Ve Quimet, Matthew J., "A Historical Reevaluation of America's Role in the Kuril Islands Dispute", **Pacific Affairs**, 71/4 (1998-1999), s. 489-504.
- Ellison, Herbert J. ve Acker, Bruce A., "The New Russia and Asia: 1991-1995", **NBR Analysis**, 7/1 (1996), 1-64.
- Ellison, Herbert J., "Russia, Korea and Northeast Asia", içinde Nick Eberstadt and Richard J. Ellings (ed.), **Korea's Future and the Great Powers**, 2. Basım, Seattle, University of Washington Press, 2003, s. 164-187.
- Efegil, Ertan, "11 Eylül Sonrası Orta Asya'da Silahlanma Girişimleri ve Bölge Güvenliğine Etkileri", içinde Kamer Kasım, Zerrin A. Bakan (der.), **Uluslararası Güvenlik Sorunları**, Ankara, ASAM Yayınları, 2004, s. 141-153.
- Eom, Gu Ho, "Major Issues and Strategies of the Korea-Russia PNG (Pipeline Natural Gas) Project", **2012 Korean-Russian Jeju Forum: Russia's Policy toward Korean Peninsula** (13 Ağustos 2012), Jeju Peace Institute, 2012, s. 48-61.
- Fedorovsky, Alexander N., "Russian Policy and Interests in the Korean Peninsula", Gennady Chufirin (ed.), **Russia and Asia: The Emerging Security Agenda**, Oxford University Press, 1999, s. 394-402.
- Ferguson, Joseph P., "Russia's Role on the Korean Peninsula and Great Power Relations in Northeast Asia: Ramifications for the U.S.-ROK Alliance", **NBR Analysis: Perspectives on the Future of the Korean Peninsula**, Scott Snyder, Joseph P. Ferguson ve Victor D. Cha, 2003, s. 33-50.
- Fukui, Haruhiro ve Fukai, Shigeko N., "The Role of the United States in Post-Cold War East Asian Security Affairs", **Journal of Asian and African Studies**, 33/1 (1998), s. 114-133.
- Garnett, Sherman, "Challenges of the Sino-Russian Strategic Partnership", **The Washington Quarterly**, 24/4 (2001), s. 41-54.
- Gill, Bates, "September 11 and Northeast Asia: Change and Uncertainty in Regional Security", **The Brookings Review**, 20/3 (2002), s. 43-46.
- Goldman, Marshall I., "Render Unto Caesar: Putin and the Oligarchs", **Current History**, 102/666 (2003), s. 320-326.
- Gönen, Hakan, "ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları", **Uluslararası İlişkiler**, 1/4 (2004), s. 115-139.

Grieder, Tom, "Russia and South Korea Sign Major Gas Pipeline Deal", **IHS Global Insight**, 30 Eylül 2008.

Ha, Yong-Chool, "The Dynamics of Russian-South Korean Relations and Implications for the Russian Far East", Judith Thorton ve Charles Ziegler (eds.), **Russia's Far East: A Region at Risk**, Seattle, University of Washington Press, 2002, s. 397-415.

Ha, Yongchool ve Shin, Beomshik, "Non-proliferation and Political Interests: Russia's Policy Dilemmas in the Six-party Talks", **SRJ Slavic Eurasian Studies: Eager Eyes Fixed on Eurasia-Russia and its Eastern Edge**, 2/16 (2007), s. 173-197.

Haggard, Stephan ve Noland, Marcus, "North Korea's Foreign Economic Relations", **International Relations of the Asia-Pacific**, 8/2 (2008), s. 219-246.

Harrison, Selig S., "Gas and Geopolitics in Northeast Asia: Pipelines, Regional Stability, and the Korean Nuclear Crisis", **World Policy Journal**, 19/4 (2002/2003), s. 23-36.

Holtom, Paul, Bromley, Mark, Wezeman, Pieter D. ve Wezeman, Siemon T., "International Arms Transfers", **SIPRI Yearbook 2010**, Solna, 2010, s. 14-15.

Hunter, Robert E., "After 9/11: US Policy in Northeast Asia", **Asia-Pacific Review**, 10/1 (2003), s. 1-20.

IISS, **The Military Balance**, 114/1 (2014).

Ikjoong, Youn, "The Development of Russian-South Korean Relations under Yeltsin: In Search of Partnership Relations based on Treaties", **International Journal of Korean Unification Studies**, 13/2 (2004), s. 121-152.

Joo, Seung-Ho, "Soviet Policy Toward the Two Koreas, 1985-1991: The New Political Thinking and Power", **Journal of Northeast Asian Studies**, 14/2 (1995), s. 23-46.

Joo, Seung-Ho, "Russia's Policy Toward the Two Koreas", Tae-Hwan Kwak ve Edward A. Olsen (eds.), **The Major Powers of Northeast Asia: Seeking Peace and Security**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 1996a, s. 105-129.

Joo, Seung-Ho, "Russian Policy on Korean Unification in the Post-Cold War Era", **Pacific Affairs**, 69/1, 1996b, s. 32-48.

Joo, Seung-Ho, "DPRK-Russian Rapprochement and Its Implications for Korean Security", **International Journal of Korean Unification Studies**, 9/1 (2000), s. 193-223.

Joo, Seung-Ho, "The New Friendship Treaty Between Moscow and Pyongyang", **Comparative Strategy**, 20/5 (2001a), s. 467-481.

Joo, Seung-Ho, "Russia and Korea: The Summit and After", **Korean Journal of Defense Analysis**, 13/1 (2001b), s. 103-127.

Joo, Seung-Ho, "Economic Relations Between South Korea and Russia," Judith Thorton ve Charles Ziegler (eds.), **Russia's Far East: A Region at Risk**, Seattle, University of Washington Press, 2002, s. 441-470.

- Joo, Seung-Ho, "Chapter 8: Russia and the Korean Peace Process", Tae-Hwan Kwak and Seung-Ho Joo (eds.), **The Korean Peace Process and the Four Powers**, Aldershot, Ashgate, 2003, s. 141-168.
- Joo, Seung Ho, "Russia's Role in the Six-Party Negotiations", **Pacific Focus**, 19/2 (2004), s. 107-140.
- Joo, Seung-Ho, "Russia and North Korea, 1992-2006: From Distant Allies to Normal Neighbors", **Korea Observer**, 38/1 (2007a), s. 65-99.
- Joo, Seung-Ho, "Russia and the North Korean Nuclear Crisis", içinde **North Korea's Second Nuclear Crisis and Northeast Asian Security**, Seung-Ho Joo ve Tae-Hwan Kwak (eds.), Aldershot, Ashgate Publishing Ltd., 2007b, s. 133-149.
- Joo, Seung-Ho, "Moscow-Pyongyang Relations under Kim Jong-il: High Hopes and Sober Reality", **Pacific Focus**, 24/1 (2009), s. 107-130.
- Joo, Seung-Ho, "Russia's Role in the Korean Peace Regime Building Process", **Peace Regime Building on the Korean Peninsula and Northeast Asian Security Cooperation**, Tae-Hwan Kwak, Seung-Ho Joo (eds.), Abingdon, Oxon, Ashgate Publishing, 2010, s. 177-197.
- Keiko, Hirata, "Reaction and Action Analysing Japan's Relations with the Socialist Republic of Vietnam", içinde Syed J. Maswood, **Japan and East Asian Regionalism**, London, Routledge, 2000, s. 90-117.
- Kim, Choong-Nam, "Changing Korean Perceptions in the Post-Cold War Era and the US-ROK Alliance", **Asia-Pacific Issues**, 67 (2003), s.1-8.
- Kim, Doug J., "Russian Influence on North Korea: Views of Former South Korean Ambassadors to Russia", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 24/3 (2012), s. 391-404.
- Kim, Joungwon Alexander, "Soviet Policy in North Korea", **World Politics**, 22/2 (1970), s. 237-254.
- Kim, Samuel S., "Northeast Asia in the Local-Regional-Global Nexus: Multiple Challenges and Contending Explanations", içinde Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004, s. 3-61.
- Kim, Joungwon Alexander, "Soviet Policy in North Korea", **World Politics**, 22/2 (1970), s. 237-254.
- Kim, Taehwan, "Impassive to Imperial? Russia in Northeast Asia from Yeltsin to Putin", Vinod. K. Aggarwal, Min Gyo Koo, Seungjoo Lee, Chung-in Mood (eds.), içinde **Northeast Asia: Ripe for Integration (The Political Economy of the Asia-Pacific)**, Berlin, Springer, 2008, s. 179-211.
- Kim, Uoong Tack, **Sino-Soviet Dispute and North Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pennsylvania Üniversitesi Sanat ve Bilim Enstitüsü, 1967.
- Kim, Younkyoo ve Blank, Stephen, "Russia and the Six-Party Process in Korea: Moscow's Quest for Great Power Status", **Problems of Post-Communism**, 57/4 (2010), s. 37-50.

- Ko, Jae-nam ve Choi, Seung-whan, "Russia's South Korea Policy: A Comparison of Soviet and Post-Soviet Dynamics", **East Asian Review**, 14/2 (2002), s. 39-60.
- Kwak, Tae-Hwan, "The Six-Party Nuclear Talks: An Evaluation and Policy Recommendations", **Pacific Focus**, 19/2 (2004), s. 1-23.
- Kwak, Tae-Hwan ve Joo, Seung-Ho, "Military Cooperation Between Russia and South Korea", **International Journal of Korean Unification Studies**, 8 (1999), s. 147-177.
- Kwon, Hee-Young, "The Soviet Union and Divided Korea", Il Yung Chung (ed.), **Korea and Russia: Toward the 21st Century**, Seoul, The Sejong Institute, 1992, s. 31-59.
- Lachowski, Zdzislaw, "Foreign Military Bases in Eurasia", **SIPRI Policy Paper**, 18 (2007).
- Lee, Grace, "The Political Philosophy of Juche", **Stanford Journal of East Asian Affairs**, 3/1 (2003), s. 105-112.
- Lee, Insung, "The North Korean Nuclear Crisis: A Turning Point in the U.S.-Russian Gap in Influence on the Korean Peninsula", **Korea Observer**, 37/2 (2006), s. 359-385.
- Li, Jingjie, "Pillars of the Sino-Russian Partnership", **Orbis**, 44 (2000), s. 527-539.
- Lukin, Alexander, "Russia's Korea Policy in the 21st Century", **International Journal of Korean Unification Studies**, 18/2 (2009), s. 30-63.
- Mack, Andrew ve O'Hare, Martin, "Moscow-Tokyo and the Northern Territories Dispute", **Asian Survey**, 30/4 (1990), s. 380-394.
- Makarychev, Andrey ve Morozov, Viatcheslav, "Multilateralism, Multipolarity, and Beyond: A Menu of Russia's Policy Strategies", **Global Governance**, 17 (2011), s. 353-373.
- Mansourov, Alexandre Y., "Stalin, Mao, Kim, and China's Decision to Enter the Korean War, September 16-October 15, 1950: New Evidence from the Russian Archives", **Cold War International History Project Bulletin**, No.6/7 (1995-1996), s. 94-119.
- Mansourov, Alexandre Y., "Russian-North Korean Relations and the Prospects for Multilateral Conflict Resolution on the Korean Peninsula", **A New International Engagement Framework For North Korea? Contending Perspectives**, Ahn Choong-yong, Nicholas Eberstadt, Lee Young-sun (eds.), 2004, s. 351-366.
- Manyin, Mark E., "Assessing US Assistance to North Korea", **American Asian Review**, 21/3 (2003), s. 29-67.
- Mao, Huei-Ming, "The U.S.-China-Russia Strategic Triangle Relationship- Since the Beginning of the Bush Administration", **Tamkang Journal of International Affairs**, 8/3 (2005), s. 77-113.
- Meyer, Peggy Falkenheim, "Gorbachev and Post-Gorbachev Policy toward the Korean Peninsula: The Impact of Changing Russian Perceptions", **Asian Survey**, 32/8 (1992), s. 757-772.

Meyer, Peggy Falkenheim, "Russia's Post-Cold War Security Policy in Northeast Asia", **Pacific Affairs**, 67/4 (1994-1995), s. 495-512.

Meyer, Peggy Falkenheim, "Russia's Interests and Objectives on the Korean Peninsula", **International Journal of Korean Studies**, 9/2 (2005), s. 145-170.

Meyer, Peggy Falkenheim, "Russo-North Korean Relations Under Kim Jong Il", Young Whan Kihl ve Hong Nack Kim (eds.), **North Korea: The Politics of Regime Survival**, Armonk, M.E. Sharpe Inc., 2006, s. 203-224.

Miasnikov, Vladimir, "Russian-South Korean Security Cooperation", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 6/2 (1994), s. 313-341.

Mikheev, Vasily, "Russian Strategic Thinking toward North and South Korea", Rozman, Gilbert, Togo Kazuhiko ve Ferguson, Joseph P. (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 187-204.

Minakir, Pavel, "Russia's economic policy in East Asia", **Russia and East Asia: Informal and Gradual Integration**, Tsuneo Akaha and Anna Vassilievass (eds.), London & New York, Routledge, 2014, s. 55-88.

Mok, Jin W. ve Hong, Sung Gul, "The Russo-Korean Cooperation for Natural Resources: The Prospect of the Trans-Siberian Gas Pipeline Project", **International Journal of Korean Studies**, 16/2 (2012), s. 130-156.

Moltz, James Clay, "Russia and the Two Koreas: The Dilemmas of "Dual Engagement"", **Demokratizatsiya**, 6/2 (1998), s. 380-395.

Moltz, James Clay, "The Renewal of Russian-North Korean Relations", James Clay Moltz ve Alexandre Y. Mansourov (eds.), **The North Korean Nuclear Program: Security, Strategy and New Perspectives from Russia**, New York, Routledge, 2000, s. 197-209.

Muraviev, Alexey D., "Russia-21: Understanding the Northern Giant", AIIA Policy Commentary : **Bear on the Prowl? The Return of Russia as a Great Power**, Australian Institute of International Affairs, Kasım 2008, s. 23-34.

Nam, Changhee ve Takagi, Seiichiro, "Rising China and Shifting Alliances in Northeast Asia: Opportunities and Challenges Facing America and its Allies", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 16/2 (2004), s. 153-180.

Nicklas Norling, "China and Russia: Partners with Tensions", **Policy Perspectives**, 4/1 (2007), s. 33-48.

Noland, Marcus, "North Korea's External Economic Relations: Globalization in Our Own Style", Samuel S. Kim ve Tai Hwan Lee (eds.), **North Korea and Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2002, s. 165-194.

Odom, William E., "From US-Soviet to US-Russian Relations: The Implications for Korea", **Korean Journal of Defense Analysis**, 9/2 (1997), s. 45-62.

Panov, Alexander, "Russian and South Korean Relationship", **2012 Korean-Russian Jeju Forum: Russia's Policy toward Korean Peninsula** (13 Ağustos 2012), Jeju Peace Institute, 2012, s. 19-25.

Park, Chang Kyoo, Tan, Er-Win ve Govindasamy, Geetha, "The Revival of Russia's Role on the Korean Peninsula", **Asian Perspective**, 37 (2013), s. 125-147.

- Pavliatenko, Viktor N., "Russian Security in the Pacific Asian Region: The Dangers of Isolation", Gilbert Rozman, Mikhail G. Nosov ve Koji Watanabe, **Russia and East Asia: The 21st Century Security Environment**, New York, M. E. Sharpe, East West Institute, 1999, s. 13-44.
- Pempel, T.J., "Japan's Search for the 'Sweet Spot': International Cooperation and Regional Security in Northeast Asia", **Orbis**, 55/2 (2011), s. 255-273.
- Perlo-Freeman, Sam, Perdomo, Catalina, Sköns, Elisabeth ve Stålenheim, Petter, "Military Expenditure", **SIPRI Yearbook 2009**, Solna, 2009, s. 179-211.
- Radchenko, Sergey S., "The Soviet Union and the North Korean Seizure of the USS Pueblo: Evidence from Russian Archives", The Cold War International History Project Working Paper Series, 47 (2005), s. 1-21.
- Raines, Erik, "North Korea: Analyzing the New Nuclear Threat", **Cardozo Journal of International and Comparative Law**, 12 (2004), s. 363-365.
- Rautava, Jouko, "Russia's economic policy and Russia-China economic relations", içinde Arkady Moshes & Matti Nojonen (eds.), **Russia-China relations: Current State, Alternative Futures, and Implications for the West**, Tampere, Juvenes Print, 2011, s. 38-59.
- Ross, Robert S., "Bipolarity and Balancing in East Asia", içinde Paul T. V., James J. Wirtz ve Michel Fortmann (eds.), **Balance of Power: Theory and Practice in the 21st Century**, Palo Alto, CA, Stanford University Press, 2004, s. 267-304.
- Rozman, Gilbert, "Russian Foreign Policy in Northeast Asia", içinde Samuel S. Kim (ed.), **The International Relations of Northeast Asia**, Lanham, Rowman & Littlefield Publishers Inc., 2004, s. 201-224.
- Rozman, Gilbert, Togo, Kazuhiko ve Ferguson, Joseph P., "Overview", içinde Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 1-33.
- Rozman, Gilbert, "Russia in Northeast Asia: In Search of a Strategy", **Russian Foreign Policy in the Twenty-First Century and the Shadow of the Past**, Robert Legvold (ed.), New York, Columbia University Press, 2007, s. 343-392.
- Rozman, Gilbert, "South Korean Strategic Thought toward Russia", **South Korean Strategic Thought toward Asia**, Gilbert Rozman, In Taek Hyun ve Shin Wha Lee (eds.), New York, Palgrave Macmillan, 2008, s. 203-224.
- Rubinstein, Alvin Z., "Russia's Relations with North Korea", Stephen J. Blank ve Alvin Z. Rubinstein (eds.), **Imperial Decline: Russia's Changing Role in Asia**, Durham & London, Duke University Press, 1997, s. 155-184.
- Ryu, Yongwook, "The Road to Japan's 'Normalization': Japan's Foreign Policy Orientation since the 1990s", **Korean Journal of Defense Analysis**, 19/2 (2007), s. 63-88.
- Saray, Mehmet Ozan ve Gökdemir, Levent, "Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları", **Journal of Yaşar University**, 2/7 (2007), s. 663-668.
- Scalapino, Robert A., "The Major Powers and the Korean Peninsula", **The Korean Journal of National Unification**, 3 (1994), s. 9-47.

- Scalapino, Robert A., "China and Korean Reunification: A Neighbor's Concerns", Nick Eberstadt ve Richard J. Ellings (ed.), **Korea's Future and the Great Powers**, 2. Basım, Seattle, University of Washington Press, 2003, s. 107-124.
- Selezneva, Ludmilla, "Post-Soviet Russian Foreign Policy: Between Doctrine and Pragmatism", **European Security**, 11/4 (2002), s. 10-28.
- Schaefer, Bernd, "North Korean "Adventurism" and China's Long Shadow, 1966-1972", **Cold War International History Project Working Paper Series**, 44 (2004).
- Shapiro, Jane P., "Soviet Policy Towards North Korea and Korean Unification", **Pacific Affairs**, 48/3 (1975), s. 335-352.
- Shuja, Sharif M., "Russia's Northeast Asia Policy: Challenges and Choices for the 21st Century", **Maryland Series in Contemporary Asian Studies**, 159/4 (2000), s. 1-22.
- Shuja, Sharif M., "Russia's East Asia Policy under Boris Yeltsin: A Critical Overview", **American Asian Review**, 17/2 (1999), s. 73-86.
- Singh, Bhubindar, "Japan's Post-Cold War Security Policy: Bringing Back the Normal State", **Contemporary Southeast Asia**, 24/1 (2002), s. 82-105.
- Sokov, Nikolai, "A Russian View of the Future Korean Peninsula", Tsuneo Akaha (ed.), **The Future of North Korea**, e-book, Routledge, 2003, s. 129-146.
- Suslina, Svetlana S., "Russo-Korean Economic Cooperation in the XXI Century: New Opportunities and New Challenges", **The Journal of East Asian Affairs**, 21/2 (2007), s. 139-166.
- Takeda, Yoshinori, "Putin's Foreign Policy Toward North Korea", **International Relations of the Asia-Pacific**, 6 (2006), s. 189-207.
- Tellal, Erel, "Rusya'yla İlişkiler (1990-2001)", içinde Baskın Oran (der.), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 540-550.
- Tellal, Erel, "Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 65/3 (2010), s. 189-236.
- Tkachenko, Vadim P., "A Russian View on Korean Security after the North-South Summit", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 12/2 (2000), s. 19-32.
- Toloraya, Georgi, "Russia and North Korea", Tsuneo Akaha, (ed.), **The Future of North Korea**, e-book, Routledge, 2003, s. 147-156.
- Toloraya, Georgy, "The Six Party Talks: A Russian Perspective", **Asian Perspective**, 32/4 (2008), s. 45-69.
- Toloraya, Georgy, "Russian Policy in Korea in a Time of Change", **The Korean Journal of Defense Analysis**, 21/1 (2009b), s. 67-84.
- Toloraya, Georgy, "The Korean Peninsula: Gateway to a Greater Role for Russia in Asia", **Global Asia**, 7/2 (2012), s. 52-55.

- Trenin, Dmitri, "Russia's Asia Policy under Vladimir Putin, 2000–5", içinde Gilbert Rozman, Kazuhiko Togo ve Joseph P. Ferguson (eds.), **Russian Strategic Thought Toward Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 111-135.
- Tsoy, Evgeni B., Ii, O. V. ve Tsai, V. V., "Economic Cooperation Between Russia and the States of Korean Peninsula: Perspectives in the Beginning of the 21st Century", **9th Russian/Korean International Symposium on Science and Technology, KORUS 2005** (26 Haziran- 2 Temmuz), 2005, s. 1052-1055.
- Tsygankov, Andrei P., "Russia's Interests and Objectives in East Asia", **Korea Observer**, 37/3 (2006), s. 423-441.
- Turner, Susan, "Russia, China and A Multipolar World Order: The Danger in the Undefined", **Asian Perspective**, 33/1 (2009), s. 159-184.
- Twining, Daniel, "America's Grand Design in Asia", **The Washington Quarterly**, 30/3 (2007), s. 79-94.
- Van der Meer, Sico, "Russia: Many Goals, Little Activity", **Ending the North Korean Nuclear Crisis: Six Parties, Six Perspectives**, Koen De Ceuster ve Jan Melissen (eds.), Lahey, Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2008, s. 83-98.
- Vorontsov, Alexander, "The Korea-Russia Gas Pipeline Project: Past, Present, and Future", **SERI Quarterly**, 5/1 (2012), s. 139-144.
- Voskressenski, Alexei D., "The Rise of China and Russo-Chinese Relations in the New Global Politics of Eastern Asia", içinde Iwashita Akihiro (ed.), **Eager Eyes Fixed on Eurasia - Russia and its Eastern Edge**, Sapporo, SRC Slavic Eurasian Studies, 2/16 (2007), s. 3-46.
- Wallander, Celeste A., "Lost and Found: Gorbachev's 'New Thinking'", **The Washington Quarterly**, 25/1 (2002), s. 117-129.
- Wallander, Celeste A., "Silk Road, Great Game or Soft Underbelly? The New US-Russia Relationship and Implications for Eurasia", **South European and Black Sea Studies**, 3/3 (2003), s. 92-104.
- Wallander, Celeste A., "US–Russian Relations: Between Realism and Reality", **Current History**, 102/666 (2003), s. 307-312.
- Weathersby, Kathryn, "New Evidence on New Russian Documents on the Korean War", **Cold War International History Project Bulletin**, No.6/7 (1995-1996), s. 30-84.
- Weathersby, Kathryn, "Dependence and Mistrust: North Korea's Relations with Moscow and the Evolution of Juche", **U.S.-Korea Institute Working Paper Series**, (2008), s. 1-24.
- Weitz, Richard, "The Korean Pivot: Challenges and Opportunities from Evolving Chinese-Russian and U.S.-Japanese Security Ties", **KEI Korea Economic Institute Academic Paper Series**, 2/3 (2007), s. 1-20.
- Weitz, Richard, "Russia and the Koreas: Past Policies and Future Possibilities", **Korea Economic Institute KEI Academic Paper Series**, 5/2 (2010), s. 1-18.

Wilson, Jeanne L., "Strategic Partners Russian-Chinese Relations and the July 2001 Friendship Treaty", **Problems of Post-Communism**, 49/3 (2002), s. 3-13.

Winters, Raven, "Preventing Repeat Offenders: North Korea's Withdrawal and the Need for Revision to the Nuclear Non-Proliferation Treaty", **Vanderbilt Journal of Transnational Law**, 38/5 (2005), s. 1499-1530.

Wishnick, Elizabeth, "Russia and China: Brothers Again?", **Asian Survey**, 41/5 (2001), s. 797-821.

Wishnick, Elizabeth, "One Asia Policy or Two? Moscow and the Russian Far East Debate Russia's Engagement in Asia", Robert M. Hathaway, Robert Sutter ve Wishnick, Elizabeth, **NBR Analysis: Regional Approaches in Asia -Foreign and Domestic Policy Concerns in Russia and China**, 2002a, s. 39-101.

Wishnick, Elizabeth, "Russian-North Korean Relations: A New Era?", **North Korea and Northeast Asia**, Samuel S. Kim ve Tai Hwan Lee (eds.), Lanham, Rowman and Littlefield Publishers, 2002b, s. 139-162.

Wishnick, Elizabeth, "Russia in Inter-Korean Relations", Samuel S. Kim (ed.), **Inter-Korean Relations: Problems and Prospects**, Gordonsville, Palgrave Macmillan, 2004, s. 117-138.

Xinbo, Wu, "Changing Roles: China and the United States in East Asian Security", **Journal of Northeast Asian Studies**, 15/1 (1996), s. 35-56.

Yeo, In-Kon, "Putin's Pragmatic Approach to the Korean Peninsula", **International Journal of Korean Unification Studies**, 10/1 (2001), s. 88-115.

Yoon, Esook ve Lee, Dong Hyung, "A View from Asia Vladimir Putin's Korean Opportunity: Russian Interests in the North Korean Nuclear Crises", **Comparative Strategy**, 24/2 (2005), s. 185-201.

Zabrovskaya, Larisa V., "Economic Contacts between the DPRK and the Russian Far East: 1992-2005", **International Journal of Korean Unification Studies**, 15/2 (2006), s. 95-111.

Zacek, Jane Shapiro, "Soviet and Russian Relations with the Two Koreas", **International Journal of Korean Studies**, 1/1 (1997), s. 215-229.

Zacek, Jane Shapiro, "Russian Policy toward the Korean Peninsula, 1991-2001", **International Journal of Korean Studies**, 5/2 (2001), s. 25-38.

Zha, Daojiong, China's "Peaceful Rise" and Prospects for Peace in Northeast Asia, **East Asian Initiative Working Paper Series**, 5 (2005), s. 1-7.

Zhu, Zhigun, "America's Military Presence in Northeast Asia after the Cold War: Winning Without Fighting?", **East Asian Review**, 12/2 (2000), s. 87-108.

İnternet Kaynakları

Akaha, Tsuneo, "A Distant Neighbor: Russia's Search to Find its Place in East Asia", **Global Asia**, 7/2 (2012), s. 8-22.

"Asia Population 2014", <<http://worldpopulationreview.com/continents/asia-population/>>, (25.11.2014).

- “Asya’da Dev Enerji (Rusya-Çin) İttifakı” 3 Ocak 2011, <<http://www.abhaber.com/haber.php?id=33005>> (02.06.2012).
- Bagot, Liz and Wilson, Josh, “The Russian Far East Gateway to Asia”, **The School of Russian and Asian Studies (SRAS)**, <http://www.sras.org/russian_far_east>, (25.05.2014).
- Bajoria, Jayshree ve Lee, Youkyung, “The U.S.-South Korea Alliance”, **Backgrounders**, 13 Ekim 2011, <<http://www.cfr.org/south-korea/us-south-korea-alliance/p11459>> (30.11.2011).
- “Beginning of Meeting with President of the Republic of Korea Roh Moo-hyun”, 19 Kasım 2006, <<http://eng.kremlin.ru/transcripts/8417>>, (16.06.2014).
- Behr, Rafael, “Moscow Juggles to Help Solve Korean Crisis”, **Financial Times**, 7 Ocak 2003, **Johnsson’s Russia List (JRL)**, <<http://www.russialist.org/7007-10.php>>, (05.10.2013).
- Blagov, Sergei, “Moscow Eyes Role as Korean Mediator”, **Asia Times**, 25 Temmuz 2002, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/DG25Ag02.html>, (29.03.2014).
- Blagov, Sergei, “North Korean, Russian Ties Firmly on Track”, **Asia Times**, 27 Ağustos 2002, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/DH27Ag01.html>, (12.12.2013).
- Blagov, Sergei, “Russia’s Lost Korean Opportunity”, **Asia Times**, 26 Haziran 2003, <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/EF26Ag01.html>, (06.10.2013).
- Blank, Stephen, “Korea through the Russian Looking Glass” **Asia Times Online**, 4 Mart 2004, <<http://www.atimes.com/atimes/Korea/FC04Dg07.html>>, (07.05.2013).
- Borisov, Sergei, “Russia: Peacemaker on the Korean Peninsula?”, **Transitions Online**, 19 Ocak 2003, **Johnsson’s Russia List (JRL)**, <<http://www.russialist.org/7026-10.php>>, (05.10.2013).
- Chang, Felix K., “Friends in Need: Geopolitics of China-Russia Energy Relations”, **FPRI (Foreign Policy Research Institute) E-Notes**, Mayıs 2014, <http://www.fpri.org/docs/chang_-_china_russia_energy_relations.pdf>, (03.10.2014).
- Chang, Jae-soon, “S. Korea to participate in Russian-led rail, port development project in N. Korea”, **Yonhap News Agency**, 13 Kasım 2013, <<http://english.yonhapnews.co.kr/national/2013/11/12/10/0301000000AEN20131112007053315F.html>>, (02.12.2013).
- Chanlett-Avery, Emma, **The U.S.-Japan Alliance**, CRS Report for Congress, RL 33740, 18 Ocak 2011, <<http://www.cfr.org>> (30.11.2011).
- “China, Russia solve all border disputes”, 2 Haziran 2005, <http://news.xinhuanet.com/english/2005-06/02/content_3037975.htm> (30.06.2012).
- “China, Russia complete border survey, determination”, 21 Temmuz 2008, <http://news.xinhuanet.com/english/2008-07/21/content_8739941.htm> (30.05.2012).

“Chinese GDP share of the world's total jumps to 9.5 pct: NBS”, <http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-03/24/c_13796714.htm> (04.06.2012).

Choe, Sang-Hun, “Korean Train Crossing Seen as Sign of Progress”, **The New York Times**, 17 Mayıs 2007, <<http://www.nytimes.com/2007/05/17/world/asia/17cnd-korea.html?pagewanted=print>>, (02.12.2013).

Chuen, Cristina, “Russian Responses to the North Korean Crisis”, **North Korea Special Collection**, Center for Nonproliferation Studies, 24 Ocak 2003, <http://cns.miis.edu/north_korea/rusdprk.htm>, (07.03.2013).

CIA The World Factbook 2009, <<https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2009/index.html>> (12.12.2012).

Clinton, William J., The President’s News Conference with President Boris Yeltsin of Russia in Moscow, 14 Ocak 1994, <<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=50021>> (02.11.2012).

CNS (James Martin Center for Nonproliferation Studies), **South Korea Nuclear Chronology**, Eylül 2004, <http://www.nti.org/media/pdfs/south_korea_nuclear.pdf?_=1316466791>, (13.02.2014).

CNS (James Martin Center for Nonproliferation Studies), **North Korea Missile Chronology**, Haziran 2012, <http://www.nti.org/media/pdfs/north_korea_missile_3.pdf?_=1340403538> (05.01.2013).

De Haas, Marcel, **Russia-China Security Operation**, Power and Interest News Reports, 27 Kasım 2006.

Doğu Asya (Harita 1), <http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/txu-pclmaps-oclc-780028873-asia_east_pol-2011.jpg>, (04.12.2012).

“Down the ‘Iron Silk Road’: Russia, North Korea open railway link”, **RT**, 23 Eylül 2013, <<http://rt.com/business/russia-north-korea-railway-241/>>, (26.09.2013).

“DPRK Foreign Ministry Vehemently Refutes UNSC's "Presidential Statement"”, 14 Nisan 2009, <<http://www.kcna.co.jp/item/2009/200904/news14/20090414-23ee.html>>, (06.03.2014).

Ekrem, Erkin, “Japonya-Rusya Kuril Adaları Sorunu ve Çin”, 12 Ocak 2011, <<http://www.sde.org.tr/tr/authordetail/japonya-rusya-kuril-adalari-sorunu-ve-cin/669>>, (04.12.2013).

“External Trade of the Russian Federation”, <http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/IssWWW.exe/stg/d02/26-02.htm>, (26.02.2013).

Far East Federal District, <<http://eng.kremlin.ru/terms/F>>, (25.05.2014).

Fisher, Ewa, “Completion of the ESPO oil pipeline connects Siberia to the Pacific Ocean”, 9 Ocak 2013, <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-01-09/completion-espo-oil-pipeline-connects-siberia-to-pacific-ocean>>, (02.10.2014).

- Gas Pipeline Through N. Korea 'Part of a Bigger Game", **The Chosun Ilbo**, 26 Ağustos 2011, <http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2011/08/26/2011082600507.html>, (24.12.2013).
- Gross, Donald G., "U.S.-Korea Relations: A Holding Pattern for the Six-Party Talks", **Comparative Connections**, 6/3 (2004), s. 47, <<http://www.csis.org/pacfor/ccejournal.html>>, (23.01.2014).
<<http://jzobk.wordpress.com/category/ideas>> (04.12.2012)
- "IAEA Board Concludes Consideration of Safeguards in South Korea", <http://www.iaea.org/newscenter/news/2004/south_korea.html>, (25.01.2014).
- "Improved infrastructure leading to big changes in inter-Korean cooperation", 15 Ekim 2007, <<http://www.mofat.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/korboardread.jsp?typeID=12&boardid=316&seqno=303865>>, (27.11.2013)
- "Investment Statistics by Country: Russia", <<http://www.koreaexim.go.kr/en/>> (23.02.2013)
- Joo, Seung-Ho ve Kwak, Tae-Hwan, "Military Relations between Russia and North Korea", **The Journal of East Asian Affairs**, (2001), <http://nongae.gnu.ac.kr/~whcho/politic/NK_R_military_01.pdf>, (18.01.2013)
- Kamiya, Mataka, "The Relocation of US Marines from Okinawa to Guam: Strategic Implications for Japan", <<http://www.asianz.org.nz/our-work/track-2/opinions-essays/matake-kamiya>> (04.12.2012).
- Kandiyoti, Rafael, "Asia: In The Pipeline Moscow and Beijing: Asia's Roaring Economies", **Le Monde**, 1 Mayıs 2005, <<http://www.mindfully.org/Energy/2005/Moscow-Beijing-Economies1may05.htm>>, (10.05.2013).
- "KCNA Report on Successful 3rd Underground Nuclear Test", 12 Şubat 2013, <<http://www.kcna.co.jp/item/2013/201302/news12/20130212-18ee.html>>, (10.09.2014).
- "Korea, North" ve "Korea, South", **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, (03.04.2014).
- Kim, Sung-han, "New Vision for Korea-U.S. Alliance: Restructuring of USFK", **Korea Focus**, 12/5 (2004), <http://www.koreafocus.or.kr/design1/layout/content_print.asp?group_id=63> (28.05.2012).
- Ko, Jae-nam, "The Rising Role of Russia in Settling a Peace on the Korean Peninsula", **East Asian Review**, 11/2 (1999), <http://www.ieas.or.kr/vol11_2/kojaenam.htm> (22.02.2013).
- Ko, Jae-nam, "The Russia-North Korea Summit and Beyond: The Role of Russia on the Korean Peninsula", **East Asian Review**, 12/ 3 (2000), <http://www.ieas.or.kr/vol12_3/kojaenam.htm>, (22.02.2013).

- Ko, Jae-nam, “Preparations for Korea-Russia Dialogue and Future Tasks”, **Korea Focus**, 12 Mayıs 2010, <http://www.koreafocus.or.kr/design2/layout/content_print.asp?group_id=103069>, (22.02.2013).
- “Korean Cross-Border Train Halted”, **BBC News**, 28 Kasım 2008, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7753846.stm>>, (02.12.2013).
- Korean Overseas Information Service, “President Roh Moo-hyun’s Visit to Russia”, Mayıs 2005, <http://nongae.gsnu.ac.kr/~whcho/politic/overview_KR_0505.pdf>, (14.03.2014).
- “Korean Trains in Historic Link-up”, **BBC News**, 17 Mayıs 2007, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6664091.stm>>, (02.12.2013).
- Kuzey ve Güney Kore Demiryolu Hatları (Harita 6), **Japan Focus**, 24 Mayıs 2006, <http://japanfocus.org/-Yonhap_News-/2008>, (26.03.2014).
- Lankov, Andrei, “Russia-N. Korea Trade”, **The Korea Times**, 25 Eylül 2011, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2011/09/304_95434.html>, (07.05.2013)
- Lankov, Andrei, “Soviet-DPRK Relations: Purges, Power, and Dissent in North Korea’s Formative Years”, **SinoNK**, 29 Mart 2013, <<http://sinonk.com/2013/03/29/lankov-on-ussr-dprk-50s-60s/>>, (12.01.2014).
- Lankov, Andrei, “Russia’s Korean Peninsula Policy”, **13th International Symposium on Security Affairs 2010**, 2 Aralık 2010, The National Institute for Defence Studies, Tokyo, Japan, s. 91-104, <http://www.nids.go.jp/english/event/symposium/pdf/2010/e_06.pdf>, (12.01.2013).
- “Last Train to Kaesong as Korean Relations Cool”, **The Scotsman**, 28 Kasım 2008, <<http://www.scotsman.com/news/last-train-to-kaesong-as-korean-relations-cool-1-1149125>>, (12.12.2013).
- Lavrov, Sergey, “ASEAN Regional Forum”, **Izvestia**, 28.07.2005 <http://mid.ru/brp_4.nsf/0/13AA3BFBCAF11234C325704D004C9D72>, (05.07.2013).
- Lee, Peter, “Good-bye, Mr Insubordination”, **Asia Times Online**, 4 Şubat 2011, <http://atimes.com/atimes/Middle_East/MB04Ak04.html>, (27.09.2013).
- Liu, Wendy, “Continue Colin Powell’s Pragmatic Policy toward China”, **The Seattle Times**, 15 Aralık 2004, <http://seattletimes.nwsourc.com/html/opinion/2002119585_wendyliu15.html> (21.04.2012).
- Manyin, Mark E., **Foreign Assistance to North Korea**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2005, <<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/crs/rl31785.pdf>>, (13.10.2014).
- Manyin, Mark E. ve Nanto, Dick, **The Kaesong North-South Korean Industrial Complex**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 18 Nisan 2011, <<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34093.pdf>>, (19.04.2014).

- Manyin, Mark E. ve Nikitin, Mary Beth D., **Foreign Assistance to North Korea**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2014, <<http://fas.org/sgp/crs/row/R40095.pdf>>, (13.10.2014).
- McManus, Doyle ve Richter, Paul, “Clinton and Yeltsin End Summit with New Unity,” **Los Angeles Times**, 15 Ocak 1994, <http://articles.latimes.com/1994-01-15/news/mn-12040_1_free-market-economy>, (07.03.2013)
- Mearsheimer, John, “Why China’s Rise Will Not Be Peaceful”, 17 Eylül 2004, <<http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0034b.pdf>> (07.12.2012).
- “Meeting with journalists following talks with Chairman of the State Defense Commission of the Democratic People’s Republic of Korea Kim Jong Il,” Official site of the President of Russia, 24 Ağustos 2011, <<http://eng.news.kremlin.ru/news/2733>>, (06.03.2014).
- Ministry of Commerce People’s Republic of China, “Statistics of January-December 2011 on National Absorption of FDI”, <<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/foreigninvestment/201202/20120207948411.html>> (04.04.2012).
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, **The Eastern Vector of Russian Foreign Policy**, 28 Aralık 2005, <http://www.mid.ru/bdomp/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/e86945f853f7e79ec32570e60027d718!OpenDocument>, (18.11.2013).
- Morini, Daryl, “Putin’s Pacific Power: An Asia-Pacific Strategy for the Twenty-First Century”, **The 4th Oceanic Conference on International Studies**, (30 June-2 July 2010), Victoria, University of Wellington, s. 1-13, <www.ocis.org.nz/ocis/files/Morini.doc> (19.10.2011).
- Mundy, Simon, “South Korea to Back North Korean Port Project”, **Financial Times**, 13 Kasım 2013, <<http://www.ft.com/cms/s/0/ae169ba-4c01-11e3-8203-00144feabdc0.html#axzz2mSGX6NWv>>, (02.12.2013).
- Myers, Steven Lee, “Moscow is Negotiating with North Korean Officials in Quiet Effort to Defuse Tensions”, **New York Times**, 12 Ocak 2003, <<http://www.nytimes.com/2003/01/12/world/threats-responses-russia-moscow-negotiating-with-north-korean-officials-quiet.html>>, (26.09.2013).
- Nanto, Dick K., “Increasing Dependency: North Korea’s Economic Relations with China”, **Korea’s Economy 2011**, 27 (2011), <http://keia.org/sites/default/files/publications/30848_nanto_sp.pdf>, (12.10.2014).
- Nanto, Dick K. ve Chanlett-Avery, Emma, **North Korea: Economic Leverage and Policy Analysis**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2010, <<http://www.nkeconwatch.com/nk-uploads/1-2010-Economic-leverage.pdf>>, (06.03.2014).
- Nanto, Dick K. ve Manyin, Mark E., **China-North Korea Relations**, CRS Report for Congress, Washington, Congressional Research Service, 2010, <<http://fas.org/sgp/crs/row/R41043.pdf>>, (12.10.2014).
- Nikonov, Vyacheslav A., vd., “Special Report: The Korean Peninsula: Challenges and Opportunities for Russia”, 7 Ekim 2010,

<<http://www.nautilus.org/publications/essays/napsnet/sr/the-korean-peninsula-challenges-and-opportunities-for-russia>>, (02.01.2014).

“No Evidence DPRK Has Nuclear Bomb: Russian Minister”, **People’s Daily**, 15 Temmuz 2003, <http://english.peopledaily.com.cn/100307/15/eng20030715_120228.shtml>, (06.10.2013).

North Korea - A Country Study, <<http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-9580.html>>, (07.05.2013)

“North Korea Rail Link Completed”, **Railway Gazette**, 29 Eylül 2013, <<http://www.railwaygazette.com/news/infrastructure/single-view/view/north-korea-rail-link-completed.html>>, (02.12.2013).

“North Korea- Russia Relations: A Strained Friendship”, **International Crisis Group Asia Briefing**, No. 71, 4 Aralık 2007, <<http://www.crisisgroup.org/en/regions/asia/north-east-asia/north-korea/B071-north-korea-russia-relations-a-strained-friendship.aspx>>, (22.04.2011).

“Oil and Gas in Russian Federation”, <<http://www.mbendi.com/indy/oilg/as/ru/p0005.htm>> (26.04.2012).

“On meeting dedicated to Russian natural gas supplies to Republic of Korea”, 22 Ocak 2010, <<http://www.gazprom.com/press/news/2010/january/article75306/>>, (04.03.2014).

Ostrovsky, Simon, “N. Koreans toiling in Russia's timber camps”, **BBC**, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/newsnight/8221164.stm>>, (26.06.2014).

Özbay, Fatih, “Rusya-Çin İlişkileri Nereye Gidiyor?”, **Stratejik Yorum**, 226 (7 Nisan 2006), <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/378/rusya-cin_iliskileri_nereye_gidiyor> (02.06.2012).

Pehlivan Türk, Bahadır, “ABD - Japonya İlişkileri: Cennete Bir Diken”, **Stratejik Düşünce Enstitüsü**, 12 Aralık 2009, <<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/700/abd-japonya-iliskileri-cennete-bir-diken.aspx>> (25.04.2012).

Pehlivan Türk, Bahadır, “Obama’nın Asya-Pasifik Ziyareti”, <<http://www.sde.org.tr/print.aspx?pageID=0&columnID=0&newsID=558>> (05.03.2012).

Person, James, “The Cuban Missile Crisis and the Origins of North Korea’s Policy of Self-Reliance in National Defense”, **North Korea International Documentation Project, E-Dossier Series**, 12 (2012), <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/NKIDP_eDossier_12_North_Korea_and_the_Cuban_Missile_Crisis.pdf>, (14.03.2015).

Petrov, Leonid, “Russia’s ‘Power Politics’, North Korea and the Future of Northeast Asia”, **The Asia-Pacific Journal: Japan Focus**, <<http://www.japanfocus.org/-Leonid-Petrov/2835>>, (25.04.2013).

“President Jiang Zemin Meets Russian Foreign Minister”, 28 Şubat 2003, <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zzjg/dozys/gjlb/3220/3222/t16799.htm>> (11.04.2012).

“President Vladimir Putin and South Korean President Kim Dae-jung held negotiations”, 27 Şubat 2001, <<http://archive.kremlin.ru/eng/events/chronicle/2001/02/137768.shtml>>, (26.07.2012).

“President Vladimir Putin had a meeting with President of the Republic of Korea Roh Moo Hyun”, 9 Eylül 2007, <<http://eng.kremlin.ru/news/16028>>, (16.06.2014).

Rajin-Hasan demiryolu hattı (Harita 8), **The Korea Times**, 13 Aralık 2013, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/biz/2012/12/123_126851.html>, (21.03.2014).

ROK Ministry of Foreign Affairs and Trade (MOFAT), 2008 Diplomatic White Paper, <www.mofat.go.kr> (18.02.2013).

“Russia”, **CIA The World Factbook**, <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>>, (25.11.2014).

“Russia-N. Korea Trade Turnover Down 13 percent in 2006,” **RIA Novosti**, 5 Mart 2007, <<http://en.rian.ru/world/20070305/61595495.html>>, (02.03.2014).

“Russia and North Korea Agree Debt Write-Off Deal”, **RIA Novosti**, 18 Eylül 2012, <<http://en.rian.ru/business/20120918/176029148.html>> (21.02.2013).

“Russia Belatedly Joins in Sanctions Against N. Korea”, **The Chosun Ilbo**, 1 Haziran 2007, <http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2007/06/01/2007060161007.html>, (21.11.2013).

“Russia doubts progress in N. Korea nuke talks- deputy FM”, **RIA Novosti**, 15 Mart 2007, <<http://en.ria.ru/russia/20070315/62042130.html>>, (26.04.2014).

“Russia Gives N. Korea Grain Supplies, Expects No Nuclear Test”, 7 Şubat 2014, <<http://sputniknews.com/world/20140207/187286617/Russia-Gives-N-Korea-Grain-Supplies-Expects-No-Nuclear-Test.html>>, (10.12.2014).

“Russia Hope for Quick Settlement to N. Korea’s Debt – FM Lavrov,” **RIA Novosti**, 6 Mart 2007, <<http://en.rian/Russia/20070306/61633963.html>>, (02.03.2014).

“Russia makes U-turn, joins UN sanctions against N.Korea”, **RIA Novosti**, 30 Mayıs 2007, <<http://en.ria.ru/russia/20070530/66347459.html>>, (06.10.2013).

“Russia Outlines How It Will Cooperate with U.S.”, **CNN**, 24 Eylül 2001, <http://articles.cnn.com/2001-09-24/world/ret.russia_1_sergeri-ivanov-russian-defense-minister-uzbekistan?_s=PM:WORLD> (01.03.2012).

“Russia re-opens railway link with North Korea”, 22 Eylül 2013, <<http://www.reuters.com/article/2013/09/22/us-nkorea-rail-russia-idUSBRE98L0BB20130922>>, (26.09.2013).

“Russia sends food aid to North Korea as part of UN mission”, **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 18 Haziran 2008, <<http://search.proquest.com/docview/460274683/C75C853CBC174CF5PQ/15?accountid=14141>>, (09.12.2014).

“Russia sends humanitarian aid to North Korea”, **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 7 Haziran 2002, <<http://search.proquest.com/docview/454898829/fulltext/D0CED04C22DB474APQ/45?accountid=14141>>, (09.12.2014).

“Russia/ South Korea economy: Landmark gas deal”, **EIU ViewsWire**, 30 Eylül 2008, <<http://search.proquest.com/docview/347492257/fulltext?accountid=14141#top>>, (05.03.2014).

“Russia to give North Korea "unprecedented" food aid ”, **BBC Monitoring Former Soviet Union**, 8 Ağustos 2011, <<http://search.proquest.com/docview/881503137/15AD436A282D4694PQ/1?accountid=14141>>, (09.12.2014).

“Russia to Forgive DPRK Debt (Again?)”, <<http://www.nkeconwatch.com/2011/09/15/russia-to-forgive-dprk-debt/>>, (06.12.2013).

“Russia to Send Nearly 10,000 Tonnes of Flour to North Korea”, **Interfax : Ukraine Business Daily**, 25 Eylül 2009, <<http://search.proquest.com/docview/443898788/C75C853CBC174CF5PQ/24?accountid=14141>>, (09.12.2014).

“Russia to write off 80 percent of North Korea’s debts”, 5 Ocak 2007, <<http://www.warandpeace.ru/en/news/view/6919/>>, (02.03.2014).

“Russia writes off nearly \$10 bln in North Korean debt”, **The Voice of Russia**, 5 Mayıs 2014, <http://voiceofrussia.com/news/2014_05_05/Russia-writes-off-nearly-10-bln-in-North-Korean-debt-2661/>, (12.05.2014).

“Russia’s Railway Expansion and Asia-Europe Trade”, 8 Ağustos 2013, <<http://www.irgamag.com/topics1/economy-watch/item/4122-russias-railway-expansion-and-asia-europe-trade>>, (16.12.2013).

Russian Agency of Foreign Economic Relations & Telecommunications "Intrade", “Foreign Trade of Russian Federation 2005”, <http://www.rusimpex.ru/index1.htm?varurl=Content_e/Economics/index.htm>, (05.12.2014).

Russian Federation Federal State Statistics Service, “Foreign Trade of the Russian Federation With Non-CIS Countries”, **Handbook "Russia in figures" - 2003**, <http://www.gks.ru/bgd/regl/B03_12/IssWWW.exe/Stg/d020/i021480r.htm>, (08.05.2013).

“Russian Official Charged in South Korean Spy Scandal”, **Monitor**, 15 Temmuz 1998, <[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=17550&tx_ttnews\[backPid\]=212](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=17550&tx_ttnews[backPid]=212)>, (08.04.2013).

“Russian, South Korean Presidents Sign Joint Declaration”, **RIA Novosti**, 21 Eylül 2004, <<http://en.ria.ru/onlinenews/20040921/39769566.html>>, (11.05.2013).

Rusya ile Kore Yarımadası'nı bağlayan ana demiryolu hatları (Harita 7), **The Asahi Shimbun**, 14 Ekim 2011, <http://ajw.asahi.com/article/asia/korean_peninsula/AJ2011101414514> (15.09.2014).

Shkuropat, Anna V., "New Dynamics in Northeast Asia: The Russian Factor", 2002, <http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/2002_shkuropat.pdf>, (22.02.2011).

"S. Korea Russia's Third Largest Trade Partner in APR - Putin", **RIA Novosti**, 8 Eylül 2012, <<http://en.rian.ru/business/20120908/175838047.html>>, (03.03.2013).

Spokesman for DPRK Foreign Ministry on Six-Party Talks, 20 Eylül 2005, <<http://www.kcna.co.jp/item/2005/200509/news09/21.htm>>, (10.10.2013).

"Spy Scandal Dooms South Korean Foreign Minister", **Monitor**, 5 Ağustos 1998, <http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=16858&tx_ttnews%5BbackPid%5D=212>, (10.04.2013).

Sushentsov, Andrey, "U.S. Military Presence in Asia-Pacific Region", <http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=488> (27.05.2012).

Tatsumi, Yuki, "National Defense Program Outline: A New Security Policy Guideline or a Mere Wish List?", **Japan Watch**, Center for Strategic and International Studies, 20 Aralık 2004, <<http://www.csis.org/media/isis/pubs/jw041220.pdf>> (30.11.2011).

"Text Excerpts From Gorbachev Speech", Associated Press, 28 Temmuz 1986, <<http://www.apnewsarchive.com/1986/Text-Excerpts-from-Gorbachev-Speech/id-e6cbe1bf882605e5de36071ec75cff1c>>, (28.09.2014).

The International Institute for Strategic Studies (IISS), <<http://www.iiss.org/whats-new/iiss-voices/map-us-military-bases-in-okinawa>> (03.12.2012)

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, **A Survey of Russian Federation Foreign Policy**, <http://www.mid.ru/brp_4.nsf/e78a48070f128a7b43256999005bcbb3/89a30b3a6b65b4f2c32572d700292f74?OpenDocument> (23.05.2012).

The World Bank, "Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)", <<http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?page=1>>, (26.06.2014).

"The world's top consumers and producers of oil", **CNN**, 3 Haziran 2008, <<http://edition.cnn.com/2008/US/06/02/oil.map/index.html>> (05.12.2012).

Toloraya, Georgy, **Continuity and Change in Korea: Challenges for Northeast Asian U.S.-Russia Relations**, Washington, The Brookings Institution, Center for Northeast Asian Policy Studies, 2009a, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/2/korea%20oloraya/02_korea_toloraya.pdf>, (27.07.2011).

Toloraya, Georgy, "A Eurasian Bridge Across North Korea?", **38 North: Informed Analysis of North Korea**, 22 Kasım 2013, <38north.org/2013/11/gtoloraya112213/>, (02.12.2013).

Toloraya, Georgy, “Russia-North Korea Economic Ties Gain Traction”, **38 North**, 2014, <<http://38north.org/2014/11/toloraya110614/>>, (05.12.2014).

Trenin, Dmitri “Euro-Pacific Nation”, **Russia in Global Affairs**, 24 Mart 2003, <http://eng.globalaffairs.ru/number/n_639>, (17.12.2013).

Tsyganov, Yuri, **Russian Policy Toward Northeast Asia: In Search of a New Approach**, CERC Working Papers Series, 2 (2003), <<http://www.political.narod.ru/ARCHIVE/AsiaP/AsiaP2.htm>>, (22.09.2010).

UN ESCAP, **Asia-Pacific Trade and Investment Report 2014: Recent Trends and Developments**, Bangkok, 2014.

Voitenko, Victor, “Russian-Chinese Trade and Economic Co-operation: Current Situation, Problems and Prospects”, Kasım 2005, <<http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=809>> (Nato Parliamentary Assembly Web Page) (01.06.2012).

Vorontsov, Alexander, “Is Russia-North Korea Cooperation at a New Stage?”, **38 North**, 8 Mayıs 2014, <<http://38north.org/2014/05/avorontsov050814/>>, (05.10.2014).

Yang, Moon-soo, “North Korea’s External Debts: Trend and Characteristics,” **Korea Focus**, Nisan 2012, <http://www.koreafocus.or.kr/design3/essays/view.asp?volume_id=122&content_id=104050&category=G>, (06.03.2014).

Yoo, Seungki, “S.Korea, Russia share views on Eurasian union, expand investment in DPRK”, **Xinhua**, 13 Kasım 2013, <http://news.xinhuanet.com/english/world/2013-11/13/c_132884857.htm>, (09.12.2013).

“Wartime operational control transfer delayed for 3 years till 2015”, **Korea Times**, 26 Haziran 2010, <http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/06/113_68311.html> (28.05.2012).

Wines, Michael, “North Korean, With Putin, Vows to Curb Missile Program”, **The New York Times**, 05 Ağustos 2001, <<http://www.nytimes.com/2001/08/05/world/north-korean-with-putin-vows-to-curb-missile-program.html>>, (30.07.2013).

“WFP official thanks Russia for supplying flour to DPR Korea”, <<https://www.wfp.org/node/3498/4572/324029>>, (18.10.2014);

Wolf, Jim, “Rumsfeld to N. Korea: US Could Fight On Two Fronts”, **Reuters**, 22 Aralık 2002, **Global Policy Forum**, <<http://www.globalpolicy.org/component/content/article/167/35089.html>>, (03.12.2013).

World Trade Organization, **International Trade Statistics 2003**, <http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2003_e/its03_toc_e.htm> (03.04.2012).

World Trade Organization, **International Trade Statistics 2008**, s. 12, <http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its2008_e.pdf>, (26.02.2013).

World Trade Organization, **International Trade Statistics 2011**, <http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2011_e/its11_toc_e.htm> (03.04.2012).

Zhdannikov, Dmitry and Moon, Angela, “UPDATE 3-Russia, S.Korea agree \$90 billion gas deal”, **Reuters**, 29 Eylül 2008, <<http://www.reuters.com/article/2008/09/29/russia-korea-gas-idUSLT47922420080929>>, (04.03.2014).

Resmi Belge ve Açıklamalar

Bilateral Security Treaty Between the United States of America and Japan (8 Eylül 1951), <http://afe.easia.columbia.edu/ps/japan/bilateral_treaty.pdf> (09.12.2012).

BM Güvenlik Konseyi 1373 sayılı kararı, <[http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20\(2001\).pdf](http://www.un.org/en/sc/ctc/specialmeetings/2012/docs/United%20Nations%20Security%20Council%20Resolution%201373%20(2001).pdf)>, (25.01.2014).

BM Güvenlik Konseyi 1695 sayılı kararı, <<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8778.doc.htm>>, (11.10.2013).

BM Güvenlik Konseyi 1718 sayılı kararı, <<http://www.un.org/News/Press/docs/2006/sc8853.doc.htm>>, (11.10.2013).

“DPRK-Russia Joint Declaration Released”, 20 Temmuz 2000, <<http://www.fas.org/news/dprk/2000/dprk-000719a.htm>>, (13.12.2013).

DPRK-Russia Treaty of Friendship, Good Neighbourliness, and Cooperation, **North Korea Handbook**, Yonhap News Agency, Seoul, M.E. Sharpe, 2002, s. 588-589.

“Foreign Policy Conception of the Russian Federation (1993)”, **Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities**, Andrei Melville ve Tatiana Shakleina (eds.), Budapest, Central European University Press, 2005, s. 27-64.

Initial Actions for the Implementation of the Joint Statement, (13 Şubat 2007) <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/publications/Feb_13_2007_Agreement.doc/file_view>, (11.10.2013).

Japan-U.S. Joint Declaration on Security -Alliance for the 21st Century (17 Nisan 1996), <<http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/security.html>> (24.05.2012).

Japan-U.S. Security Treaty (19 Ocak 1960), <<http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>> (10.12.2012)

Joint China-Russia Statement (10 Aralık 1999), <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15793.htm>> (11.04.2012).

Kuzey Kore-Rusya Moskova Deklarasyonu, <<http://www.korea-dpr.com/lib/204.pdf>>, (26.07.2012).

Kore Dış İlişkiler ve Ticaret Bakanlığı, **Korean-Russian Joint Declaration** (Haziran 1994), <<http://www.mofat.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/korboardread.jsp?typeID=12&boardid=660&seqno=304701>>, (05.03.2013).

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, **Joint Statement of the Fourth Round of the Six-Party Talks**, Pekin, 19 Eylül 2005, <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/topics/dslbj/t212707.htm>>, (09.10.2013).

“National Security Conception of the Russian Federation (2000)”, **Russian Foreign Policy in Transition: Concepts and Realities**, Andrei Melville ve Tatiana Shakleina (eds.), Budapest, Central European University Press, 2005, s. 129-146.

Office of the Secretary of Defense, **United States Security Strategy for the East Asia- Pasific Region**, Washington, Şubat 1995.

Office of the Secretary of Defense, **United States Security Strategy for the East Asia- Pasific Region**, Washington, 1998.

“Press Statements and Response to Journalists' Question Following Russian-Korean Talks”, 19 Kasım 2005, <http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2005/11/19/0940_type82914type82915_97634.shtml>, (18.03.2014).

“Rusya Federasyonu'nun Dış Politika Konsepti”, **Kadim Komşumuz Yeni Rusya**, Yılmaz Tezkan (haz.), Ülke Kitapları, 2001, s. 224-231.

Second-Phase Actions for the Implementation of the Joint Statement, 3 Ekim 2007, <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/publications/Second_Phase_Actions_Oct_07.doc/file_view>, (12.10.2013).

Sino-Russian Joint Statement (23 April 1997), <<http://cns.miis.edu/programs/eanp/ttt/sread/less14/sinr97.pdf>> (11.04.2012).

The Constitution of Japan, <http://www.kantei.go.jp/foreign/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html> (24.05.2012).

The Treaty of Good Neighborly Friendship and Cooperation Between the Russian Federation and the People's Republic of China (16 July 2001), <<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm>> (10.04.2012).

The White House, **Joint Statement by U.S. President George Bush and Russian Federation President V.V. Putin**, St. Petersburg, 15 Temmuz 2006, <<http://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/or/69021.htm>>, (17.11.2013).

The White House, **Joint Statement Between the United States of America and the Russian Federation**, Camp David, Maryland, 27 Eylül 2003, <<http://www.acronym.org.uk/docs/0309/doc31.htm>>, (17.11.2013).

Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) Act of 2001, <<http://www.ratical.org/ratville/CAH/Section301.html#311>>, (27.09.2013).

U.S. and Japan Mutual Defense Assistance Agreement (8 Mart 1954), <<http://www.learner.org/workshops/primarysources/coldwar/docs/usjapan.html>> (09.12.2012)

Tezler

Bekcan, Umut, **Yeni Dünya Düzeninde Rusya-Çin İlişkileri**, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Veri Tabanları

World Bank Databank

SIPRI Arms Transfer Database,
<www.sipri.org/research/armaments/transfers/databases/armstransfers>

SIPRI Military Expenditure Database <<http://www.sipri.org/databases/milex>>

ÖZET

RUSYA'NIN KORELER POLİTİKASI (1992-2008)

Demirkıran, Özlem

Doktora, Uluslararası İlişkiler

Danışman: Prof. Dr. Erel Tellal

2015, 240 sayfa

Bu tezde, 1992-2008 yılları arasında Boris Yeltsin ve Vladimir Putin'in devlet başkanlıkları döneminde Rusya'nın Kuzey ve Güney Kore'ye yönelik izlediği politikalar incelenecektir. Soğuk Savaş döneminde Rus liderler için ideolojik bir anlamı olan Kore Yarımadası, Sovyetler Birliği'nin mirasını devralan Rusya Federasyonu için daha farklı anlamlar ifade etmeye başlamıştır. Yeltsin döneminin başında Kore politikasını belirleyen ekonomik beklentilere, Rusya'nın 1993-94 nükleer krizin çözümü sürecinden dışlanmasıyla bölgede güvenlik ve istikrarın sürdürülmesi ve Rusya'nın etkinliğinin artırılması da eklenmiştir. Putin iktidarı döneminde, ülkenin ekonomik ve iç yapısal anlamda toparlanmasıyla, Rusya bu amaçlar çerçevesinde daha etkili bir dış politika izleme imkanı bulmuş ve her iki Kore'yle de siyasi, ekonomik ve askeri ilişkilerini Yeltsin dönemine göre oldukça geliştirmiştir.

Kore Yarımadası'nda II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan bölünmüşlüğü ve sıcak çatışma ihtimalinin sürmesi, Rusya için Koreleri sıradan komşular olmaktan çıkarmaktadır. Yeniden büyük güç olma arzusu duyan Rusya, dünyanın büyük güçlerinin de ilgisinin üzerinde olduğu Kore Yarımadası'nda etkinliğini artırmaya çalışmaktadır. 1990'lı yıllara göre, bu konuda başarı sağlamış ve 2002'de ortaya çıkan nükleer krizde Rusya, nükleer sorunun çözümü ve barış görüşmelerinin sürmesinde yardımcı olmuştur. Fakat diğer aktörlere göre çok sınırlı bir role sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Rus Dış Politikası, Kuzey Kore, Güney Kore, Nükleer Kriz, Kuzeydoğu Asya

ABSTRACT

RUSSIA'S KOREA POLICY (1992-2008)

Demirkıran, Özlem

Phd., International Relations

Supervisor: Prof. Dr. Erel Tellal

2015, 240 pages

In this thesis, Russian foreign policy towards North and South Korea during Boris Yeltsin and Vladimir Putin's presidency between the years 1992-2008 will be examined. During the Cold War, Korean Peninsula had an ideological meaning for the Russian leaders. But for the leaders of Russian Federation that take over the heritage of Soviet Union, Korean Peninsula began to express different meanings. At the beginning of the Yeltsin period economic expectations determined the Korea policy. After Russia's exclusion from the 1993-94 North Korean nuclear crisis negotiating process, resuming security and stability in the region has been added to them. With the country's recovery in economic and internal structure, Russia has found opportunity to follow a more effective foreign policy within the framework of these objectives in Putin's ruling period and has developed political economic and military relations with both Koreas considerably, compared to the Yeltsin era.

Koreas are not ordinary neighbours for Russia because of the division that emerged after World War II and the continuation of a military conflict possibility in the Korean Peninsula. Russia who desire to become a great power again is working to increase its forcefulness in the Peninsula on which the attention of the world's major powers. According to the 1990s, success has been achieved in this area and in 2000s, Russia has helped the nuclear problem solution and the continuation of peace talks. But it has a very limited role relative to other actors.

Keywords: Russian Foreign Policy, North Korea, South Korea, Nuclear Crisis, Northeast Asia